

๕

สละชีวิต..ต่อสู้อกิเลส

การบำเพ็ญจิตตภาวนาขององค์หลวงตา
มีความก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับด้วยอุบายธรรม
อันลึกซึ้งแยบคายของหลวงปู่มั่น
กำลังจิตกำลังใจขององค์หลวงตาพุ่งทะยานถึงขั้นที่ว่า
“ถ้ากิเลสไม่ตายเราก็ต้องตายเท่านั้น”

ก้าวเดินทางปัญญา

ติดสุขในสมาธิ ๕ ปี

ย้อนกลับมากล่าวถึงการโหมความพากเพียรในพรราชาที่ ๑๐ ขององค์หลวงตาจนทำให้ผลแห่งสมาธิธรรมของท่านในระยะนั้นมีความแน่นหนามั่นคงมาก ดังนี้

“...จิตมีความเจริญขึ้นเรื่อยๆ สมาธิมีความแน่นหนามั่นคง ถึงขนาดที่ว่าจะให้แน่วอยู่ในสมาธินั้นสักกี่ชั่วโมงก็อยู่ได้ และเป็นความสุขอย่างยิ่งจากการที่จิตใจ ไม่ฟุ้งซ่านรำคาญ ไม่อยากจะทำอะไรเลย

ตาก็ไม่อยากจะดู หูก็ไม่อยากจะฟัง เพราะมันเป็นการยุ่งกวน รบกวนจิตใจให้กระเพื่อมเปล่าๆ แต่มีความพอใจยินดีอยู่กับการที่จิตหยั่งเข้าสู่ความรู้อันเดียวแน่วอยู่อย่างนั้น นี่ละมันทำให้ติดได้อย่างนี้เอง

จนขนาดที่ว่า สุดท้ายก็นึกว่าความรู้ที่เด่นๆ อยู่นี้เองจะเป็นนิพพาน จ่อกันอยู่นั้นว่าจะเป็นนิพพาน สุดท้ายมันก็เป็นสมาธิอยู่อย่างนั้นละ จนกระทั่งวันตายก็ต้องเป็นสมาธิและติดสมาธิ จนกระทั่งวันตาย...”

ท่านกล่าวว่าท่านติดสมาธิอยู่เช่นนี้ถึง ๕ ปี เต็มยังไม่ยอมก้าวเข้าสู่ขั้นปัญญา เพื่อถอดถอนกิเลสออกให้สิ้นซาก ดังนี้

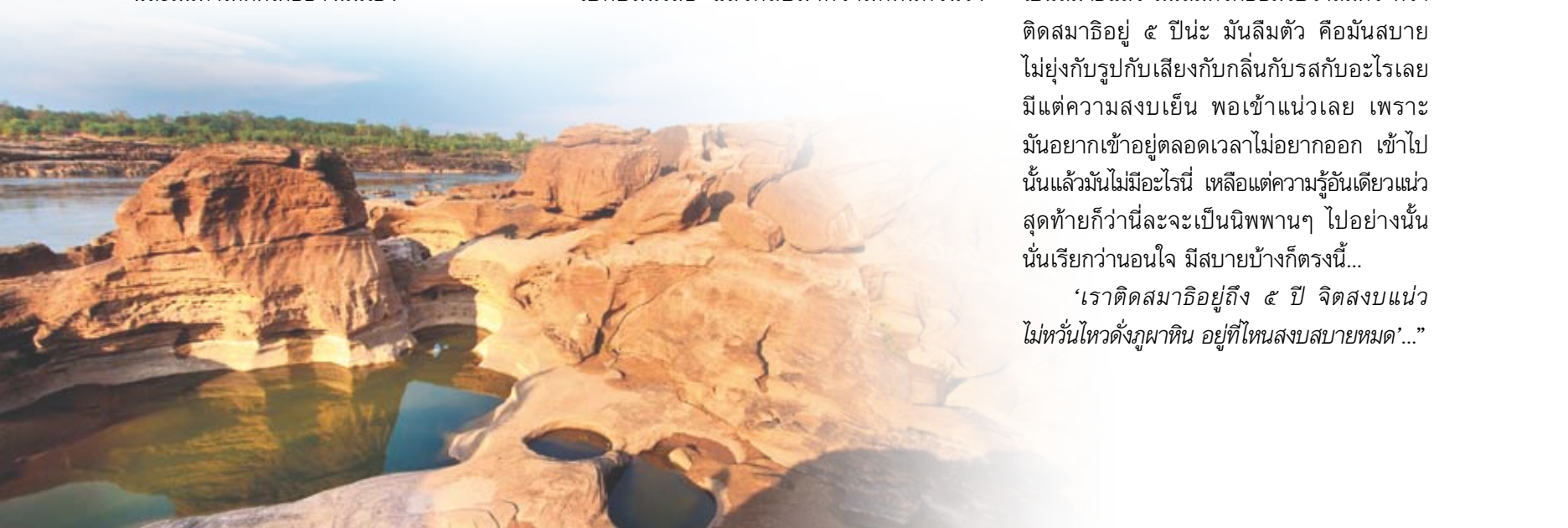
“...ความคิดทั้งหลายที่เราเพลินแต่ก่อน กลับเป็นพิษนะ เวลาความสงบมีมากเข้า คิดไม่อยากจะคิดมันกวนใจ นั่นเห็นไหมเพียงแค่นี้เท่านั้นกวนใจแล้ว อันนี้แน่วนี้ไม่มีอะไรกวนนี้สบายมากกว่า อันที่คิดเรื่องนั้นเรื่องนี้ยับๆ แหย่ๆ นั่นกวนใจ นั่นเห็นไหมที่นี้ มันกลับตรงกันข้ามแล้วนะ แต่ก่อนความคิดนี้เป็นบ้าไปกับมันเลย แล้วกลับมาความคิดนี้กวนใจ

ต่อจากนั้นไม่อยากจะคิด อยู่ทั้งวันแน่วอยู่ด้วยความสงบ จิตนี้เป็นอันเดียวเท่านั้นมันก็เหมือนวิเศษมากอยู่นะเพียงความรู้ันเดียวนี้

ทั้งๆ ที่กิเลสมันก็ฝังอยู่ในนั้น แต่กิเลสมันไม่ออก ความฟุ้งซ่านวุ่นวายอะไรไม่ออก มีแต่ความสงบตีหัวมันไว้ครอบหัวมันไว้มันก็สบาย เพราะฉะนั้นผู้มีสมาธิจึงติด ติดสมาธิมันไม่อยากจะคิดอยากปรุงอะไรมันสบาย อยู่ที่ไหนอยู่ได้หมด นั่งนี้ไม่ได้กำหนดเวล่ำเวลานะ คือความรู้ความสะอาดสบายมันอยู่กับเจ้าของตลอดเวลา จะไปหากาลสถานที่เวล่ำเวลาอะไรมากวนมัน มันก็อยู่จั้น...

...ฝึกกรรมานให้จิตสงบนี้ก็เป็นกองทุกข์อันหนึ่งเหมือนกัน พอจิตสงบได้แล้วก็ขยับเข้าไปอีก แต่มันก็มาเพลินลืมหืมตัวอยู่ที่จิตเป็นสมาธิแล้ว มันลืมหืมตัวก็ยอมรับว่าลืมหืมตัว ที่ว่าติดสมาธิอยู่ ๕ ปีนะ มันลืมหืมตัว คือมันสบายไม่ยุ่งกับรูปกับเสียงกับกลิ่นกับรสกับอะไรเลย มีแต่ความสงบเย็น พอเข้าแน่วเลย เพราะมันอยากเข้าอยู่ตลอดเวลาไม่อยากจะออก เข้าไปนั้นแล้วมันไม่มีอะไรนี้ เหลือแต่ความรู้ันเดียวแน่วสุดท้ายก็ว่านี่ละจะเป็นนิพพานๆ ไปอย่างนั้นนั่นเรียกว่านอนใจ มีสบายบ้างก็ตรงนี้...

‘เราติดสมาธิอยู่ถึง ๕ ปี จิตสงบแน่วไม่หวั่นไหวตั้งภูผาหิน อยู่ที่ไหนสงบสบายหมด’...”

หลวงปู่มั่นไล่ออกจากสมาธิ

คำสั่งสอนของครูบาอาจารย์ผู้รู้จริง มีความสำคัญในทุกกระยะของการต่อสู้กับกิเลส สำหรับองค์ท่านเองก็ได้กล่าวยืนยันในเรื่องนี้ อย่างถึงใจว่า

“หากไม่มีท่านอาจารย์มั่นมาอุดมาลาก ออกไป ก็จะติดสมาธิอยู่เช่นนี้กระทั่งวันตาย เลยทีเดียว แม้กระนั้นก็ตาม ก็ยังไม่ยอมลงใจ ง่าย ๆ กลับมีข้อโต้เถียง หาเหตุหาผลกับ ท่านอาจารย์มั่นชนิดตาดำตาแดงทีเดียว จนถึงกับว่าพระทั้งวัดแตกฮือกันมาเต็มอยู่ ได้ฤกษ์ฤกษ์ เพื่อฟังการโต้กับท่านอาจารย์มั่น”

ท่านไม่ได้โต้ครูบาอาจารย์ด้วยทสิฐิมานะ อวดรู้รอดฉลาด แต่เป็นการโต้ด้วยความที่ท่าน มีความเข้าใจและเชื่อมั่นว่า อันนี้ก็เป็นของจริง อันหนึ่งของท่าน ส่วนหลวงปู่มั่นก็จริงอันหนึ่งของท่านเช่นกัน จึงเป็นการโต้เพื่อหาเหตุหาผล หาหลักเกณฑ์จริง ๆ แต่สุดท้ายท่านก็ยอม หมอบกราบต่อเหตุผล ต่อความแบายคายด้วยความรู้จริงเห็นแจ้งของครูบาอาจารย์

การโต้หาความจริงในครั้งนั้นของท่าน เริ่มด้วยคำถามของหลวงปู่มั่น ดังนี้

“...ท่านถามว่า ‘เป็นยังไงท่านมหา จิตสงบดี อยู่หรือ?’

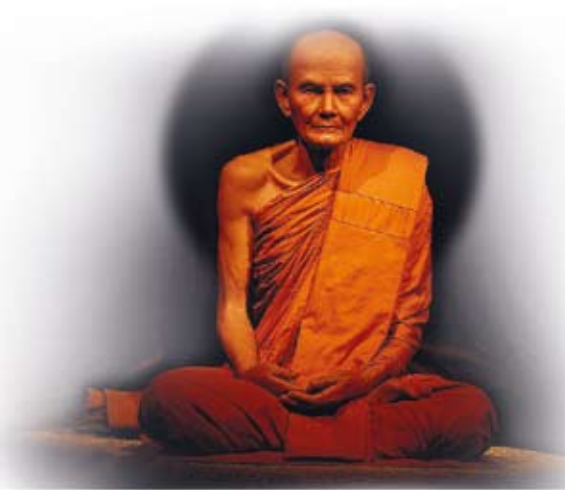
เราก็บอก ‘สบายดีอยู่ สงบดีอยู่’

ท่านก็นิ่งไป ลักเดียวท่านก็ถามขึ้นอีกว่า ‘เป็นยังไงจิตสงบดีอยู่หรือ?’

เราก็ตอบว่า ‘สงบดีอยู่’ คือไม่ทราบว่าจะ ท่านจะเอาแ่งไหน

พอถึงขั้นที่ท่านจะเอาแล้วก็ว่า ‘ท่านจะนอนตายอยู่นั้นหรือ? สมาธิมันเหมือนหมู ขึ้นเขียง มันถอดถอนกิเลสตัณหาที่ตรงไหน? สมาธิทั้งแห่งเป็นสมุทัยทั้งแห่ง ท่านรู้ไหม? สุขในสมาธิเท่ากับเนื้อติดฟัน เนื้อติดฟันเรามา เป็นสุขที่ไหน? ท่านรู้ไหม? ๆๆ’ ท่านซัดเข้าไป อย่างหนัก ไล่ออกจากติดสมาธิ

ทางเราก็จึงดิวิขาออกมาสู่ท่านว่า ‘ถ้าว่าสมาธิเป็นสมุทัยทั้งแห่ง แล้วสัมมาสมาธิจะให้เดินที่ไหนในมรรคแปด’

‘มันก็ไม่ใช้สมาธิตายนอนตายอยู่อย่างนี้ชิ สมาธิของพระพุทธเจ้า ไม่ได้เป็นเหมือนสมาธิแบบหมูขึ้นเขียงอย่างท่านนี่นะ สมาธิของพระพุทธเจ้าสมาธิต้องรู้สมาธิ ปัญญาต้องรู้ปัญญา อันนี้มันเอาสมาธิเป็นนิพพานเลย มันบ้าสมาธินี้ สมาธินอนตายอยู่นี้เทรอ เป็นสัมมาสมาธินะ เอ้าๆ พุดออกมาซิ’

พอท่านซัดเอา เราก็หมอบ พอลงมาจากท่านแล้วก็มาตำหนิตัวเอง เราทำไม่จึงไปซัดกับท่านอย่างนี้ เรามาหาท่านเพื่อหวังเป็นครูเป็นอาจารย์ หมอบกายถวายตัวกับท่านแล้ว แล้วทำไมจึงต่อสู้กับท่านแบบนี้ล่ะ

ถ้าเราเก่งมาหาท่านทำไม ถ้าไม่เก่งไปเถียงท่านทำไม เรื่องทสิฐิมานะมันไม่มี มีแต่สอดแทรกหาเหตุหาผลเท่านั้น...”

ตำหนิสมาธิ

ผลแห่งการฝึกสมาธิที่แน่นอนหามันคงพอตัวแล้ว ท่านเปรียบไว้ว่า ถ้าเป็นประเภทอาหารก็มีทั้งผัก ทั้งเนื้อ ปลา เครื่องปรุงอะไรต่างๆ ครบหมดแล้ว จะทำเป็นแกงก็ได้ หุงต้มก็ได้ ทอดก็ได้ เป็นแต่เพียงว่าเอามาแซ่ไว้เฉยๆ ยังไม่ยอมแกงยังไม่นำมาประกอบให้เป็นอาหารประเภทนั้นๆ มันก็ทิ้งเกลื่อนอยู่อย่างนั้น สุดท้ายก็เน่าเฟะได้ ท่านว่าเพราะมัวแต่มากินสมาธิว่าเป็นมรรคผลนิพพาน มัวมากินผักกินหญ้าด้วย เข้าใจว่าเป็นแกง ต่อเมื่อออกก้าวเดินทางด้านปัญญา จึงเห็นผลอย่างรวดเร็วเพราะเท่ากับเอาอาหารประเภทต่างๆ เหล่านั้นมาแกงกิน ทำให้เริ่มรู้สึกตำหนิสมาธิว่าไม่เป็นประโยชน์เท่าใด ดังนี้

สมาธิ ๓ ประเภท

“...สมาธิท่านบอกไว้หลายชั้นหลายภูมิ **ขณิกสมาธิ** รวมชั่วประเดี๋ยวประด๋าวแล้วถอนออกมาเสีย **อุปจารสมาธิ** รวมเสียดๆ ตามหลักปริยัติ ท่านแสดงไว้ว่ารวมเสียดๆ แล้วก็ถอนเสีย **อัปปนาสมาธิ** รวมอย่างแนบแน่น แต่ในหลักปฏิบัติที่หากจะควรแทรกได้เราก็อยากจะแทรกว่า **อุปจารสมาธิ** นั้นคือเป็นนิสัยของจิตที่ผาดโผนมาก ถ้าหากเราคิดเป็นเปอร์เซ็นต์แล้วนิสัยของผู้ไปอย่างสงบเรียบร้อยนั้นมีจำนวนถึง ๙๕% นิสัยที่ผาดโผนโจนทะยานนี้มีประมาณสัก ๕% นิสัยประเภท ๕% นี้แหละเป็นประเภทที่จะแสดงตัวในอุปจารสมาธิ คือรวมลงไปแล้วไม่อยู่กับที่ ถึงที่ก็จริงถึงก็ก แล้วถอยปุ๊บออกมา ออกรู้ลึ่งนั้นออกรู้ลึ่งนี้ ตามจริตนิสัยวาสนาของ ๕% นั้นแล

นี่ท่านเรียกว่าอุปจาระ คือเข้าไปแล้วถอยออกมาและรู้ลึ่งต่างๆ นานาไม่ว่าเปรตว่าผี เทวบุตรเทวดาเหตุการณ์ต่างๆ สามารถรู้ได้ ที่แรกก็รู้ผิดๆ พลาดๆ ไปเสียก่อนเพราะยังไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นปฏิบัติก็ยังไม่ถูกต้อง เมื่อหลายครั้งหลายหนผิดก็เป็นครูถูกก็เป็นครู หลายครั้งหลายหนจิตก็มีความเชี่ยวชาญ มีความชำนาญ พอแยบออกมาผิดก็รู้ถูก ก็รู้ทันที นี่ใช้งานได้มากสำหรับนิสัยของ ๕% นี้ใช้ในเหตุการณ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี นี่เรียกว่าสมาธิ ๓ ประเภทเป็นอยู่ภายในจิตใจของผู้บำเพ็ญจิตภาวนาทั้งหลาย...”

“...พอออกจากสมาธิ ด้วยอำนาจธรรมอันแผ่ตรึงของท่านอาจารย์มันเช่นเอาอย่างหนัก จึงออกพิจารณา พอพิจารณา ทางด้านปัญญาก็ไปได้คล่องตัวรวดเร็ว เพราะสมาธิพร้อมแล้ว เหมือนกับเครื่องทอผ้าที่พร้อมแล้ว จะมาปลูกบ้านสร้างเรือนนี้มีพร้อมแล้ว เป็นแต่เราไม่ประกอบให้เป็นบ้านเป็นเรือนเท่านั้น มันก็เป็นเศษไม้ อยู่เปล่าๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไร นี่สมาธิก็เป็นสมาธิอยู่อย่างนั้น เมื่อไม่นำมาประกอบให้เป็นสติปัญญามันก็หนุ่นอะไรไม่ได้ จึงต้องพิจารณาตามอย่างที่ท่านอาจารย์มันท่านเช่นเอา พอท่านเช่นเท่านั้นมันก็ออก...

ต่อจากนั้นก็ออกทางด้านปัญญา นี่ที่แปลก

ตอนมันจะเปิดโลกธาตุแหละ เพียงสมาธินี้รู้ขนาดไหนก็รู้ ไม่ได้กว้างขวางอะไร เต็มภูมิของสมาธิเหมือนน้ำเต็มแก้วอยู่แค่นั้น จะทำยังไงก็ไม่เลยน้ำเต็มแก้ว เอาน้ำมหาสมุทรทะเลมันก็ล้นออกหมดๆ ไม่เลยไปได้แหละ อันนี้ภูมิสมาธินี้แน่นขนาดไหนก็แค่นั้น น้ำเต็มแก้วๆ ให้เลยนั้นไม่ได้นะ

พอออกทางด้านปัญญา มันไม่ได้เป็นอย่างนั้นซี ที่แรกความคิดทางด้านปัญญามันก็ไม่อยากคิด กวนใจ แน่ จะคิดเรื่องนั้นเรื่องนี้ มันเป็นการกวนใจ ลู้อยู่แนวไม่ได้ แต่ที่นี้คำสอนท่านสอนว่าอย่างนั้น ครูบาอาจารย์ท่านสอนอย่างนั้น ให้คิดให้พิจารณาทางด้านปัญญา

มันก็ฝันออกไป ฝันออกไปทั้งที่ไม่อยากออกแหละ ฝันออกไปพิจารณาๆ เรื่องปัญญา เรื่องธาตุ เรื่องขันธ์ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ นี่เป็นทางเดินของปัญญา แต่ก่อนเป็นทางเดินของความสงบเสียก่อน เช่น เกสาๆ โลมา อันเดียวก็ตามสงบได้ในขั้นสมาธิ เอานี้เป็นอารมณ์แห่งสมาธิ ที่นี้พออันนี้พอสมควรแล้ว แยกอันนี้ออกไปเป็นวิปัสสนาเป็นปัญญา

ผมเป็นยังงี้ ที่เกิดที่อยู่ของมันยังงี้ ขน เล็บ ฟัน หนัง ไส้กันไปๆ ที่นี้มันกระจายออกๆ มันก็เริ่มเห็นโทษของมันเรื่อยๆ พอเห็นแล้ว ที่นี้ผลปรากฏขึ้นมาแล้ว ความสว่างกระจ่างแจ้ง ภูมิสมาธิไม่เป็นอย่างนั้น ภูมิปัญญาเป็นอย่างนี้

สุขของโลกกับสุขของสมาธิธรรม

“...คำว่า “สมาธิ” คือ ความแน่นหนามั่นคงของใจ ไม่วอกแวก คลอนแคลน จิตใจอิมารมณ์ คืออารมณ์ที่จิตใจหิวกระหายอยู่ตลอดเวลา นั้นได้แก่ หิวอยากดู อยากรู้ อยากเห็น ทางรูป ทางเสียง ทางกลิ่น ทางรส เครื่องสัมผัสต่างๆ มีความหิวโหยอยากสัมผัสสัมพันธ์อยู่ตลอดเวลา นี่คือการหิวโหยของใจ ถ้าปล่อยให้เกิดอย่างนี้จะหิวโหยตลอดไป และสร้างผลคือความทุกข์ร้อนมาสู่จิตใจของเรา ไม่มีเวลาสงบเย็นใจได้เลย นี่คือการหิวโหยอารมณ์

พอจิตมีความสงบเย็น และก้าวเข้าสู่สมาธิเป็นลำดับ จนกลายเป็นสมาธิที่แน่นหนามั่นคงเต็มที่แล้ว อารมณ์เหล่านี้ไม่เข้ามากวนใจ จิตไม่อยากจะอยากปรุงเรื่องอารมณ์ทั้งหลายที่เคยหิวโหยมา อยู่ด้วยความสงบเย็นใจ เป็นเอกัคคตาจิต เอกัคคตาธรรม ประจำใจของผู้มีสมาธิ นิ่งที่ไหนมีแต่ความรู้ที่เด่นดวง อยู่ภายในใจ อารมณ์อื่นใดที่เคยรบกวนไม่เข้ามารบกวน จิตอยู่เย็นเป็นสุข ในอิริยาบถทั้งสี่ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ด้วยความมั่นคงของใจที่มีสมาธิ และอิมารมณ์ตลอด

เวลาจิตมีสมาธิเต็มที่แล้วนั้น ไม่อยากจะอยากปรุงเรื่องอะไร เพราะเป็น เรื่องก่อกวน แต่ก่อนเราหิวโหยกับอารมณ์นั้นๆ ถ้าไม่ได้คิดได้ปรุงไม่ได้ ดิ้นรน กระวนกระวาย อยากคิดอยากปรุงไม่แล้วไม่เลิกกันสักที สร้างแต่กองทุกข์ มาให้ตัวเอง ที่นี้เมื่อเวลาจิตเป็นสมาธิแล้วจะอิมารมณ์ความคิดความปรุงทั้งหลาย หมุนตัวอยู่กับความเย็น ความแน่นหนามั่นคงของใจ เป็นเอกัคคตาจิต เอกัคคตาธรรม ประจำใจ ความรู้เพียงจิตได้ตั้งลงสู่สมาธิเท่านั้น ก็ปรากฏว่าเป็นที่ภาคภูมิใจ ไม่มีคำว่าอิมพอ มีแต่ความดูดีเต็ม อยู่ด้วยความเย็นใจ สบายใจ ตลอดเวลา

เพราะเหตุนี้เอง สมาธิจึงทำให้ผู้บำเพ็ญหลงได้ ติดได้ ถ้าไม่มีผู้มาแนะนำ ในทางปัญญา จะติดสมาธิโดยไม่อาจสงสัย เพราะสมาธิมีรสชาติพอที่จะให้นักบำเพ็ญทั้งหลายติดได้ไม่สงสัย เพราะเป็นรสชาติแห่งธรรม ผิดกับรสชาติของโลกเป็นไหนๆ เรื่องของโลกเป็นรสชาติของกิเลสผลิตขึ้นมา กินแล้ว มีเบื่อหน่าย อันนี้อยาก อันนั้นกิน อันนั้นดื่ม เบื่อหน่ายอันนั้น มาดื่มอันนี้ คิดเรื่องนั้น เบื่อหน่ายอันนั้น มาคิดเรื่องนี้ นี่เรื่องของอารมณ์ของกิเลส ถ้ารส ก็เป็นรสของกิเลส มีความรื่นเริงเสียชั่วครู่ชั่วยาม แล้วก็เอาไฟเข้ามาเผา ในฉากหลังนั้นแล นี่คือการของกิเลส

แต่อารมณ์ของธรรมอยู่ด้วยความดูดีแห่งความสงบเย็นใจ อยู่ที่ไหนๆ สบายหมด ดังท่านผู้ทรงสมาธิธรรมด้วยการภาวนาของตน...”

โอย มันต่างกันนี่นะ เหมือนกับมองเมฆ มองหมอกมองเห็นนั่นเห็นนี่เข้าไป อยู่สมาธิ เหมือนกับอยู่ในโหลเอาฝาปิดไว้ มันก็สบายอยู่ในโหลนั่นสิ มันไม่ได้ออกจากโหลจากตุ่มไปละซี พอออกทางด้านปัญญา เปิดฝาโหลฝาหม้อเข้าแล้ว มันก็เริ่มมองเห็นอันนี้ ทีนี้มันก็โดดออกจากหม้อละซี มันเห็นไม่ถนัดเข้าใจไหม โดดออกจากหม้อนี้ ฟาดนี้เตลิดเปิดเบิ่ง อ้าว เราเป็นนี่นะ’...

พอมันออกที่ปัญญา มันไม่เหมือนสมาธิ สมาธิรู้อันเดียว ปัญญาเนี่ยแยกออกตรงไหนรู้ตรงนั้นๆ ทั้งโทษทั้งคุณรู้ไปพร้อมๆ กัน ควรละอันไหน เห็นโทษอันไหนมันเห็นประจักษ์ๆ ไม่ต้องถามใครนะมันหากเป็นในจิต ทีนี้เราก็เอ๊ะๆ ซอบกลๆ ทีนี้มันจะเริ่มละละที่นี้ละ เอ๊ะ ซอบกลๆ คิดไปแ่งไหนมันรู้แปลกๆ ภูมิสมาธิมันรู้อันเดียวเท่านั้น มันไม่มีอะไรเป็นแ่งให้สัมผัสสัมผัสมันให้ได้ข้อคิด ให้มีความเข้าใจในสิ่งเหล่านั้น

ทีนี้พอออกทางด้านปัญญา แยกไปตรงไหน เช่นอย่างมองไปนี่บ๊ีบเห็นหมา มองไปนี่มันเห็นนี่ มองไปนั่นเห็นนั่น มันแปลกต่างกันไปเรื่อยๆ ทีนี้เห็นอะไรทั้งเป็นโทษเป็นคุณ มันก็แยกก็แยก จากนั้นมันก็เข้าใจ ทีนี้ตีผลที่นี้เรื่องสมาธินี้จางไปแล้วไม่อยากเข้า ซักเพลินทางด้านปัญญา มันเข้าใจๆ ทีนี้แกก็เลสมันก็แกด้วยปัญญา มันชด้อยอย่างนั้นนะ

โห แกก็เลสมันแกด้วยปัญญา ไม่ได้แกด้วยสมาธิ สมาธิเราเป็นมานานเท่าไรไม่เห็นกิเลสเหล่านี้หลุดลอยไปเลย แต่เวลาออกทางด้านปัญญากิเลสนี้เห็นประจักษ์ มันหลุดไปลอยไปมากน้อยเพียงไรมันรู้ๆ อ้อ แกก็เลสนี้แกด้วยปัญญาต่างหาก’

นี่ละเราเรียกว่าไม่พอดี คำว่าไม่พอดีคืออะไร ถ้าไปด้านปัญญามันก็เห็นคุณของปัญญา แล้วมาเห็นโทษของสมาธิเสียอย่างเดียว มันไม่พอดีกัน ถ้าพอดีกันแล้วก็คือว่า เวลาออกทำงานเพื่อผลประโยชน์ทางด้านปัญญาก็ให้ออก ครั้นเวลาเข้ามาพักสมาธิเพื่อเอากำลังก็ให้พัก เข้าใจไหม เรียกว่าเหมาะสม มันเหมาะสมอย่างนั้น แต่ทีนี้มันไม่ออกอย่างนั้น เวลาออกมันเพลินเลย ไม่สนใจกับสมาธินะ

ออกทางด้านปัญญามันไม่ได้สนใจกับสมาธิ ออกเท่าไรมันยิ่งรู้ยิ่งเห็นกระจายออกไปเรื่อยๆ มันยิ่งเพลินนะซี ฆ่ากิเลสก็ฆ่าไปด้วยกัน เห็นโทษเห็นคุณมันไป เห็นคุณของธรรมเห็นไปด้วยกัน ฆ่ากิเลสบ๊ีบแล้วมันเห็นคุณขึ้นมา ธรรมเด่นขึ้นมาๆ ที่ตรงไหนมันไม่เห็นคุณคือกิเลสปิดไว้ๆ ตามเข้าไป แก่เข้าไปตรงไหนกิเลสพังลงไปมากน้อยเพียงไร ธรรมก็แสดงขึ้นมาๆเรื่อยๆ ทีนี้มันก็เพลินละซี เพลินจนขนาดที่ว่า

โห สมาธิมันนอนตายเฉยๆ ลงขนาดนั้นนะ ไม่ได้แกกิเลสตัวใดได้เลย แก่ด้วยปัญญาต่างหาก สมาธิมันนอนตายเฉยๆ มากี่ปีก็เดือนแล้ว ไม่เห็นได้เรื่องได้ราวอะไร’

เมื่อลงถึงขั้นสมาธินอนตายมันก็ไม่สนใจกับสมาธิใช้ไหมละ มันก็พุดทางด้านปัญญาไปเลย.. คราวนี้ก็เร่งทางปัญญาใหญ่ หมุนตัวทั้งกลางวันกลางคืนไม่มีห้ามล้าบ้างเลย แต่เรา มันนิสัยโลดโผนนะ ถ้าไปแ่งไหนมันไปแ่งเดียว พอดำเนินทางปัญญาแล้ว มันก็มาตำหนิสมาธิว่า

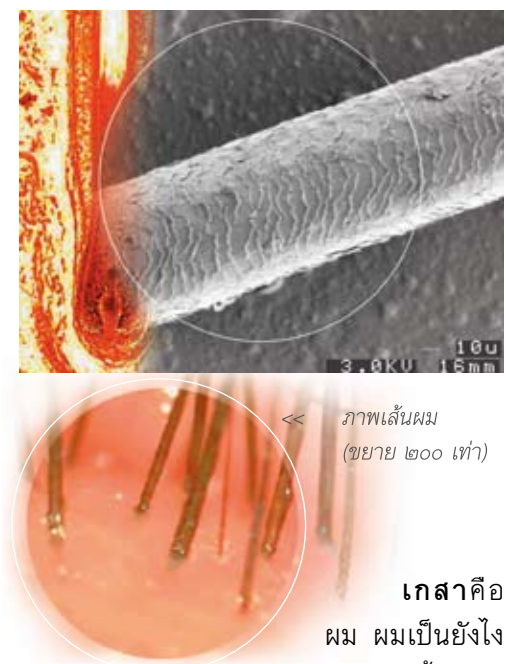
‘มานอนตายอยู่เปล่าๆ’

ความจริงสมาธิก็เป็นเครื่องพักจิต ถ้าพอดีจริงๆ ก็เป็นอย่างนั้น นี่มันกลับมาตำหนิสมาธิว่ามานอนตายอยู่เปล่าๆ ก็ปี ไม่เห็นเกิดปัญญา...”

วิธิพิจารณากรรมฐาน ๕ กายคตาสติ

ทางก้าวเดินออกทางด้านปัญญานี้ท่านว่า มีความกว้างขวางมากไม่เหมือนสมาธิ สมาธิจะให้ความแนบแน่นมั่นคงเท่าไรก็เต็มภูมิของสมาธิเหมือนกับน้ำเต็มแก้วน้ำเต็มโองมีมากเท่าไรจะเอามาเทเพิ่มเติมน้ำเต็มแก้วก็รับไม่ได้จะให้เลยจากภูมิสมาธิที่เต็มตัวแล้วไปไม่ได้ นี่เป็นขั้นของสมาธิ สำหรับทางเดินด้านปัญญานั้นเทศนาอบรมพระของท่านตอนหนึ่งกล่าวถึงวิธีการพิจารณาไว้ ดังนี้

“...ตามทางของคาสตาที่ประทานให้แล้ว ซึ่งเรารับมาตั้งแต่วันบวช ท่านสอนว่า เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ

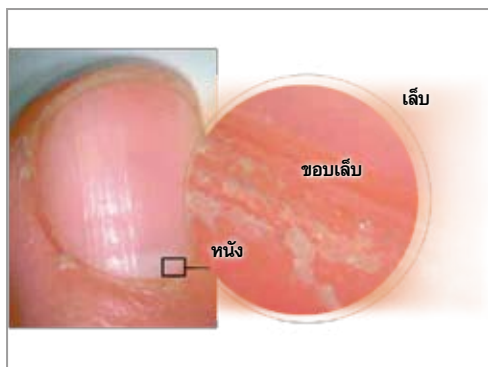

ภาพเส้นผม (ขยาย ๒๐๐ เท่า)

เกสา คือ ผม ผมเป็นยังง

ผมคนเรา ทั้งหญิง ทั้งชาย ตลอดถึงผมหมู ผมหมา ผมเป็ด ผมไก่ ผมวัว ผมควาย เรียกว่าขนไปเฉยๆ มันก็ผมเวลาเป็นผมเป็นไปได้หมดทั้งนั้น ดูไปหมด ผมเขาผมเรา ผมบุคคลหญิงชาย ผมสัตว์อะไรดูให้ทั่วถึง ผมเหล่านี้เป็นยังง มันสะอาดสะอาดอะไรบ้างพิจารณาซิ ชะล้างทุกวันๆ ผมอันนี้แหละตัวสกปรกใหญ่โตจึงต้องชะล้างทุกวัน ไม่ชะล้างไม่ได้ นี่เอามาพิจารณา ถ้าเป็นของดิบของดีจะชะล้างกันหาอะไร อยู่ที่ไหนก็ดิบก็ดี สะอาดสะอาดตลอดเวลา ควรที่จะแนใจตายใจได้กับผม แต่นี้ตายใจไม่ได้

ขนก็เหมือนกัน แบบเดียวกัน เอามาเทียบกันได้ทุกสัดทุกส่วน นี่วิธีการพิจารณาทางด้านปัญญา ขอให้เริ่มก้าวเดินออกอันนี้ เอาผม ขน เล็บ ฟัน หนัง กรรมฐาน ๕ เป็นพื้นฐานแห่งการก้าวเดินของปัญญาเรา ผม ขน เล็บเป็นยังงให้ดู แล้วเล็บคนกับเล็บหมาก็ไม่เห็นมีอะไรผิดกัน มันสะอาดสะอาด มันสวยงามที่ตรงไหน จึงต้องไปติดไปพันกับมัน ดีไม่ดีข้อมเล็บข้อมเล็บ ตัดเล็บข้อมเล็บให้สวยงาม มันจะสวยอะไรประสาเล็บ ถ้าไม่เป็นบ้าแล้วจะไปตกแต่งมันอะไร นักหนาชะล้างให้มันพอกอยู่ได้ ไปได้ทั้งเขา ทั้งเราเท่านั้นพอ จำเป็นอะไรจะต้องมาตกแต่ง มาชะมาล้าง หรือมาประดับประดา ประสาเล็บนั้นปัญญา ให้พิจารณาอย่างนั้น

ฟัน เอาฟันพิจารณาซิ ฟันเป็นยังไง นี่ผม ขน เล็บ ฟัน หนั่ง ท่านแสดงไว้ในกรรมฐาน ๕ ฟันนี้เป็นยังไง ฟันเขา ฟันเรา ฟันหญิง ฟันชาย ฟันสัตว์ ฟันบุคคล มันก็คือกระดูก อันเดียวกัน อยู่ในร่างกายอันนี้เรียกว่าฟัน ความจริงแล้วก็คือกระดูกนั่นแหละ มันวิเศษ วิโสอะไรฟันอันนี้ กระดูกอันนี้ กระดูกเรา กับกระดูกสัตว์ต่างกันอย่างไรบ้าง กระดูกหญิง กระดูกชาย กระดูกสัตว์ กระดูกเรา กระดูกเขา เอามาดูซิ กระดูกเป็นของสวของงามที่ไหน ฟังแต่ว่ากระดูกๆ เท่านั้นเอง

นี่เรามาบอกว่าเป็นฟันเฉยๆ ความจริง ก็คือกระดูกส่วนหนึ่งที่มาใช้งานในการบดเคี้ยว อาหารเท่านั้น อย่างอื่นเขาบดเคี้ยวไม่ได้ จึงให้ ชื่อว่ากระดูกข้อมือ กระดูกข้อเท้า ว่าไปตาม ธรรมดา แต่กระดูกนี้เรียกว่ากระดูกฟัน เอามา บดเคี้ยวอาหาร มันก็คือกระดูกนั่นเอง นี่ให้ พิจารณา ที่นี้กระดูกนี้มันสกรปรกหรือมันสะอาด

ดูซิตื่นขึ้นมาแล้วล้างปากล้างฟัน ล้างเสีย จนกระทั่งเลยเถิดเลยแดน มีอะไรเอามาเป็น ความสะอาดล้างปากล้างฟัน ยาถูฟัน น้ำยา น้ำอะไรมาชะมาล้างฟันให้มันสดสวยงดงามไป แบบกิเลสไปเสีย มันก็กลายเป็นกิเลสไปได้ ทั้งๆ ที่กระดูก ทั้งๆ ที่ฟันมีอยู่ด้วยกันหมด มันไม่ได้ติดใคร แต่คนที่ว่าตัวนี้รู้คือใจนี้แหละ ไปหลงเขา

พิจารณาจากฟันแล้วก็หนั่ง นี่วางพื้นฐาน ย่อยๆ ... หนั่งคนเราทั้งหญิงทั้งชาย หนั่งสัตว์ หนั่งบุคคล คนเราที่ติดกันนี้ติดเพราะหนั่ง มาตกแต่ง ผิวมันเพียงบางๆ เท่านั้น ไม่ได้หนา เท่าใบลานเลย คนทั้งคนนี้มีเครื่องหลอกตา ให้หลงได้ถนัดชัดเจนก็คือผิวหนังนี่เท่านั้น จึงประดับประดาตกแต่งทุกอย่างที่จะทำให้ หลงหนักเข้าไป ที่นี้เราพิจารณาทางด้านปัญญา เรื่องหนั่ง พิจารณาหนั่งภายนอกเป็นผิวบางๆ หลอกคน พลิกเข้าไปภายใน ดูหนั่งภายใน

จากนั้นก็ดูเนื้อ ดูเอ็น ดูกระดูก ตับ ไต ไล่ พุง ในร่างกายของเรานี้มันคืออะไร นี่คือ ปัญญา จะพิจารณาเพื่อถอดถอนความยึดมั่น ถือมันสำคัญผิดว่าเป็นของสวของงามให้หลง ความจริง ความจริงก็คือว่า หนั่งก็ลักแต่ว่า เครื่องหุ้มห่อหุ้มที่สกรปรกโสมมนี่เท่านั้น ไม่ใช่หุ้มห่อหุ้มปราสาทราชมณเฑียรอะไร หุ้มห่อหุ้มห่อหุ้มไว้ให้พอดูได้ด้วยกัน ที่เป็นสัตว์ เป็นมนุษย์ อยู่ร่วมกันเท่านั้น จึงมีหนั่งหุ้มห่อ

เอาไว้ แล้วชะล้าง ถึงชะล้างขนาดนั้น หนั่งก็ ไม่ฟันที่จะแสดงออกมาชี้แจงชี้โคล ซึ่ง ล้วนแล้วแต่เป็นของสกรปรกโสมมเต็มผิวหนั่ง ของเรานี้ ต้องชะต้องล้าง ไม่ชะไม่ล้างไม่ได้ สกรปรกเลอะเทอะ อยู่ไม่ได้

อะไรที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับหนั่งและร่างกาย ของเรานี้ จะสะอาดสะอาดขนาดไหนต้องชะ ต้องล้าง ต้องเช็ดต้องถู อย่างที่หลับที่นอน ก็สวงาม สะอาดสะอาด ราคาแพงๆ ทั้งนั้น บ้านเรือนแต่ละหลังๆ สร้างขึ้นมาที่ห้องก็ทับ ก็ว่าเป็นของสวของงาม ของสะอาดสะอาด พอคนเข้าไปอยู่ที่ใด นำสิ่งเหล่านี้เข้ามา คละเคล้ากับคน เลื้อผ้าเครื่องนุ่งเครื่องห่ม มาคละเคล้ากับคนก็กลายเป็นของสกรปรก

ธาตุ ๔ ชั้นที่ ๕

“...ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ส่วนที่แข็งภายในร่างกายของเรา เช่นเนื้อ เช่นหนัง อย่างนี้เป็นต้น ท่านเรียกว่าธาตุดิน ส่วนน้ำที่ซึมซาบอยู่ทั่วสรรพางค์ร่างกายเรียกว่าธาตุน้ำ ลม มีลมหายใจ เป็นต้น เรียกว่าธาตุลม ไฟคือความอบอุ่นภายในร่างกายของเราเรียกว่าธาตุไฟ ทั้งสี่อย่างนี้รวมตัวอยู่ มีจิตเข้าไปแทรกถึง เป็นเจ้าตัวการหรือเป็นเจ้าของอยู่ในนั้น ..

ชั้นที่ ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ รูปได้แก่ร่างกายนี้ เวทนา ความสุข ความทุกข์ เฉยๆ เวทนาสี่อง อยู่ในจิตก็มี ในชั้นนี้ก็ มี สัญญา ความจำได้หมายรู้ จำที่นั่นที่นี้ จำชื่อจำเสียง อย่างเราเรียนหนังสือจำได้ เรียกว่าสัญญา สังขารชั้นนี้ เป็นสี่ ความคิดความปรุง อะไรๆ วิญญาณชั้นนี้ เป็นห้า ตากระทบรูป ความรู้เกิดขึ้นจากสิ่งสัมผัสนั้น นี้เรียกว่าวิญญาณ...”

ไปตามๆ กันหมด แม้สิ่งเหล่านั้นจะสะอาด ก็เพราะว่าร่างกายนี้ หาความสะอาดไม่ได้ ต้องชะต้องล้างอยู่เสมอ ไปอยู่ในบ้านในเรือน ก็ต้องชะต้องล้างทำความสะอาดในบ้านในเรือน

มันขึ้นกับอะไร มันถึงได้ชะได้ล้าง ตลอดเวลา ก็ขึ้นอยู่กับร่างกายตัวสกรปรกนี้เอง มันไปอยู่ที่ไหนเลอะเทอะไปหมด คือร่างกาย ตัวสกรปรกนี้เอง นี่การพิจารณาทางด้านปัญญา ให้แยกแยะอย่างนี้ ดูเข้าไป ดูหนั่ง แล้วก็ดูเนื้อ เนื้อคน เนื้อสัตว์ มันมีคุณค่ามีราคา และ สวงามที่ตรงไหน หนั่งเวลาถลอกออกมาแล้ว มาดูไว้เป็นยังไง น่าเกลียดมากไหม ดูเข้าไปใน เนื้อ เนื้อเป็นยังไงดูเข้าไป เนื้อนี้มันสกรปรกหรือ

สะอาด เอ็นกระดูก ยิ่งดูเข้าไปในกระดูกนี้ ทำไมมันถึงติดถึงพันนัก จิตใจอันนี้ แคะไม่ออก ดึงไม่ออก มีหน้าซ้ำยังส่งเสริมให้ติดแน่นเข้าไปอีกหนึ่งเนื้อเอ็นกระดูก

แล้วดูเข้าไปในตับ ไต ไล่ พุง ของคนแต่ละคน มีแต่ ล้วนแต่ถ่านเต็มพุงด้วยกันทั้งนั้นแหละ เราดูกันได้เวลานี้ก็เพราะเอาสิ่งที่พอดูได้มาปิดบังไว้นี้ หุ้มห่อ แล้วปกปิดกำบังไว้ด้วย

การนุ่งการห่ม ซักฟอกไว้เรียบร้อย มาพบกันเข้าก็พอดูน่าชมว่าเป็นหญิง เป็นชาย เป็นเขา เป็นเรา เท่านั้นเอง หลักความจริงคือธรรมชาติเดิมของมันนั้นหาความสะอาดสะอาดไม่ได้ นี่คือปัญหา พิจารณาแยกแยะอย่างนี้ พิจารณาในเรื่องนี้จนกระทั่งถึง ตับ ไต ไล่ พุง อาหารเก่า อาหารใหม่ ถึงล้วนถึงถ่านในพุงของเรา

ดูแล้วทบทวนหลายครั้งหลายหน ฟังเสียงด้วยสติด้วยปัญญาหลายครั้งหลายหน จนกระทั่งสติปัญญามีความคล่องแคล่วแกลั้วกล้า ดูอวัยวะของตัวนั่นเอง ที่แรกก็เหมือนกันกับเราฝึกหัดเขียนหนังสือ ทั้งเขียนทั้งลบระเกะระกะ เขียนแล้วเขียนเล่า ลบแล้วลบเล่า เพราะเขียนไม่ชำนาญ

มันก็ไม่ถูกตัว แล้วเลอะเทอะ ทีนี้เวลาฝึกหัดเขียนไปหลายครั้งหลายหน มันก็ค่อยเป็นตนเป็นตัวขึ้นมา อ่านก็ง่ายขึ้นๆ เวลาที่มีความชำนาญในการขีดเขียนแล้ว พอมองดูพบบทนี้มันก็รู้เขียนก็หวัดไปเลย เพราะความชำนาญของการเขียน อ่านก็แบบเดียวกัน อ่านหวัดไปเลย นี่คือความชำนาญ

การพิจารณาทางด้านปัญหาที่แรกก็ดูไถไปมาล้มลุกคลุกคลาน เห็นชัดบ้างไม่ชัดบ้าง ในสิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ซึ่งเป็นหินลับปัญญา ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก ทุกอย่างเป็นหินลับปัญญา ปัญญาจะคมกล้าขึ้นด้วยการพิจารณาสิ่งเหล่านี้ซ้ำๆ ซากๆ จิตใจก็จะมีแสงสว่างไสวและคล่องตัวขึ้นมาเป็นลำดับ นี่แหละหลักฐานเบื้องต้นที่จะเปิดทางเพื่อมรรคผลนิพพาน ให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น ก็คือส่วนร่างกายนี้แหละ ที่มันปกปิดกำบัง ภูเขา ทั้งลูกไม่ได้หนาแน่นยิ่งกว่าอวัยวะภายในตัวของเรา ทั้งเขา ทั้งเรา ทั้งหญิง ทั้งชาย มันปกปิดกำบังไว้หมด

หญิงเห็นชายก็หลง ชายเห็นหญิงก็หลง นี่แหละมันหนายิ่งกว่าภูเขาทั้งลูก จึงเปิดทำลายภูเขาภูกันนี้ คือภูเขาภูเรานี้ก็ออกด้วยปัญญาให้เห็นอย่างแจ่มแจ้งชัดเจน จนกระทั่งสติปัญญาคล่องแคล่วแกลั้วกล้า แยกธาตุแยกชั้นธ้อออกไปเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ แยกลงไปเป็นอนิจจัง แปรสภาพ ทุกขัง บีบบี้สไฟตลอดเวลา อนัตตา หาความเป็นสัตว์เป็นบุคคลของผู้หนึ่งผู้ใดไม่ได้ ทั้งๆ ที่โลกยึดถือกันตลอดมา เขาก็ไม่ได้เป็นอะไร เป็นของใคร แยกออกเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แล้วพิจารณาซ้ำๆ ซากๆ ด้วยการดำเนินปัญญา...

โสดา สกิทา อนาคา อรหันต์.. อย่าคาด ให้ถือหลักปัจจุบันธรรม

เทศนาตอนหนึ่งขององค์หลวงตากกล่าวถึงการระงับความกลัวในชั้นปัญญามีความแตกต่างจากชั้นสมาธิและเดือนนักปฏิบัติให้ถือหลักปัจจุบันธรรม ดังนี้

“...พอก้าวเข้าสู่ปัญญาเกี่ยวกับการระงับความกลัวเป็นอีกแบบหนึ่ง เพราะปัญญากับสมาธินั้นผิดกันในคนๆ เดียวกันนั้นแหละ เราเองเคยปฏิบัติมาอย่างนั้น ไม่มีใครบอกมัน หากรู้วิธีปฏิบัติต่อตัวเอง เช่น เมื่อจิตอยู่ในชั้นสมาธิ ก็เอาสมาธิเข้าบังคับจิตให้สงบจากความกลัว ไม่ให้ส่งไปหาอารมณ์ที่กลัวว่าเสียวว่าช่างว่างว่าจะไร้วอนอันตรายต่างๆ ก็ไม่มีเรื่องกวนตัวเอง เพราะจิตไม่ออกไปวาดภาพหลอก

พอจิตก้าวเข้าวิปัสสนา พอจิตปรุงแยะ เรื่องเสียวมันก็รู้ทันแล้วนี่นะ เพียงแยะปรุงถึงภาพเสียว สติปัญญาก็ทันแล้วว่านี่มันปรุงภาพเสียว เอ้า แม้จะทันก็ให้มันปรุง ให้เป็นเสียวเข้ามาแล้วแยกธาตุเสียว ที่ว่าแยกธาตุเสียวเพราะอะไร เพราะเราดำเนินปัญญาในการคลี่คลายแยกแยะอยู่แล้วนี่ จะเอามาใช้ระงับแบบสมาธิมันไม่เห็นด้วย จิตมันไม่ถนัด ถนัดในการแยก

‘เอ้า เสียวหรือ? กลัวมันอะไร? กลัวตรงไหน?’

คือตั้งเป็นภาพเสียวให้มันเห็นอยู่อย่างนั้นแล ไม่ให้มันดับ เพราะเรารู้อยู่แล้วว่าภาพของเราออกไปหลอกเจ้าของนี่ เอาตั้งไว้ภาพนี้ ‘เอ้ากลัวอะไร’ สติปัญญามันทันความเคลื่อนไหวของจิต มันทันเองนะ เมื่อมันแกกกล้าเข้าไปมันทันเองอย่างนี้ นี่คือความจริงที่พูดให้หมู่เพื่อนฟัง นี่วิธีการฝึกจิตตัวเอง เมื่อมันรวดเร็วแล้วมันทัน ภาพปรุงขึ้นเรื่องอะไรบีบบี้มันรู้ว่านี่แยะออกไปแสดงทันที พอรู้บีบบี้พร้อม อันนี้เรายังไม่ให้ดับ เราจะแยกมัน เพราะเป็นอุบายของปัญญาและเป็นเครื่องหนุนจิตใจให้ละเอียดเข้าไปอีก

พอแยกธาตุกำหนดดูเสือ ‘กลัวอะไรมัน’ เอ้า ไส้เบียดกันไป ‘กลัวตามันรี’ ‘ตาเราก็มัวไม่เห็นกลัว’ นั่นมันแกกัน ‘กลัวเล็บมันรี’ ‘เล็บเราก็มัวไม่เห็นกลัว’ ‘กลัวขนมันรี’ ‘ขนเราก็มัวไม่เห็นกลัว’ ถ้ากลัวขนมันก็กลัวขนเราซิ ขนเราขนมันธาตุอันเดียวกัน ‘กลัวเขี้ยวมันรี’ ‘เขี้ยวเราก็มัวกลัวอะไร’ ไส้หากันจนไม่มีทางไป กระทั่งถึงทาง บทเวลาไปถึงทางนี้ว่ามันจะจน มันก็ไม่จนนะ ความจริงก็เราไม่มีทางนี้ ‘กลัวหางมันเทรอ’ ‘แม้แต่ตัวมันเองยังไม่กลัว แล้วเราจะไปกลัวหางมันหาประโยชน์อะไร’ แนะ มันแกกันทันนะ

ต่อจากนั้นก็กำหนดทำลายให้แตกกระจาย ละที่นี้ การกำหนด ปัญญามันรวดเร็วนี้กำหนด ให้แตกกระจายไปหมด อันนั้นก็แตกกระจาย ลงไปถึงความเป็นธาตุต่างๆ ความปรุงของจิต ออกไปก็รู้ คือกำหนดไว้เมื่อเวลามันปรุงออกไป เป็นภาพเสือ ให้มันเป็นภาพเสือเสียก่อน จนพิจารณาไล่ไปที่ละอาการๆ อย่างนั้นแล้ว ที่นี้กำหนดให้มันกระจายไปเลย การกำหนด กระจายนี้ จิตก็แยกปรุงเพราะเป็นภาพของจิต เองนี้ สติปัญญามันทันเอง มันทำลายกันเอง โดยสมมุติว่าเสือ เพราะสถานที่เหล่านั้นมันมีเสือ มันกลัวเสือ กำหนดภาพเสือให้มันดูเสียก่อน กำหนดกระจายลงไปมันก็หมด พอปรุงขึ้นบีบ ภาพอะไรมันก็ดับไปพร้อมๆ ที่นี้ก็จะกลัวอะไร เพราะไม่มีอะไรหลอกนี้ เป็นภาพของตัวเองไป หลอกตัวเองต่างหาก

ไม่ว่าเสือว่าช้างว่างูว่า อะไร เวลาเจอจริงๆ มันก็เป็นธรรมชาติอันหนึ่ง เราก็เป็นธรรมชาติอันหนึ่ง แนะ มันคิดไปอย่างนั้นเสีย นั่นก็ธาตุ นี่ก็ธาตุ มันพิจารณาไปอย่างนั้นเสีย

จิตมันพลิกตามอุบายปัญญาไปเสีย ไม่พลิกไปทางให้กลัวมันก็ไม่กลัว

จนกระทั่งจิตว่างไปหมด เมื่อมันว่างไปหมด อะไรแยกขึ้นมามันก็เหมือนแสงหึ่งห้อย มันเป็นของมันเอง แยกขึ้นมาดับพร้อมๆ มีแต่ความว่างไปหมดแล้วจะกลัวอะไร มีแต่จิตมันครอบร่างกายนี้ ทำให้ว่างไปหมดและครอบโลกธาตุเสียด้วย แล้วจะกลัวอะไร อุบายวิธีระงับจิตเป็นอย่างนั้น ระงับความกลัว มันไม่กลัว ต้องใช้อุบายวิธีตามขั้นของจิตของสมาธิและปัญญา

สติปัญญาให้นำออกใช้ อย่างนั่งเฝ้าอยู่เฉยๆ คอยให้เกิดปัญญา ไม่เกิดนะ อย่าว่าไม่บอก บอกมาหลายครั้งหลายหนแล้ว สมาธิแค่นั้นปัญญาก็จะต้องใช้ ไปตามขั้นภูมิกำหนด พิจารณาหาอุบาย ค้นหาอุบายคิดพินิจพิจารณา จนเกิดปัญญาขึ้นมาเอง พอเกิดขึ้นมาแล้วก็ทำให้เข้าใจๆ ที่นี้ก็เห็นคุณค่าของปัญญา จากนั้นก็เดินปัญญาเรื่อยๆ ไปตามแต่กรณี

ปัญญาเป็นเครื่องแก้กิเลส สมาธิแต่เพียงไล่กิเลสเข้ามารวมตัวให้ใจสงบ ไม่ยุ่งเหยิง วุ่นวายหรือไม่ฟังชัน จิตรวมตัว ปัญญาเป็นผู้คลี่คลายเพื่อเหตุเพื่อผลในการแก้กิเลสเหตุผล พร้อมทั้งตรงไหนกิเลสหลุดลอยไปเรื่อยๆ ใจก็เกิดความสะดวกสบาย เห็นคุณค่าของปัญญา สติปัญญาเริ่มหมุนตัวเรื่อยๆ ความเพียรก็กล้าแข็ง

ถ้าลงความเพียรออกก้าวเดินแล้ว ความซึ้งก็เขี่ยจี้คร้านหายหน้าไปหมด ไปอยู่ไหนอยู่ได้ทั้งนั้นไม่ว่าจะอยู่ในป่า ในเขา ไม่ว่าจะอยู่สถานที่เช่นไร น่ากลัว ไม่น่ากลัว จิตไม่ไปสำคัญ ไม่สนใจเลย สนใจแต่กิเลสตัวยุงกวนนี่เท่านั้น

กลัวก็คือกิเลสเป็นผู้พาให้กลัว เป็นผู้หลอกให้กลัว นั่นเอง มันไม่ได้ว่าเสือเป็นสัตว์น่ากลัว เสือเป็นอันตรายนะ กิเลสต่างหาก เป็นสิ่งน่ากลัว พาให้กลัว

และเป็นอันตราย จิตย้อนเข้ามานี่ ว่ากลัวเสือ ความกลัวเป็นกิเลสตัวเขยาด่างหาก เสือนั้นอยู่กับมันต่างหาก ถ้าเราไม่ปรุงขึ้นว่าเสือ ไม่ปรุงขึ้นว่าอันตรายก็ไม่เห็นอะไรมาเขยาด่างหากได้ ก็คือความปรุงความแต่งความเสกสรรของจิตนี้เอง มันเขยาด่างหากให้ได้รับความทุกข์ความลำบาก เพราะฉะนั้น จิตจึงแนใจและปักใจว่าอันนี้เป็นภัย มันเอาตรงนี้ว่าเป็นภัย ไม่เห็นว่าภายนอกเป็นภัย

เมื่อเข้าถึงขั้นความจริงแล้วมีแต่กิเลสๆ เป็นภัยอยู่ภายในนี้ มันรู้อยู่นี้เห็นอยู่นี้ แสดงขึ้นมาที่นี้ มันจะไปตะครุบเงาอยู่นอกๆ โน้นทำไม ปัญญาพอถึงขั้นนี้แล้ว มันหมุนตัวๆ อยู่นี้ รู้อยู่นี้ เห็นอยู่นี้ อะไรกระดิกพลิกแพลงขึ้นในจิตก็รู้ว่าเป็นเรื่องของกิเลสทั้งเพ ขึ้นชื่อว่า เป็นเรื่องของกิเลสแล้วมันทันกันๆ เรื่อยๆ นี่การปฏิบัติธรรมะ

ผู้ใดชอบคิดชอบพินิจพิจารณา ผู้นั้นจะเข้าใจได้ดี เราจะว่าเรามีสมาธิ ไม่มีสมาธิ ถึงเวลาที่ควรจะพิจารณาให้พิจารณา ความสงบก็เพื่อจิตสบาย การพิจารณาก็เพื่อถอดถอนกิเลส ภายในจิต เพื่อความสบายหายท่วงของจิต จิตปล่อยกังวลได้เป็นลำดับ อย่าไปคาดว่าเขาไม่มีภูมิสมาธิหรือเราได้ภูมิสมาธิเพียงแค่นี้เป็นปัญญาไปไม่ได้ พิจารณาปัญญาไปไม่ได้ อย่าหาคาดหมาย

กิเลสมันมีขั้นที่ไหน มันเกิดกิเลสขั้นไหนบ้าง มันไม่เห็นมาบอกเรา กิเลสแสดงขึ้นมาที่ไหนก็เป็นกิเลสและเสียดแทงหัวใจเราได้ ทุกประเภทของกิเลส ทุกอาการของกิเลสที่มันแสดง เราต้องคิดเทียบอย่างนั้นซิ กิเลสไม่เห็นว่ามีขั้นไหนภูมิใด ทำไมมันเป็นกิเลสทุกระยะที่มันแสดงตัวออกมา เวลาเมื่อธรรมเจื่อนใดที่เราจะพิจารณา ทำไมจะไม่เป็นธรรมถึงวาระที่จะพิจารณาเราต้องพิจารณา เพราะการพิจารณาก็เพื่อแก้กิเลส ทำไมจะไม่เป็นธรรม ปัญญาต้องหมุนกันอย่างนั้นซิ ปัญญาต้องดักหน้าดักหลังร้อยล้านพันคมไม่ขึ้นไม่ทันนะ

ได้ยินแต่ท่านว่า มหาสติมหาปัญญา เป็นยังงั้นมหาสติมหาปัญญา ท่านกลัวว่า แล้วนั่นจิตมันคาดมันหมายนะ ท่านว่าพระโสดา

(ภาพใหญ่) กุฏิและทางจกรมของหลวงปู่มั่น
 (ภาพเล็กซ้าย) บริเวณที่ตั้งกุฏิองค์หลวงตาในสมัยนั้น ท่านเมตตาชี้จุดไว้ด้วยองค์ท่านเอง อยู่ห่างจากกุฏิหลวงปู่มั่นไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือราว ๑๕ เมตร เป็นระยะที่สามารถเห็นและได้ยินเสียงของหลวงปู่มั่นได้อย่างชัดเจน
 (ภาพเล็ก) กุฏิหลวงปู่มั่นมองจากบริเวณที่ตั้งกุฏิองค์หลวงตา

พระสัทธาตา พระอนาคา พระอรหัต บรรลุ โสดา บรรลุสัทธาตา บรรลุอนาคา บรรลุอรหัต อรหัต มันก็คาดหมายไปตามความบรรลุ เราจะบรรลุอย่างนั้นเราจะบรรลุอย่างนั้นมันคาดไป แต่ความคาดเหล่านั้นกับความจริงที่เราปฏิบัติ ไปรู้เห็นไปมันเป็นคนละโลก ไม่ใช่อันเดียวกัน ห่างกันคนละโลก เหมือนเราวาดภาพเมือง อเมริกาเป็นต้น เราไม่เคยเห็นอเมริกา เช่น กรุงวอชิงตันเป็นต้น หรือเรื่องอะไรก็ตาม มันจะวาดภาพขึ้นมาทันที เราก็เชื่อว่ามันเป็น อย่างนั้นๆ พอไปเห็นเข้าเท่านั้น ภาพที่วาดไว้ นั้นกับความจริงมันเป็นคนละโลกเลย

แต่เราก็ไม่ยอมเห็นโทษ ว่าภาพที่เราวาดไว้ แต่ก่อนนั้นคือเครื่องหลอกเรา เคยหลอกมา ตั้งแต่ไหนแต่ไร พุดถึงเรื่องอะไรมันก็วาดภาพ

นั้นขึ้นมา พุดเรื่องอะไร เรื่องคนเรื่องสัตว์เรื่อง อะไรก็ตาม มันต้องมีภาพขึ้นมาประกอบทุกสิ่ง ทุกอย่างทุกครั้ง แต่เวลาไปถึงความจริงแล้ว ภาพที่วาดเอาไว้มันไม่ตรงกับความจริงนั้นเลย ควรจะเห็นโทษแต่เราก็ไม่ยอมเห็น

เพราะฉะนั้น จึงว่ากิเลสกล่อมคนให้หลับ สนิทได้ง่ายนิดเดียว วาดภาพมรรคผลนิพพาน ก็เหมือนกัน สำเร็จพระโสดาเห็นจะเป็นอย่างนั้น สำเร็จพระสัทธาตา สำเร็จพระอนาคาเห็นจะเป็น อย่างนั้น สำเร็จอรหัตเห็นจะเป็นอย่างนั้น มันวาดภาพของมันไว้อย่างพร้อมมูล และเป็น เครื่องหลอกอันหนึ่งๆ ฉะนั้นจึงไม่ต้องไปคาดไป หมาย ให้เดินตามปฏิบัติเครื่องดำเนิน ปัจจุบัน ธรรมเป็นหลักที่จะยังมรรคผลนิพพานให้เกิด ภายใตใจไม่สงสัย...”

หลักเกณฑ์อันใหญ่หลวง

ระหว่างอยู่ศึกษาที่หลวงปู่มั่นที่วัด- ป่าบ้านหนองผือ จังหวัดสกลนคร ขณะกำลัง นั่งภาวนาพิจารณาตามปัญญาในคืนหนึ่งก็เกิด ผลอัศจรรย์ขึ้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ดังนี้

“...พิจารณาร่างกายนี้แหละ พิจารณา ลงไป ดิกๆ นะ พิจารณาลงไปๆ ร่างกาย มันเป็นของมันเอง เวลามันจะเป็นขึ้นมา มันแปลกนะ ไม่มีใครช่วยไม่มีใครตกใครแต่ง มันหากเป็นของมันเอง

พอจิตล่องลงไปจุดเดียวเท่านั้น ร่างกาย จะทำงานของมันเอง ผุพังแตกสลาย สลายๆ ลงไป พังลงไป ก็ยิ่งสนใจ ยิ่งดูความเป็น ของมัน นั่นละธรรมท่านแสดง อันหนึ่งเหมือน

ธรรมหลวงปู่มั่นในถ้ำสาริกา

ในหนังสือ “ประวัติท่านพระอาจารย์มั่น” กล่าวถึงผลแห่งธรรมที่ปรากฏแก่หลวงปู่มั่นในถ้ำสาริกา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ว่า

“...ท่านพักอยู่ที่ถ้ำนั้นมีพระอรหันต์หลายองค์มาเยี่ยมและแสดงธรรมให้ฟังเสมอในวาระต่างๆ กัน ซึ่งคิดกับที่ทั้งหลายอยู่มากในชีวิตที่ผ่านมา ธรรมเป็นที่แน่ใจได้ปรากฏขึ้นแก่ท่านในถ้ำนั้น ธรรมนั้นคือ พระอนาคามีผล ธรรมนี้ในพระปริยัติท่านกล่าวไว้ว่าละสังโยชน์ได้ ๕ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามราคะ ปฏิฆะ ท่านผู้บรรลุธรรมขั้นนี้เป็นผู้แน่นอนในการไม่กลับมาอุบัติเกิดเป็นมนุษย์ และสัตว์ที่มีธาตุสี่ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นเรือนร่างอีกต่อไป

หากยังไม่เลื่อนขั้นขึ้นถึงพระอรหันตภูมิ ในอภิปภานั้น เวลาตายแล้วก็ไปอุบัติเกิดในพรหมโลก ๕ ชั้น ชั้นใดชั้นหนึ่ง ตามภูมิธรรมที่ผู้นั้นได้บรรลุในพรหมโลก ๕ ชั้น คือ อวิหา อดปปา สุทัสสา สุทัสสี และอกนิฏฐา ซึ่งเป็นที่สถิตอยู่ของพระอนาคามีบุคคล ตามลำดับแห่งภูมิธรรมที่มีความละเอียดต่างกัน ท่านพระอาจารย์มั่นเล่าเป็นการภายในว่า ท่านได้บรรลุอนาคามีธรรมในถ้ำนั้น...”

ถ้ำสาริกา อ.เมือง จ.นครนายก

ผู้ดู อันหนึ่งเหมือนธรรมแสดงลวดลายต่างๆ สุดท้ายร่างกายนี้ก็พังลงไปหมด ยังเหลือแต่กองกระดูก พิจารณากองกระดูก กระดูกเหล่านี้มันก็เป็นดินเหมือนกัน เหล่านั้นก็เป็ดิน ส่วนที่ละเอียดมันก็ลงไปก่อนแล้ว อันนี้ส่วนหยาบมันก็จะลงเป็นแผ่นดินอันเดียวกันนี้แหละ พอว่าอย่างนั้น พริบเลย นั่นเห็นไหมละ ลงก็พริบหมดเลย โลกธาตุดับหมด

‘โอ้โฮ อัจฉรย์ ลงเป็นขี้โม่งๆ นะ’

เจียบเลย แต่ธรรมชาติที่รู้ไม่ได้เจียบตัวเอง สว่างจ้าเลย มันเจียบสิ่งมาเกี่ยวข้องต่างหาก ว่างไปหมดเลย โลกธาตุนี้ว้างเปล่าไปหมด โอ้โฮ อัจฉรย์ เป็นขี้โม่งๆ จิตถึงค่อยถอนขึ้นมา พอถอนขึ้นมาแล้วกำหนดดูต้นไม้ภูเขา กำหนดดูภูเขาคาลาไม่เห็นเลย ว่างไปหมด ลืมตาจิ้มองเห็นเป็นรางๆ แล้วว่างไปหมด ดานี้เห็นพอเป็นรางๆ เงๆ นะ ส่วนใหญ่ของ

จิตมันทะลุไปหมด ว่างไปหมดเลย อัจฉรย์ ขึ้นไปเล่าให้ท่านฟัง ท่านก็ขึ้นทันทีเลย

‘เอ้อ ได้หลักพยานแล้ว อย่างนี้ละผมเป็นผมเป็นที่ถ้ำสาริกาเป็นอย่างท่านมหานีละเอาเลยได้การ’

ขึ้นเลยนะซึ่งซัง นั่นเห็นไหมธรรมเข้า دلใจท่าน ก็กอน้ำที่ใสสะอาดท่านก็ผางออกมาเลย เราก็อ้างอย่างเคลิ้มเทียว ใครบอก มันเป็นขึ้นมาเอง มันจึงไปพูดให้ท่านฟังได้อย่างอาจหาญเอาความจริงไปพูด

ท่านก็รับขึ้นเลยทันที ‘เอ้อ! เอาละที่นี้ได้การ ผมเป็นอย่างนี้แหละที่ถ้ำสาริกา เอ้าที่นี้ได้การๆ’ ผิงผิงตึงตึงเลย สองต่อสองนะ เสียงลั่นอยู่ในห้อง เรากับท่านไม่มีอะไรกัน มันเหมือนพอกับลูกนั้นแหละ จะเข้าหาท่านเมื่อไรท่านไม่เคยห้ามนะ กับเรานะ องค์อื่นไปยุ่งไม่ได้นะ ใครจะไปยุ่งท่านไม่ได้นะ

แม้ท่านป่วยก็เหมือนกัน ถ้าเราขึ้นเมื่อไร ท่านไม่เคยว่าอะไรเลย ไม่เคยนะกับเรา ท่านนอนอยู่ เราไปบีบ เข้าไปถึงเท้าท่าน เพราะเราก็มุมนิ้วของเราธรรมชาติของเรา ไปกราบเรียนเรื่องธรรมชาติ ท่านก็อธิบายให้ฟัง บีบบีบๆ เราก็ลองบีบไปเลย

ท่านไม่เคยห้ามเรานะ นี่ที่แปลกอยู่ ไม่เคยได้ยินเลยว่าห้ามหรือว่ามาทำไม ไม่เคยมี ทั้งๆ ที่พระเณรเข้าใกล้ไม่ได้ เราไปเมื่อไรได้ทั้งนั้น ไม่ว่าจะกลางค่างกลางคืน เวลาไหนได้ทั้งนั้นเลย ก็มีแปลกอันหนึ่ง ไม่ใช่ยกตัวนะ เราพูดตามเรื่อง ท่านเมตตา...”

จากนั้นหลวงปู่เมตตาเล่าถึงความอัศจรรย์ของจิตที่เกิดขึ้นที่ถ้ำสาริกา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ให้ท่านฟังภายในกุฏิที่วัดป่าบ้านหนองผือ ดังนี้

“...ท่านอยู่ถ้ำสาริกา นั้นเวลาท่านได้รับความทุกข์นะ นี่ละ คนเราเวลาจนตรอกจนมุมจริงๆ ช่วยตัวเองได้นะ ปัญญามาเอง ของท่านก็เหมือนกัน

ท่านเป็นโรคท้อง ยานี้ก็เคยบำบัดกันได้ เป็นระยะๆ ไป ท่านว่า แล้วไปอยู่ในถ้ำสาริกา ก็เป็นยาสมุนไพรมีอยู่ตามที่ท่านพัก เขาก็บอกแล้วก่อนที่ท่านจะขึ้นไปว่า

‘พระตาย ๔ องค์แล้วถ้ำนี้’

เขาจึงถามว่า ‘นี่ท่านจะตายองค์ที่ ๕ หรือ?’ เขาบอกท่านไม่ฟัง ท่านบอกให้เขาพาไปส่งขึ้นถ้ำสาริกา ‘นี่ท่านจะตายองค์ที่ ๕ หรือ?’ เขาว่าอย่างนั้น

‘โธ้ย ที่ไหนก็ไม่ว่าแหละ’ ท่านว่าอย่างนั้น ‘ขอไปดู ควรอยู่ที่อยู่’ นั้นฟังซิ ท่านพูดถ่อมตนของท่าน ‘ควรอยู่ที่อยู่ ควรลงก็ลง ให้ไปดูเสียก่อน’ ทางจิตท่านไม่ได้เป็นอย่างนั้น ท่านเล่าให้ฟัง ‘ที่ไหนมันไม่ตายนะ’ ท่านว่าอย่างนั้นทีเดียวนะ

‘ถ้าหรือไม่ว่า มันก็ตายทั้งนั้นนี่นะ ป่าช้ามืออยู่ทั่วไป’ นั้นในใจของท่าน แต่เวลาพูดออกมา ‘เข้าไปดูเสียก่อนมันควรอยู่ที่อยู่ ไม่ควรอยู่ที่ลงเสีย’

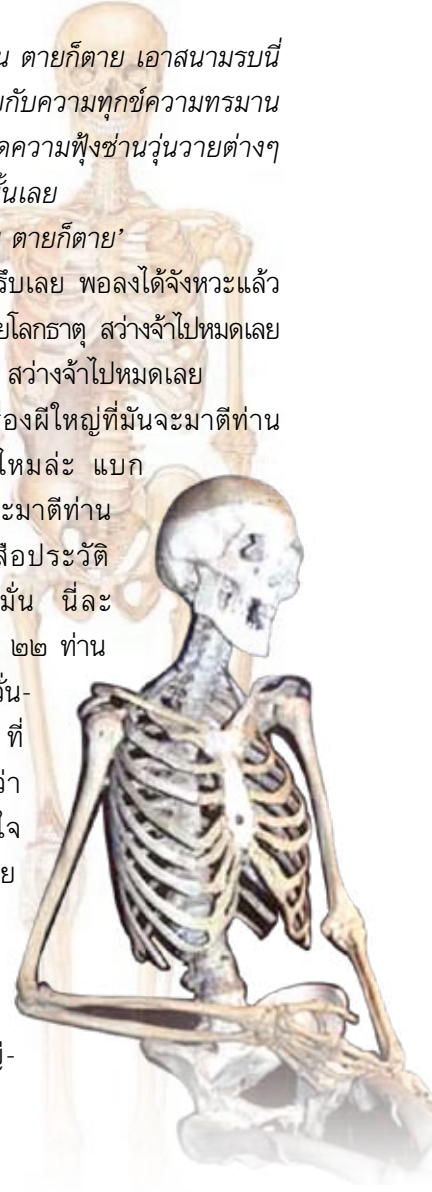
ท่านว่าอย่างนั้น พอขึ้นไปแล้วโรคก็กำเริบใหญ่เลย ‘นี่เรานี่จะเป็นองค์ที่ ๕ จริงๆ หรือ?’ ท่านก็ว่าอย่างนั้น ‘เอ้า ทำก็ทำ’ ท่านไม่ได้ลดย ‘เอ้า ทำก็ทำ’ ว่าจั้นเลย เอาอะไรมาฉันก็ไม่มีน้ำยาเลยแหละ สุดท้ายท่านบอกว่า ยากำ อยู่นี้ป่าเข้าป่า

‘มันเป็นอะไร เอ้า! เป็นก็เป็น ตายก็ตาย’ ยาที่ทำนั้นเอาตามแล้วป่าเข้าป่าเลย ทั้งหมดเข้าในถ้ำเลย ถ้ำเล็กๆ เราไปดูหมดแหละที่ท่านบอกตรงไหน ไปดู ที่นี้เวลามันเอาจริง ๆ มันก็หนักจริงๆ หนักก็พิดกันเลย... ทุกขเวทนา เอากันเต็มเหนี่ยว

‘เอ้า เป็นก็เป็น ตายก็ตาย เอาสนามรบนี่ เป็นป่าช้า สนามรบกับความทุกข์ความทรมาน กับกิเลสตัณหาที่เกิดความทุกข์ชานวุ่นวายต่างๆ ขึ้นในนั้น พิดกันในนั้นเลย

‘เอ้า เป็นก็เป็น ตายก็ตาย’ พอได้ที่มันก็พริบเลย พอลงได้จังหวะแล้วพริบทันที ดับหมดเลยโลกธาตุ สว่างจ้าไปหมดเลย ไม่มีอะไรปิดบังลึกลับ สว่างจ้าไปหมดเลย

ที่เราพูดถึงเรื่องผีใหญ่ที่มันจะมาตีท่านอย่างนั้นแล้วเห็นไหมละ แปก เหมือนท่อนเหล็กจะมาตีท่านดังที่เขียนในหนังสือประวัติท่านพระอาจารย์มั่น นี่ละความจริง ปีพรรษา ๒๒ ท่านได้หลักเกณฑ์ ไม่หวั่นไหวตรงนั้นละ ทั้งๆ ที่กิเลสมีอยู่นะ แต่ว่าหลักธรรมนี้เข้าสู่ใจแล้ว ไม่หวั่นไหวเลย เชื้อเน่ต่อมรรคผลนิพพาน กล้าหาญตั้งแต่นั้นมา ไปได้หลักเกณฑ์อันใหญ่หลวงที่ถ้ำสาริกา...”

เรื่องลำดับอริยมุมิ

เทศนาอบรมพระขององค์หลวงตามาตปฏิบัติเกี่ยวกับการละสังโยชน์ของพระอริยบุคคลแต่ละชั้น มีข้อสังเกตบางประการที่ต่างจากภาคปริยัติ ท่านเมตตาแสดงธรรมนี้ไว้ตั้งแต่ ๔๗ ปีที่แล้ว คือ เมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๗ ณ วัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี ดังนี้

“...เบื้องต้นพระพุทธเจ้าก็ดี พระสาวกอรหันต์ผู้ปฏิบัติและรู้เห็นตามพระพุทธเจ้าก็ดี ท่านเป็นคนมีกิเลสประเภทเดียวกันกับพวกเรา แต่อาศัยความพากเพียรพยายามไม่ลดละการบำเพ็ญ เพื่อชำระขัณฑะฟอกสิ่งมีตนของใจที่ท่านพยายามบำเพ็ญโดยความสม่ำเสมอไม่หยุดชะงักหรือทอดทิ้งความพยายามใจที่ได้รับการบำรุงจากปุ๋ยที่ดี คือกุศลกรรม ก็ค่อยๆ เจริญขึ้นโดยลำดับจนสามารถบรรลุธรรมถึงขั้นอริยมุมิอันสูงสุด คือพระอรหันต์ผล คำว่าพระอริยเจ้านั้น แปลว่าผู้ประเสริฐ เพราะธรรมที่ท่านได้บรรลุเป็นธรรมอันประเสริฐมีอยู่ ๔ ชั้น ดังนี้ ชั้นพระโสดา ชั้นพระสกิทาคา ชั้นพระอนาคา และชั้นพระอรหันต์

ผู้สำเร็จขั้นพระโสดา ท่านกล่าวไว้ว่า ละสังโยชน์ได้ ๓ คือ สักกายทิฏฐิหนึ่ง วิจิกิจฉาหนึ่ง สิ้นพตปรามาสหนึ่ง สักกายทิฏฐิที่แยกออกตามอาการของขันธ

มี ๒๐ โดยตั้งขันธห้าแต่ละขันธห้า เป็นหลักของอาการนั้นๆ ดังนี้ ความเห็นกายเป็นเรา เห็นเราเป็นกาย คือเห็นรูปกายของเรานี้เป็นเรา เห็นเราเป็นรูปกายอันนี้ เห็นรูปกายในอันนี้มีมีในเรา เห็นเรามีในรูปกายอันนี้ รวมเป็น ๔ เห็นเวทนาเป็นเรา เห็นเราเป็นเวทนา เห็นเวทนามีในเรา เห็นเรามีในเวทนา นี้ก็รวมเป็น ๔ เหมือนกันกับกองรูป แม้สัญญา สังขาร วิญญาณก็มีเพียง ๔ อย่างเดียวกัน โปรดเทียบกันตามวิธีที่กล่าวมา คือขันธห้าแต่ละขันธมีนัยเป็น ๔ สี่ห้าครั้งเป็น ๒๐ เป็นสักกายทิฏฐิ ๒๐ มีตามท่านกล่าวไว้ว่า พระโสดาบันบุคคลละได้โดยเด็ดขาด

แต่ทางด้านปฏิบัติของธรรมะป่า รู้สึกจะคลาดเคลื่อนไปบ้าง เฉพาะสักกายทิฏฐิ ๒๐ นอกนั้นไม่มีข้อข้องใจในด้านปฏิบัติ จึงเรียนตามความเห็นของธรรมะป่าแทรกไว้บ้าง คงไม่เป็นอุปสรรคแก่การฟังและการอ่าน เมื่อเห็นว่ามีไม่ใช่ว่าพลาดเปลื้องตามนัยของสวากขาตธรรมแล้วก็กรุณาผ่านไป อย่าได้ถือเป็นการมณัฆัตของใจ ผู้ละสักกายทิฏฐิ ๒๐ ได้เด็ดขาดนั้น เมื่อสรุปแล้วก็พอได้ความว่า ผู้มีไข้ผู้เห็นขันธห้าเป็นเรา เห็นเราเป็นขันธห้า เห็นขันธห้ามีในเรา เห็นเรามีในขันธห้า คิดว่าคงเป็นบุคคลประเภทไม่ควรแสวงหาครอบครัว ผัว-เมีย

เมื่อได้เล่าผลภาวนาในคืนนี้ถวายหลวงปู่มั่นแล้ว ท่านรู้ลึกว่าจิตใจของขึ้น และเมื่อหลวงปู่มั่นเมตตาเล่าเรื่องของตนเองดังกล่าวเป็นลักษณะยานอันเป็นเอกด้วยแล้ว ใจของท่านก็ยิ่งพองขึ้นด้วยความปีติยินดี

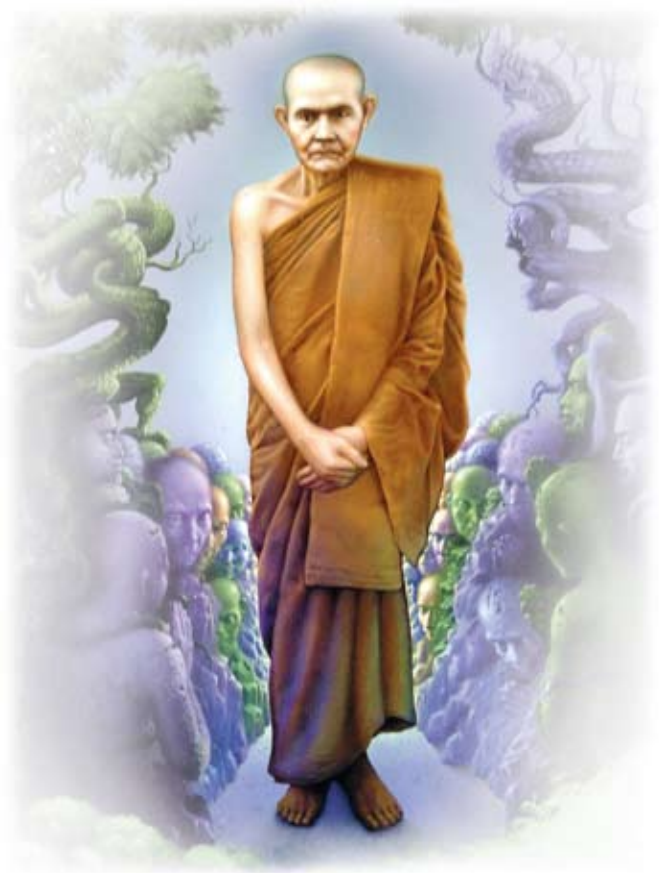
จากนั้นจึงเร่งภาวนาอย่างเต็มที่ด้วยตั้งใจจะให้ได้ผลอัศจรรย์ดังเดิม หลังจากภาวนาอย่างหนักอยู่ ๒-๓ วันก็ไม่ปรากฏผลว่าจะเป็นเช่นเดิมแต่อย่างใด จึงได้ขึ้นกราบเรียนถามหลวงปู่มั่นอีกครั้งหนึ่ง ไปหาท่านโดยเฉพาะตอนกลางคืน ไปหาสองต่อสอง ท่านเลยชวนเอาเสียวอย่างหนัก

ท่านกล่าวว่าภาวนาครั้งอื่นก็เป็นธรรมดาแต่ครั้งนี้ต่างจากทุกครั้งเป็นแบบสะท้อนโลกจึงต้องขึ้นกราบหลวงปู่มั่นจนถูกชู่เอา ดังนี้

“...วันหลังก็เอาจะทำให้เป็นอย่างนั้นอีกมันไม่เป็น ต่อไปมันก็ไม่เป็น มันก็ลงของมันเฉพาะๆ เสียไม่จำเหมือนอย่างนั้น คราวนี้จะให้เป็นอย่างนั้นอีก จึงไปกราบเรียนท่าน ท่านชวนทันทีว่า

‘มันจะเป็นบ้านะท่าน ผมไม่ได้สอนให้คนเป็นบ้า ก็มันไม่เป็นอย่างเก่า จะให้มันเป็นอะไรอีก มันเป็นมันก็เป็นคนเดียวเท่านั้น ผมก็เป็นคนเดียวเท่านั้นแหละไม่เคยเป็นอีกเลย ผมก็ไม่สงสัย ผมไม่เห็นเป็นบ้า นี่มาเป็นบ้าอะไรอีก จะเป็นบ้าสองชั้นหรือนี้ เวลามันสว่างก็เป็นบ้าแบบหนึ่ง เวลามันไม่สว่างก็เป็นบ้าแบบหนึ่ง ไม่ได้สอนคนให้เป็นบ้านี่นะ นี่มาเป็นข้างมเงาะอะไรอีก มันเป็นแล้วก็ผ่านไปแล้วไปอยู่กับมันทำไม พิจารณาในหลักปัจจุบันนี้ มันจะเป็นอะไรก็ให้เป็น ขึ้นในหลักปัจจุบัน ท่านรู้นั้น ท่านรู้ในหลักปัจจุบันใช่ไหม นี่ไปคว่ำหาที่ไหนอีก’

ชู่ใหญ่เลยนะ โอ๊ย ตาย นี่ก็ว่าจะไปหาคะแนน ที่ไหนได้ถูกตัดเสียขาดสะบั้นเลย มันยังโง่งกันนี้ คำว่าบ้าสว่าง คือหมายความว่าอยู่ในขั้นนั้นมันกำลังดำเนิน ไม่ใช่สว่างแบบตายตัวว่างั้นเถอะ สว่างด้วยจิตที่บริสุทธิ์เป็นอย่างหนึ่ง สว่างที่จิตไม่บริสุทธิ์เป็นอย่างหนึ่ง จึงว่าเป็นบ้าได้ในขั้นนี้ ถ้าเป็นขั้นสุดท้ายหมดทุกสิ่งทุกอย่างแล้วมันก็ไม่มีคำว่าบ้าแหละ เพราะจากนั้นหมดคำว่าเสื่อมว่าเจริญ

เรื่องลำดับอริยมุขี

>>

เพราะครอบครัว (ผัว-เมีย) เป็นเรื่องของขันธห้า ซึ่งเป็นรองรับของสัทธิกายทิฐิที่ยังละไม่ขาดอยู่โดยดี ส่วนผู้ละสัทธิกายทิฐิได้โดยเด็ดขาดแล้ว รูปกายก็หมดความหมายในทางกามารมณ์ เวทนาไม่เสวยกามารมณ์ สัญญาไม่จำหมายเพื่อกามารมณ์ สังขารไม่คิดปรุงแต่งเพื่อกามารมณ์ วิญญาณไม่รับทราบเพื่อกามารมณ์ ขันธห้าทั้งห้าของผู้นั้นไม่ไปเพื่อกามารมณ์ คือประเพณีของโลกโดยประการทั้งปวง ขันธห้าจำต้องเปลี่ยนหน้าที่ไปงานแผนกอื่นที่ตนเห็นว่ายังทำไม่สำเร็จ โดยเลื่อนไปแผนกรูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อริชชา

ผู้ละสัทธิกายทิฐิ ๒๐ ได้โดยเด็ดขาด คิดว่าเป็นเรื่องของพระอนาคามีบุคคล เพราะเป็นผู้หมดความเชื่อถือในทางกามารมณ์ดังกล่าวแล้ว ส่วนพระโสดาบันบุคคลคิดว่าท่านรู้และละได้ โดยขออนุมานว่า

‘มีบุรุษผู้หนึ่งเดินทางเข้าไปในป่าลึก ไปพบบึงแห่งหนึ่งมีน้ำใสสะอาดและมีรสจืดสนิทดี แต่น้ำนั้นถูกจอกแหวนปกคลุมไว้ ไม่สามารถจะมองเห็นน้ำ โดยชัดเจน เขาคนนั้นจึงแหวกจอกแหวนที่ปกคลุมน้ำนั้นออก แล้วก็มองเห็นน้ำภายในบึงนั้นใสสะอาดและเป็นที่น่าดื่ม จึงดื่มน้ำดื่มตลอดดู ก็รู้ว่าน้ำในบึงนั้นมีรสจืดสนิทดี เขาก็ตั้งหน้าตั้งหน้าดื่มจนเพียงพอกับความต้องการที่เขากระหายมาเป็นเวลานาน เมื่อดื่มพอกับความต้องการแล้วก็จากไป ส่วนจอกแหวนที่ถูกเขาแหวกออกจากน้ำก็ไหลเข้ามาปกคลุมน้ำตามเดิม

เขาคนนั้นแม้จากไปแล้วก็ยังมีสติปัญญา และคิดถึงน้ำในบึงนั้นอยู่เสมอ และทุกครั้งที่เขาเข้าไปในบึงนั้น ต้องตรงไปที่บึงและแหวกจอกแหวนออก แล้วดื่มน้ำมาดื่มและชำระล้างตามสบายทุกๆ ครั้งที่เขาต้องการ เวลาเขาจากไปแล้ว แม้ในบึงนั้นจะถูกจอกแหวนปกคลุมไว้อย่างมิดชิดก็ตาม แต่ความเชื่อที่เคยฝังอยู่ในใจเขาว่า น้ำในบึงนั้นมีรสอยู่อย่างสมบูรณ์หนึ่ง น้ำในบึงนั้นใสสะอาดหนึ่ง น้ำในบึงนั้นมีรสจืดสนิทหนึ่ง ความเชื่อทั้งนี้ของเขาจะไม่สิ้นถอนตลอดกาล’

ข้อนี้ เทียบกันได้กับโยคาวจร ภาวนาพิจารณาส่วนต่างๆ ของร่างกายชัดเจนด้วยปัญญาในขณะนั้นแล้ว จิตปล่อยวางจากรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ หยั่งเข้าสู่ความสงบหมดจดโดยเฉพาะ ไม่มีความสัมพันธ์กับขันธทั้งหลายเลย และขณะนั้นขันธทั้งห้าไม่ทำงานประสานกับจิต คือต่างอันต่างอยู่ เพราะถูกความเพียรแยกจากกันโดยเด็ดขาดแล้ว ขณะนั้นแลเป็นขณะที่เกิดความแปลกประหลาดและอัศจรรย์ขึ้นมาอย่างไม่思議ใดๆ เสมอเหมือนได้ นับแต่วันเกิดและวันปฏิบัติมา แต่ก็ได้เห็นสิ่งมหัศจรรย์ปรากฏขึ้นในเวลานั้น จิตก็ได้ทรงตัวอยู่ในความสงบสุขชั่วระยะเวลา แล้วจึงถอนขึ้นมา พอจิตถอนขึ้นมาจากที่นั้นแล้ว ขันธกับจิตก็เข้าประสานกันตามเดิม

แต่หลักความเชื่อมั่นว่าจิตได้หยั่งลงถึงแดนแห่งความสงบอย่างเต็มที่หนึ่ง ขันธทั้งห้าคือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ได้แยกจากจิตโดยเด็ดขาดในเวลานั้นหนึ่ง ขณะจิตที่ทรงตัวอยู่ในความสงบเป็นจิตที่อัศจรรย์ยิ่งหนึ่ง

อันนี้มันมีเสื่อมมีเจริญนะ เมื่อมันสว่าง
อย่างนี้วันหลังมันไม่เป็นอย่างนั้น ก็เหมือนเรา
มันเสื่อม ทีนี้ท่านก็ว่า ‘เป็นบ้าหรือ’ เราไม่ลืมนะ

‘มันเป็นไปแล้วก็เป็นไปแล้ว การดำเนิน
จะผ่านจะเห็นจะรู้อะไรๆ มันก็ผ่านไปเหมือน
เราเดินทาง ไปตรงนี้เห็นตรงนี้ๆ มันไปตรง
ไหนเห็นตรงไหนเห็นไปแล้วก็เดินผ่านไป จะให้
เห็นเหมือนเก่าได้ยังไง’ เวลาท่านอธิบายไป ..

เราก็ โห ขบขันดี ก็ไม่เป็นอีกนะเป็น
หนเดียวเท่านั้น เป็นแบบนี้แหละ แบบอื่นมันก็
เป็นของมันฉิบาตะ แล้วแต่มันจะเป็น แต่ที่
เด่นๆ เด็ดๆ มากๆ สะดุดใจอย่างมาก อย่างไม่
เคยเป็น

เราก็เล่าให้ฟังอย่างที่ยังไปเล่าถวายท่าน
อย่างอื่นมันก็เป็นอยู่แต่ธรรมดาๆ แต่วันนั้น
มันเป็นแบบสะเทือนโลก ไปเล่าให้ท่านฟัง

ท่านก็คึกคักขึ้นเลย ‘เออ ถูกต้องแล้ว
เหมาะแล้วได้หลักได้เกณฑ์แล้ว ผมเคยเป็น
มาแล้วตั้งแต่อยู่ถ้ำสาริกา’ ท่านก็เลยรื้อมา
เล่าให้ฟัง

‘โห โลกธาตุดับหมดเลยเหมือนกันกับ
ท่านมหาทะเล’ พูดตรงกันเป้งเลย

‘เอาละทีนี้ได้หลักใหญ่แล้ว’

ท่านว่าหลักใหญ่คือมันครอบคลุมไปหมด
เกี่ยวกับเรื่องมรรคผลนิพพาน เกี่ยวกับความรู้
แปลกประหลาดอะไร มันครอบคลุมไปหมด ก็เป็น
หนเดียวเท่านั้นละ จนกระทั่งปานนี้ ไม่เคย
เป็นอย่างนั้นอีก...”

วิธีการทดสอบความจริง เรื่องกามราคะ

พระธรรมเทศนาอบรมพระขององค์
หลวงตาในตอนหนึ่งอธิบายถึงลำดับวิธีการ
พิจารณาทางด้านปัญญาเมื่อเริ่มมีความชำนาญ
ชำนาญมากยิ่งขึ้นจากการพิจารณาแยกธาตุ
แยกขันธแยกออกเป็น **อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา**
และกล่าวถึงวิธีการทดสอบหาความจริงเรื่อง
กามราคะ ดังนี้

“...เรื่องจิตใจของเราจะมีความเบาบางๆ

แพรวพราวขึ้นเป็นลำดับ เพราะสิ่งเหล่านี้
ปกปิดมันแต่ก่อน พอปัญญาเปิดออกๆ จิตจะ
มีความสว่างไสว เบาเนื้อเบากายด้วย ไม่แคแต่
เบาใจนะ เบาเนื้อเบากาย คือที่จิตมายึดเรื่อง
กายมันก็หนัก ทีนี้จิตใจค่อยถอยลงไปๆ อะไรรัก
กลายเป็นเบา ร่างกายไม่รู้เรื่องรู้อะไรก็
กลายเป็นเบา เนื่องจากเจ้าของเป็นผู้ยึด...
เรื่องร่างกายนี้เป็นสำคัญมาก ...

ใครพิจารณาร่างกายนี้ข้าของเท่าไร ผู้นั้น
จะมีความแก่กล้าสามารถ ค่อยละกิเลสเป็น
ลำดับลำดับไป จิตใจจะแตกฉานทางอรรถทาง
ธรรมไปด้วยนะ การพิจารณากายคตาสตินี้
เป็นการเบิกความรู้ให้กระจ่างแจ้งออกไปใน
ทุกทิศทุกทาง การพูดการจา การได้การตอบ
ทุกสิ่งทุกอย่างจะเปิดออกด้วยกันๆ เพราะ
อำนาจแห่งกายคตาสตินี้สำคัญมากนะ การ
พิจารณาร่างกายนี้ เมื่อถึงขั้นมีความละเอียด
เข้าไป ทางด้านปัญญาคล่องแคล่วเข้าไปแล้ว
พิจารณาอันนี้จะรวดเร็วมากทีเดียว มองเห็น
สภาพทั้งเขาทั้งเราจะรวดเร็ว

ความเชื่อทั้งนี้ไม่มีวันถอนตลอดกาล เพราะความเชื่อประเภทจลศรัทธา
ความเชื่อมันไม่หวั่นไหวโยกคลอนไปตามคำเล่าลือ โดยหาหลักฐานและเหตุผล
มิได้ และเป็นความเชื่อมันประจำนิสัยของโยคาวจรผู้นั้น จากประสบการณ์
นั้นแล้ว ก็ตั้งหน้าบ่าเพื่อต่อไปเช่นที่เคยทำมาด้วยความศรัทธาและเข้มแข็ง
เพราะมีธรรมประเภทแม่เหล็กซึ่งเป็นพลังของศรัทธาประจำภายในใจ จิตก็ห้อยลง
สู่ความสงบสุขและพักอยู่ตามกาลอันควร ทำนองที่เคยเป็นมา แต่ยังไม่สามารถ
ทำใจให้ขาดจากความซึ้งซาบของขันธได้โดยสิ้นเชิงเท่านั้น
แม้เช่นนั้นก็ไม่มีความท้อถอยในทางความเพียรเพื่อธรรม
ขั้นสูงขึ้นไปเป็นลำดับ

ส่วนคุณสมบัติประจำใจของพระโสดาบันบุคคลนั้น
คือหลักความเชื่อมันประเภทจลศรัทธา เป็นผู้เชื่อมั่น
ต่อผลที่รู้เห็นประจักษ์ใจแล้ว และเชื่อมั่นต่อคุณธรรม
เบื้องสูงที่ตนยังไม่รู้ไม่เห็น **สมานัตตตา** ความเป็นผู้วางตน
เสมอ ไม่ถือตัวด้วยมานะชนิดใดชนิดหนึ่งกับคนทุกชั้น
เป็นผู้มีธรรมครองใจ ไม่ถืออะไรให้ยิ่งกว่าเหตุการณ์ที่เห็นว่า
ถูกต้องด้วยเหตุผล พระโสดาบันบุคคลยอมรับและปฏิบัติตาม
ทันที ไม่ยอมฝืนหลักความจริง ไม่ว่าพระโสดาบันบุคคลจะเป็นคนชาติ
ชั้น วรรณะใด ย่อมให้ความสนิทสนมและความสม่ำเสมอกับคนทั่วไปไม่ลำเอียง

แม้คนชั่วที่เคยประพฤติตัวไม่ดีมาแล้วตลอดสัตว์ดิรัจฉาน พระโสดาบัน
บุคคลก็ไม่รังเกียจ โดยเห็นว่าเขากับเราตกอยู่ในวงแห่งกรรมดี-ชั่ว เหมือนกัน
ใครมีกรรมประเภทใดจำต้องยอมรับตามหลักกรรมที่ตนทำมา และยอมรับ
ตามหลักความจริงที่เขาทำ หรือเขายกเหตุผลขึ้นมาอ้างโดยถูกต้องในขณะนั้น
โดยไม่ต้องรื้อฟื้นอดีตคือความเป็นมาของเขา ตลอดชาติ ชั้น วรรณะมาเป็น
อุปสรรคต่อความจริงที่ตนเห็นว่าถูกต้อง รับผิดชอบมาเป็นคติทันที นี่เป็นหลัก-
ธรรมประจำอริยาไคยของพระโสดาบันบุคคล

ถ้าคำที่กล่าวมาด้วยความสนใจทั้งนี้เป็นการถูกต้อง พระโสดาบัน
บุคคลแสวงหาครอบครัวผัว-เมีย ก็ไม่ขัดข้องต่อประเพณี
ของผู้ละสักกายทิฏฐิ ๒๐ อันเป็นร่องรังของกามารมณ์
ยังไม่ได้เด็ดขาด สักกายทิฏฐิ ๒๐ ก็ไม่เป็นอุปสรรคแก่
พระโสดาบันในทางครอบครัว เพราะเป็นคนละชั้น

ท่านนักปฏิบัติโปรดยึดเอาเข็มทิศจากสวากขาตธรรม
นำไปปฏิบัติ จนเกิดความรู้ความเห็นขึ้นจำเพาะตน และ
กลายเป็นสมบัติของตนขึ้นมา นั้นแหละจะมีทางทราบได้ว่างาน
ของเราเป็นงานประเภทหนึ่ง งานของท่านเป็นงานประเภทหนึ่ง
แต่รวมผลรายได้เป็นตัวเงินอันเดียวกัน จะได้รับยบาท พันบาท หมื่นบาท หรือ
มากกว่านั้น ก็ทราบชัดว่าเงินจำนวนนี้เกิดจากผลงานที่ตนได้ทำความอุตสาห
พยายามแสวงหามา มีมากหรือน้อยจะเป็นที่อยู่นอกอุ้งใจแก่ตนเอง อาจจะได้

ถ้าว่าเป็นอสุภะ^๑ พริบเตียวเป็นอสุภะหมดทั้งร่าง ทั้งเขาทั้งเรา พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนเป็นที่พอใจแล้ว จิตใจของเรามีความแน่นอนมั่นคง เอา ทดสอบดู การพิจารณาอสุภะอสุภังนี้เป็นพื้นฐานควรแก่การที่จะถอดถอนกามกิเลสได้แล้ว ด้วยการพิจารณาร่างกายนี้ซ้ำของ แล้วให้กำหนดอสุภะอสุภังที่เราพิจารณาอย่างซ้ำของ คือให้แตกให้ดับเร็วก็ได้ ให้ช้าก็ได้ให้ตั้งอยู่เป็นที่พื้นฐานไม่ทำลายก็ได้ เมื่อถึงขั้นนี้แล้วเรียกว่าเราทำได้ตามต้องการ

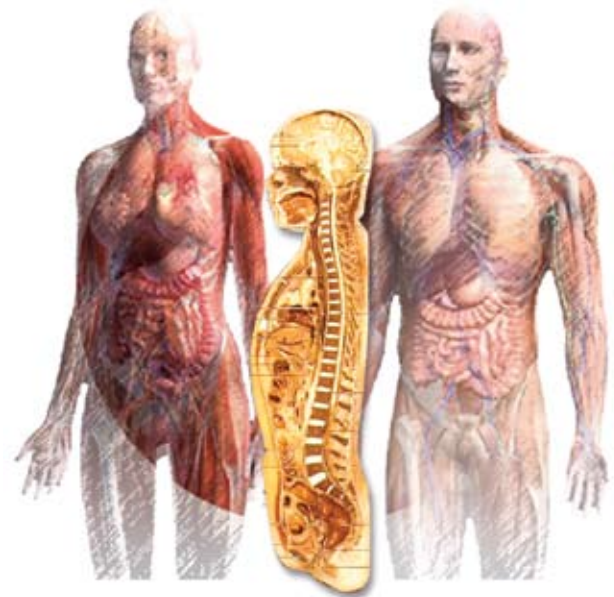
ทีนี้เอาความคล่องแคล่วของจิตใจเราที่ทำอย่างนี้นั้น กำหนดอสุภะอสุภังเอามาตั้งที่หน้าของเราที่นั่งภาวนาอยู่นี้แล เอามาตั้งดูเอาอสุภะอันนี้กำหนดขึ้นให้เป็นอสุภะ จะเป็นท่านั่งก็ได้ ท่านอนก็ได้ ให้เป็นภาพอสุภะปรากฏอยู่ต่อหน้าต่อตาเรา จิตใจเราเพ่ง ปัญญาจ่อเข้าไปตรงนั้นแต่ไม่ทำลาย เอาสติจดจ่อ

^๑ กรรมฐานที่ยึดเอาซากศพเป็นอารมณ์เพื่อพิจารณาให้เห็นความไม่งาม ความไม่เที่ยงของสังขาร

ไว้ไม่ให้ภาพนี้มันเคลื่อนย้ายไปที่ไหน มันจะไปตรงไหนมาที่ไหน ถ้ามันยังไม่พอกำหนดดูอยู่ มันจะไม่เคลื่อนไหวไปที่ไหน ถ้าการพิจารณาอสุภะอสุภังยังไม่พอ ปัญญายังไม่พอที่จะปล่อยวางมันได้ กำหนดอสุภะอสุภังให้อยู่ที่ไหนมันก็อยู่ที่นั่น กำหนดนานเท่าไรมันก็อยู่ที่นั่นนานนี้แสดงว่ายังไม่พอกับความต้องการ

ทีนี้ขยายออกอีก พิจารณาอย่างแก่นั่นแหละ ให้มีความชำนาญชำนาญเข้าไป เอามาตั้งอีก นี่เป็นการทดสอบตัวเองเพื่อเอาความสัตย์ความจริงตัดสินตนเองในเรื่องกิเลสตัณหา คือกามราคะนั้นแหละเป็นตัวสำคัญ เพราะตัวนี้มันพิลึกพิลั่น ทั้งหญิงทั้งชาย ลัทธิ บุคคลทั่วโลก ติดอนันต์กันทั้งนั้น เพราะไม่มีใครมาบอกมาสอน

แม้แต่พระเรายิ่งติดมากกว่าฆราวาสก็มีเยอะ เพราะไม่สนใจในธรรม หมุนตัวไปกับกิเลสตัณหา ก็กลายเป็นความพะรุงพะรัง สร้างแต่ความชั่วช้าขึ้นมาในหัวใจของตนนั้นแล

นี่เราให้พิจารณาถึงอสุภะอสุภังให้เต็มที่ กำหนดตั้งอยู่ยังไง เอา ตั้ง กำหนดให้ทำลายเมื่อไร เอา ให้ทำลายให้รวดเร็วเท่าไรก็รวดเร็วเมื่อมันชำนาญแล้วกำหนดมาตั้งไว้ที่หน้าของเรา ทีนี้เอาความจริง จะดูความเคลื่อนไหวของอสุภะนี้ มันจะเคลื่อนไหวไปที่ไหน เราจะหาความจริงจากจุดนี้ คือจุดนี้เป็นจุดที่เรา

เรียงลำดับอริยมรรค

>> กว่าการคาดคะเนทรัพย์ในกระเป๋าของคนอื่น หรือการนำปริมาณทรัพย์ของคนอื่นมาถกเถียงกัน โดยคู่ความทั้งสองไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากความแพ้ความชนะนั้นๆ เลย ทั้งเป็นการตัดทอนสันติภูมิโลกที่ทรงมอบให้เป็นสมบัติของผู้บำเพ็ญจะรับไปเป็นมรดก ให้ลดคุณภาพลง

วิจิกิจฉา คือความสงสัย โดยสงสัยว่าตายแล้วเกิดหรือตายแล้วสูญ ถ้าตายแล้วเกิด แต่จะเกิดในภพชาติที่เคยเกิดหรือไม่ หรือจะเกิดเป็นอะไรในภพต่อไป คนตายแล้วเปลี่ยนภพชาติเกิดเป็นสัตว์ หรือสัตว์ตายแล้วเปลี่ยนภพชาติเกิดเป็นคนได้หรือไม่ คนตายแล้วสัตว์ตายแล้วไปอยู่ที่ไหนกัน กรรมดี-กรรมชั่ว มีจริงไหม? และที่ทำลงไปแล้วให้ผลหรือไม่ ภพหน้าชาติหน้ามีจริงไหม? นรก สวรรค์ มีจริงไหม? มรรค ผล นิพพาน มีจริงไหม? ทั้งนี้อยู่ในข่ายแห่งความสงสัยทั้งนั้น พระโสดาบันบุคคลคิดว่าท่านละได้ เพราะท่านรู้เห็นหลักความจริงประจำใจ ซึ่งเป็นต้นเหตุของปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมา และยังเชื่อกรรมและผลของกรรมอย่างฝังใจแบบถอนไม่ขึ้น ทั้งเชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าและพระธรรม ว่าเป็นสวากขาตธรรมและเป็นนิยานิกธรรม สามารถนำผู้ปฏิบัติตามให้ถึงความพ้นทุกข์ได้โดยลำดับ อย่างฝังใจอีกเช่นเดียวกัน

ตามหลักความจริงของกฎธรรมชาติแล้ว ไม่มีอะไรสูญในโลก มีแต่ความเปลี่ยนแปลงของสังขารทุกประเภท ซึ่งไม่ใช่ธรรมชาติเดิมเท่านั้น เปลี่ยนแปลงตัวเองลงสู่ธรรมชาติ คือธาตุเดิมของเขา และเปลี่ยนแปลงตัวเองจากธรรมชาติเดิมขึ้นมาสู่ธาตุแฝง เช่นเป็นสัตว์ บุคคล เป็นต้น กรรมดี กรรมชั่ว ซึ่งเป็นสิ่งที่

มีประจำสัตว์ผู้มีกิเลสเครื่องผลักดันและมีความรู้สึกในแง่ดีชั่วต่างกัน จำต้องทำกรรมอยู่โดยดี แล้วกรรมดีกรรมชั่วจะสูญไปไม่ได้ แม้ผลดีผลชั่วซึ่งผู้ทำกรรมจะรับเสวยเป็นความสุขความทุกข์ จำต้องมีเป็นคู่กัน โดยจะเสื่อมสูญไปไม่ได้เหมือนกัน นอกจากผู้ทำใจให้หมดเชื้อจากภพชาติแล้วเท่านั้น จะเป็นผู้หมดปัญหาในเรื่องเกิดตาย เพราะการทำดีทำชั่วและได้รับผลดีชั่ว ทั้งนี้เป็นสาเหตุมาจากเชื้อแห่งภพชาติที่ฝังอยู่ภายในใจเป็นมูลฐาน นอกจากนี้แล้วจะไม่อยู่ในอำนาจคำปฏิเสธและคำรับรองของผู้ใด เช่นเดียวกับความมืด ความสว่าง ตั้งอยู่เหนือโลกธรรมของโลก ฉะนั้น

สัททพตปรามาส ท่านแปลว่า การลุ่มลุ่มคำศีลพรต เป็นสังโยชน์เครื่องข้องอันดับสาม การลุ่มลุ่มเกิดจากความไม่ไว้ใจ ถ้าเป็นลูกหญิงลูกชายก็เป็นที่ไม่ไว้ใจของพ่อแม่ อาจจะทำความหนักใจให้พ่อแม่ได้รับทุกข์อยู่เรื่อยๆ เช่นลูกหญิงประพฤติตัวไม่สมศักดิ์ศรีของหญิง ทำคุณค่าของหญิงให้ต่ำลง เป็นคนชอบเที่ยว ชอบเกี้ยวผู้ชาย ชอบทำตัวในลักษณะชายก่อนซื้อ ใครชมว่าดีว่าหญิงคนสวยที่ไหนเกิดความดีใจ เชื่อง่าย ง่ายไปโดยไม่คิดมูลค่า เพื่อความเป็นคู่ครอง ไปที่ไหนแฟนคอยแอบแฝงและติดตามเป็นพวงๆ ประหนึ่งเขาร้อยปณูปลาททะเลไปชายที่ตลาด ครั้นแล้วกลายเป็นเขาร้อยหญิงปรามาสหญิงประเภทนี้เรียกว่าหญิงปรามาส เป็นที่ลุ่มลุ่มของชายทุกๆ ไปด้วยเป็นหญิงปรามาสสำหรับพ่อแม่จะต้องหนักใจในการว่ากล่าวสั่งสอนซ้ำๆ ซากๆ ด้วย เป็นหญิงชอบค้าประเวณีอันเป็นที่อับอายและขายหน้าของวงศ์สกุลด้วย

เข้าใจว่าชำนาญแล้วในการพิจารณาอสุภะ แล้วเอาจุดนี้มาตั้งไว้ตรงหน้าของเรา มันจะเคลื่อนย้ายไปไหนไม่ต้องมีใครมาบอกมาสอน เราดูไว้เวลานั้นอย่าทำลาย อสุภะอสุภะที่ตั้งไว้ในเวลานั้นอย่าทำลาย มันจะเคลื่อนย้ายไปไหน มันจะไปข้างหน้า มาข้างหลัง หรือจะไปทางซ้าย ทางขวา หรือจะเข้าจะออก ให้ดูความจริง อันนี้จะแสดงให้เราเห็นอย่างชัดเจนเมื่อพอแล้ว

เมื่อพอแล้วธรรมชาตินี้จะหมุนเข้าไปสู่จิตใจของเราเอง ... พิจารณาอสุภะตัวนี้ให้ดี มันจะเคลื่อนย้ายไปไหนเวลานั้นจะไม่ทำลาย มันเป็นอย่างนี้พิจารณาปัญญาให้ถึงฐานแห่ง กามกิเลส เอา ดูตัวนี้ เวลามันพอแล้วมันจะบอกเองนะ อสุภะตัวนี้ คือเราไม่ทำลาย ตั้งไว้ นั่นแหละ เอา มันจะไปไหนให้อยู่ในปัจจุบัน มันจะไปไหน ... ให้เป็นเครื่องตัดสินของท่าน ผู้บำเพ็ญธรรมะขั้นนี้เอง จากนั้นแล้วผ่านขั้นนี้ เข้าไปแล้วมันบอกเอง เรื่องกามกิเลส เรื่องตัดสิน มันจะบอกในตัวเอง

‘จุดนี้เป็นจุดที่จะตัดสินกามราคะ ตัดสินได้ โดยไม่ต้องไปถามผู้ใดแหละ’

ถึงขั้นอสุภะอสุภะมีความชำนาญชำนาญแล้ว ตั้งไว้แบบนี้ อยู่อย่างนี้ ถ้าหากว่าให้มันอยู่กับที่มันก็อยู่กับที่แล้วไม่เคลื่อนไหวไปมาที่ไหน ก็แสดงว่ายังไม่พอ พิจารณาแตกกระจัดกระจาย ทำลายไปอีก ตั้งขึ้นมาอีก แล้วมาทดสอบดูอีก เอาจนกระทั่งมันอยู่นิ่ง มันไม่ไปไหนมาไหนแล้ว ที่นี้มันจะไปไหน ไปหาความตัดสินตนเองว่า ใครเป็นคนหลงแน่ อสุภะหลง หรือจิตใจเราหลง มันจะตัดสินขึ้นมาในที่นั่นเอง นี่เป็นจุดสำคัญ ...”

เทศนาอบรมพระอิกคราวหนึ่งกล่าวถึงการปฏิบัติขององค์ท่านเอง เมื่อออกก้าวเดินทาง ด้านปัญญาภายหลังสมาธิมีความพร้อมและแน่นหนามั่นคงเป็นทุนเดิมอยู่นานแล้ว เมื่อพิจารณาร่างกายจึงเกิดความคล่องแคล่วแกว่งกล้าสามารถเห็นผลได้อย่างรวดเร็ว เทศนาถ้อยคำนี้ กล่าวถึงวิธีการทดสอบตนเองว่าจิตยังมีกามราคะอยู่หรือไม่ ดังนี้

“...ก็แรงทางด้านปัญญา แรงทางกายนี้ ก่อน ตอนอสุภะ นี้สำคัญอยู่มากนะ สำคัญมากจริงๆ พิจารณาอสุภะนี้มันคล่องแคล่วแกว่งกล้า มองดูอะไรทะลุไปหมด ไม่ว่าจะหญิงจะชายจะหนุ่มจะสาวขนาดไหน

‘เฮ้อ พุดให้เต็มตามความจริงที่จิต มันกล้าหาญนะ ไม่ต้องให้มีผู้หญิงเต๋มาๆ แกๆ ละ ให้มีแต่หญิงสาวๆ เต็มอยู่ในชุมชนนั่นนะ เราสามารถจะเดินบุกเข้าไปในที่นั่นได้โดยไม่ให้มีราคะตัณหาอันใดแสดงขึ้นมาได้เลย’

นั่น ความอาจหาญของจิตเพราะอสุภะ มองดูคนมีแต่หนังห่อกระดูก มีแต่เนื้อแต่หนังแดงไร้ไปหมด มันเห็นความสวยความงามที่ไหน เพราะอำนาจของอสุภะมันแรง มองดูรูปไหนมันก็เป็นแบบนั้นหมด แล้วมันจะเอาความสวยงามมาจากไหนพอให้กำหนดยินดี เพราะฉะนั้น มันจึงกล้าเดินบุก เฮ้อ! ผู้หญิงสาวๆ สวยๆ นั่นแหละ บุกไปได้อย่างสบายเลยถึงคราวมันกล้า เพราะเชื่อกำลังของตัวเอง

ถ้าผู้เป็นลูกชายก็ทำความหนักใจให้พ่อแม่อีกทางหนึ่ง เช่นประพุดิตัวเป็นคนเกเร ขี้เกียจเรียนหนังสือและไปโรงเรียน เพื่อนชวนไปเที่ยวและเที่ยวผู้หญิงที่ไหนเป็นที่พอใจ ไปโดยไม่บอกลาผู้ปกครองทางบ้านและทางโรงเรียนให้ทราบห้วยปลายเท้าเลย ไปแสวงหาความสนุกสนานรื่นเริงโดยวิธีซิงสุกก่อนห้าม ครูทางโรงเรียนเห็นท่าไม่ดี เพราะเด็กขาดโรงเรียนไปหลายวัน เข้าใจว่าเด็กขโมยมาที่บ้าน รีบมาหาผู้ปกครองทางบ้านถามเรื่องราวของเด็กคนเกเร พ่อแม่ผู้ปกครองทางบ้านเกิดงั้นงันอันตู่และพูดออกมาด้วยความตื่นเต็นตกใจว่า อ้อ ก็ได้มอบเด็กให้อยู่กับครูที่โรงเรียนแล้ว ทางบ้านก็ไม่สนใจ เพราะเข้าใจว่าเด็กอยู่ประจำที่โรงเรียน

เรื่องก็เลยยุ่งกันใหญ่ เพราะผู้ปกครองทั้งสองฝ่ายต่างก็ไม่รู้เรื่องของเด็กไฟที่เด็กก่อขึ้นเพื่อประโยชน์เฉพาะตัว จึงลุกลามไปไหม้ทั้งครู ผู้ปกครองทางโรงเรียนและพ่อแม่ของเด็กทางบ้าน ให้กลายเป็นเพลิงทั้งกองไปด้วยกัน ทั้งนี้เป็นเรื่องหนักใจแก่พ่อแม่ไม่น้อยเลย เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นลูกชายประเภทที่กล่าวนี้เรียกว่า ชายปรามาส พ่อแม่ต้องทุกข์แล้วทุกข์เล่า สั่งสอนแล้วอบรมเล่า ไม่มีเวลาปิดปากสนิทหลงได้เลย ต้องลูปต้องคล่าอยู่เช่นนั้น ไม่เป็นอันกินอยู่หลับนอนให้สนิทได้

ถ้าเป็นสามีก็คือสามีที่ไม่น่าไว้ใจ กล่าวจะไปคบขู้ขู่แฟนในสถานที่ต่างๆ เวลาหลับหลับตาถูกเมีย เทียวพ่วงผู้หญิงตามตรอกตามซอก แล้วนำไปพามาฉุมาเผาผลาญลูกเมียและครอบครัว เพราะตามธรรมดาผู้ชายชอบเป็นนักเที่ยว นักเที่ยวผู้หญิง และนักฉวยโอกาส ผู้หญิงคนใดใจลอยพลอยเชื่อง่าย มักจะ

ถูกต้มจากฝ่ายชายเสมอ ผู้ชายที่ไม่ค่อยจะเห็นคู่ครองเป็นของสำคัญ โดยมากมันเป็นคนเสียหยาในทางกามารมณ์ เบื้องต้นก็เห็นเหยื่อ (หญิง) ที่ผ่านเข้ามาอย่างลอยๆ นั้นว่าเป็นอาหารว่าง แต่ไม่ได้คำนึงถึงปลาที่ติดเบ็ดจนถึงตาย เพราะเหยื่อล่อ ปล่อยเลยตามเลยจึงต้องเสียคน

ผู้มีครอบครัวเป็นหลักฐานประพุดิตให้หนักไปทางอารมณ์ จึงเป็นความเสื่อมเสียแก่ตนและครอบครัว หญิงผู้มีสามีประเภทชอบแสวงหาอาหารว่างเป็นนิสัย จึงเป็นที่หนักใจยิ่งกว่าภูเขาทั้งลูก กินอยู่หลับนอนไม่เป็นสุข ฉะนั้นสามีประเภทอาหารว่างนี้ จึงควรให้นามว่าสามีปรามาสของภรรยา เพราะต้องรับประทานข้าวกับน้ำตา เนื่องจากความประพุดิตระแวงจากสามีเสมอ ปล่อยอารมณ์ให้สบายใจสักนิดไม่ได้เลย

ถ้าเป็นภรรยาก็เป็นภรรยาที่ไม่น่าไว้ใจของสามีเช่นเดียวกัน เป็นคนผลาญทรัพย์กลับใจ มีนิสัยเหมือนวานร (ลิง) ทั้งเป็นคู่รัก ทั้งเป็นคู่แ้ว ชอบเที่ยวแสวงหาสิ่งแปลกๆ เป็นอาหารในเวลาวิกาลแบบนกค่างคาว กลับมาถึงบ้านก็ทำการเคี้ยวเชื้ญสามี ทำท่าตีโพยตีพายหาโทษร้ายป้ายสีสามี เพื่อหาอุบายหนีจากสามีไปตามขู้ กิจการงานซึ่งเป็นหน้าที่ของแม่บ้านในครอบครัวจะจัดทำไม่น่าพา สอดดูสายตามองไปมองมา ล้วนแต่เป็นเรื่องมารยาตมองทางหาแพนหนักเข้าก็นำเงินไปมอบให้ชายขู้ จ้างคนมาฆ่าสามีของตัวเองเพื่อครองรักกับเขา ถ้าเป็นหญิงประเภทนี้ก็ควรให้นามว่าภรรยาปรามาส เพราะก่อกรรมทำเข็ญให้สามีได้รับความทุกข์ทรมานและปวดร้าวในหัวใจไม่มีวันสร้าง ทั้งเป็นการเสี่ยงภัยต่อชีวิตอันอาจเกิดขึ้นจากภรรยาเพชฌฆาตผู้คอยสังหารอยู่ตลอดเวลาที่ได้โอกาส

แต่ความกล้านี้ก็ไม่ถูกกับจุดที่จิตอึดตัว
ในชั้นกามราคะ จึงได้ตำหนิตัวเองเมื่อจิต
ผ่านไปแล้ว ความกล้านี้มันก็บ้าอันหนึ่งเหมือนกัน
แต่ตอนที่ตำหนิก็เรียกว่าถูกในการตำหนิ
เพราะต้องตำหนิอย่างนั้นเหมือนการตำหนิ
อาหารในเวลาอึดแล้วนั้นแล จะผิดหรือถูก
ก็เข้าในทำนองนี้

การพิจารณาอสุภะอสุภัง พิจารณาไปจน
กระทั่งวาระคะนี้ไม่ปรากฏเลย ค่อยหมดไป
และหมดไปเอาเฉยๆ ไม่ได้บอกเหตุบอกผล
บอกกาลบอกเวลาบอกสถานที่บอกความแนใจ
เลยว่า วาระความกำหนดยินดีในรูปหญิง
รูปชายนี้ได้หมดไปแล้ว ตั้งแต่ขณะนั้นเวลานั้น
สถานที่นั้นไม่บอก จึงต้องมาวินิจฉัยกันอีก
ความหมดไปๆ เฉยๆ นี้ไม่เอา คือจิตมัน
ไม่ยอมรับ

ถ้าหมดตรงไหนก็ต้องบอกว่าหมด ให้รู้
ชัดว่า หมดเพราะเหตุนี้ หมดในขณะนั้น
หมดในสถานที่นั้น ต้องบอกเป็นขณะให้รู้
ขณะนั้น จิตต้องย้อนกลับมาพิจารณาหาอุบายวิธี
ต่างๆ เพื่อแก้ไขกันอีก เมื่อหมดจริงๆ มันทำไม
ไม่ปรากฏชัดว่าหมดไปในขณะนั้นขณะนั้นะ

พอมองเห็นรูป มันทะลุไปเลย เป็นเนื้อ
เป็นกระดูกไปหมดในร่างกายนั่น ไม่เป็นหญิงสวย
หญิงงาม คนสวยคนงามเลย เพราะอำนาจ
ของอสุภะมีกำลังแรง เห็นเป็นกองกระดูก

ไปหมด มันจะเอาอะไรไปกำหนดยินดีเล่า
ในเวลาจิตเป็นเช่นนั้น ที่นี้ก็หาอุบายพลิกใหม่ว่า

‘วาระนี้มันสิ้นไปจนไม่มีอะไรเหลือ
มันสิ้นในขณะที่ใดด้วยอุบายใด? ทำไมไม่แสดง
บอกให้ชัดเจน’

จึงพิจารณาพลิกใหม่ คราวนี้เอาอสุภะเข้า
มาบังคับ พลิกอันที่ว่าอสุภะที่มีแต่ร่างกระดูก
นั้นออก เอาหนังหุ้มห่อให้สวยให้งาม นี่เรา
บังคับนะ ไม่จันมันทะลุไปทางอสุภะทันทีเพราะ
มันชำนาญ นี่ จึงบังคับให้หนังหุ้มกระดูกให้สวย
ให้งาม แล้วนำเข้ามาติดแนบกับตัวเอง นี่! วิธี
การพิจารณาของเรา เดินจงกรมก็ให้ความสวย
ความงามรูปอันนั้นจะติดแนบกับตัว ติดกับตัว
ไปมาอยู่อย่างนั้น

‘เฮ้! มันจะกินเวลานานสักเท่าไร? หาก
ยังมีอยู่มันจะต้องแสดงขึ้นมา หากไม่มีก็ให้รู้ว่า
ไม่มี...’

เรียงลำดับอริยมุมิ

>> ถ้าเป็นสมบัติ มีรตราเป็นต้น ก็เป็นที่ไม่น่าไว้ใจ จะซบซีไปทางไหนก็กลัว
อันตราย ต้องเข้าโรงซ่อมบ่อยๆ ไม่เช่นนั้นก็จะพาเจ้าของไปคว่ำจมดินที่ไหน
ไม่แน่ทั้งนั้น ต้องตรวจดูเครื่องทุกลูกก่อนจะซบซีไปไหนมาไหน ลักษณะที่
กล่าวมาทั้งนี้เข้าในข่ายของคำว่าปรัมมาส คือการลูบคลำทั้งนั้น

ถ้าเป็นศิลปินก็เป็นศิลปินประเภทล้มลุก คนผู้รักวิชาศิลปินเป็นบุคคลล้มลุก เดี่ยว
ก็ทำศิลปินให้ขาด เดี่ยวก็ไปรับศิลปินใหม่ รับแล้วรับเล่า ขาดแล้วขาดเล่า จนตัวเอง
ก็ไม่แน่ใจว่าตนมีศิลปินหรือเปล่า ทั้งๆ ที่รับศิลปินแล้วรับศิลปินเล่าอยู่นั่นเอง ทั้งนี้
หมายถึงศิลปินของสามัญชนทั่วๆ ไปเพราะรับแล้ววันนี้คราวนี้ แต่วันหน้าคราวหน้า
ต้องรับอีก เหล่านี้เรียกว่า สิลัพพตปรัมมาส เพราะลูบคลำศิลปินเหมือนลูบคลำ
บาดแผล

พระอริยบุคคลชั้นพระโสดาบันแม้จะเป็นพรพราหมณ์ ก็เป็นผู้แน่วแน่ในศิลที่
ตนรักษาอยู่ ไม่รับศิลปินแล้วรับศิลปินเล่าเหมือนสามัญชน เพราะท่านเชื่อเจตนาของ
ตนและรักษาศิลด้วยความระมัดระวัง ไม่ยอมให้ศิลปินขาดหรือต่างพร้อยด้วย
เจตนาล่วงเกิน แม้จะเป็นผู้นำหน้าของหมู่ชน ก็เพียงรับเป็นจาริตของผู้เป็น
หัวหน้าเท่านั้น แต่เจตนาจะรับเพราะเข้าใจว่าตนเป็นผู้มีศิลปินขาดหรือต่างพร้อย
นั้น ไม่มีในพระโสดาบันบุคคลเลย

พระสัททาคา ท่านว่าทำวาระ โทสะ โมหะให้เบาลง มีทางด้านปฏิบัติไม่มี
ข้อข้องใจ จึงขอยุติไว้เพียงนี้

พระอนาคามี ละสังโยชน์ได้ ๕ คือ ๓ กับที่ผ่านมาแล้วและละเพิ่มได้อีก
๒ ข้อ คือกามราคะ ความยินดีในประเพณีของโลก และปฏิฆะความหงุดหงิดใจ
ส่วนกามราคะนั้นอยู่ในวงของรูปกาย ตามความเห็นของธรรมะปาว่า
สักกายทิฎฐิ ๒๐ นั้นแลเป็นบ่อของกามราคะแท้ ควรเป็นภาระของพระอนาคามี
เป็นผู้ละได้โดยเด็ดขาด เพราะผู้จะก้าวขึ้นสู่อภิมุขอนาคามีโดยสมบูรณ์ จำต้อง
พิจารณาขั้นนี้ด้วยความรอบคอบด้วยปัญญา แล้วผ่านไปด้วยความหมด
เยื่อใย คือสามารถพิจารณาส่วนแห่งร่างกายทุกส่วน เห็นด้วยความเป็น
ปฏิภูมิตัว โดยความเป็นไตรลักษณ์ด้วย ประจักษ์กับใจ จนทราบชัดว่าทุกส่วน
ในร่างกายสะท้อนนี้มีความปฏิภูมิต่างไปหมด

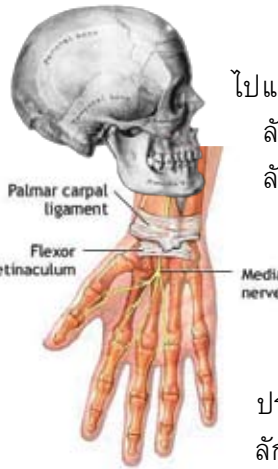
ความปฏิภูมิต่างของร่างกายที่ปรากฏเป็นภาพอยู่ภายนอก กลับย้อนเข้ามาสู่
วงของจิตภายในโดยเฉพาะ และทราบชัดว่าความเป็นอสุภะทั้งนี้ เป็นเรื่อง
ของจิตออกไปวาดภาพขึ้นมา แล้วเกิดความกำหนดยินดีที่ดี ความเป็นอสุภะ
ที่จิตออกไปวาดภาพขึ้น แล้วเกิดความเบื่อหน่ายและอิดหนาระอาใจ
ต่อความเป็นอยู่ของร่างกายทุกส่วนที่ดี ในภาพทั้งสองนี้จะรวมเข้าสู่จิต
ดวงเดียว คือมิได้ปรากฏออกภายนอกดังที่เคยเป็นมา จิตได้เห็นโทษแห่ง
ภาพภายนอกที่ตนวาดขึ้นอย่างเต็มใจ พร้อมทั้งการปล่อยวางจากอสุภะและ
อสุภะภายนอก ที่เกี่ยวโยงกับส่วนร่างกายที่ตนเคยพิจารณา ถอนอุปาทาน
ความถือกายออกได้โดยสิ้นเชิง เรื่องของกามราคะซึ่งเกี่ยวกับกายก็ยุติลงได้
ในขณะที่ถอนจิตถอนอุปาทานจากร่าง โดยผ่านออกกระหว่างอสุภะและอสุภะ
ต่อกัน หมดความเยื่อใยในอสุภะและอสุภะทั้งสองประเภท

หลังจากเอาวิธีการนี้มาปฏิบัติได้ ๔ วันเต็มๆ ก็ไม่แสดงอาการกำหนดยืนดีขึ้นมาแต่อย่างใด ถึงจุดนี้ท่านกล่าวว่

“...ทั้งๆ ที่รูปนี้สวยงามที่สุดมันก็ไม่แสดงมันคอยแต่จะหยั่งเข้าหน้าท่อกกระดูก แต่เราบังคับไว้ให้จิตอยู่ที่ผิวหน้านี้ พอถึงคืนที่ ๔ น้ำตาเริ่มออกมา บอกว่ ‘ยอมแล้ว ไม่เอา’ คือมันไม่ยินดีนะ มันบอกว่ ‘ยอมแล้ว’

ด้านทดสอบก็ว่า ‘ยอมอะไร ถ้ายอมว่าสิ้นก็ให้รู้ว่าสิ้นซิ ยอมอย่างนี้ไม่เอา ยอมชนิดนี้ยอมมีเล่ห์เหลี่ยม เราไม่เอา’

กำหนดไป กำหนดทุกแห่งทุกมุมนะ แง่ไหนมุมใดที่มันจะเกิดความกำหนดยืนดี เพื่อจะรู้ว่าความกำหนดยืนดีมันจะขึ้นขณะใด เราจะจับเอาตัวแสดงออกมานั้นเป็นเครื่องพิจารณา ถอดถอนต่อไป พอติ๊กเข้าไป กำหนดเข้าไป แต่ไม่กำหนดพิจารณาสุภะนะ ตอนนั้นพิจารณาแต่สุภะอย่างเดียวเท่านั้น ๔ วันเต็มๆ เพราะจะหาอุบายทดสอบหาความจริงมันให้ได้

พอลัก ๓-๔ พุ่มล่องไปแล้วในคืนที่ ๔ มันก็มีลักษณะยุบยับเป็นลักษณะเหมือนจะกำหนดในรูปสวยงามๆ ที่เรากำหนดติดแนบกับตัวเป็นประจำในระยะนั้น มันมีลักษณะยุบยับชอบกลสติทันนะ เพราะสติมีอยู่ตลอดเวลา นี้ พอมีอาการยุบยับก็กำหนดเสริมขึ้นเรื่อยๆ

‘นั่นมันมีลักษณะยุบยับเห็นใหม่ จับเจ้าตัวโจรหลบซ่อนได้แล้วที่นี้ นั่นเห็นใหม่ มันสิ้นยังงัถ้าสิ้นทำไมจึงต้องเป็นอย่างนี้’

กำหนดขึ้นๆ คือ คำว่ายุบยับนั้นเป็นแต่เพียงอาการของจิต แสดงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ไม่ได้ทำอวัยวะให้ไหวนะ มันเป็นอยู่ภายในจิต

พอเสริมเข้าๆ มันก็แสดงอาการยุบยับๆ ให้เป็นที่แน่ใจว่

‘เอ้อ นี่มันยังไม่หมด เมื่อยังไม่หมดจะปฏิบัติยังงั?’

ที่นี้ ต้องปฏิบัติด้วยอุบายใหม่โดยวิธีลับเปลี่ยนกัน ทั้งนี้เพราะทางไม่เคยเดิน สิ่งไม่เคยรู้ จึงลำบากต่อการปฏิบัติอยู่มาก พอเรากำหนดไปทางอสุภะนี้ สุภะมันดับพริบเดียวนะ มันดับเร็วที่สุดเพราะความชำนาญทางอสุภะมาแล้ว

พอกำหนดอสุภะมันเป็นกองกระดูกไปหมดทันที ต้องกำหนดสุภะ ความสวยงามขึ้นมาแทนที่ลับเปลี่ยนกันอยู่นั้น นี่ก็เป็นเวลานานเพราะหนทางไม่เคยเดิน มันไม่เข้าใจก็ต้องทดสอบด้วยวิธีการต่างๆ จนเป็นที่แน่ใจ จึงจะตัดสินใจลงทางใดทางหนึ่งได้

ปฏิษะความหงุดหงิดของใจ ข้อนี้ทางด้านปฏิบัติไม่มีแปลกต่างและข้องใจจึงขอยุติไว้เพียงเท่านี้

อันดับสี่คือ อรรถกมุธิ ท่านว่ละสังโยชนได้ ๑๐ คือสังโยชนเบื้องต่ำ ๕ ที่กล่าวผ่านมาแล้ว กับสังโยชนเบื้องบนอีก ๕ คือ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชา

รูปราคะ ความกำหนดยืนดีในรูป ไม่ได้หมายถึงรูปหญิง รูปชาย และรูปพัสดุสิ่งของต่างๆ ซึ่งเป็นของภายนอกและเป็นส่วนหยาบๆ แต่หมายถึงนิमितที่ปรากฏกับจิตอยู่ในโดยเฉพาะ คือภาพที่ได้จากภายนอกตามที่กล่าวผ่านมา ซึ่งย้อนกลับเข้ามาอยู่ในวงของจิตโดยเฉพาะ ผู้พิจารณาจำต้องถือนิमितนี้เป็นอารมณ์ของจิต หรือเป็นเครื่องเพ่งเล็งของจิต จะว่าจิตยืนดีหรือติดรูปผานก็ถูก เพราะจิตขั้นนี้ต้องทำการฝึกซ้อมความเข้าใจเพื่อความชำนาญอยู่กับนิमितภายใน โดยไม่เกี่ยวกับกายอีกเลย จนเกิดความชำนาญชำนาญในการปรุงและทำลายภาพภายในจิต ให้มีการปรากฏขึ้นและดับไปแห่งภาพได้อย่างรวดเร็ว

แต่การเกิด-ดับของภาพทั้งนี้เป็นการเกิด-ดับอยู่จำเพาะใจ มิได้เกิด-ดับอยู่ภายนอกเหมือนแต่ก่อน ซึ่งจิตกำลังเกี่ยวข้องกับกายเลย แม้ความเกิดดับของภาพภายใน เมื่อถูกสติปัญญาจาดจ้องเพ่งเล็งอยู่ไม่หยุด ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตัวเองไปโดยลำดับ ความเกิด-ดับของภาพชนิดนี้ นับวันและเวลาเร็วเข้าทุกทีจนปรากฏเหมือนฟ้าแลบแล้วดับไป ผลสุดท้ายก็หมดไปไม่มีนิमितเหลืออยู่ภายในใจเลย พร้อมทั้งความรู้เท่าทันว่ ภาพนี้ก็มีสลายไปเช่นเดียวกับสภาวะธรรมอื่นๆ จากนั้นก็เป็นสุญญากาศว่างเปล่า ไม่มีนิमित

ภายในจิต แม้ร่างกายจะทรงตัวอยู่ แต่ในความรู้สึกนั้นปรากฏเป็นความว่างเปล่าไปหมด ไม่มีภาพใดๆ เหลืออยู่ภายในจิตเลย

อรูปราคะ คือความยินดีในสุขเวทนาหรือรูปผาน ข้อนี้ทางด้านปฏิบัติไม่มีข้องใจ จึงขอยุติไว้

มานะ ความถือ แยกออกเป็นมานะ ๙ คือความสำคัญใจ ๙ อย่าง เช่นตัวมีภูมิธรรมต่ำกว่าเขา สำคัญว่ต่ำกว่าเขาบ้าง เสมอเขาบ้าง ยิ่งกว่าเขาบ้าง ตนมีภูมิธรรมเสมอเขา สำคัญว่ต่ำกว่าเขาบ้าง เสมอเขาบ้าง ยิ่งกว่าเขาบ้าง และตนมีภูมิธรรมยิ่งกว่าเขา แต่สำคัญว่ต่ำกว่าเขาบ้าง เสมอเขาบ้าง ยิ่งกว่าเขาบ้าง ความสำคัญทั้งนี้เป็นการผิดทั้งนั้น ถ้าพูดตามธรรมชั้นสูง เพราะความสำคัญเป็นเรื่องของกิเลส จึงควรแก้ไขจนไม่มีอะไรมาแสดงความสำคัญภายในใจ จะชื่อว่เป็นใจที่บริสุทธิ์เพราะหมดความคะนองส่วนละเอียด

อุทธัจจะ คือความฟุ้งของใจ นี้ไม่ได้หมายถึงความฟุ้งซ่านแบบสามัญชนทั่วๆ ไป แต่เป็นกิริยาแห่งความขยันหมั่นเพียรและเพลิดเพลินของพระอริยเจ้าขั้นนี้ ท่านทำการขุดค้นหาต้นตอของวิภูฏะด้วยสติปัญญาอันแหลมคมของท่านต่างหาก แต่การทำทั้งนี้รู้สึกจะมุ่งสำเร็จให้ทันกับความหวังของใจที่มีกำลังกล้าต่อแดนพันทุกขี จึงไม่ค่อยคำนึงถึงมัชฌิมา คือความพอดี ได้แก่การพักผ่อนจิตให้เข้าสู่ความสงบสุขคือสมาธิ เพราะปัญญาขั้นนี้คิดไปเท่าไรก็ยิ่งเห็นทางถอดถอนกิเลสอาสวะโดยลำดับ ซึ่งเป็นโอกาสให้ผู้พิจารณามีความเพลิดต่องานของตน จนลืมหักจิตในความสงบคือสมาธิ เพื่อเป็นกำลังทางด้านปัญญาต่อไป เพราะเห็นว่การพักจิตในสมาธิก็ดี การพักหลับนอนก็ดี เป็นการเน้นเข้าต่อทางดำเนิน ฉะนั้น จิตจึงมีความเร่งรีบและเพลิดเพลิน >>

ที่นี้วาระสุดท้ายเวลาจะได้ความจริง ก็นั่งกำหนดอสุภะไว้ตรงหน้า จิตกำหนดอสุภะไว้ให้ตั้งอยู่อย่างนั้น ไม่ให้เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างหนึ่งอย่างใด คือตั้งให้คงที่ของมันอยู่อย่างนั้นละ จะเป็นหนังห่อกระดูกหรือว่าหนังออกหมดเหลือแต่กระดูกก็ให้มันรู้อยู่ตรงหน้านั้น แล้วจิตเพ่งดูด้วยความมีสติจดจ่ออยากรู้อยากเห็นความจริงจากอสุภะนั้นว่า

เฮ้! มันจะไปไหนมาไหน กองอสุภะกองนี้จะเคลื่อนหรือเปลี่ยนตัวไปไหนมาไหน คือเพ่งยังงั้นมันก็อยู่อย่างนั้นละ เพราะความชำนาญของจิต ไม่ให้ทำลายมันก็ไม่ทำ เราบังคับไม่ให้มันทำลาย ถ้ากำหนดทำลายมันก็ทำลายให้พังทลายไปในทันทีนะ เพราะความเร็วของปัญญา แต่ที่เราไม่ให้ทำลาย ให้ตั้งอยู่ตรงหน้านั้นเพื่อการฝึกซ้อมทดสอบกัน หาความจริงอันเป็นที่แน่ใจ

พอกำหนดเข้าไป อสุภะที่ตั้งอยู่ตรงหน้านั้น มันถูกจิตกลืนเข้ามาๆ อมเข้ามาๆ หากจิตนี้สุดท้ายเลยรู้เห็นว่าเป็นจิตเสียเองเป็นตัวอสุภะนั้นนะ จิตตัวไปกำหนดว่าอสุภะนั้นนะมันกลืนเข้ามาๆ เลยมาที่ตัวจิตเสียเองไปเป็น **สุภะ** และ **อสุภะ** หลอกตัวเอง จิตก็ปล่อยผลวะทันที ปล่อยอสุภะข้างนอกว่าเข้าใจแล้วที่นี้ เพราะมันขาดจากกัน มันต้องอย่างนี้ซิ

‘นี่มันเป็นเรื่องของจิตต่างหากไปวาดภาพหลอกตัวเอง ตื่นเงาตัวเอง อันนั้นเขาไม่ใช่ราคะ อันนั้นไม่ใช่โทสะ ไม่ใช่โมหะ ตัวจิตนี้ต่างหากเป็นตัวราคะ โทสะ โมหะ’

ที่นี้พอจิตรู้เรื่องนี้ชัดเจนแล้ว จิตก็ถอนตัวจากอันนั้นมาสู่ภายใน พอจิตแยกออกไปมันก็รู้ว่า ตัวนี้ออกไปแสดงต่างหาก ที่นี้ภาพอสุภะนั้นมันก็เลยมาปรากฏอยู่ภายในจิตโดยเฉพาะกำหนดอยู่ภายในพิจารณาอยู่ภายในจิต ที่นี้มันไม่เป็นความกำหนดอย่างนั้นนะซิ มันผิดกันมาก เรื่องความกำหนดแบบโลกๆ มันหมดไปแล้ว มันเข้าใจชัดว่ามันต้องขาดจากกันอย่างนี้คือมันตัดลึนกันแล้ว เข้าใจแล้ว...”

บ้ำหลงสังขาร

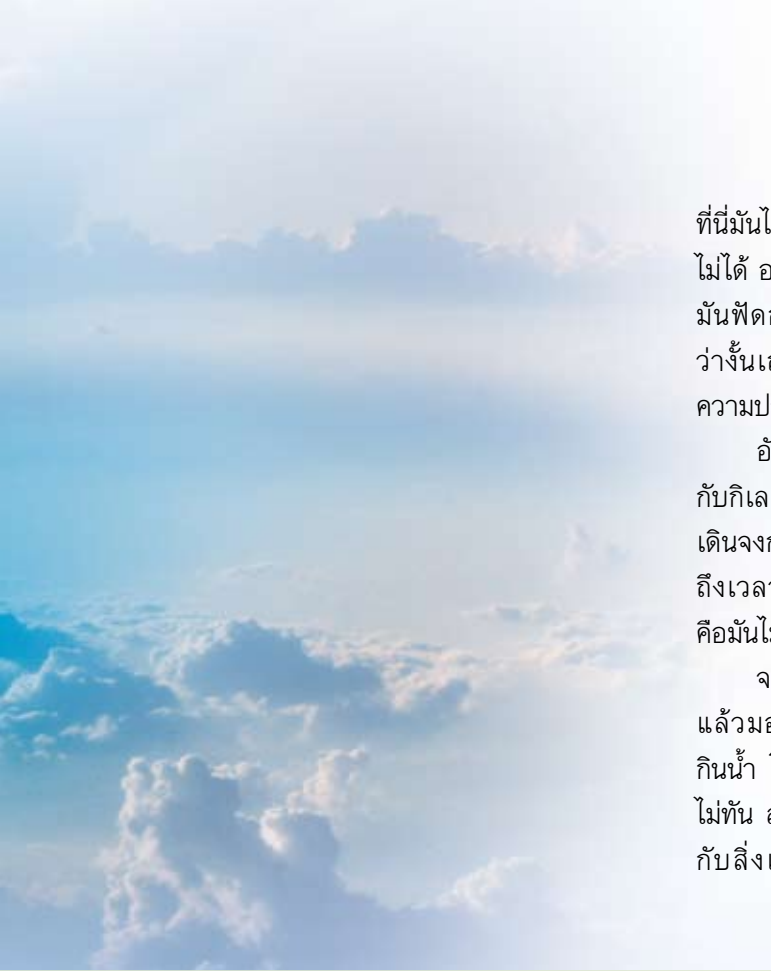
องค์หลวงตากล่าวถึงการปฏิบัติของท่าน หลังออกจากสมาธิเข้าสู่การพิจารณาทางด้านปัญญาจนถึงภาวะที่จิตพ้นจากกามกิเลสไปแล้ว ท่านว่าจากนั้นก็เป็นที่สติปัญญาอัตโนมัติซึ่งหมุนตัวเป็นเกลียวเพื่อความพ้นทุกข์โดยถ่ายเดียว ประหนึ่งว่านิพพานอยู่ชั่วเอื้อมเท่านั้น ดังนี้

“...รอไม่ได้เลย หมุนตัวๆ สติปัญญาอัตโนมัติคือสติปัญญาแก้กิเลส ฆ่ากิเลสเป็นอัตโนมัติ ไม่ว่าจะยืน เดิน ว่าจะนั่ง ว่าจะนอน เว้นแต่หลับเท่านั้น พอตื่นนอนขึ้นมาสติปัญญานี้จะจับงานอัตโนมัติของตนแล้วเป็นลำดับลำดับ นี่คือสติปัญญาอัตโนมัติทำงาน แก้กิเลสเป็นอัตโนมัติ ที่นี้เรื่องความพากความเพียรที่เราจะหมุนอย่างที่ว่าเพียรพยายามถูกลูกกันไป อย่างนี้ไม่มี ในวงที่ว่าสติปัญญาอัตโนมัติ มีแต่หมุนตัวไปเองเพื่อความพ้นทุกข์ๆ แก้กิเลสโดยอัตโนมัติอยู่ที่ไหนแก้ตลอดๆ ไม่มีคำว่าพัก

‘โห เอาเสียจนบางคืนนอนไม่หลับเลยนะ เป็นคืนสองคืนนอนไม่หลับ...’

เมื่อถึงขั้นนี้แล้ว ท่านว่ามันยิ่งเห็นโทษเห็นภัยของกิเลสอย่างหนัก ขณะเดียวกันก็เห็นคุณค่าของความหลุดพ้นมีน้ำหนักเท่าๆ กัน เมื่อเป็นเช่นนี้ การต่อสู้ทำหัตถ์ระหว่างธรรมกับกิเลสจึงไม่มีวันที่จะยอมแพ้กันได้เลย ท่านเล่าอย่างถึงใจว่า

“...มันก็พุ่งนะสิ มีแต่ว่าตายเท่านั้น เรื่องแพ้ไม่พูดเลย แพ้ก็ต้องแบกหามลงเปลไปเลย ที่จะให้ยกมือยอมแพ้นั้น ไม่มี ชัดกันขนาดนั้น... ถ้าได้ลงทางจงกรมแล้วมันไม่รู้จักหยุด ไม่ว่าจะเวล่ำเวลาร้อนหนาวมันไม่ได้สนใจ คือจิตมันอยู่

ที่น้ำมันไม่ได้ออกนะ ออกไปตามดินฟ้าอากาศนี้
ไม่ได้ ออกไปหาร่างกายนี้วันหนึ่งมันก็ไม่ได้ออก
มันพืดกันอยู่ภายในเหมือนน้ำมันแก้วใน
ว่าจั้นเถอะนะ ใครจะไปสนใจเรื่องความเจ็บ
ความปวด มันไม่สนใจนะ

อันนี้ก็เลยมันเข้าวงในนะ ระหว่างธรรม
กับกิเลสพืดกันวงใน มันเป็นอย่างนี้ หมุนตัวๆ
เดินจงกรมตั้งแต่ฉันอาหารเสร็จแล้วจนกระทั่ง
ถึงเวลาปิดกวาดตอนเย็นนะ มันเดินได้ยังไง
คือมันไม่รู้เวล่ำเวลา

จนกระทั่งเวลาหยุดจากทางจงกรม
แล้วมองเห็นกาน้ำนี้มันจะตายเลย มันไม่ได้
กินน้ำ โดดคว่ำกาน้ำมารินนี้ กลิ่นนี้ โห กลิ่น
ไม่ทัน ล่ำลัก ก็ๆๆ เวลาพืดกันนี้ไม่ได้สนใจ
กับสิ่งเหล่านี้ละ เวลาออกมาแล้วมาเห็น

กาน้ำนี้ลี ไอ้โห โดดใส่เลยเขียนะ มันจะตาย
แหม มันขนาดนั้นนะ

เราไม่ถึงฝ่าเท้าแตกแต่อกร้อน ไอ้โห
เหมือนไฟลนแหละ พอมาถึงที่พืดถึงรู้นะ
ตอนนั้นไม่รู้ แต่ก็ไม่รู้ร้อน มันไม่สนใจกับแดด
กับฝนอะไร แต่ไม่ได้เคยตากฝนเดินจงกรม
แต่ตากแดดนี่เคยแล้วเราเอาผ้าอาบน้ำมาพับ
ครึ่งแล้วก็มัดผูกบนศีรษะนี้ แล้วก็มาผูกใส่คาง
เหลือแต่ตา

เดินจงกรมกลางแจ้งที่เดียว บนไร่ร้าง
สวนร้างเขา เอากันอยู่นั้น ไม่มีร่มเลย ร่มไม่ร่ม
ช่างหัวมัน พาดลงนั้นเลย ทำได้นะ ไม่สนใจ
กับร้อนกับหนาวอะไรเลย เพราะอันนี้มันรุนแรง
ภายในใจ

เรียงลำดับปริยภูมิ

>> ต่อการพิจารณาจนเลยเถิด ซึ่งเป็นทางผิดได้อีกทางหนึ่ง ที่ท่านให้นามว่า สังโยชน์
คือเครื่องผูกมัดใจ

อวิชชา ถ้าหมายถึงอวิชชาต่างๆ ไปในสามัญชนและสามัญสัตว์ ก็ขอแปล
แบบพระป่าว่ารู้แกมโง่ ฉลาดแกมโง่ ทั้งรู้ทั้งหลง จับเอาตัวจริงไม่ได้ เรียกว่า
อวิชชาชั้นหยาบ ส่วนอวิชชาชั้นละเอียดที่ท่านกล่าวไว้ในสังโยชน์เบื้องบนนั้น
ตามความรู้ลึกของธรรมะป่าว่า คือความหลงจิตดวงเดียวเท่านั้น เพราะสิ่งอื่นๆ
สามารถรู้เท่าและปล่อยวางได้ แต่กลับมาหลงตัวเอง ท่านจึงให้นามว่า
“อวิชชา” แปลว่ารู้ไม่รอบ รู้ไม่ชัดเจน ยังมีเงาปิดบังตัวเองไว้ ต่อเมื่อ
สติปัญญาเพียงพอเพราะอาศัยการขุดค้นไตร่ตรองเสมอ นั้นแลจิตจึงจะรู้
ขึ้นมาว่า อวิชชาคือความหลงตัวเองเท่านั้น พอปัญญาได้หยั่งทราบ อวิชชา
ก็ดับลงในขณะเดียว ไม่มีอวิชชาตัวไหนจะยังเหลืออยู่ในจิตอีกเลย

คำว่าอุทัจจะ คือความฟุ้งในการพิจารณาก็ดี มานะความถือจิตก็ดี
ย่อมหมดปัญหาลงในขณะเดียวกันกับขณะอวิชชาดับไป เพราะหมดต้นเหตุ
ที่จะทำให้เฟิดเฟินและถือมั่นโดยประการทั้งปวงแล้ว เรื่องทั้งหมดก็มีอวิชชา
คือสิ่งที่แปลกประหลาดอันเดียวเท่านั้นเป็นต้นเหตุสำคัญในไตรภพ เพราะเป็น
สิ่งนำรู้ และนำหลงเคลือบแฝงอยู่ในตัวของมันอย่างพร้อมมูล ผู้ปฏิบัติ
ถ้าไม่สันทัดทางด้านปัญญาจริงๆ จะหาทางออกจากอวิชชาได้โดยยาก
เพราะอวิชชาต่างๆ ไปกับตัวอวิชชาจริงๆ รู้ลึกผิดแปลกกันมาก อวิชชาต่างๆ
ไปได้แก่ธรรมชาติที่รวมความหลงทั้งภายนอกและภายในเป็นตัวกิเลสไว้ด้วยกัน
เช่นเดียวกับไม้ทั้งต้น ซึ่งรวมสิ่งต่างๆ ของมันไว้ ส่วนอวิชชาจริงๆ ได้แก่
ธรรมชาติที่ถูกตัดต้นโค่นรากจากความเพียรมาเป็นลำดับ จนหายพยศ

จากสิ่งต่างๆ เข้ามาเป็นระยะๆ สุดท้ายก็มารวมลงที่จิตแห่งเดียว

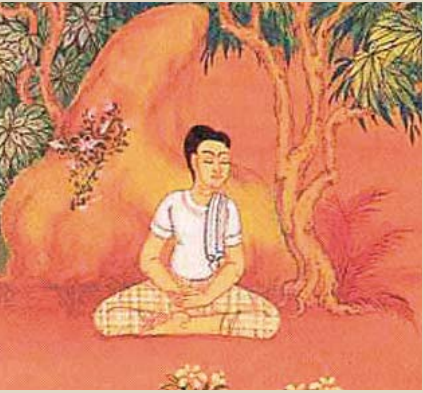
จุดนี้แลเป็นจุดตัวจริงของอวิชชาแท้ แต่ขณะนี้อวิชชาไม่มีสมุนเป็นบริวาร
เหมือนสมัยที่กำลังเรื่องอำนาจ ตัวอวิชชาแท้ก็เป็นที่เก็บรวมสิ่งต่างๆ
ที่แปลกประหลาดซ่อนไว้กับตัวของมันหลายอย่าง ซึ่งเราไม่เคยคาดหมายไว้
ก่อนเลย เช่นเดียวกับยาพิษที่แทรกอยู่กับวัตถุชิ้นเล็กๆ เป็นเครื่องล่อสัตว์
ให้ตายฉะนั้น สิ่งแทรกซึ่มอยู่กับตัวอวิชชาแท้ที่พอจะนำมาอธิบายให้ท่าน
ผู้ฟังได้ก็เพียงเล็กน้อย เพราะไม่สามารถจะนำมาเทียบกับสมมุติให้เหมือน
ตัวจริงของสิ่งเหล่านั้นได้สมความต้องการ สิ่งแทรกซึ่มนั้นคือความผ่องใส
เด่นดวง ประหนึ่งเป็นสิ่งสำเร็จรูปโดยสมบูรณ์แล้ว หนึ่ง ความสุขเพราะอำนาจ
ความผ่องใสครองตัวอยู่ เป็นความสุขที่แปลกประหลาดมาก ประหนึ่งเป็นความ
สุขที่พ้นจากแดนสมมุติทั้งปวง หนึ่ง ความมองอากภายในตัวเอง ประหนึ่ง
จะไม่มีสิ่งอาจเอื้อมเข้าไปเกี่ยวข้องได้ หนึ่ง ความตั้งใจและสงวนธรรมชาตินั้น
ประหนึ่งทองคำธรรมชาติ หนึ่ง

สิ่งเหล่านี้แลเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินเพื่อสันติธรรมอันแท้จริง โดยเจ้าตัว
ไม่รู้ลึกในเวลานั้น ต่อเมื่อได้ผ่านอุปสรรคเหล่านี้ไปแล้ว จึงจะทราบความผิดถูก
ของตน เมื่อย้อนกลับคืนมาพิจารณาข้างหลังที่เคยดำเนินมา ก็ทราบได้ชัดว่า
เราดำเนินมาถึงที่นั่น คดโค้งไปหรือผิดเพี้ยนไป ะยะนั้นเราติดความสงบ คือ
ติดสมาธิมากไป ะยะนั้นเราพิจารณาทางด้านปัญญาออกไป ไม่สม่ำเสมอ
ทั้งด้านสมาธิและด้านปัญญา ความเพียรจึงเข้าไปในระยะนั้นๆ ย่อมทราบย้อน
หลังโดยตลอด สิ่งที่จะให้เกิด-ตาย ต่อไปอีกคืออะไร ย่อมทราบชัดจากขณะ
อวิชชาดับไปแล้ว จากนั้นเป็นผู้หมดกังวลทั้งอดีตที่เคยเป็นมาของตน
ทั้งอนาคตที่จะพาให้เป็นไปข้างหน้า เพราะปัจจุบันจิตขาดจากการติดต่อกับ
กับเรื่องทั้งหลายโดยประการทั้งปวงแล้ว...”

ระดับจิตของพระอนาคามี

เทศนาอบรมพระคราวหนึ่งขององค์หลวงตากกล่าวถึงวิธีการปฏิบัติ เมื่อระดับจิตได้ขาดจากกามราคะลงไปแล้ว ดังนี้

“...ในธรรมขั้นนี้ประจักษ์แล้วที่นี้ เมื่อมันประจักษ์แล้วจะหายสงสัยเอง เรื่องกิเลสตัวนี้เป็นมาจากอะไร จากนั้นก็พยายามตั้งภาวนานั้นแหละที่เราเคยพิจารณาเป็นมาตลอดนั้น ตั้งขึ้นไว้อย่างเก่านั้นแหละ แล้วมันจะหมუნตัวเข้ามาๆ ในหัวใจของเรา ที่นี้เร็วขึ้นๆ นี่การฝึกซ้อมปัญญาทางด้านกามกิเลส อสุภะอสุภังเป็นของสำคัญมาก

จากนี้แล้ว สภาพอันนี้ฝึกซ้อม มันปรากฏขึ้นมาช้าเร็วขนาดไหน จะเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง เอาสภาพที่เราเคยกำหนดไว้แล้ว ว่าเป็นการฝึกซ้อมให้มีความชำนาญชำนาญในขั้นนี้ให้จงได้ นี่ละพอได้ที่แล้ว

ก็ฝึกซ้อมเรื่อย จิตใจจะละเอียดเข้าไปเรื่อย ในภาพเหล่านี้ก็จะละเอียดเข้าไปๆ นี่แหละพระอนาคามี ท่านจึงไม่หลงมาเกิดอีก คือกามกิเลสนี้เป็นตัวสำคัญ มีแต่ติงลงๆ ทำเดียว หมุนลงทำเดียว ให้สัตว์ทั้งหลายได้รับความทุกข์ทรมาน เพราะกตเพราะถ่วงบีบบังคับอย่างลึกกลับภายในจิตใจอยู่นั้นแล

ที่นี้เมื่อเวลาได้เข้าใจในนี้แล้ว เราก็ฝึกซ้อมนี้ จิตใจของเราเมื่อได้ระดับแล้ว เป็นที่แน่ใจเอาละที่นี้หมดแล้ว ขาดจากกันแล้ว ที่นี้ฝึกเข้าไปซ่อมเข้าไป จิตอันนี้จะมีความชำนาญชำนาญไปอีกขั้นหนึ่ง มีความละเอียดไปอีกขั้นหนึ่งๆ เอา ฝึกซ่อมเข้าไปเรื่อยๆ นี่เองที่เป็นสักขีพยานตามที่ท่านแสดงไว้ในอรุทธ ในธรรมว่า

‘พระอนาคามีนั้นเมื่อบรรลุถึงขั้นอนาคามีแล้ว ท่านจะไม่กลับมาเกิดอีก คือจิตดวงนี้จะไม่ถูกกด ถ่วงติงลงเหมือนแต่ก่อนเมื่อมีกามราคะผูกพันอยู่ พอหลักใหญ่ของกามราคะขาดลงไปแล้ว เรียกว่า สบได้แล้ว ๕๐% นี่หมายถึงฐานะของเราผู้เป็นเนยยะ ผู้ได้รู้ขารู้เร็ว จึงบอกลำดับลำดับไว้’

พอได้รู้ชัดเจนแล้ว จิตใจนี้จะไม่หมุนลงนะ ไม่มีอะไรมาติงลง มีกามกิเลสเท่านั้นติงลงๆ ตลอดเวลา พอกิเลสขาดออกไปในขั้นนี้แล้ว จิตจะค่อยหมุนขึ้นเป็นลำดับ พิจารณาฝึกซ้อมจิตใจดวงนี้แหละด้วย อสุภะดังที่เคยปฏิบัติมานั้น จิตใจจะละเอียดลงไปๆ และความหมุนตัวขึ้นไปเรื่อยๆ ละเอียดขึ้นเรื่อยๆ นี่ละพระอนาคามีที่ท่านไม่กลับมาเกิดอีก ก็คือมีกามกิเลสอันเดียวที่เท่านั้นติงลง มาสู่รอกเวจิได้ เพราะกามกิเลส พออันนี้ขาดลงไปแล้วจิตใจจะเบาโล่งไปๆ เเบาจนกระทั่งเบาหวิวๆ กำหนดพับๆ ซักฟอกตัวเองๆ ในส่วนที่เป็นมลทินอันละเอียดติดแนบอยู่กับจิต ซึ่งอยู่ในขั้นอนาคามีที่ยังไม่สมบูรณ์เต็มที่ มลทินเหล่านี้จะค่อยกระจายละเอียดลงไปๆ ด้วยการฝึกซ้อมของเรา

พอละเอียดเข้าไปเท่าไรจิตยิ่งหมุนสูงขึ้นๆ เรื่อย อย่างที่ท่านเทียบไว้ในสุทธาวาส ๕ ชั้น อวิหา อตปปา สุตัสสา สุตัสสี อกนิฏฐา นี่แหละระดับของพระอนาคามี พอได้ระดับเบื้องต้นที่ว่าสบได้ได้แล้ว หากว่าตายก็จะไปเกิดในอวิหา แล้วเลื่อนไปอตปปา ละเอียดเข้าไปก็สุตัสสา ละเอียดเข้าไปสุตัสสี ละเอียดเข้าไปทั้งๆ ที่ยังไม่ตายก็รู้เป็นลำดับ ละเอียดเข้าไปเต็มที่แล้วขึ้นอกนิฏฐา นี่เป็นขั้นที่ ๕ ของสุทธาวาส ๕ ชั้น พอจากขั้นนี้แล้วก็ติดฝั่งก้าวเข้าสู่นิพพาน เพราะฉะนั้นพระอนาคามี เมื่อสำเร็จเป็นพระอนาคามีแล้วท่านจึงไม่กลับมาเกิดอีก ถ้าว่าเกิดก็ไปเกิดในอวิหา อตปปา สุตัสสา สุตัสสี เรื่อยไป แล้วพร้อมที่จะไม่กลับคืนมา ไปจนกระทั่งละพระนิพพานไปเลย

นี่ภาคปฏิบัติ ... ภาคปัญญาที่ออก การพิจารณาทางด้านปัญญานี้ต้องพิจารณาให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ถึงกาลเวลาพิจารณา เวลาที่จะเข้ามาพักสมาธิมีความสงบ เพื่อเอากำลังหมุนทางด้านปัญญา เราก็เข้ามาพักสมาธิคือความสงบใจเสีย อย่าย่ไปกังวลกับความคิดอ่านไตร่ตรองเรื่องปัญญาเลย ให้อยู่กับความสงบ สงบได้ดีเท่าไรยิ่งเป็นของดี อยู่ตรงนี้ พอจิตอ้อมพอในความสงบแล้ว พอถอยออกมาเท่านั้น ที่นี้เอาพิจารณาทางด้านปัญญา อย่ายู่กับทางสมาธิ ปล่อยไปเลยสมาธิ เหมือนเป็นคนละโลก

>>

นี่..แล้วไม่ใช่เดินอยู่วันหนึ่งวันเดียว นั่นซี มันเป็นประจำของมันอย่างนั้น พอเข้าทาง จงกรมแล้ว เท่านั้นแหละ ไม่มีเวลาเวลาานาที่ มายุ่งกวน มีแต่อันนี้พึดกันอยู่ภายใน หมุนตัวๆ เราก็เดิน ก็เดินไปยังงั้นละ แต่ทางนี้ทำงานอยู่ ตลอดเวลา เดินสะเปะสะปะไปตามเรื่องของมัน ที่นี้ เดินไม่หยุดติล วันนั้นก็เดินวันหน้าก็เดิน เดินหลายวันต่อหลายวัน...

เดินจงกรมไม่รู้จักหยุด... ไม่รู้ว่าเหนื่อย ว่าอะไร เพราะมันหมุนตัวๆ อยู่นี่ งานอยู่ที่นี่ เดินไปบางที่เดินจงกรมนี้ โนนเซซัดเข้าไป ในป่าโนน โครมครามในป่าโนน เพราะจิตมันไม่ออก ตาก็มีติงไปหมดละซี มีแต่ขาก้าวไปๆ ก็เข้าไปโนน แล้วออกมาอีกที เอาอีกอยู่งั้น คำว่าน้ำท่าอะไรๆ ไม่สนใจทั้งนั้นเมื่อถึงขั้น ตะลุบบอนกัน...”

ท่านว่าในขั้นสติปัญญาอัตโนมัตินี้จะหมุน ฆ่ากิเลสตลอดเทียบได้กับเวลากิเลสมีกำลัง จิตใจหมุนไปทางไหนคิดไปแบบไหนจะเป็นกิเลส ทั้งนั้นไม่ได้เป็นธรรมมีแต่ลากเราไปเป็นกิเลส แล้วเอากองทุกข์ชนมาทับหัวใจเราอันนี้เป็นอัตโนมัติของกิเลส ดังนี้

“... ปุถุชนเรานี้คิดเรื่องใดก็ตาม กิเลส ต้องเป็นอัตโนมัติของมันตลอดๆ ไป นี่เวลา กิเลสมีกำลังมากเป็นอย่างนั้นนะ ที่นี้บ่ทเวลา สติปัญญาขั้นนี้ขึ้นมามันรับกันละซี พอสติ ปัญญาขั้นนี้ขึ้นมามันฆ่ากิเลส ที่นี้ฆ่ากิเลส มันก็เพลินในการฆ่ากิเลส เพลินไปเพลินมา เลยกลายเป็นอัตโนมัติไป หมุนตัวๆ เลย อยู่ไม่ได้ ต้องฆ่าตลอดๆ นี้เรียกว่าวิวิจจักร หมุนกลับ

แต่ก่อนกิเลสมันเป็นวิวิจจักร หมุนจิต เข้ามาสู่ความทุกข์ทั้งหลาย ที่นี้เป็นวิวิจจักร ด้วยสติปัญญาอัตโนมัติ มันหมุนจิตกลับออกจากกองทุกข์ หมุนเรื่อยๆ หมุนตัวๆ จนกระทั่ง กลางคืนทั้งคืน นั่งภาวนามันพิจารณาของมันตลอด นอนมันก็พิจารณาของมันตลอด อยู่อริยาบถไหนเรียกว่าไม่มีอริยาบถ คือมันเป็น สติปัญญาตลอดเวลาไม่ว่าจะยืนจะเดินจะนั่ง จะนอน มันจะเป็นสติปัญญาพึดกับกิเลสตลอดเวลา แม้ที่สุดเราฉันทันอยู่นี้ จิตมันไม่ได้อยู่กับ อาหารนะ มันจะทำงานของมันอยู่ในนั้น หมุนตัวๆ ซัดกันอยู่ในนั้น นี่ละสติปัญญาอัตโนมัติ นี่ละ ฆ่ากิเลสที่นี้ เริ่มละนะ เริ่มเรื่อยๆๆ ไป

ถ้าลงได้ก้าวลงไปเดินจงกรมแล้วไม่รู้จักหยุดจักขยับนะ จนกระทั่งเวลา เช่น เวลาปิดกวาด ฉันทันเสร็จแล้วลงเดินจงกรม นานขนาดไหนฟังซิ มันรู้เมื่อไรว่าเข้าส่ายบายเย็นที่ไหน มีแต่กิเลสกับธรรมพัดกันอยู่ภายในใจ หมุนตัวๆ นี่ถ้าเป็นนักมวยก็เรียกว่าเข้าวงในไม่รู้จักเป็นจักตาย นักมวยเข้าวงในกันเป็น อย่างนั้น อันนี้ก็เลสกับธรรมเข้าวงในกันก็แบบเดียวกัน วงนี้วงจะออกจากทุกข์แล้วนี้ หมุนตัวๆ เดินจงกรมตั้งแต่ฉันทันเสร็จแล้วจนกระทั่งถึงเวลาปิดกวาด ถึงต่อๆ มาจากทางจงกรม วันนั้นก็เดิน คืนนั้นก็เดิน วันหน้าก็เดิน คืนหน้าก็เดิน เดินไม่หยุดไม่ถอยพัดกับกิเลส จนกระทั่งกิเลสขาดสะบั้นลงเมื่อไรถึงจะหยุดได้ แล้วมันมีเวลาที่วันก็ปีก็เดือน นั้นฟังซินะ เดินอยู่อย่างนั้นตลอด

ถ้าลงได้เดินก็ไม่รู้จักหยุด ถ้าได้นั่งก็เอาไม่รู้จักเคลื่อนจักไหวเพราะทางภายในมันไม่ได้ออก มันหมุนของมันอยู่ภายใน นี่ละฝ่าเท้าถึงแตกเพราะเดินไม่หยุด วันนั้นก็เดิน วันหน้าก็เดิน เดินหลายวันหลายคืนมันก็แตก ละชิ ทีนี้มาพิจารณาถึงเรื่องความเพียรที่มันเป็น .. ที่ท่านเดินจงกรมฝ่าเท้าแตกเพราะเหตุนี้เอง ถ้าธรรมดาเราบังคับบัญชาเราเดินจงกรมจนฝ่าเท้าแตก ร้อยทั้งร้อย พันทั้งพันเราจะไม่อยากเชื่อนะ แต่พอก้าวเข้าถึงขั้นความเพียรอัตโนมัติ สติปัญญาอัตโนมัตินี้แล้วเชื่อทันทีเลย นี่ลงเดินจงกรมก็เหมือนกัน มันได้เห็นแล้วนี่ ถ้าลงได้เดินแล้วไม่รู้เวลาล่วงเวลาเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ทิวไทยอะไรไม่เคยสนใจเลย น้ำท่าไม่ได้สนใจ

อะไรไม่ได้สนใจทั้งนั้นเลย มีแต่หมุนตัวอยู่ภายในๆ วันนั้นก็เป็นอย่างนี้ กลางคืนก็เป็นอย่างนี้ ถ้าว่านั่งก็ไม่รู้จักลุก ถ้าว่าเดินก็ไม่รู้จักหยุด ทำอะไรเป็นอันว่าคือมันหมุนอยู่ภายในมันไม่ออกข้างนอก เรื่องที่ว่าร้อนว่าหนาวว่าชุ่มว่าเย็นว่าทิวกระหาย อย่าเอามาขู่ขยออยู่ภายนอก อันนี้อยู่ภายในไม่สนใจกับอะไรทั้งนั้น มันจะร้อนแผลดขนาดไหนแดดไม่ได้สนใจนะ ไม่มีคำว่าร้อน กิเลสกับธรรมพัดกันอยู่ภายในอันนี้หมุนตัวๆ มันจะออกไปอะไรหาดินฟ้าอากาศละ นั้นละทีนี้ยอมทันที

อ้อ ท่านเดินจงกรมฝ่าเท้าแตก ยอมรับทันที อ้อ เดินแบบนี้เองเดินฝ่าเท้าแตก

เราเองฝ่าเท้าไม่แตก แต่ได้เอามาดูจริงๆ พอมานั่งหยุดพักเดินจงกรม ฝ่าเท้านี้เหมือนไฟลนนะ ออกร้อนวูบๆ ๗ 'ไอ้โห ทำไมฝ่าเท้าเราจึงเป็นอย่างนี้'

พลิกออกมาดูหรือฝ่าเท้าแตกหรือยังใจ มาดู ไม่แตก แต่เวลาเอามือลูบๆ มันเสียวแปลบๆ ๗ นี่จวนจะทะลุแล้วนะ ฝ่าเท้ามันทะลุถึงเนื้อเข้าใจใหม่ หนึ่งเราเดินนานเข้ามันบางเข้าๆ มันทะลุจะถึงเนื้อ เรามาลูบดูฝ่าเท้าเรานี่มันก็ไม่แตก หรือมันฝ่าเท้าแตกทำไมมันออกร้อนหนักหนา มาดูมันไม่แตก แล้วเอามือลูบดู ไอ้ย เสียวแปลบๆ ออกร้อน นี่ถ้านานกว่านี้จะแตก นี่จับได้ตรงนี้ เราฝ่าเท้าไม่แตก แต่ว่าจะแตก ถ้านานกว่านี้ไปแตกแน่ๆ นี่ละเรื่องของความเพียรของผู้ที่เห็นภัยในวัฏสงสารไม่ต้องมีใครบอกนะ เป็นอยู่ในหัวใจนี้แล้วยังงี้ก็ไม่ค่อย

'ตายก็ให้ไปเลย ที่จะมาถอยให้กิเลสบีบคั้นอย่างแต่ก่อนถอยไม่ได้แล้ว นั้นเห็นโทษขนาดไหน ถึงว่าถอยไม่ได้แล้ว ต้องเอาตายเข้าว่าเลย ถึงธรรมขั้นที่กระจ่างแจ่มจะให้หลุดพ้นโดยถ่ายเดียวแล้วจะอยู่ไม่ได้เลย ต้องหลุดโดยถ่ายเดียว ไม่หลุดก็ เอ้า! ตายให้ถอยให้ยกมือไหว้ไม่มี เอาตายเข้าว่าเลย'

ทีนี้เวลามันไปเต็มที่แล้ว นั่งเหนื่อยแล้วนอน นอนให้มันหลับมันไม่ยอมหลับ มันหมุนของมันเหมือนกับนั่งอยู่นั้นละ หมุนฆ่ากิเลส 'เอ้ นั่งก็เหนื่อย นอนก็เหนื่อย เอ้า ลุกขึ้นมา นั่งอีก สุดท้ายแจ่มไม่หลับเลย อ้าว กลางวันยังจะ

ไม่หลับอีกนะ มันยังหมุนของมันอยู่ตลอดเวลา วันนี้ไม่หลับ วันหลังก็ไม่หลับอีกกลางคืน อ้าว มันจะตายแล้วนะ ทำไมเป็นอย่างนี้'

เรื่องอ่อนนะอ่อนนะ คือมันจะเป็นความลำบาก เป็นความอ่อนเพลียภายในหัวอกของเรา นี่ คือสติปัญญามันทำงานอยู่ตรงนี้ สังขารคือทำงานนั้นเข้าใจใหม่ มันทำงานอยู่ในนี้ สังขารมันทำงาน สังขารสัญญา ที่คาดหวังที่คิดกับกิเลสจะฆ่ากิเลส มันไปด้วยกันนั้นแหละ แต่เป็นสังขารของมรรคสัญญาของมรรค ไม่เป็นสัญญาของสมุทัยสังขารของสมุทัยเหมือนแต่ก่อนเข้าใจใหม่ละ แต่มันก็หมุนของมันอยู่นี่

ทีนี้มันก็เหนื่อยละชิ ทำงานอยู่ตลอดเวลาเหนื่อย ทีนี้เราจะมาพัก พักมันก็ไม่ถอยมันหมุนของมัน เรียกว่าทางแพ้ไม่มีพุดง่ายๆ ว่าอย่างนั้นนะ เรื่องแพ้ไม่มี เมื่อเรื่องแพ้ไม่มีมันก็ต้องหมุนของมันเรื่อย อันนี้ก็แจ่ม

พระโสณะฝ่าเท้าแตก พระจกขุบาลจกขุแตก

“...พระพุทธเจ้าท่านทรงแสดงไว้เรียบร้อยแล้วก็มาเห็นประจักษ์ เอามาเป็นพยานกัน ท่านว่าพระโสณะเลิศเลอทางความพากเพียรมาก ..พระโสณะนี้ท่านประกอบความเพียรจนกระทั่งเดินจงกรมฝ่าเท้าแตก .. พระจกขุบาลตาแตก นี่แหละตั้งสัจอธิษฐานจะไม่นอน รักษาตา หมอเขาว่า ‘ให้นอนหยอดตา หยอดยาใส่ตา’

ท่านบอกว่า ‘ไม่นอน เพราะตั้งความสัจตั้งแล้ว’ ‘ถ้าท่านไม่นอนท่านก็ตาบอด’ เขาก็บอก

‘บอดก็บอด’ ท่านว่าอย่างนั้นนะ นั้นเห็นไหมท่านไม่ได้เชื่อหมอ ท่านเชื่อธรรมต่างหาก

‘เอ้า บอดก็บอด คำสัตย์คำจริงเราประกาศออกมาแล้วว่าเราจะไม่นอน เราจะนอนไปไม่ได้’

ไม่นอน สุดท้ายตาแตก ตาแตกข้างนอกใจจำเข้ามาข้างใน เห็นไหมกิเลสแตกข้างใน นี่พระจกขุบาลถึงขนาดตาแตก ท่านก็ไม่ยอมถอย พระโสณะเดินจงกรมจนฝ่าเท้าแตก ท่านก็ไม่ถอย กิเลสแตก เห็นไหมท่านเอาขนาดนั้นนะ ท่านถึงได้สิ่งเลิศเลอ...”

พระโสณะฝ่าเท้าแตก...พระจกขุบาลจกขุแตก

‘อู๋ ยังไงกัน กลางวันก็เป็นอย่างนี้มันจะไม่ตายเทรอลอย่างนี้ วิตกนะ วิตกวิจารย์ ทือขนาดนี้มันจะไม่ตายเทรอล มันทำไมลำบากลำบากนักหนา’

จนกระทั่งถึงได้ย้อนหลังมาคิด ที่เราเคยคิดตื่นเดามาแต่ก่อนด้วยความคาดความหมายเวลานี้เราลำบากลำบากแต่ก่อนเพราะเรายังไม่ได้รากได้ฐาน แต่เวลาได้รากได้ฐาน จิตมีความละเอียดลออเข้าไปเท่าไร การงานของเราจะค่อยเบาไปๆ สะดวกสบายไปและพันทุกข์ไปเลย มันคาดคะเนมันนะ มันคิดมันดันมันเดาแต่เวลามันได้เหตุได้ผลของมันมากเท่าไรมันยิ่งหมุนของมันใหญ่มันไม่ได้คิด แต่เวลามันไปเจอจริงๆ ที่เป็นปัจจุบันตัวเป็นเอง มันก็เอามาคิด

‘โห ที่เราคาดคิดเอาไว้ว่าแต่ก่อนเวลาจิตเราหยาบนี้มันก็ต้องทุกข์ลำบาก เวลาจิตละเอียดเข้าไปเท่าไรมันก็จะค่อยสบายๆ อย่างนี้มันผิดทั้งเพ เวลามันได้ผลมันยิ่งหมุนของมันใหญ่เลย มันยังงัยกันๆ คิดแย็บเดียวเท่านั้น เดี่ยวมันก็หมุนของมันไปอีก ๑’

จนกระทั่งไม่ไหวแล้วต้องวิ่งขึ้นหาพ่อแม่ครูจารย์ แต่สำหรับพ่อแม่ครูจารย์กับเรานี้ท่านจะเห็นเหตุผลอะไรไม่ทราบนะ ถ้าหากว่าเป็นไม้ก็ยกมาทิ้งทอนเลยให้ไปจาระไนเองให้ไปเลื่อยเอง ท่านไม่เลื่อยให้ไม่จาระไนให้ไม่อธิบายแยกแยะนะ ท่านจะโยนตุ้มมาให้เลย ...”

โดยปกติหลวงปู่มันจะพูดกับท่านแบบธรรมดาคล้ายพ่อแม่พูดกับลูก แต่หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับการภาวนาแล้ว จะไม่พูดแบบธรรมดาเลยแต่จะจริงจังเด็ดขาดและพูดอย่างคึกคักเต็มที่ ซึ่งถูกกับจริตนิสัยที่ผาดโผนจริงจังของท่านมาก คราวนี้ก็เช่นกัน

“...ที่นี้ก็ขึ้นไปหาท่านละสิ ที่ที่พ่อแม่ครูจารย์ว่าให้พิจารณาทางด้านปัญญานั้น ‘เวลานี้มันออกแล้วนะ’ ก็ว่าจั้น ‘มันออกยังงั้วาซิ’ ท่านว่า ‘อ้อ มันไม่ได้นอนทั้งวันทั้งคืนเลย เวลามันได้หมุนตลอดเลยทั้งวันทั้งคืนไม่ได้นอน นี่ก็ไม่ได้นอนมาสองคืนแล้ว’

ท่านก็ไล่เรียงเลยนะ ‘นั่นละมันหลงสังขาร’ ท่านว่า นั่นฟังซิสังขาร ทางนี้ก็บีบเข้าไป ‘ถ้าไม่พิจารณา มันก็ไม่รู้’ ‘นั่นละบ้าหลงสังขาร’...”

แบ่งพัก แบ่งสู้

หลวงปู่มันไล่ปัญหา “บ้าหลงสังขาร” ให้แก่ท่านโดยไม่มีการอธิบายหรือแจกแจงอะไรให้เลย ทั้งนี้เพื่อให้ท่านได้ขบคิดใช้สติปัญญาของตนพิจารณาหาทางแก้ไขเอาเองดังนี้

“...ท่านเอาทั้งรังทั้งเลย ปัญญาเอาทั้งเลยให้หาใหม่ เป็นอย่างนั้นละ คำว่า **หลงสังขาร**คือทางกิเลสมันก็เอาสังขารความคิดความปรุงนี่ออกไปใช้เข้าใจใหม่ละ ที่นี้ทางมรรคทางปัญญาก็ต้องเอาสังขารนี้ออกมาใช้ทางด้านปัญญา เมื่อเวลาใช้มากๆ มันไม่รอบคอบต่อสังขารที่เป็นฝ่ายมรรคสังขารฝ่ายสมุทัยก็แทรกเข้ามาๆ ‘นั่นละมันหลงสังขาร’

คือหลงสังขารตัวมันเป็นสมุทัยเราไม่รู้เข้าใจใหม่ ท่านว่าอย่างนั้นที่มันลงนะ เห็นจะเป็นอย่างท่านว่า แต่ความหมุนของเรานี้มันหมุนด้วยปัญญานี้ไม่ถอยนะ เวลามันจะตายจริงๆ ก็วิ่งเข้ามาสู่สมาธิ รุ่งเข้ามานะ..

สมาธิมันเกรียงไกรขนาดไหน ฟังชิตติดถึง ๕ ปีมันไม่ได้สนใจนะ เหมือนหมูขึ้นเขียงมันว่าจั้น เวลามันจะตายจริงๆ ก็ย้อนเข้ามาสู่สมาธิ กำหนดภาวนาสมาธิ ถึงขนาดได้ปริกรรม ... จิตของเรามันเป็นสมาธิแน่นหนามันคงมาขนาดไหน ทำไมจึงต้องใช้คำปริกรรมกำกับ ก็คือว่ามันเพลินกับเรื่องปัญญามากกว่าสมาธิ เพราะฉะนั้นเวลาเราจะถอนเข้ามาให้อยู่ในสมาธิมันไม่ยอมอยู่ มันจะพุ่งเข้าหางานแก้กิเลส เราจึงต้องปริกรรม คำว่าปริกรรมนี้นึกพุทโธๆ เราชอบพุทโธ เอาพุทโธติดไว้เลยให้สติอยู่กับจิตให้ติดอยู่กับนี้ไม่ให้ออกไปทำงาน คือสติถ้าออกจากนี้มันก็ไปทำงานฆ่ากิเลสทางด้านปัญญา ที่นี้หมุนงานฆ่ากิเลสทางด้านปัญญาด้วยสติมันเข้ามาสู่สติกำกับคำปริกรรม มันก็อยู่กับคำปริกรรมบังคับไว้ เผลอไม่ได้นะ

ระดับจิตของพระอนาคามี

>> ในขณะที่นั้นให้ก้าวเดินทางด้านปัญญา เมื่อเห็นเห็นน้อยเมื่อยลแล้วก็ถอยมาพักสมาธิ นี่เป็นการก้าวเดินอย่างราบรื่นดีงามของผู้ปฏิบัติทั้งหลาย ... แล้วก้าวเดินไปอย่างนี้เรื่อยๆ จนกระทั่งถึงอกนิฐฐาเต็มภูมินี้ท่านเรียกว่าพระอนาคามีเต็มภูมิ ไปเต็มที่นั่นนะ ตั้งแต่อิหหา อตปปานี้ยังไม่เต็มภูมิ แต่ได้ฐานเรียบร้อยแล้ว ว่าสำเร็จเป็นพระอนาคามี ถ้าบันไดก็ขึ้นต้น บันไดของพระอนาคามีมีถึง ๕ ชั้น ถ้าเทียบบันได ชั้น ๑ อิหหา ๒ อตปปา ๓ สุทัสสา ๔ สุทัสสี ๕ อกนิฐฐา นี่ลำดับของพระอนาคามีที่ได้ในขั้นต้นแล้ว แต่ยังไม่สมบูรณ์แบบเหมือนผู้รู้ธรรมโดยชิปปาภิญญา

การกล่าวทั้งนี้เรากล่าวตามธรรมดาของเนยยะ อยู่กลางๆ ของคนเราธรรมดา ไม่ได้กล่าวถึงพวกอัครภูมิตัณญา วิปจิตตัณญา ซึ่งรวดเร็ว พอถึงปีนี่พุ่งเลย อิหหา อตปปา อนาคามี นี่พุ่งทะลุถึงกันถึงนิพพานเลย นี่เป็นประเภทหนึ่งไม่ได้นับเข้ามาในนี้ ส่วนมากนักปฏิบัติของเรามากจะก้าวเดินไปตามนี้ เพราะเป็นการบำเพ็ญของผู้ที่อยู่ในท่ามกลาง ยากลำบาก ซ้ำก็ซ้ำแต่ถึง นี่เป็นอย่างนั้นนะ ผู้ที่รวดเร็วทันพอบรรลุปั้งๆ ถึงที่สุดเลย นี่เรียกว่าอัครภูมิตัณญา เรียกว่า ชิปปาภิญญา ผู้รู้ได้เร็วต่างกันอย่างนี้ แต่ให้แยกแยะเอานะ นี่การพิจารณาทางด้านปัญญาให้พิจารณาอย่างนี้

เรื่องกิเลสภรรคานี้รุนแรงมาก หนักมากที่สุด ถ่วงจิตใจมากที่สุด ไม่ว่าหญิงว่าชาย เป็นแต่เพียงไม่พูดถึงกัน เรานำมาพูดเฉพาะนักบวชที่เป็นผู้จะเสียสละสิ่งเหล่านี้ แล้วนำมาแก้ไขตัดแปลงกัน แก้ไขถอดถอนกัน จึงรู้สึกว่ามันยาก ยากจริงๆ เวลาเข้าถึงขั้นนี้ที่จะปล่อยวาง ที่จะสำเร็จเป็นขั้นที่สามคืออนาคามีได้นั้น เป็นนักมวยก็เรียกว่านักมวยชุลมุน ต่อยกันอยู่วงใน หมุนตัวๆ อยู่วงใน คือสติปัญญาขั้นนี้ ขั้นหมุนตัวตัวๆ อยู่กับอสุภะอสุภัง พออันนี้ผ่านได้แล้วก็กลายเป็นสติปัญญาอัตโนมัติขึ้นมา โดยที่นำอันนี้แหละมาฝึกมาซ้อมอยู่โดยสม่ำเสมอ ก็กลายเป็นสติปัญญาอัตโนมัติ...”

แต่เราไม่ยากพูดคำว่าเปลอนี่ มันเปลอนเมื่อไร ถ้าเราอ่อนนี้ทางปัญญามันจะออกทันที ออกพุ่งหาปัญญา จึงต้องบังคับๆ เอาไว้ พุทโธๆ ถี่ยิบเลยนะไม่ยอมให้มันคิดทางไหน ลักเตียมันก็แฉ่วๆ เมื่อคำบริกรรมกับสติติดแนบกันไม่ยอมให้ออกไปทำงานทางด้านปัญญาแล้ว ทางนี้มันก็ค่อยสงบตัวลงๆ แล้วแนวลงเลยนะ ลงสู่ฐานเดิมของสมาธิเราที่เคยเป็น ที่นี้ถึงลงขนาดนั้นแล้วมันยังต้องได้บังคับเอาไว้ คือความเพียรทางปัญญามันมีน้ำหนักมากกว่านี้อยู่ พอเรามีมันนี้มันจะพุ่งออกโน้นเลย เราต้องบังคับไว้ตลอด

จนกระทั่งจิตสงบแนวอยู่เต็มๆ เต็มฐานที่มันเหมือนถอดเสื้อถอดหมอนนะ ความทุกข์ความลำบากลำบากในธาตุในชั้นที่มันอ่อนเปี้ยก เพราะการพิจารณามาก มันจะสงบตัวลงไปๆ เหมือนกันหมด ที่นี้จิตสงบแนวไม่คิดไม่ปรุงอะไรเลย อยู่ด้วยความสงบอันเดียวเหมือนสมาธิแต่ก่อน

พออยู่นั้นแล้วมันจึงเป็นเหมือนถอดเสื้อถอดหมอน ความทุกข์ทั้งหลายที่ลำบากลำบากในการพิจารณานี้มันถอนออกหมดเลย เหลือตั้งแต่ความรู้ล้วนๆ กับความเอิบอิมนี้เรียกว่าหล่อเลี้ยงจิตด้วยสติ พักจิตด้วยสติ จิตมีกำลังขึ้นมา พอได้กำลังพอสมควรแล้วที่นี้เราก็เริ่มเคลื่อนที่จะให้ออกทางด้านปัญญา ไม่ต้องบอก มันเร็วที่สุดนะ ถึงขนาดเราต้องบังคับเอาไว้ให้อยู่ จนกระทั่งมันมีกำลังเต็มที่แล้ว แน่ใจว่าได้กำลังทางด้านจิตใจเต็มที่แล้ว เราถึงปล่อย พอปล่อยพักก็ผิงเลยทางด้านปัญญา นี่อันหนึ่งที่มีเห็นประจักษ์นะ

พอจิตที่ได้รับความสงบนี้หนุนจิตให้มีความกำลังเต็มที่แล้ว ปัญญาที่แก้แล้ว คมเหมือนกับมีดเรานี้ลับหินว่าเงอะ เราก็ได้รับการพักผ่อนนอนหลับเรียบร้อยแล้ว มีกำลัง หรือเข้าสมาธิก็เป็นกำลังอยู่แล้ว พอออกนั้นเรียกว่ามีดได้แก่ปัญญานี้ได้ลับหินคือสมาธิแล้ว ออกคราวนี้มันพุ่งๆ ยิ่งคล่องตัวยิ่งกว่านั้นนะ

ตั้งแต่ก่อนเราก็ออกไม่ทราบว่าเขาทางสั้นลงเขาทางคมลง เวลามันหมุนของมันเต็มที่ แต่เวลาออกจากสมาธินี้แล้ว มันหมุนไปตรงไหนขาดสะบั้นๆ มันก็จับได้ๆ นี่ ที่นี้เวลา

มันจะตายจริงๆ ธรรมดาไม่จริงๆ มันไม่ยอมเข้ามาพักสมาธิ แต่มันก็จับเงื่อนไขได้ เวลามันจะตายจริงๆ มันก็ถอนย้อนจิตมาสู่สมาธิ มันจะตายจริงๆ มันถึงจะเข้านะ ไม่ตายจริงๆ มันไม่ยอมคือมันเพียรทางด้านปัญญา อย่างนี้ตลอดไปเลยนะ

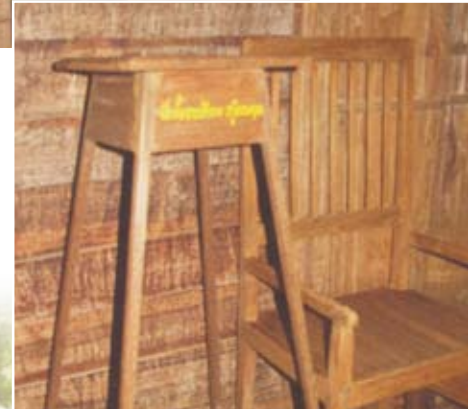
ท่านจึงเรียกว่าอุทัจจะ ในสังโยชน์เบื้องบนสังโยชน์ ๕ เบื้องบน รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทัจจะ อวิชชา ๕ อย่างนี้เรียกว่าสังโยชน์ เบื้องบน อรหัตตมรรคเท่านั้นเป็นผู้ก้าวเดินจะพ้นอยู่ในสังโยชน์เบื้องบนห้า สังโยชน์เบื้องต่ำห้า ลักกายทิฐิ วิจิกิจฉา สัสสพต-ปราคาส กามราคะ ปฏิฆะ สังโยชน์เบื้องบนก็คือ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทัจจะ อวิชชา ที่นี้มันอยู่ในขั้นอุทัจจะ คำว่าอุทัจจะนี้มันเพียรในการพิจารณา ไม่ใช่พุ่งชนรำคาญแบบโลกๆ เขาจะที่ว่าสังโยชน์เบื้องบนนี้มันเพียรการพิจารณาต่างหากคำว่าอุทัจจะๆ มันไม่ยอมพักสมาธิ มันเพียรกับการพิจารณาเพื่อแก้กิเลสโดยลำดับๆ มันเพียรของมันจึงต้องได้รู้เข้ามาสู่สมาธิเป็นกาลเป็นเวลา เวลามันผ่านไปแล้วมันก็รู้เอง

อย่างที่ท่านว่า ‘นั่นนะมันหลงสังขาร ๆ’ บทเวลามันผ่านไปแล้วมันมาแยกแยะได้หมดนะ อ้อ ท่านว่าอย่างนั้นหมายความว่าอย่างนั้นๆ มันย้อนรู้หมดเลยนะ นี่ที่ท่านเอาซุงทั้งท่อนมาให้เราไปจระไนเอง ครั้นเวลามันรู้มันตามรู้ทั้งหมด อ้อ ท่านให้เราคิดเอาความหมาย ท่านพูดให้พิจารณาหรือแจ้งให้ท่านก็อาจจะทำ แต่สำหรับเราท่านไม่เคยนะ อันไหนต้องโยนให้ทั้งท่อนเลยให้ไปจระไนเอา มันก็ย้อนหลังๆ มาพิจารณาถึงเรื่องเหล่านี้ เช่น อุทัจจะ ความพุ่ง มันความเพียรในความเพียร มันไม่ยอมเข้าสมาธิ มันเพียรถ่ายเดียว เพราะฉะนั้นจึงต้องรู้เข้ามาสู่สมาธิให้พอเหมาะพอดีกัน เป็นอย่างนั้น...”

แม้จะใช้วิธีรังการฆ่ากิเลสเอาไว้ด้วยคำบริกรรม พุทโธ เพื่อสงบพักงานเข้าสู่สมาธิ ทำให้มีกำลังวังชาเหมือนกับได้ถอดเสื้อถอดหมอนถึงขนาดนั้นแล้วก็ตาม ท่านว่ายังต้องคอยบังคับไว้มิให้พุ่งออกทำงานอีกเพราะสติปัญญาจะตามต้อนกิเลสเรื่อยไป ดังนี้

ภาพหน้าต่าง
เก้าอี้และเตียง
ภายในกุฏิ
หลวงปู่มั่น

“...เวลาออกทางด้านปัญญานี้ โถ! ไม่มีในตำรา เราก็เรียนมาเหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงกล้าพูดได้ ... กิเลสประเภทไหนเป็นยังไง สติปัญญานี้เหนือกว่าๆ ตามต้อนกันทัน เผากันไปเรื่อยๆ มันเป็นเอง นั่นละที่มันเพียร มันไม่ได้หลับได้นอน มันเพียรฆ่ากิเลส เพราะมันเห็นภัยอย่างสุดหัวใจแล้ว ถึงขนาดที่ว่า

‘ยังงี้กิเลสไม่ตาย เราต้องตาย’...”

จิตไม่ผลอด้วยสติปัญญา อัตโนมัตติ

ท่านเปรียบเทียบการพักผ่อนเป็นกำลังอันหนึ่งทางธาตุขันธ์ การพักผ่อนเข้าสู่สมาธิก็เป็นกำลังอันหนึ่งทางจิตใจ เพราะเมื่อกำลังวังชาไม่พอ ก็เป็นเหมือนมิดไม่คมพินเท่าไรก็ไม่ขาดง่าย ๆ การพักผ่อนสมาธิจึงเป็นเหมือนหินลับมีดพร้อมใช้งานต่อไป ดังนี้

“...นี่ละขั้นสติปัญญาอัตโนมัตติ พอจากนี้ หมุนเข้าไป ละเอียดลลอบเข้าไป แล้วก็เชื่อมโยงถึงมหาสติมหาปัญญา เพียงขั้นสติปัญญาอัตโนมัตตินี้ก็ไม่มีผลแล้ว จิตจะผลอ สติตั้งผลอไม่มีแล้ว พอก้าวเข้าสู่มหาสติมหาปัญญา นอกจากไม่ผลอแล้วยังละเอียดลลอบ ซึมซาบไปหมดเลย

สติปัญญาอัตโนมัตตินี้ยังเป็นคลื่นๆ ถ้าทำงานก็เหมือนเขาพักปลายยาลาบ ถึงจะย้ายถิ่นขนาดไหนมันก็เป็นคลื่นแห่งการยาลาบอยู่นั่นแหละ ทีนี้พอก้าวจากสติปัญญาอัตโนมัตตินี้เข้าไปสู่มหาสติมหาปัญญา ทีนี้ราบรื่นไปเลย ซึมซาบ ฆ่ากิเลสก็ซึมซาบ อะไรซึมซาบทั้งหมดไปตามๆ กัน นี่เรียกว่ามหาสติมหาปัญญา ...

ทีนี้การพิจารณาสติปัญญาอัตโนมัตติ ก็ถือเอาชั้นอนาคานี้ อารมณ์ของอนาคา นิमित

ของอนาคานี้ฝึกซ้อมจนชำนาญ แล้วกลายเป็นว่างไปหมด หมัดนิमितที่เกี่ยวกับจิต ซึ่งเรา มาตั้งฝึกซ้อมนี้หมดไปๆ หมดเร็วเข้าๆ สุดท้ายหมด ตั้งขึ้นพับดับพร้อมๆ เหมือนฟ้าแลบๆ ต่อไปอย่างนั้นไม่มี ไม่มีจะเป็นอะไรที่นั่นนะ จิตมันว่างไปหมดแล้ว มันหากเป็นเองสิ่งที่มี เจื่อนต่อมันมี เหมือนกับไฟได้เชื้อ เชื้อไฟมีอยู่ที่ไหนไฟจะลุกลามไปตามเชื้อโดยไม่บังคับกันแหละ ขอให้เชื้อไฟเถอะ ไฟจะลุกลามไปตาม

อันนี้ขอให้มีเชื้อกิเลสอยู่ที่ตรงไหน สติปัญญาซึ่งเป็นเหมือนกับไฟ ความพากความเพียร เหมือนกับไฟ จะหมุนเข้าไปพิจารณา เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เวทนาจึงถือเอาเวทนา ทางกายบ้าง ถือเอาเวทนาทางจิต ส่วนมาก จะเป็นเวทนาทางจิตนะ ทางกายผ่านไปแล้วไม่ค่อยสนใจ สัญญา สังขาร วิญญาณ มักจะมี แต่สุขเวทนาภายในจิตใจ ทุกขเวทนามี แต่ว่า น้อยๆ ลงไปโดยลำดับ สุขเวทนานั้นเด่นๆ นี้ก็ อยู่ในขั้นสมมุติ สัญญา สังขาร วิญญาณ เฉพาะอย่างยิ่งคือสังขาร พอปรุงแปล้บๆ ปรุงมาจากไหน ปรุงมาจากใจ ดับไปดับไปไหน มาจากใจ

สัญญาหมายบัพมาจากไหน สติปัญญานี้ จะหมุนตามๆ ทันท้โดยหลักธรรมชาติ สุดท้ายมันก็หมุนออกจากใจ หมุนเข้ามาก็หมุนเข้ามา

สู่ใจ ติดตามเข้าไปหาพระราชวังหลวง คือ **อวิชชาปัจจยา สังขารา** ได้แก่ กษัตริย์วัฏจักร อยู่ในท่ามกลางนี้แหละ อวิชชาเป็นกำแพงล้อมเอาไว้ ตัวอวิชชาจริงๆ อยู่ในกำแพง เพราะ ฉะนั้นจึงติดตามเหล่านี้เข้าไป ติดตามอันนี้ เข้าไปเรื่อย ฝึกซ้อมกันเรื่อย พอมันเข้าใจ เข้าใจหลายครั้งหลายหน เข้าใจเรื่อยๆ เข้าไป ก็ตามเข้าไปถึง**อวิชชาปัจจยา สังขารา** กลายเป็น ปัจจยาการขึ้นมาจากภายในจิตดวงนั้น เรียกว่า อริยสังสี่ เป็นเต็มตัวแล้วเข้าไบนั่น

แล้วจิตมันตามเข้าไปหลายครั้งก็ไปเห็น ต้นตออันใหญ่หลวง คือ **อวิชชาปัจจยา** ซึ่งเป็นกษัตริย์วัฏจักรภายในหัวใจของเรา เพราะ สิ่งอื่นมันปล่อยหมดแล้ว จิตใจว่างไปหมด ทั้งๆ ที่จิตก็ยังไม่ว่างตัวเอง แต่สิ่งภายนอกทั้งหลาย มันว่างไปหมด ต้นไม้ ภูเขา ดินฟ้าอากาศ วัตถุ ต่างๆ นี้ว่างไปหมด ไม่มีในจิตใจ จิตใจกลายเป็นความว่างไปหมดแล้ว เหลือตั้งแต่ภายใน ตัวเองยังไม่ว่าง อ่านให้มันถึงอย่างนั้นชิน นักปฏิบัติ ให้ถึงตัว อะไรยังไม่ว่าง ก็**อวิชชาปัจจยา สังขารา** ยังสำคัญว่าอันนั้นว่าง อันนี้ว่าง ตัวเองลืมตัวเอง ตัวเองยังไม่ว่าง ให้อ่านเข้ามาจนกระทั่งถึงตัวจริงของอวิชชา...”

กุฎินี้ห่างไกลจากกุฏิหลวงปู่มั่น หลายคนเข้าใจว่าเป็น
กุฏิองค์หลวงตา แต่เมื่อสอบถามเจ้าอาวาสวัดป่าบ้าน
หนองผือองค์ปัจจุบัน และศิษย์ผู้ใกล้ชิดขององค์หลวงตา
ก็ได้รับการยืนยันว่า ได้ยินจากองค์หลวงตาเองว่าไม่
เคยพักที่กุฎินี้ กุฏิองค์หลวงตาชำรุดไปแล้ว อยู่ใกล้กับ
กุฏิหลวงปู่มั่น
สำหรับรายนามพระภิกษุในภาพ เป็นรายนามพระภิกษุ
สามเณรที่จำพรรษาร่วมกับหลวงปู่มั่น ฐริทัตโต ที่วัด-
ป่าบ้านหนองผือตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๘-๒๔๙๒

พระอนาคามีสอบขึ้นชั้น

“...ผู้สำเร็จพระอนาคามีขึ้น
ต้น ถ้าสอบก็เรียกว่าสอบได้
๕๐% แล้ว เป็นอันว่าสอบได้
สอบได้เพียงขั้นแรก ๕๐% นี้
เมื่อตายลงไปแล้วก็ควรแก้วิหา
ขั้นอนาคามีขั้นแรก ส่วนใหญ่คือ
ว่าสอบได้แล้วนั้น เรียกว่าส่วน
ใหญ่นั้นตายแล้ว กามราคะหมด
แต่ส่วนที่ปลื้มย่อยที่เป็นกระแสของราคะตัณหาที่ยังมีเป็นขั้นๆ ตอนๆ ไป
เพราะฉะนั้นผู้สำเร็จพระอนาคามีแล้ว เว้นผู้ที่เป็่นขีปปากิญญาคือบรรลุลุทธิธรรม
อย่างรวดเร็วเสีย ผู้บรรลุลุทธิธรรมเป็นไปตามธรรมดากลางๆ นี้ จะต้องได้ก้าวเป็น
ลำดับลำดับไป

พอสอบได้เป็นพระอนาคามี กามกิเลสได้สิ้นไปจากใจแล้ว ซึ่งเป็นส่วน
ใหญ่สิ้นไปแล้ว ส่วนปลื้มย่อยที่มีเล็กๆ น้อยๆ แต่ไม่ถึงกับจะทำให้เกิดกามกิเลส
ได้อีกต่อไปนั้นยังมีอยู่ ท่านจึงชำระกามกิเลสประเภทนี้ นี้ละท่านเรียกว่า
สติปัญญาเป็นอัตโนมัติ คือเป็นตั้งแต่ขั้นนี้ขึ้นไป ขั้นที่จะมาพินหันแหลกับ
กามกิเลสขั้นแรกนั้น เป็นขั้นขุลมุนวุ่นวาย ถ้าเป็นนักมวยก็คลุกวงในกัน
ตลอดเวลา จนกระทั่งกิเลสตัวสำคัญนี้ขาดสะบั้นลงไปแล้ว จากนั้นก็เป็นสติ
ปัญญาอัตโนมัติ ท่านฝึกซ้อมกามราคะที่ส่วนใหญ่สิ้นไปแล้ว ส่วนที่ยังบริษั

บริวารนี้เป็นเหมือนกับว่าเป็นมุขเป็นผงยังมีอยู่ ท่านก็ฝึกซ้อมอันนี้แหละเป็น
ลำดับลำดับไป

เมื่อละเอียดเข้าไป ก็ก้าวเข้าไปสู่ จากอิหหาแล้วก็ไป อตปปา สุทัสสา
สุทัสสี นี้ฝึกขึ้นไปเรื่อยๆ จิตจะค่อยเลื่อนขั้นขึ้นไปเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงอกนิฏฐา
นี้เต็มภูมิ เรียกว่าระคะไปสิ้นสุดโดยสิ้นเชิงในขั้นอกนิฏฐานี้ จากนั้นก็ก้าวเข้าสู่
นิพพาน สิ้นโดยลำดับถึงขั้นนิพพานทีเดียว นี่พูดถึงการปฏิบัติธรรม คำว่า
กามกิเลสส่วนใหญ่ขาดไป เพราะฉะนั้นในสุทธาวาส ๕ ชั้น จึงต้องมีเป็นลำดับ
ลำดับไป ให้เหมาะให้ควรแก่ผู้ที่ชำระกามกิเลสนี้ได้ยังไม่หมดโดยสิ้นเชิงทีเดียว
ยังเหลืออยู่เป็นมุขเป็นผง ก็จะได้ชำระซักฟอกกันไปเรื่อยๆ จนกระทั่งถึง
ขั้นสุดยอด คืออกนิฏฐา แล้วก็ก้าวเข้าสู่นิพพาน เรียกว่าสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว

ที่กล่าวถึงเรื่อง จิตไม่ตายนี้เป็นอย่างไรเอง ผู้ที่สำเร็จเฉพาะอย่างยิ่ง คือ
ผู้สำเร็จพระอนาคามีนี้ ตายเวลาไหนท่านจะทราบของท่านทันทีว่า ท่านจะไป
เกิดในภูมิใด อิหหา อตปปา สุทัสสา สุทัสสี อกนิฏฐา คำว่าเกิดนั้นท่านเรียก
ในที่ทั่วๆ ไป แต่คำว่าค่อยเลื่อนขั้นไปตามลำดับของจิตนี้สมมติสำหรับปฏิบัติ
จะว่าเกิดชาตินี้ ตายจากอิหหาแล้วไปอตปปาอย่างนั้น ไม่ค่อยสมมติในภาคปฏิบัติ
ถ้าว่าเลื่อนขั้นไปเรื่อยๆ สมกับนามของใจว่าเป็นนามธรรมแล้ว ไม่มีรูปร่าง
อย่างอื่นพอให้เกิดให้ตายต่อไปอีก ก็รูปร่างเป็นนามธรรม จึงเรียกว่าเกิดก็ได้
ตายก็ได้ ให้สมมติจริง ก็คือเลื่อนขั้นไปเป็นลำดับลำดับไป จนกระทั่งถึงอกนิฏฐา
แล้วก็ก้าวเข้าสู่นิพพาน สำเร็จเป็นพระอรหันต์ นี้สมมติใจ...”

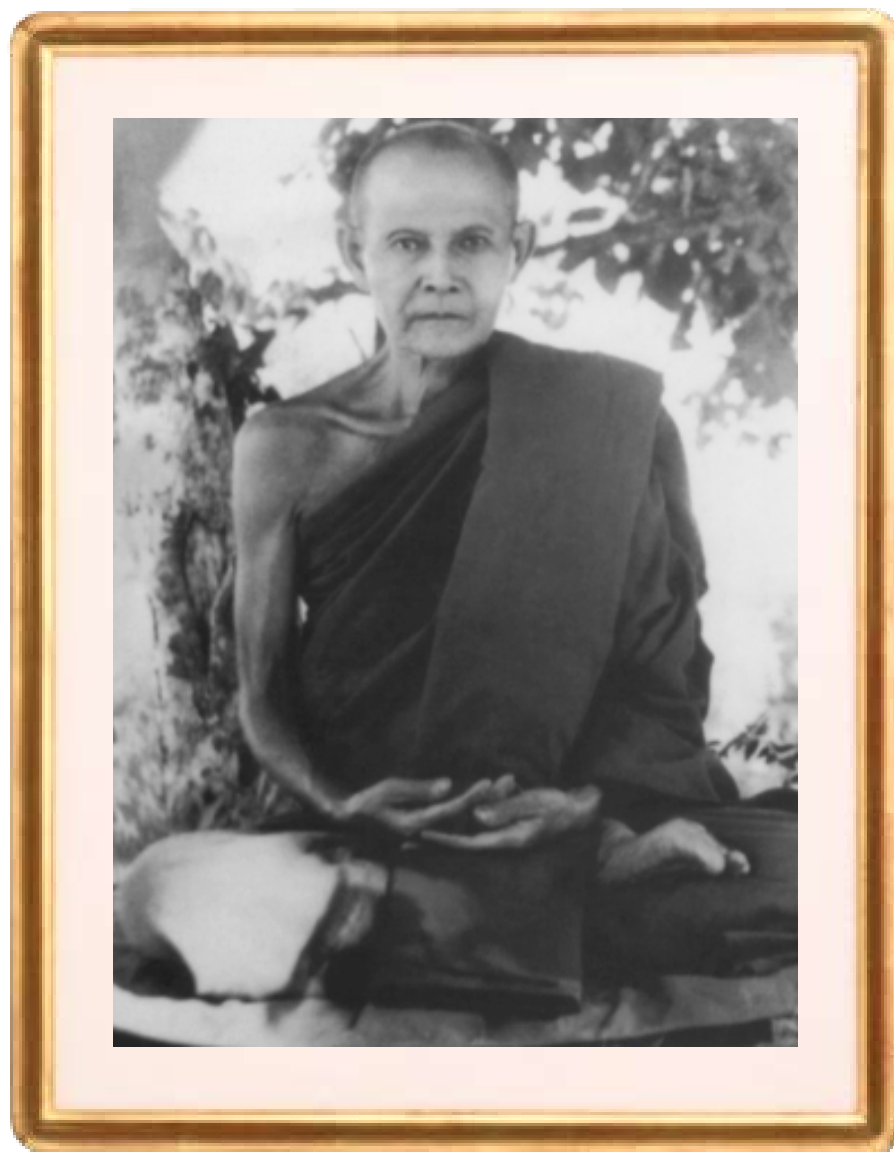
อุปัฏฐากรากพ่อแม่ครูอาจารย์หลวงปู่มั่น

อุปัฏฐากรากหลวงปู่มั่น

เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อหลวงปู่มั่นนั้น องค์หลวงตาพยายามใช้ความสามารถอย่างเต็มกำลังสติปัญญาทุกสิ่งทุกอย่างเฉพาะอย่างยิ่งในระยะ ๕ พรรษาสุดท้ายที่อยู่กับหลวงปู่มั่นที่วัดป่าบ้านหนองผือ หลวงปู่หล้าได้เล่าถึงความเอาใจใส่และความเคารพบูชาขององค์หลวงตาที่มีต่อหลวงปู่มั่นว่า

“...ด้านบิณฑบาต หลวงปู่มั่นพาลูกศิษย์ปฏิบัติยืนติดที่ตกลงในบาตร ไม่ค่อยส่งเสริมในการตามส่งทีหลังอันเป็นปัจฉิมกัต ยืนติดฉันรวมในบาตรทั้งหวานคาว ไม่ชดช้อน เอามือเป็นช้อน ด้านจีวร ยืนติดบังสกุลวางไว้ที่กุฏิบ้าง บันไดใกล้ที่ขึ้นลงบ้าง ทางไปส้วมและใกล้ทางจกรม และทางไปบิณฑบาตบ้าง และในศาลาที่ประชุมฉันบ้างแต่หลวงปู่มีภาพพจน์ลงไปอีก มีข้อสังเกตของพระอาจารย์มหาบัว เล่าให้ผู้เขียนฟังเป็นพิเศษ จึงสังเกตได้ พระอาจารย์มหาบัวเล่าให้ฟังว่า

‘หล้าเอ๋ย ผมสังเกตหลวงปู่มั่นได้คือ ผ้าบังสกุลอันใด ที่เจ้าศรัทธาเขาทำกองบังสกุลไว้เป็นส่วนรวม เช่น ที่หนทางบิณฑบาตและศาลา และที่ร่มไม้ไกลจากกุฏิองค์ท่าน แม้ท่านจะขาดเขิน ลักเพียงใดก็ดี องค์ท่านไม่ค่อยจะใช้ให้เขา หรือ

‘นี่รอยเกวียนมาจากไหน’ ท่านจี้เข้าไปเลย
เอาอีกละ กูตายที่นี่ ‘อ้อ! มาจาก
ทางอำเภอพรรณนาฯ เห็นแก่นขนุนดีๆ ก็เลย
เอาแก่นขนุนมา’

กราบเรียนท่าน ท่านก็เลยนั่งเลยนะ
นี่เห็นไหมท่านจับได้แล้วนั้น ออๆ ต่อมาลักพัก
ท่านปิดกวาด มองโน้นมองนี้ กวาดนั้นกวาดนี้
เดินไป ตรงดิ่งเปิดกุฏิที่เราเก็บของที่ชน
มาจนได้ โถ!

‘อะไรเต็มอยู่ในนี้’ ท่านจี้ถาม

‘อู๊ย! เราจะตาย เราหาซื้อแก้ตัว’

บริขารหลวงปู่มั่น

เรื่องอาหารการฉันนี่อะไรที่ถูกกับธาตุ
กับขันธุ์ของท่าน ก็เราเป็นผู้ปฏิบัติอยู่ตลอด
ท่านชอบฉันอะไรบ้างเราสังเกตอยู่ตลอด
อันไหนที่ท่านเมตตาฉัน เห็นว่าถูกกับธาตุ
กับขันธุ์ท่าน เราจะไปหาสิ่งนั้นมาเป็นแข่งๆ
ต้องเอามาอย่างเต็มเหนี่ยว

ถ้าได้โอกาสลาท่านไปเที่ยวกรรมฐาน
ทางไหน ในป่าในเขามืออะไรที่ถูกกับธาตุกับขันธุ์
ท่านก็ไปหาเอามาอีก ก็ไม่ได้นึกว่าท่านจะรู้
บทเวลาท่านใส่นี้

‘โอ๊ย ใส่นี้หงายหมาเลย ไม่ได้หงาย
ธรรมดา ไม่มีทำต่อสู้อู๊ สู้ท่านไม่ได้ว่าจั้นเถอะ
เปรี้ยวทีเดียวหงายเลย...’

เรื่องการขบการฉัน ทยุกยา ผ้านุ่งผ้าห่ม
บริขาร และเครื่องใช้ไม้สอยทุกสิ่งทุกอย่าง
ของหลวงปู่มั่น ท่านจะคอยสังเกตพิจารณา

และกระทำอย่างตั้งใจจดจ่อเพื่อให้เกิด
ความสะอาดสบายแก่ธาตุชั้นธรรมาธาตุของ
หลวงปู่มั่นมากที่สุด ความเหน็ดเหนื่อยอ่อนเพลีย
หรือทุกข์ยากลำบากส่วนตนนั้นไม่ถึงเป็น
ประมาณหรือเป็นปัญหาอุปสรรคยิ่งกว่าการให้
ครูบาอาจารย์ได้รับความสะอาด เรียกได้ว่า
ยามใดที่ท่านอยู่ ยามนั้นครูบาอาจารย์ก็เบาใจ

หลวงปู่มั่นเอาผ้าห่มมาให้

หลวงปู่มั่นให้ความไว้วางใจโดยมอบให้
ท่านเป็นผู้จัดสรรจัดปัจจัยไทยทานตาม
ความจำเป็นแก่พระเถระภายในวัด ใน
เรื่องนี้ท่านเคยเล่าไว้ว่า

“...อย่างของที่ตกมานี้ ท่าน
อาจารย์มั่นมอบเลยนะ ‘ท่านมหาจัดการ
ดูแลพระเถระนะ’

หลวงปู่มั่นพูดเท่านั้น แล้วปล่อยเลยนะ
เขามาทอดผ้าปากองพะเนินเทินทึก เราเป็น
ผู้ดูแลทั้งหมดเลย องค์ไหนบกพร่องตรงไหน
องค์ไหนบกพร่องอะไร จัดให้ จัดให้ สำหรับ
เราไม่เอา ครั้นเวลาเราไม่อยู่บ้าง ท่านสืบถาม
พระนี่

‘ท่านมหาท่านได้เอาอะไรไหม? ของที่เอา
มามอบให้ท่านจัดให้พระเถระ ท่านเอาอะไรไหม?’

พระตอบ ‘ท่านไม่เอาอะไรเลย’ ท่านนั่งนะ
เฉย ท่านจับได้หมด พิจารณาแล้ว เราทำทั้งหมด
ด้วยความเห็นธรรม ท่านรู้...

เราไม่เอาอะไรนี้ ขนาดท่านเอาผ้าห่ม
ของท่านไปบังสกุลให้เรา มีที่ไหน ไม่เคยมีนะ
เพราะท่านเห็นเราไม่ใช่ผ้าห่ม หนาวขนาดไหน
เราก็ไม่เอา เราเด็ดของเราอยู่อย่างนั้นตลอด...

เราก็ไม่ได้บอกว่าเราไม่มีผ้าห่ม เพราะ
เราไม่เอา ผ้ามีเท่าไรเราก็ไม่สนใจ นอกการ
ปฏิบัติตนเองให้เคร่งครัด และสุดท้ายท่านก็
เอาผ้าห่มท่านมา

ให้เรา ถ้าเอา
ผ้าห่มผืนใหม่ๆ
มาให้เรา ก็กลัว
เราไม่ห่ม ถ้าเอา
ผ้าห่มใหม่ให้ ท่านก็

รองเท้าหลวงปู่มั่น

กลัวเราจะไม่ใช่ นั่นเห็นไหมอุบายของท่าน
ต้องเอาผ้าของท่านที่ท่านห่มอยู่นั้น พับ
เรียบร้อยแล้วไปบังสกุลให้เรา

เอาดอกไม้เอาเทียนไป โอ๊ย ทุกๆ อย่าง
ท่านเป็นอาจารย์ ประมาจารย์ชั้นเอกทุกอย่าง
ไปก็ขึ้นไปวางไว้ที่นอนของเราเลย กุฏิหลังเดียวๆ
ท่านขึ้นไปเอง เอาไปวางไว้ วางไว้กลางที่นอน
มีดอกไม้มีเทียนวาง

ผ้าห่มเป็นผ้าที่ท่านห่มอยู่แล้ว ผ้าใหม่
ท่านกลัวเราจะไม่ใช่ นั่นแหละท่านหาอุบาย
ต้องเอาผ้าท่านเอง ว่าจั้นเถอะ เราขึ้นไปแล้วไปดู

‘อู๊ย! มันผ้าพ่อแม่ครูจารย์ ผ้าที่ท่านครอง
อยู่ทุกวันท่าน ห่มอยู่ทุกวัน’

เรารู้ทันทีเลย เราปฏิบัติอยู่ทุกวันกับ
ผ้าท่าน ทำไมจะไม่รู้ นี่แสดงว่าให้ใช้ ให้ใช้
หน่อยเถอะ ก็ดูรอยเท้าท่านมาจากทางกุฏิ
ด้อมๆ ขึ้นมานี้ก็กลับใจไป ตามดูรอยรองเท้าท่าน
ท่านคงสงสารเรามาก เห็นว่าเราไม่ใช่ผ้าห่ม
ก็คือความเด็ดขาดของเราเองไม่ใช่อะไรนะ
ผ้าห่มมีแต่เราไม่เอา ท่านก็รู้ ท่านเอามา
บังสกุลเราก็ห่มใช้ ว่าจั้น เพราะท่านเห็นนิสัย
อย่างนั้น เอาจริงเอาจังทุกอย่าง...”

เถระเป็นเนื้อ เราเป็นเชียง ถูกหลวงปู่มั่นสับข่า

เหตุการณ์ช่วงหนึ่งเกิดขึ้นที่วัดป่าบ้าน-
หนองผือ ท่านสั่งให้เถระเพ็ง (หลวงปู่บุญเพ็ง
เขมาภริโต) ทำอาหารเล็กๆ ที่สังเกตว่าถูกธาตุชั้น
หลวงปู่มั่นเป็นประจำทุกวันซึ่งหลวงปู่มั่น
ก็ไม่อยากเสริมจึงหาวิธีขานาพิเศษทั้งสอง ดังนี้

“...ของอะไรที่ถูกกับธาตุกับขันธุ์ท่านเรา
จะพยายามหามาๆ ไม่ให้ท่านรู้นะ รู้ไม่ได้
เถระเพ็ง เถระเพ็งละเป็นเชียงรอง ให้เถระเพ็ง
มาทำ ท่านลับเถระเพ็ง เถระเพ็งเป็นเนื้อบนเชียง

เราเป็นเชียงท่านเป็นมิดยาลง เถระเพ็ง
ก็ไม่ทราบจะปฏิบัติต่อใครอย่างไร

‘ท่านว่ามาทำหาอะไรนี่นะ
บิณฑบาตมาล้นบาตรๆ กินให้ตายมัน
ก็ตายนี่นะ ท่านไปอย่างนั้นนะ มาอย่าง
ทำไม’

ท่านว่าฉัน อันนี้เป็นเรื่องของท่าน เราก็คงไปกระซิบกับเณรเพ็งให้ทำอย่างนั้นๆ แก่ตัวเข้าใจไหม หาอุบายแก้ตัว เณรเพ็งก็ทำตามเราทุกอย่าง เพราะเณรก็เคารพเรา

ทีนี้เวลาบิณฑบาตนั้นล่ะที่มันขบขันมาก เณรก็ทำอาหารเล็กๆ อยู่ในครัว ตามธรรมดาบิณฑบาตท่านออกหน้าแล้วพระเณรจะหลังไหลไปตามท่านๆ ลงจากศาลาหอดฉันนั้นนะ พอท่านออกไปแล้วพระเณรก็ตามหลังท่านเป็นสายยาวเหยียดไป แต่วันนั้นเณรอยู่อะไรไม่รู้ พระเณรออกไปหมดแล้วท่านยังไม่ไปท่านยังอยู่นั้น

ทีนี้เณรเพ็งก็ว่า ‘กูตาย พระเณรไปกันหมดแล้ว’ แสดงว่าพ่อแม่ครูจารย์ไปแล้วก็เลยวิ่งจากครัวมาพบท่าน

‘เทอ มาไงมาไงนี่ จะขับไล่ท่านเพ็งออกจากวัดนะ มาแข่งมาจากไหน ต้องออกจากวัด เณรนี้มันยังใจกัน เณรม้าแข่งนี่’

โอ๊ะ กูตาย วันนี้ทำไง ท่านจะเอาเณรออกจากวัด ก็เรานั้นล่ะจะเป็นคนแก้ไขใครไม่สบายเลยวันนั้น บิณฑบาตท่านพูดอะไรกับเรา เราก็งงเฉยไม่พูดเลย ทุกวันมีตบข้างอะไรบ้างวันนั้นนี่ ท่านคงจะทราบว่ามีทางคั้นนี้ มันจะตาย วันนี้กูจะไล่เณรเพ็งออกไปมันจะไปแบกเณรเพ็งเอาไว้วันี้ กูพูดอะไรมันก็ไม่พูด ท่านรู้เรื่องเหล่านี้ทั้งหมด

พอฉันเสร็จแล้ว เพราะเราเคยปฏิบัติฉันเสร็จแล้วไปเช็คไปกวาดดูที่บริเวณท่านฉันให้พระเณรเอาน้ำลงไป มีอะไรก็คุยกับท่าน เรื่องนั้นเรื่องนี้ไป คุยไปคุยมาดีเข้ามามากๆ ใกล้เข้ามาหาเณรเพ็งนี่นะ พอถึงนั้นเฉียดตรงนั้นแล้ว เอ้อ ขึ้นเลย

‘ไหน เณรเพ็งว่าไงท่านมหา’ ขึ้นเลย เข้าจุดแล้วทีนี้ จึงกราบเรียนท่าน

เรากราบเรียนท่านอย่างมีเหตุมีผลนะ ท่านก็ฟัง พอสุดท้ายท่านยังไว้ลวดลายนะ เราขอเมตตาจากท่านเพราะมันลูกลี้ลูกลมมันรีบมันกลัวจะไม่ทัน มันก็เป็นข้างอะไรๆ นี้ ขอเมตตาเอาไว้เสียก่อน

‘เออ คราวหลังเป็นอย่างนี้ไม่ได้นะเพ็ง’ ท่านรู้เราแล้วตั้งแต่บิณฑบาตเราไม่พูดอะไรเลย มหานี้มันจะออกแตกละวันี้กูจะไล่เณรเพ็งหนีคงว่าฉันนะ แต่กับเราท่านก็ไม่ว่าอะไรนะ เรื่องเณรเพ็งนี้ก็มิภาคทัณฑ์เอาไว้

หลวงปู่มั่นยกเรื่องหมูเป็นคดี

“...บางทีพ่อแม่ครูจารย์มั่นท่านพูดมีตลกขบขันอยู่กับท่านมันหากหัวเราะไม่ได้ เราจะตายบางทีกลั้นหัวเราะไม่อยู่ มันอดหัวเราะไม่ได้นะ มันทำไมเป็นอย่างนั้น ท่านพูดแปลกๆ หากเป็นคดีด้วยขบขันด้วยอยู่ในตัวนี้แหละ

วันหนึ่งเรามั่นคือลี หมูตัวขนาดกระโถน แต่มันอ้วนๆ มันเดินไปขุดดินขึ้นมาริมถนน จนเป็นร่อง มันก็เอามาหมกมันขุดหญ้าแล้วหมูกินเพลิน ท่านก็เดินบิณฑบาตไปทางนั้น พูดไปพาลมองหางตาแสบมาหาเรา

“นี่เห็นไหม หมูเขาไม่มีจอบมีเสียม เขายังขุดได้เห็นไหม เขาไม่ยอมตาย เขาขุดกินหญ้าแล้วหมูเห็นไหม พระเราจะไปทำอะไรนักหนา ปัญญาสิขุดลงไปสิ”

ท่านว่าอย่างนั้น อุบายของท่าน ออกอย่างนั้น อันนี้พอท่านผ่านไปแล้ว เราก็คงไปเจอหมูตัวกัดกันไป มันกำลังเอามาหมกขุดดินกินหญ้าแล้วหมู เราไม่ได้ตั้งใจจะเอาอะไรนะ เราเดินไปนั้น เวลามันขุดอยู่ที่นี่มันจะทำยังไง เราจึงสอดเท้าเข้าไปใต้ท้อง มันตื่นกระโดดหนีตกลงร่อง ตกไปแล้วมันไม่แล้วยังหงายท้องขาชี้ฟ้า

ท่านมองมา “มันเป็นอะไร มันเป็นอะไรๆ”

เราไม่ทราบว่าจะพูดยังไง มันขบขันนี่เป็นเรื่องมันขบขันนะ “ว่าแต่พระไม่มีปัญญา บทเวลาหมูตัวมีปัญญาตกไปก็ หงายท้อง” มันอดหัวเราะไม่ได้

ทีนี้ถึงเวลาให้พรท่านเป็นองค์ยะถาสัพพี ส่วนเราเป็นคนรับสัพพี ๆ พอถึงคำว่า สัพพี ๆ เราจับไม่ได้เราก็งง กลั้นหัวเราะ จะจับได้อย่างไรมันคอยจะพุ่งออกมาอยู่ (หัวเราะ) เราก็เลยจับไม่ได้ นี่นะ ท่านก็สัพพีคนเดียว หมูเพื่อนก็เลยรับทางโน้น เราก็เลยสัพพีไม่ได้เลยล่ะ ทีนี้พอพันหมูบ้านแล้วท่านก็ว่า “ทำไมขึ้นยะถาสัพพี ให้ สัพพีๆ ไม่เห็นรับ”

“ผมอยากจะหัวเราะ มันทำอะไรจะตาย”

“ที! เท่านั้นก็อยากหัว (หัวเราะ)” ท่านว่า

มันขบขันนะ เพราะท่านพูดท่านไม่มีอะไรนี่นะ โอ้เรามั่นเป็นบ้านี่ อดหัวเราะไม่ได้ ที่เราทำหมูไม่ใช่อะไรนะ เราทำด้วยความรักหมูต่างหาก เราไม่ได้ทำด้วยความแกล้งท่านอะไร มันเม็ดทรายหนึ่งก็ไม่มี แต่ที่เราพูดสนุกเฉยๆ ทำไมมันถึงฉลาดนักหมูเรานี้แหละ เหมือนลักษณะอย่างนั้น แต่ความจริงเราไม่มีเจตนาอย่างนั้น คือมันอ้วนมันน่ารักนี่

นั่นล่ะ เรื่องมันเป็นอย่างนั้น ขบขันจะตาย ท่านมีอุบายแปลกๆ ที่เราไม่เคยคิดเคยคาดนะ ไปเจออะไรนี่จะออกมาปุ๊ๆ เป็นคดีทั้งนั้น นี่เป็นนิสัยของพ่อแม่ครูจารย์มั่น สมกับท่านเป็นครูเป็นอาจารย์

คำที่ว่า “ศาสดา” ไม่ใช่ขึ้นบนธรรมาสนันถึงเทศน์แล้วถึงจะว่าศาสดานะ บทอาภักภิรียาทุกอย่างความเคลื่อนไหวไปมาขององค์ศาสดานั้นแหละ คือครูเอกนะ เป็นคดี จับมาเป็นคดีได้หมดเลย ไม่จำเป็นจะต้องตั้งหน้าตั้งตาเทศน์ ให้การอบรม สั่งสอนถึงจะเป็นศาสดา ความเคลื่อนไหวไปมาขององค์ศาสดานั้นล่ะ คือครูของโลกตลอด ยึดได้หมด เป็นคดี

อันนี้พ่อแม่ครูจารย์มั่นก็เหมือนกัน เคลื่อนไหวอะไรออกไปมีแต่เป็นคดี พูดออกมาแสบๆ หนึ่งก็มีคดีเตือนใจ บางทีเวลาท่านเปิดเต๋มที่ ท่านบอกว่า “ถ้าจะสมมุติ เอาบริเวณที่เขาล้อมรั้วของวัดนี้ มันกว้างขนาดไหน คนเต็มทั่วโลกนี้ สู้จิตวิญญานในบริเวณวัดนี้เท่านั้น ไม่ได้”

คือท่านยกเอาคน เฉพาะคนหมดทั้งโลกนี้ไม่รวมสัตว์นะ ก็ยังสู้จิตวิญญานในวงวัดนี้ไม่ได้ ท่านว่าอย่างนั้นนั่น ลึกกลับมาแต่ไหน ลึกกลับสำหรับสายตาคน แต่ไม่ลึกกลับสำหรับความจริงต่อความจริง ความจริงต่อความจริงคืออะไร คือธรรมชาติที่รู้ ก็รู้ตามความจริง...”

‘เพ็งทำอย่างนี้อีกไม่ได้นะ’ ท่านว่า

นั่นท่านให้อภัยแล้ว แต่มีลวดลายเอาไว้
นั่นอีก ท่านเพ็งจึงเป็นเนื้อบนเขียง ข้างบนก็
เป็นท่านนั่นละสับลงไป เราเป็นเขียงรองเอาไว้
ท่านเพ็งเป็นลวดลายพอดี เป็นอย่างนั้นละ อยู่กับ
พ่อแม่ครูอาจารย์นี้เป็นของง่ายเมื่อไร พ่อแม่-
ครูอาจารย์จอมปราชญ์สมัยปัจจุบัน พ่อแม่-
ครูอาจารย์มันเป็นจอมปราชญ์ในสมัยปัจจุบัน
ไม่อย่างนั้นไม่ทัน ความคิดความอ่านมันก็เกิดเอง
ปัญหาเมื่อคิดมันเกิดเองให้ทันกับเหตุการณ์
ที่ท่านคล่องแคล่วว่องไวเฉลียวฉลาดแหลมคม
เราก็พิศของเรารู้ว่าตัวโง่อย่างนั้นเออะนะ
เป็นตัวจอมโง่เข้ารั้งกันไม่อย่างนั้นไม่ทันกาล...”

แม้จะเสี่ยงต่อการถูกดูว่ากล่าวเพราะ
หลวงปู่มั่นไม่เสริมในสิ่งที่ขัดปฏิบัติที่ที่เคย
ดำเนินมา แต่ด้วยความหวังโยในธาตุขันธ์พ่อแม่-
ครูอาจารย์ผู้มีพระคุณสูงสุดซึ่งชราภาพมากแล้ว
อยากให้มีกำลังมีอายุยืนยาวอยู่เป็นร่มโพธิ์
ร่มไทรแก่หมู่ศิษย์อีกนานแสนนาน ท่านก็ยอม
เสี่ยงได้ ดังนี้

“...นี่ก็ขอร้องท่านนะเวลาท่านจวนตัวเข้า
มาเต็มที่แล้ว ขอให้ท่านชดช้อนเพราะบิณฑบาต
ก็ไม่ได้แล้ว ท่านก็ยังขอม ยอม ก็กราบเรียนท่านว่า

‘แต่มันจำเป็น พ่อแม่ครูอาจารย์พาลูกศิษย์
ลูกหาบิณฑบาตก็พอแล้ว อันนี้ก็เป็นเรื่องที่จะ
ปฏิบัติต่อธาตุต่อขันธ์ พอจะเป็นไปได้ ได้วันหนึ่ง
สองวันก็เป็นทีภาควิไม้อีกแล้วโลกทั้งหลายแล้ว
ขอให้พ่อแม่ครูอาจารย์ได้ทำตามธาตุตามขันธ์
ไม่มีใครจะมายึดและไม่ใช่พระเทวทัตมาอยู่
ที่นี่ ถ้าเป็นพระลูกศิษย์มีครูแล้วไม่มีใครจะยึด’

เราจะเป็นตัวสำคัญกับพ่อแม่ครูอาจารย์
ผู้อื่นไม่กล้าพูด เรามั่นกล้า กล้าด้วยเหตุด้วยผล
ใครจะมายึดพ่อแม่ครูอาจารย์ในเวลานี้ ใครยึด
ก็เป็นเทวทัต เรารู้ว่านั่น ถ้าลูกศิษย์มีครูแล้ว
ไม่ยึด เพราะธาตุของพ่อแม่ครูอาจารย์เป็นยังงี้
เวลานี้ใครก็รู้ พ่อแม่ครูอาจารย์มีความสะดวก
สบายด้วยการขบการฉันด้วยวิธีใดก็ขอนิมนต์
เพื่อเป็นประโยชน์แก่โลก อยู่ไปก็วันก็เป็น
ประโยชน์แก่โลกไม่ใช่บ่อยๆ ฉันไม่สะดวกอะไร
ไม่สะดวกธาตุขันธ์ก็ยิ่งทรุดลงไปๆ แล้วก็ยิ่ง
มีแต่ทางเสื่อมทางเสียโดยถ่ายเดียว

ท่านก็ฉันให้บ้าง สักเดี๋ยวท่านก็พลิก
อีกแหละ เราก็เอาอีก เพราะนิสัยของท่าน
นิสัยปัญญานี้ พลิกพิ้งๆ...”

สำหรับการดูแลเรื่องหมากพลู
บุหรีที่ชาวบ้านทำมาถวายหลวงปู่มั่น
นั่นท่านเคยพูดไว้เช่นกันว่า “ท่าน
ตำหมากวันหนึ่งไม่มากนัก ตอนเช้า
ตอนบ่าย และตอนเย็นๆ บุหรีก็ไม่มาก
ตอนเช้า ตอนบ่าย แล้วตอนค่ำ บุหรีนี้
จะมีถึง ๓ ครั้ง แต่หมากก็น่าจะเหมือนใน
ระยะเดียวกัน เวลาลูกศิษย์ลูกหาขึ้นไปหาท่าน
ท่านคุย แล้วก็ตำหมากถวายท่าน”

ตัดครองแทนหมู่เพื่อน

เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระแก่หลวงปู่มั่น
ท่านจะคอยเป็นหูเป็นตาสอดส่องดูแลพระเณร
คอยสังเกตอัธยาศัยใจคอพระเณรที่อยู่รวมกัน
ทราบกันว่าในยามที่พระเณรมีข้อผิดพลาดเกิด
ขึ้นคราใด ท่านมักจะออกมารับผิดกับหลวงปู่มั่น
แทนหมู่เพื่อนชนิดยอมตัดคอออกครองเลยก็ว่า
ได้ ดังนี้

พระอาจารย์สีลา อีสสโร
วัดป่าอัสระธรรม จ.สกลนคร

“...ตอนจะฉัน ท่านเอาตอนที่ปิดประตู
ตีหมาเพื่อมันจะได้ชี้ทะลักออก เรานั่งอยู่นี้
ก็ท่านนั่งอยู่นั้น กำลังจะฉัน ท่านพูดเปรยๆ ขึ้นว่า
‘พระเรานี่ แต่ละองค์ๆ นิสัยไม่เหมือนกัน
องค์หนึ่งเด่นทางหนึ่งๆ ท่านกงมากก็เด่นทางผ้า
มาที่ไรต้องได้ผ้ามาเป็นไม้ๆ’

อ่างไม้บดยาและย้อมผ้า สมุนไพรรองและถุงยา ของหลวงปู่มั่น

ทั้งๆ ที่ผ้าหายากนะ สมัยนั้นสงครามโลก
ผ้าหายาก ท่านหามาแต่ไหนก็ไม่รู้แหละ

‘อาจารย์สีลา บ้านว่า อากาศอำนวย นี่เก่ง
ทางมิดโกนทอง’ มาที่ไรเป็นก่าๆ เป็นมัดๆ
มาเลย แจกพระเณรได้ทั่วทั้งวัด

องค์นั้นเก่งทางนั้นๆ เราก็ฟังไปอย่างนั้น
แหละ องค์นั้นเด่นทางนั้นๆ เราก็มีแต่เพลินฟัง
ทั้งอ้าปากค้าง... พอท่านชมองค์นั้นองค์นี้หมด
แล้ว ก็หันมาหาเราชี้นิ้วเลยว่า

บริขารหลวงปู่มั่นอันได้แก่มิดโกน ทินลับมิด และหม้อกรองน้ำ

‘นี่! ตัวยุ่งที่สุดคือตัวนี้ นี่ยุ่งที่สุด ไปที่ไหน
อะไรแหลกไปเลย อะไรๆ ที่ไหนมันไปยุ่งเอาหมด
อะไรอยู่ที่ไหนมันไปเห็นหมด ไปยุ่งหมด’

‘กุตยา’ เราอุทานในใจ เอาแล้วที่นี้ จะสู้
ท่านได้ยังไง เรามัวแต่ฟังท่านเพลิน เวลาท่าน
จะพาดเรานี่เราไม่ได้ดู ท่านใส่เอาอย่างถนัด
เราก็หมอบ ก็มันเป็นความจริง นึกว่าท่านจะ
ไม่รู้ เห็นไหมละ อย่างนั้นแล้วเวลาท่านตี

เรื่องพระเณรก็เหมือนกัน เราเรียกว่ารับแทนหมู่เพื่อนในวัด เด็ดคุดอยู่กับเรา แต่เวลาจำเป็นนี้เราตัดคอเข้ารອງๆ ใครผิดที่ไหนเราก็หาอุบายสอดเข้าไป หาอุบายเข้าไปได้ ไม่ได้แต่งขึ้นนะ มันหากมีเงื่อนไขพอเข้าถึงได้เราก็ไปอันนั้นผิดอย่างนั้นผิดอย่างนี้ เราก็บอกว่า

‘เรื่องราวมันเกี่ยวกับเรื่องกรรม เราสั่งให้หมู่เพื่อนทำอย่างนั้นๆ’ เราก็บอกไป พอมาถึงเราเราเป็นคนผิดแล้วท่านก็นิ่งเสีย นิ่งทนหนึ่ง นิ่งสองทน นิ่งหลายทนต่อหลายทน พระเณรไม่ใช่ชื่อน้อยของคณีนี เดี่ยวของคณีนั้นผิดอย่างนั้น องคณีนีผิดอย่างนี้ มีแต่เราเป็นผู้ไปตัดคอครอง ครั้นนานๆ เข้าก็เอาตอนฉันจั่งหันนั้นละ ตอนเจียบๆ บทเวลาจะขึ้นท่านกล่าวว่า...

‘พระเณรผิดทำยวัดหัววัดกิมหาบัวผิด พระเณรทวนกวตาบอดผิดกิมหาบัวผิด เป็นใบ้ เป็นบอผิดกิมหาบัวผิด มหาบัวผิดทั่วทั้งวัด พระเณรทวนกวตาบอดเป็นบ้าเป็นบอมาจากไหน เข้ามาในเขตวัดนี้ มีแต่ผู้ถูกทั้งหมด มหาบัวผิดคนเดียว เทอ! มหาองค์นี้มันโง่ถึงขนาดนั้น เชียวเทรอ’

ท่านรู้แล้วว่าเราตัดคอครองหมู่เพื่อน เราก็หมอบเสีย อย่างนั้นละเห็นไหม ท่านจับได้หมด เวลาพระเณรจะเป็นจะตายเราก็ตัดคอครอง แต่เวลาออกมาแล้วก็สอน อย่างน้อยก็สอนมากกว่านั้นจับบิดเอาเลย ‘ทำไมทำอย่างนั้นๆ’ จี้เอาเลย ก็เราเป็นคนรอง ออกมาแล้ว นั้นละไม่ได้นึกว่าท่านจะรู้จะจับได้ เห็นไหมละ จับได้หมดเลย อย่างนี้ชี้เราถึงได้เทิดทูน

พ่อแม่ครูจารย์มั่นนี้ ท่านตามดูจริงๆ จับทั้งส่วนหยาบ ส่วนละเอียด จับหมดเลย เพราะฉะนั้นเราถึงเทิดทูนสุดยอด อะไรก็ตามท่านเห็นหมด เราพยายามทำแบบไหนท่านเห็นหมด แต่ท่านก็พอที่จะคิดบ้างว่า

‘นี่มันก็ต้องใช้ปัญญาเต็มภูมิมันนั้นแหละ แต่ปัญญานี้มันเป็นปัญญาทางอ้อม’

เพราะฉะนั้นเรื่องอะไรที่เกี่ยวกับพ่อแม่ครูจารย์มั่นนี้สิ่งไหนที่ๆ เราสุดกำลังความสามารถของเราที่จะพิจารณาสังเกตสังกาท่านไม่ว่าหลักธรรมหลักวินัย ไม่มีเคลื่อนคลาดเลยที่เราเทิดทูนสุดยอดก็คือเรื่องความฉลาดแหลมคมของท่าน การปฏิบัตินี้ตรงแนวตามตำรับตำรา

ผ้าบริวารหลวงปู่มั่น

พระอาจารย์กงมา จิรบุญญ
วัดดอยธรรมเจดีย์ จ.สกลนคร

พระวินัยข้อไหนๆ ตรงไหนท่านเก็บหอมรอมริบเรียบหมด ไม่มีเรียรดาสาดกระจาย พรรณนาไม่หมดเรื่องเรดาร์ท่านจับเรานี้ ท่านจับจริงๆ ไม่ใช่ธรรมดา...

มือผู้คราวหนึ่ง ท่านไม่สบายป่วยหนัก จนลุกไม่ขึ้น ทั้งลมก็แรงตลอด ฝนก็ตกทั้งคืน ไปไม่ถึงรุ่งสว่างหล่นมากมาย พอเข้ามาหลวงปู่มั่นไม่ได้ยินเสียงปัดกวาดใบไม้เหมือนทุกๆ วัน รู้สึกผิดจากปกติมาก หลวงปู่มั่นจึงถามขึ้นทันทีว่า

“ทื่อ?? พระเณรไปไหนหมด ทื่อ? ท่านมหาไปไหน?”

พระเณรตอบว่า “ท่านอาจารย์มหาป่วย” หลวงปู่มั่นพูดแบบดูๆ ขึ้นทันทีว่า

“ทื่อ?? ท่านมหาป่วยเพียงองค์เดียว วัดร้างหมดเลยเชียวหรือ?”

ที่กล่าวเช่นนี้เป็นเพราะโดยปกติประจำวัน ท่านจะคอยใส่ใจเป็นธุระนำหน้าหมู่คณะออกทำข้อวัตรต่างๆ ทุกชั้นทุกอันอยู่เสมอ เมื่อมาเจ็บป่วยจนลุกไม่ขึ้นพระเณรจึงยังไม่ทันทราบเลย ไม่มีใครพาเริ่มต้นทำข้อวัตร ทำให้เช้าวันนั้นดูเจียบผิดปกติ

ยาดีของหลวงปู่มั่น

และในบางครั้งที่ท่านป่วยใช้อย่างหนัก มีอยู่เหมือนกันที่หลวงปู่มั่นเมตตาเอายาไปให้ฉันด้วยตนเองเลยทีเดียว ท่านเล่าให้ฟังอย่างไม่มีวันลืมเหตุการณ์นี้ไปได้เลย ดังนี้

“...เรามีนิสัยวาสนาอย่างหนึ่งเหมือนกัน คือ ไม่ค่อยได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับโรงพยาบาล ถ้าไม่จำเป็นจริงๆ ไม่ไป ยิ่งเวลาออกปฏิบัติอยู่นั้น ยิ่งไม่สนใจเลยกับหมอ ยาก็ไม่เคยติดยามแม้เม็ดเดียว

อยู่แบบหมู่แบบวง เวลาฉันจะป่วยมันไปหาโรคมามากไหน ทำไม่เป็นได้ ธรรมแก้ตัวเองแก้เท่านั้น เวลามันจะหายมันไปหาโอสถมาจากไหน เกิดที่ไหนมันก็ตายที่นั่นแหละ

ฟันหลวงปู่มั่นหลุด

ไม่เจียและฟันสำรอง ไม่เจียทำจากไม้คนหา จันทน์หอม ข่อยและสะเดา ไม่เจียใช้สีฟัน จิมฟัน ขูดลิ้น มักทำจากไม้รสขม จะขับเสมหะได้ดี

วันหนึ่งท่านเนตร (พระอาจารย์เนตร กันตสิโล) นั่งอยู่ติดทางบันได ส่วนเราก็ นั่งอยู่นี้ติดกับพ่อแม่ครูจารย์มั่น สนทนากัน ลักประเดี๋ยวพ่อแม่ครูจารย์มั่นพูดขึ้นว่า “โอ้! ฟันเราหลุด ฟันหลุดหายตอนอาบน้ำ”

“หลุดหายที่ห้องน้ำเทรอ”

“เออ!

ก็ที่ห้องน้ำ

นั่นแหละ”

ท่านว่าอย่างนั้น

พอว่าอย่างนั้น เราก็ลุกปั๊บ ท่านเนตรก็ลุกปั๊บเลย ท่านอยู่ใกล้ห้องน้ำกว่าเรา ท่านจึงลงได้เร็วกว่า เราอยู่ด้านข้างใน กว่าจะออกมาท่านเนตรไปก่อนแล้ว

พอไปถึงห้องน้ำ เราก็จับหลังท่านไล่ล้มลงตาก็ล่อกล่อกสาตสองมองหา แต่ท่านเนตรก็พบฟันก่อนเรานะ พอดูดีๆ กลายเป็นฟันปลอม (ปลอม) อู๊ย! นึกว่าฟันจริง หมดท่าเลย (หัวเราะ)

เออ! บาปมันสู้บุญไม่ได้นะ เรามันไม่ซื้อสัตย์สุจริตนี้ พ่อแม่ครูจารย์มั่นท่านก็ดูอยู่คงคิดว่า “พวกบ้าสองตัวนี้มันทำอะไรกัน”

ดัดหนอง

เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยใครเอายามาให้ เราบอก ‘อย่ามายุง’ ทีนี้ หลายครั้งหลายหนท่านเห็น ท่านก็มาเองละสิ คึกคักเข้าไปถึงตัวเราเลยนะ เรานอนไข้อยู่

‘นี่! นี่! ได้ยามาแล้วนะท่านมทานะ นี่! ได้ยาดีวิเศษมาให้ พอฉันป่วยจะหายทันที เอ้า! เอ้า! ฉัน’ ท่านว่าอย่างนั้นเลย มีอยู่ให้พร้อมเลย

ตกลงเราก็ต้องฉัน ถ้าเป็นเรื่องพ่อแม่-ครูอาจารย์มันนี่เราไม่เคยปฏิเสธเลย ท่านพูดเลยว่า

‘ยานี้สำคัญมาก ยาดีนะ ฉันแล้วหายหาย หาย จะหายก่อนฉันด้วยซ้ำนะ’

ท่านเสกสรรยาของท่าน แล้วท่านก็ยื่นเข้ามาให้เลย

‘เอา... เอา... เอาให้มันหายเดี๋ยวนี้เลย’

นี่ถ้าว่าเด็ดจริงๆ ท่านก็เป็นอย่างนั้นนะ พ่อแม่ครูจารย์มัน เพราะท่านทราบว่ามีลิยเรา เป็นอย่างนั้น เวลาเด็ดเราก็ออมรับ เพราะเรา มันจริงจัง ท่านจึงเอามาเอง ฉันแล้วก็ไม่หาย เราก็ไม่สนใจว่าหายหรือไม่หาย ... นี่พูดถึงพ่อแม่ครูจารย์มันท่านปฏิบัติต่อเรา ท่านเอาอย่างนั้น กับองค์อื่นๆ ก็ไม่เห็นท่านทำ...”

ถวายเปลือกน่อง^๑

ในการปฏิบัติต่อที่พักหลับนอนของหลวง-ปู่มนั้นท่านก็ทำอย่างละเอียดลออที่สุดแม้ อย่างนั้นหลวงปู่มนก็มีอุบายที่จะเตือนมิให้หนึ่งนอนใจ ดังนี้

“...จัดที่หลับที่นอนให้ เราก็อพยายามเต็มที่เต็มฐาน เราจัดที่นอนให้ท่านปูเสื่อปูอะไรที่นอน ท่านบอกอย่างตึนะบอกอย่างนี้ๆ โอ๊ย จดจำเก่ง ยิ่งกว่าอะไรนะ เราก็อพยายามทำแต่ไม่นาน ก็พลิกปู้ แต่ก่อนได้ยินแต่เพื่อนฝูงเล่าให้ฟัง ครูบาอาจารย์ผู้ท่านปฏิบัติมาก่อนเล่าให้ฟัง

‘เรื่องทำกับพ่อแม่ครูอาจารย์มันไม่ถูกแหละ เพราะมันไม่ถูกอยู่ที่หัวใจเรา เดี่ยวท่านก็พลิกเดี่ยวท่านก็ดูเราก็จำเอาไว้ ก็จริง ทำเหมือนกับว่าจะเอาดินสอด่ขีดไว้โน่นละ แม่แต่วางกาก็เหมือนกับจะเอาดินสอด่ขีดเอาไว้ กำหนดไว้ให้ดี สุดท้ายก็เอาบ๊ีบอีกแหละ ทำไมทำอย่างนี้ต้องทำอย่างนี้ๆ ซี้’

ท่านก็พลิกไปนิดหน่อยเท่านั้นละไม่มาก ความจริงคือจิตของเราพอเห็นว่าถูกแล้วมันนอนใจนะไม่ระเวียงระวังมันนอนใจ ท่านพลิกบ๊ีบตรงนั้นไม่ให้นอนใจ ให้ได้ใช้ความคิด ...ความหมาย เราดูตามหลังนั้นนะ

‘อ้อ เป็นอย่างนี้เอง’

ท่านให้ใช้ความคิดไม่ใช่ทำแบบเซ่อๆ ถูกอยู่กับคำว่าถูก นอนอยู่นั้นเสีย ไม่ได้ใช้ความคิดเลยไม่เกิดปัญญา นี่สอนให้เกิดปัญญาคะว่าไง ท่านสอนเพื่อความฉลาดทุกระยะ แล้วท่านก็พลิกเรื่อยๆ

แต่ก่อนเราก็ไม่เข้าใจอะไรนัก ทีนี้ต่อมาเข้าใจ อ้อ เป็นอย่างนั้นๆ เพราะท่านไม่ได้คั่นกับอะไรจิตท่าน แล้วอุบายวิธีที่ไม่คั่นกับอะไรนั้นนะ มันเป็นอุบายที่ถูกต้องสำหรับผู้มีกิเลสที่จะถอดถอนกิเลส ความนอนใจไม่ใช่เป็นสิ่งที่ถูกต้อง นี่ยอมรับท่าน...”

อีกเรื่องหนึ่งที่ต้องลวงตาว่าเป็นสิ่งที่สลักลึกลงอยู่ในใจของท่านตลอดมา คือเรื่องเปลือกน่องเมื่อนำมาทุบตีจนเข้ามาและแผ่อกแล้วใช้ทำเป็นอาสนะนั่งได้เป็นอย่างดี ดังนี้

“..ท่านอาจารย์มันท่านว่า ‘แต่ก่อนเคยใช้เปลือกน่อง ทุกวันนี้ไม่ค่อยได้ใช้ ไม่มีต้นน่อง’

ชื่อต้นไม้ ชื่อ “น่อง” เป็นต้นไม้เปลือกหนาๆ เวลาเราต้องการจะเอามาปูนี้ เราไปตีขุ่นๆ เข้ารอบต้นทุกๆ ด้าน แล้วแผ่ออกมา มันก็อ่อนนุ่มๆ อยู่ในตัวของมันเอง เอามาตากแห้งเรียบร้อย แล้วก็เอามาทำเป็นอาสนะ พอท่านพูดถึงเรื่องเปลือกน่องว่า

‘แต่ก่อนใช้เปลือกน่องอยู่เป็นประจำ แถวถิ่นนี้ ไม่มีเปลือกน่องเลยไม่ได้ใช้เปลือกน่อง’

เราก็กราบเรียนท่านทันทีว่า ‘มี’

ท่านถามว่า ‘จะมีอยู่ที่ไหน’

‘อยู่ทางโน้น มี กระผมไปที่แถวถ้ำนั้นๆ จังหวัดสกลนคร มี มีเยอะ’ กราบเรียนท่านอย่างนั้น

‘กระผมจะไปหามาถวายให้’ ท่านนิ่งๆ

แล้วจากนั้นมา อีก ๒-๓ วัน ก็กราบเรียนท่านถึงเรื่องที่จะไปเอาเปลือกน่องว่า ‘จะต้องค้างคืน จากหนองผือเดินทางไปไม่มีรถยนต์ ต้องเดินไป’

พอตกลงกันเรียบร้อยแล้วตอนค่านั้น ก็กราบเรียนท่านว่า ‘วันพรุ่งนี้กระผมจะได้ออกเดินทางแต่เช้า ไปฉันจังหันที่อำเภอพรรณานิคม จะไม่ได้มาเกี่ยวข้องกับเรื่องต่างๆ กับพระกับเณรกับข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ’

ทีนี้ก่อนที่จะออกเดินทางหนูมันซุ่ม ถ้าสิ่งของไม่เก็บให้ดีๆ ไม่ได้ หนูมันเข้าไปกั๊ดฉีกไปทำลายหมด บริหารเราก็ไม่มีมากนั้นนะ มีเล็กน้อย เราก็จัดเอาของเล็กๆ น้อยๆ มาใส่ถุง ยามเอาไว้ เสร็จเรียบร้อยแล้วเราก็วางพียงหมอนไว้ที่นั่นแหละ แล้วก็สั่งกับพระเอาไว้ว่า

^๑ ชื่อพื้นเมือง จ้อยนาง ยาค่าง ย่าน่อง (เชียงใหม่) ชะแจะ ยางน่องขาว (นครราชสีมา) เทียน-ขโมย (เพชรบูรณ์) ย่านาง (ภาคกลาง ภาคเหนือ) ชื่อวิทยาศาสตร์ Antiaris toxicaria Lesch. subsp. toxicaria ลักษณะ ไม้ต้น น้ำยางสีขาว ใบเดี่ยว เรียงสลับ มีขนปกคลุมหนาแน่น ดอกช่อ ออกที่ง่ามใบ ผลรูปรี สีแดงเข้ม เมื่อสุกสีดำ สรรพคุณ เปลือกและใบ แก้ไข้ น้ำคั้นจากใบ ใช้ในปริมาณน้อยเป็นยากระตุ้นหัวใจ นำยาง ใช้เป็นยาพิษทาถูกหน้าไม่ยั้งสัตว์ เมล็ด แก้ท้องร่วง แก้ไข้ แก้บิด

แรงกรรมอุจจาระราด ทางหลวงปู่มั่น

มีเรื่องหนึ่งที่ต้องคิดหลวงตาเล่าไว้แต่ไม่ได้บอกว่าเกิดขึ้นหมู่บ้านใด เรื่องเกิดขึ้นในตอนเช้าขณะหลวงปู่มั่นเดินบิณฑบาตผ่านทุ่งนาของเขา แต่เจ้าของไม่ต้องการให้ท่านเหยียบผ่านคันนาของเขาไป ดังนี้

“...เขาวัวทำคันนาเขาเสียหาย เขาก็เอาขี้ไปราดตามคันนาไว้ ไม่ให้ท่านเดินผ่านมาบิณฑบาตที่นั่น เขาโกรธเคียดให้ท่าน สำหรับท่านเฉยอยู่ ท่านไม่สนใจละ

แล้วสุดท้ายในที่สุดคนพวกนี้ก็เลยกลายเป็นคนบ้ากันทั้งครอบครัว

มันช่างเป็นไปต่างๆ นานา ไม่เป็นบ้าก็เป็นใบ้ ที่เป็นหมดทั้งครอบครัวเพราะพวกนี้ก็พลอยยินดีในเรื่องนี้ไปด้วย แต่คนที่ลงมือทำเป็นพ่อ

พอพ่อแม่ครูจารย์มั่นออกมาบิณฑบาตท่านจึงเหยียบขี้ที่เขาเทลาดไว้เปรอะเปื้อนเท้าไปหมด

เมื่อเป็นดังนั้นพวกคนที่อยู่ในครอบครัวเดียวกันคงจะดีใจพลอยยินดีไปด้วย คือสมรู้ร่วมคิดเป็นใจ แล้วกรรมส่งผลให้เป็นบ้า ผู้เฒ่าหัวหน้าครอบครัวก็เป็นบ้า แล้วลูกเต้าเกิดมาเป็นบ้าก็มี เป็นใบ้ก็มี คนดีๆ หาไม่ค้อยมีในบ้านนั้น เป็นกันอยู่อย่างนั้น จนชาวบ้านเขาถือกันว่าเป็นเพราะทำกับท่าน

ตั้งแต่นั้นมาไม่มีจะกิน ยากจน คนเขาชี้หน้าตำท้อกันหมดทั้งหมู่บ้าน เพราะใครๆ เขาก็รู้กันทั้งหมู่บ้านว่าทำกรรมอันน่าทุเรศกับท่านอย่างนั้น เวลากรรมบันดาลบันดาลมันให้ผล มันเป็นที่โลกเขาเห็นทั้งบ้านทั้งเมืองเหมือนกันนี่แหละที่เรียกว่า กรรมตามทัน...”

‘เวลาผมออกไปแล้วนั้นให้พากันไปเอาย่ำที่ผมเอาของใส่ไว้ข้างในนั้น ให้เอาไปเก็บไว้ดีๆ นะ ไม่งั้นหนูมันจะกัด’ เราสั่งพระไว้เรียบร้อย พระก็ทราบแล้ว

ที่นี่เราก็ออกเดินทางแต่เช้า พอท่าน (หลวงปู่มั่น) ฉันทันเสร็จแล้ววันนั้น ท่านก็ถามพระ ‘ฮิ! ท่านมหาไปแล้วหรือ?’

‘ไป แต่ เช้า แล้วขอรับ’ พระตอบ

นี่ก็ว่าองค์ท่านจะไม่มื่อะไรนะ พอฉันเสร็จ

แล้วลุกจากที่นั่งไปกุฏิเรา ตรงขึ้นข้างบนเลยขึ้นไปคว้าเอาย่ำที่เราเอาวางไว้ข้างหมอน สะพายย่ำเราลงมานะ พระก็รุมไปหาท่าน ท่านกำลังเอาย่ำเราไปกุฏิท่านนะ แปลกมากอยู่รู้สึกท่านเมตตามาก เราพิจารณาเพราะไม่เห็นท่านทำกับองค์ใดๆ อย่างนี้

ที่นี่พอท่านเดินลงมาจากกุฏิเรา พระก็รุมเพื่อจะไปรับย่ำกับท่าน

‘อย่ามาอยู่’ ท่านว่าอย่างนี้นะ ท่านก็เดินเรื่อยๆ พระก็เดินตามไป พอไปถึงกุฏิท่านแล้ว ท่านก็เอาย่ำของเราวางข้างๆ ท่าน แล้วพระก็รุมตามไปกราบท่าน จากนั้นก็เอาแล้วนะที่นั่นนะ

‘นี่ท่านมหาไปทำประโยชน์รู้กันไหมนี่ แล้วของที่ท่านวางไว้นั้นทำไมทิ้งไว้อย่างนั้น ไม่เห็นใครไปดูแลเก็บสิ่งของๆ ท่านมันยังงักงัน’ ท่านว่าอย่างนั้น

พระก็เลยกราบเรียนว่า ‘ก่อนที่ท่านจะไป ท่านได้สั่งพวกกระผมเรียบร้อยแล้วว่า ท่านได้จัดย่ำมาวางไว้ข้าง

หมอน ให้ไปเก็บไว้ด้วย หนูมันจะกัด พวกกระผมฉันทันเสร็จเรียบร้อยจึงจะไปเอามาเก็บ แต่พ่อแม่ครูจารย์ไปเอามาเสียก่อน’

ท่านก็เลยนิ่งนะ

พอคุยกันพอสมควรแล้วพระก็คลานขึ้นมาเอาย่ำ ท่านก็ไม่ว่าอะไร รู้สึกว่าท่านจ้องมากนะสำหรับเรา เหมือนเรด้าร์ จับตลอดเลย ความเคลื่อนไหวของเราไปไหนมาไหนจับตลอด...”

“นิสัम्म ภรณัง เสยโย
ใคร่ครวญก่อน
แล้วค่อยทำกิจทุกอย่าง”

ไม้กวาดสอนศิษย์

แม่หลวงปู่มนจะให้ความเมตตาเป็นพิเศษหลายอย่าง แต่ก็เหมือนกันที่ทำให้ท่านต้องถูกหลวงปู่มนดัดนิสัยเอาบ้าง ดังนี้

“...ท่านดัดนิสัยเราคนหนึ่ง เราก็ไม่ลืมเรื่อง “ไม้กวาดด้ามหนึ่ง” ที่เราคิดว่าใช้ไม่ได้แล้วจึงทิ้งเข้าไปในป่า วันต่อมาเราไปเดินจงกรมอยู่ในป่า ถึงเวลาปิดกวาดเราออกมาแล้วเอื้อมมือไปหยิบไม้กวาดที่สอดไว้ใต้ถุนกุฏิแล้วไปเห็นไม้กวาดด้ามที่เราทิ้งในป่ามาเห็นอยู่ทีนั้น

‘อ้าว! ไม้กวาดนี้มันมาได้ยังไง’ เราจับเอาไม้กวาดออกมาดู

‘อ้อ! ไม้กวาดนี้เป็นไม้กวาดที่เราทิ้งไปเมื่อวันก่อน ใครหนอ? เอามาเห็นไว้ที่นี่ คงเป็นพ่อแม่ครูจารย์แหละ ท่านสอนเรา’ เห็นดังนั้นเราก็หมอบเลย

ผีจะเอาลูกไปเป็นเมีย

“...ที่บ้านกุดละโฮงกุดนี้ .. กุดใหญ่มีแรงอยู่ นะ นี่ที่ว่าโยมผู้หญิงคนนั้นแกอยู่บ้านหนองบัว บ้านนี้ละบ้านเราไปบิดนทบาทนี้ละ ชื่อบ้านหนองบัว เวลาที่เขาทำเขื่อนน้ำอูนท่วมหมดแล้ว ยกหนีไปหมด

อันนี้ก็สำคัญมากนะ เพราะแกรู้ภายในดี แกเล่าเรื่องภาวนาให้พ่อแม่ครูจารย์มันฟังที่หนองผือ ผัวของแกชื่อบุญมา แต่เสียนั้นจำชื่อไม่ได้ แต่เสียนั้นละภาวนาแกง ไปหาพ่อแม่ครูจารย์มัน ท่านแกถึงเรื่องแกรู้ชนิดต่างๆ พวกเปรตพวกผีอะไร แกอยู่บ้านหนองบัว ลูกของแกนั้นป่วยกะแอดอยู่อย่างนั้น เหาอะอะไรมาใส่ก็ไม่หาย ๆ

ทีนี้เวลาแกภาวนาละซี แกไปเล่าให้พ่อแม่ครูจารย์ฟังเป็นตุเป็นตะจริงๆ พุดอย่างอาจหาญด้วย พุดถึงเรื่องลูกสาวแกนะ ป่วยกะแอดอยู่อย่างนั้น ไม่มีทางหาย ทำยังไงก็ไม่หาย แกเลยนั่งภาวนากลางคืน แกว่า

‘พวกผีอยู่กุดละโฮงเขาเตรียมจะกินเลี้ยงกัน มันมีบ้านใหญ่โต บ้านผี เขาเตรียมจะกินเลี้ยงกัน คือจะแต่งงานกับเด็กผู้หญิงคนนี้ ผีคนนั้นผีที่อยู่ในกุดละโฮงนั้น เขาจะมาเอาเด็กคนนี้เป็นเมีย เขากำลังเตรียมจะแต่งงานกัน’

ทางนี้ภาวนาไปก็ไปเจอละซี แกก็เลยไปไล่เบียดกันเลยกับเขา ชัดกันเสียงจนโถ เกิดเรื่องกับผีไม่ไหวเล่นแก้วว่า เขาบอกว่า ‘จะเอาเด็กคนนี่’

‘เอาไปได้ยังไงลูกของฉัน ฉันมีสิทธิ์เต็มตัว ดีไม่ดีฉันจะมาพาดบ้านนี้ให้แตก เอ้า ถ้าผีไปเอาลูกของฉันมาแต่งงานนี้ ฉันก็จะไปเอาพวกนี้มาแต่งงานอีกเหมือนกัน ฉันจะเอาอีกคนก็ไม่ทราบแหละ’

แกว่าฉันนะ นี่หมายถึงความรู้ของแกที่พัดกับผี แกก็เก่งนะโวหารของแก คือถ้าเอาลูกของฉันไปแต่งงานเป็นลูกสะใภ้แล้ว ฉันจะเอาโน้นมาให้ลูกของฉันมาแต่งงาน เขามันทั้งคู่หญิงผู้ชายในนี้ ‘จะยอมให้ฉันไหม’ ‘ไม่ยอม’

‘ถ้าไม่ยอมลูกของฉันก็ต้องไม่ยอมเหมือนกันซี’

ตกลงเลยยกเลิก คือถ้าทางนี้จะเอาลูกของแกนี้ไปแต่งงาน พอแต่งก็ตายไข่มโหมละ คนนี้ต้องตาย ทางนี้ไปถกกันกับผีกุดละโฮง .. แกก็ไปถกกับตาคนนี่ที่เขาจะแต่ง โอ้ย ยกกันมาชุมนุมกันทั้งบ้านเลยแก้วว่าอย่างนั้นนะ แกบอกว่า

‘เอ้า เหตุผลเป็นอย่างนี้ ถ้าเอาลูกสาวของฉันมาแต่งงานนี้ ฉันก็จะเอาลูกสาวลูกชายของผีไปแต่งงานกับลูกของฉัน หลานของฉันมีเท่าไรฉันจะมากวันเอาพวกนี้ไปแต่งงานให้หมด จะยอมไหม’

‘โอ้ย ยอมไม่ได้ คนหนึ่งเป็นผี คนหนึ่งเป็นคน’

‘อันนี้ลูกของฉันก็เป็นคน อันนี้เป็นผีนี่ ถ้ายอมฉันก็จะให้ เสียตายฉันก็จะให้ แต่ฉันจะเอามากกว่า ทางนี้จะเอามากกว่า ดีไม่ดีบ้านผีแตก’

แกว่าฉันนะ ทางนั้นไม่ยอม ‘ถ้าไม่ยอมก็ต้องเลิกกันซี’ ตกลงเขายอมรับเลิก

พอจิตถอนออกมาแล้ว เอ้า ทีนี้ลูกของเราไม่ต้องไปพยายามใส่มันเลย แกยันกับผัวเลย ลูกของเราคนนี่ เพราะอะไร เพราะอะไร เราจะเอาไปแต่งงานจนจะตายแล้วนี่ ทีนี้ได้ตัดสินกันแล้ว พัดกันกับทางผีเสียจนแหลกเมื่อคืนนี้เราก็จะเอาลูกผีมาแต่งงาน ผีก็จะเอาลูกเราไปแต่งงาน ต่างคนต่างไม่ตกลงกันก็ต้องเลิกกัน ไม่ยุ่งกัน ทีนี้ผียอมเลิกแล้ว แล้วเด็กของเราไม่ต้องพยายามแล้ว มันหายเอง หายจริงๆ นะ หายวันหายคืนไปเลยไม่ต้องหายา เรื่องของผีก็เลิก

ตั้งแต่นั้นมา “ไม้กวาดดำนั่น” ก็เป็นอาจารย์เอกที่เดียว ถ้าพอซ่อมได้ยังไงเราจะซ่อมเต็มเหนี่ยวเลยนะ นี่แสดงว่า มันพอใช้ได้ อยู่เอาไปทิ้งทำไม ท่านเทศน์สอนเรา ไม้กวาดนี้ ต้องซ่อมให้เรียบร้อยจนใช้ไม่ได้แล้วถึงจะทิ้ง ถ้าทิ้งครั้งที่สองนี้ท่านน่าจะเอามาตีหน้าผากเรา ครั้งนี้ยังไม่ตี อย่างนั้นละ ท่านสอนเรา อุบายท่าน เราก็บปฏิบัติตามนั้นเลย...”

คุณยายกั้ง ผู้มีญาณหยั่งรู้

ในหมู่บ้านหนองผือมีบ้านอยู่ ๗๐ หลังคาเรือน มีคุณยายนุ่งขาวห่มขาวคนหนึ่ง ชื่อ “กั้ง” อายุราว ๘๐ ปี เป็นนักภวานาสาคัญ คนหนึ่งที่หลวงปู่มั่นเมตตาเป็นพิเศษเสมอมา คุณยายอุตสาหะที่จะยกตะกายไปศึกษาธรรมกับท่านที่วัดป่าบ้านหนองผือเสมอ ดังนี้

กันไป นี่เก่งไหมแกภวานา เห็นไหม

ไปเล่าให้พ่อแม่ครูจารย์ฟัง แต่อันนี้เราไม่เคยเล่าให้ไหม เราไม่เคยเล่าให้ฟัง พูดอย่างเป็นตุเป็นตะ พ่อแม่ครูจารย์มันไม่ได้ค้ำค้ำคำเดียว เห็นไหม ท่านยิ้มๆ เก่งไหมแก อาจหาญมากนะ อย่างนี้ละความรู้ ถ้าเป็นในจิตแล้ว ไปพูดให้พ่อแม่ครูจารย์ฟังแบบเป็นตุเป็นตะเลยเถียว ท่านไม่ค้ำ มีแต่ยิ้มๆ นั่นเห็นไหม ความจริงท่านรู้แล้วท่านจะไปค้ำค้ำยังไป ความรู้ของผู้หญิงคนนี้ โอ๊ย แปลกประหลาดมากนะ พิศดารมาก เวลาแก่ไปเล่าให้ฟัง ให้พ่อแม่ครูจารย์ฟัง เรานั่งฟังตลอดนี่นะเวลาเราอยู่ที่นั่น นี่ละที่เราไปอยู่ที่นั่นมันก็มีของมันเหมือนกัน

เป็นยังไงผีหรือไม่มี นี่ละเอาตัวจริงของนักภวานามาพูด เขาพูดมีเหตุมีผลฟังซิ เวลาเขาไปถกกันกับบ้านผี โถ ผีไม่ไข่น้อยๆ กุดละโฮงนี้บ้านผีทั้งนั้นเขาว่ากันนะ เต็มอยู่เต็มหมดเลย เวลาไปพัดกับเขา เขาสู้เราไม่ได้ .. เก่งไหมละแกภวานาพัดกับผี แล้วไปพูดให้พ่อแม่ครูจารย์ฟังนี้ โอ๊ย อย่างอาจหาญเสียด้วยนะ

นี่ละความรู้ในจิตจริงๆ มันไม่ได้สะทกสะท้านนะ ผิงๆ เลย มันแนบในหัวใจนี่ ภวานาดี ท่านก็บอกให้ตีตะลอมจิตเข้าไปสู่ภายใน แล้วให้พิจารณาร่างกายส่วนต่างๆ นี่เป็นทางแกกิเลสตัดหน้า สิ่งเหล่านั้นเป็นตามอุปนิสัยไปธรรมดา เป็นสิ่งที่รู้ที่เห็น เหมือนเราเดินไปไหน ไปเห็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ เห็นเปรตเห็นผี เห็นเทวบุตรเทวดา ก็เหมือนเราเห็นผู้เห็นคนเห็นสัตว์ต่างๆ ในสองฟากทางไปนั่นแหละ ไม่ใช่เรื่องแกกิเลส นะท่านสอน

เรื่องแกกิเลสต้องหมุนสติปัญญาเข้ามาสู่ภายใน กิเลสอยู่ภายใน พิจารณาร่างกาย ท่านก็สอน สิ่งเหล่านั้นมันก็มีอย่างนั้นแหละ มีตาเราก็เห็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ มีตาใจเราก็เห็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ซึ่งเป็นอุปนิสัยของกันและกัน ท่านก็บอก แต่ไม่ใช่เป็นเรื่องแกกิเลส ถ้าหลงตามมันแล้วคิดแน่ ท่านสอนเข้ามาภายใน เราฟังละเอียดล่อ...”

“...แกใช้ไม้เท้าเป็นเครื่องพุงออกไปหาพ่อแม่ครูจารย์มัน กว่าจะถึงวัดต้องพักเหนื่อยระหว่างทางถึง ๓-๔ ครั้ง ทั้งเหนื่อยทั้งหอบ น่าสงสารมาก บางที่ท่านพระอาจารย์มั่นก็ทำทำดูเอาบ้างว่า

‘โยมจะออกมาทำไม มันเหนื่อยไม่รู้หรือ แม้แต่เด็กเขายังรู้จักเหนื่อย แต่โยมแก่จนอายุ ๘๐-๙๐ ปีแล้วทำไมไม่รู้จักเหนื่อยเมื่อยล้า มาให้ลำบากทำไม?’

แกเรียนตอบท่านอย่างอาจหาญตามนิสัยที่ตรงไปตรงมาของแกว่า

‘ก็มันอยากมา มันก็มาซิ...’

คุณยายแกมีหลานชายคนหนึ่งเป็นโยมอุปัฏฐากหลวงปู่มั่น คอยส่งบาตรทุกวันๆ พอองค์ท่านรับบาตรเสร็จแล้ว ก็จะสะพายบาตรไปส่งที่วัดทุกวันไม่เคยขาด องค์หลวงปู่กล่าวถึงการภวานาของคุณยายว่า

หุ่นขี้ผึ้งหลวงปู่มั่น และอัฐิคุณยายกั้ง บนกุฏิหลวงปู่มั่น ที่วัดป่าบ้านหนองผือ จ.สกลนคร

“คุณยายแกภวานาดี มีหลักเกณฑ์ทางจิตแล้ว แกยังมีปริจิตตวิชชา คือสามารถรู้พื้นเพดิษฐ์แห่งจิตคนอื่นได้ด้วย และมีนิสัยชอบรู้สิ่งแปลกๆ ภายนอกด้วย เวลาแกมารับการอบรมกับท่านอาจารย์มั่น แกเล่าความรู้แปลกๆ ถวายท่านด้วยความอาจหาญมาก ท่านทั้งขบขันทั้งหัวเราะ ทั้งเมตตาว่ายายแกนี้ อาจหาญจริง ไม่กลัวใคร”

คุณยายสามารถรู้เรื่องความคิดจิตใจของใครต่อใครได้จนบางครั้งหลวงปู่มั่นยังได้ถามคุณยายแบบขบขันว่า “รู้เรื่องนั้นไหม?”

คุณยายก็ว่า “รู้”

“แล้วเรื่องนี้รู้ไหม?” ก็ว่า “ก็รู้อีก”

หลวงปู่มั่นเลยลองถามว่า “แล้วรู้ไหม? จิตของพระในวัดหนองผือนี่”

คุณยายว่า “ทำไมจะไม่รู้” แถมพูดแบบขู่ว่า “รู้หมดแหละ”

คุณยายเคยเล่าเรื่องภวานาให้หลวงปู่มั่นฟังอย่างอาจหาญว่า “มองมาวัดหนองผือแห่งนี้ สว่างไสวทั้งหมดเลย มีแต่พระภวานาดวงเล็ก ดวงใหญ่เหมือนดาวอยู่เต็มวัด”

เวลาเล่าถวายหลวงปู่มัน คุณยายจะพูดแบบอาจหาญมากไม่กลัวใคร แม้พระเถระจำนวนร่วมครึ่งร้อยซึ่งมีท่าน (องค์หลวงตามหาบัว) รวมอยู่ด้วย จะนั่งฟังอยู่เวลานั้นด้วยก็ตาม คุณยายก็จะพูดได้อย่างสบาย ไม่สนใจว่าใครจะคิดอะไร ดังนี้

“...พวกพระทั้งหลายพากันรีบล้างบาตร แล้วค่อยมาแอบฟังคำพูดของแก อยู่ทางด้านหลังหอดฉัน แกพูดอาจหาญตามหลักความจริงไม่สะทกสะท้าน

‘เวลาพวกทวยเทพทั้งหลายมาราบ พ่อแม่ครูจารย์ที่หนองผือ หลังไหลมา เขามาทิศทางพระไม่อยู่นะ

พวกทวยเทพทั้งหลาย เขาเคารพพระมาก คือเขาจะมาทางด้านไม่มีพระ ถ้าพระมากทางด้านไหน เขาจะไม่มาทางด้านนั้น เขาไม่มาสู่สมสี่สู่ห้านะ’

พ่อแม่ครูจารย์บอก กับโยมยายกึ่งพูดเข้ากันได้ ท่านบอกว่า

‘ทางด้านนี้พวกเทพมา ใครอย่าไปทำสู่มสี่สู่มห้าแถมนั้นนะ นอนก็เหมือนกันหลับครอกๆ แครกๆ ให้พวกเทพเขามาปลงธรรมสังเวชไม่ได้นะ ให้รักษา มารยาท’

พ่อแม่ครูจารย์มันท่านพูดก่อน แล้วโยมยายกึ่งนี้แกมาพูดแบบเดียวกัน แกรู้จักคนอื่นแก่เห็นจริงๆ รู้จริงๆ ใครสะอาดผ่องใสขนาดไหน แกเห็น เวลาแกมาเล่านี้ คือแก่นิสัยตรงไปตรงมา พูดไม่กลัวใครเหมือนขวานผ่าซาก รู้อย่างไรพูดอย่างนั้น แกเป็นคนตรงไปตรงมา พวกพระก็สนุกฟัง...

ยายกึ่งมาเล่าถวายถึงการลวงรู้จิตของท่านและพระเถระในวัด รู้สึกน่าฟังมาก พระเถระทั้งแสดงอาการหวาดๆ บ้าง แสดงอาการอยากฟังแกเล่าบ้าง แกเล่าว่า

‘นับแต่จิตท่านอาจารย์ลงมาถึงจิตแนวความสว่างไสวลดหลั่นกันลงมาเป็นลำดับลำดับเหมือนดาวใหญ่กับหมู่ดาวเล็กๆ ที่อยู่ด้วยกัน ฉะนั้น รู้สึกน่าดูและน่าชมเชยมาก ที่มองดูจิตพระเถระมีความสว่างไสวและสง่าผ่าเผย ไม่เป็นจิตที่อับเฉาฝ้าทึบที่กลุ้มรุมดวงใจ แม้เป็นจิตพระหนุ่มและสามเณรน้อยๆ ก็ยังน่าปีติยินดีและน่าเคารพนับถือตามภูมิของแต่ละองค์ ที่อุตสาหะพยายามชำระชีวิตเกล้าได้ตามฐานะของตน’

บางครั้งแกมาเล่าถวายท่านเรื่องแกขึ้นไปพรหมโลกว่า ‘เห็นแต่พระจำนวนมากมายในพรหมโลก ไม่เห็นมีฆราวาสลับสับปนกันอยู่บ้างเลย ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น?’

ท่านตอบว่า ‘เพราะที่พรหมโลกโดยมากมีแต่พระที่ท่านบำเพ็ญจิตสำเร็จธรรมชั้นอนาคามีผลแล้ว ส่วนฆราวาสมีจำนวนน้อยมากที่บำเพ็ญตนจนได้สำเร็จธรรมชั้นอนาคามีผลแล้วไปเกิดและอยู่ในพรหมโลกชั้นใดชั้นหนึ่ง ฉะนั้นโยมจึงเห็นแต่พระไม่เห็นฆราวาสลับสับปนอยู่เลย อีกประการหนึ่ง ถ้าโยมสงสัยทำไมจึงไม่ถามท่านบ้าง เสียเวลาขึ้นไปถึงแล้ว มาถามอาตมาทำไม?’

แกหัวเราะแล้วเรียนท่านว่า ‘ลืมเรียนถามพระท่าน เวลาลงมาแล้วจึงระลึกได้ก็มาเรียนถามท่าน ต่อไปถ้าไม่ลืม เวลาขึ้นไปอีกจึงจะเรียนถามพระท่าน’

ตายแล้วจะเกิดในท้องหลาน

“...คุณยายกึ่งคนนี้แหละแกจะไปเกิดในท้องหลานสาว พอพิจารณาลงไปจิตละเอียดแน่วลงไปแล้ว กำหนดดูแล้วเป็นสายเหมือนใยบัวนี่ เป็นสายยาวเหยียด ตามสายไปตามไปๆ เข้าท้องหลาน จากนั้นก็ปีนปีนขึ้นมา โอ้ ภาระนภาระวายที่นี้ พอออกจากรันแล้วก็วิ่งมาหาพ่อแม่ครูจารย์มันเรานี้ มาเล่านี้ ใครก็ฟังกันทั้งวัดปฏิเสธได้เธอ

‘โห หลวงพ่อ ทำไมเป็นอย่างนั้น’

โยมภาวนาเมื่อคืนนี้เป็นอย่างนั้นๆ นะ ก็เลยเล่าให้ฟัง พ่อแม่ครูจารย์มันแทนที่จะปฏิเสธว่าไม่จริง ไม่นะ พอทางนั้นเล่าให้ฟังท่านนั่งนิ่งสักนาทีกว่าๆ ท่านไม่พูดอะไรละ ทางโน้นเล่าพอจบลงแล้ว ทางนั้นก็นิ่งทางนี้ก็นิ่ง สักเดียวแพล็บบอกออกมาเลย

‘ให้กำหนดตัดนะ เวลานี้ยังไม่ได้ไปถือกรรมสิทธิ์ ให้กำหนดตัด เพียงไปจับจองไว้เท่านั้นแหละ นั่นละโยมนี่ตายแล้วจะไปเกิดท้องหลานรู้ไหมละ เวลานี้กำลังไปจับจองที่ไว้แล้ว แต่เจ้าตัวยังไม่ไป ให้รีบกำหนดตัดนะ ให้ตัดสายใยนั้นนะ’

โอโย ใครก็ฟัง ตานี้ไม่หลับแหละ จนตาแห้ง สิมตาจ้อง ปากก็อ้าด้วย ปากหลวงตาบัวก็อ้าด้วย มันอ้าด้วยกันหมด ก็ปลั่งไม่เคยได้ยินใช่ไหมละ ท่านบอกกำหนดให้ตัดนะ ไม่ได้นะโยมนี่ตาย พอออกจากรันปีนตายแล้วจะไปอยู่ท้องหลานนั้นะ เวลานี้กำลังไปจับจองที่ไว้แล้ว แต่เจ้าตัวยังไม่ไป

นั่นฟังซิให้กำหนดตัด คือตัดทางโน้นมันก็ขาดจากกรรมสิทธิ์ที่จับจองนั้นก็แล้วไป นีละที่ว่าสภาพขึ้น พวกหนึ่งไปจับจองว่าจะเกิดแล้ว ทำไมจึงต้องไปตัดอย่างนั้น มันไม่เป็นการฆ่าสัตว์ฆ่ามนุษย์เธอ ว่างั้น ถึงได้แก่กันไม่ได้เป็นการฆ่า เพราะอันนี้เป็นเพียงไปจับจองเฉยๆ ยังไม่ได้โยกย้ายตัวไป เพียงไปจับจองที่นั่นเท่านั้น เหมือนเราไปจองบ้านใหม่ ไปจองไว้แล้วก็กลับมาอยู่บ้านเก่า ออกจากนี้เราก็จะไปอยู่บ้านใหม่ ยังไม่ได้ไปถูกทำลายเสียก่อน นั่นละเรื่องราวมันเป็นอย่างนั้น

ธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นของพิสดารมากจริงๆ สำคัญก็คือปรับใจเจ้าของ ให้ภาวนาให้จิตสงบเย็นแล้วจะเห็นสิ่งต่างๆ ไม่เคยรู้เคยเห็นจะเห็นที่ในใจ แปรลกประหลาดอัศจรรย์มีอยู่ในนี้หมดเลย อยู่ในใจที่เป็นเวทีของธรรมนี้ ธรรมเข้าในเวที ธรรมอยู่ในภาวนานี้แล้วจะแสดงลวดลายออกทุกแง่มุมเลย แต่ก่อนธรรมไม่มีที่สถิตแล้วก็เหมือนไม่มีธรรมอยู่อย่างนั้นนะ พอมีที่สถิตมีที่ยับยั้งมีที่อยู่อาศัยแล้ว ที่นี้ก็แสดงลวดลาย แสดงได้หมด ..

‘นี่ได้ทราบว่ายัญของแกเป็นพระธาตุ เราเชื่ออย่างนั้นเลย ยายกึ่งนี้เราเชื่อแล้วแหละ เพราะตอนนั้นแกเดินจงกรมนี้ เอาไม้เท้าเดินอยู่บนกุฏิหมายถึงความเพียรหมั่นอยู่ภายใน ต้องเปลี่ยนอิริยาบถให้ แกนั่งอยู่นานไม่ไหว ต้องเดิน เพราะอันนี้หมั่นอยู่ตลอด เราไม่ลืม’

พระนางพิมพา

คุณยายกั้งเป็นตัวอย่างสตรีผู้หนึ่งที่บรรลุลุธรรมในสมัยหลวงปู่ฝั้น ซึ่งในสมัยพุทธกาลมีสตรีที่บรรลุลุธรรมเป็นจำนวนมาก ขอยกตัวอย่างพระธรรมเทศนาขององค์หลวงตาเกี่ยวกับพระนางพิมพา ซึ่งเป็นสตรีผู้บรรลุธรรมเห็นธรรมผู้หนึ่งในสมัยพุทธกาลดังนี้

“...พระพุทธเจ้ากับพระนางพิมพาที่สร้างบารมีด้วยกัน นั้นละเป็นอันเดียวกันมาตลอด ตั้งแต่สร้างพระบารมีเพื่อจะเป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมา ไปเกิดในภพใดชาติใดก็ต้องไปเกิดพบกันๆ เป็นคู่บารมีกันมาจนได้ตลอดเลย นี่ละข้อสัจยสุจริตต่อกัน เวลาพระพุทธเจ้าเป็นศาสดาแล้ว พระนางพิมพา ก็ตามเสด็จเห็นใหม่ .. เวลาพระพุทธเจ้าเสด็จออกทรงผนวชนั้น ก็ทรงเล็งเห็นถึงเรื่องโลกมีคุณค่าขนาดไหน พระชายามีคุณค่าขนาดไหนก็คิด เมื่อเทียบแล้วพระชายานี้เท่ากับเม็ดหินเม็ดทราย ประโยชน์ของโลกฟุ้งซิงกว้างขวางขนาดไหน..ประโยชน์ของโลกนี้ โลกสามแดนโลกธาตุ เทวบุตรเทวดา อินทร์ พรหม เปรต ผี ประเภทต่างๆ ทั่วแดนโลกธาตุ.. จึงต้องยอมเสียสละ จะลาพระชายาก็ไม่ลา ลูกก็ติดอยู่กับอกแม่ ถ้าไปชมลูก แม่มันตื่นขึ้นมากอดคอเสร็จเลย จะไปไหนลืมหัดละ .. มัดคอเข้าเรื่อย พุดคำไหนมัดเข้าเรื่อยๆ .. จึงต้องเสียสละออกไป ไปบำเพ็ญอยู่ ๖ ปีนั้น..

พระราชบิดาทรงทูลอาราธนาไปเสวยพระกระยาหารที่พระตำหนัก ดูว่าพระติดตามไปตั้ง ๒ หมื่นนะ ฟังซิ พอฉันเสร็จเรียบร้อยแล้วก็รับสั่ง พระสงฆ์ ๒ หมื่นนั้นก็กลับกันไปหมดแล้ว ส่วนพระองค์กับพระโมคคัลลาน์ พระสารีบุตร ยังอยู่ ๓ พระองค์ จะไปเยี่ยมพิมพา แล้วพอดีก็ได้รับคำเผด็จจากพระราชบิดาก็

‘อ้อ พระนางพิมพาเป็นคนที่ดีมากหาไม่ได้แล้ว’ นี่ปฐมลูกสะใภ้เข้าใจใหม่ *‘พระนางพิมพานี้หายากแล้วไม่มีใครเหมือน นี่มาถึงระยะนี้แล้วจะไม่ไปโปรดไปเยี่ยมพิมพาบ้างหรือ ถึงขนาดที่หามันนี่แล้ว พระตำหนักพระนางพิมพาที่อยู่ข้างๆ นั้น’* ทางนั้นไม่กล้าออกมา พระนางพิมพานะ คนจะมากขนาดไหนไม่กล้าออกมา พอทูลแต่เพียงอย่างนั้น พระองค์ก็รับสั่งกับพระว่า *‘สารีบุตรกับโมคคัลลาน์ไปด้วย เราจะไปเยี่ยมพิมพา’* ครั้นเข้าไปแล้วกำชับ เพราะสายเกี่ยวโยงกันมีความแน่นหนา มันคงมากน้อยเพียงไร นานแสนนานขนาดไหน .. *‘หากว่าพิมพาจะทำอะไรกับเรากก็ตาม สารีบุตร โมคคัลลาน์นี้ ให้เฉยเป็นแบบหูทวนตาบอดไปเลย นางพิมพาจะมาทำอะไร ก็ตามไม่ให้สนใจ ให้ทำตามพระอัยยาคีของพิมพา ซึ่งมีความสนิทสนม ความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวมาตั้งกับตั้งกัลป์แล้ว วาระนี้เป็นวาระที่จะแสดงทุกสิ่งทุกอย่างให้เห็นชัดเจน ความหมายว่าอย่างนั้น แล้วเธอจะทำอะไรก็ช่างอย่าไปสนใจ’*

พอพระองค์เสด็จเข้าไปรับแขก ทางนี้ก็ไปทูลพระนางพิมพาว่า พระลูกเจ้าเสด็จมาถึงแล้ว เวลาที่ประทับอยู่ที่นั่น พอเสด็จออกมาปรี๊ดเข้าเลยเห็นใหม่ละ กอดพันเลยที่เดียว เห็นใหม่ละรู้เรื่องอะไรใหม่ สนใจอะไรใหม่ อำนาจแห่งบุพเพนิวาสชาติปางก่อนเคยเกี่ยวโยงกันมาแน่นหนาขนาดไหน เกินกว่าที่จะมาอำมาอายุ มาอะไรกับกิริยาท่าทางของโลกสมมุติเนี่ยเพียงเท่านั้น สิ่งที่น่าทึ่งน่าทึ่งใจมากก็กับที่

กัลป์ คราวนี้เข้าด้ายเข้าเข็มแล้ว ก็ประจักษ์อยู่ในหัวใจ พอมาก็เข้าสวมกอดเลย พระพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่ พระองค์ก็เฉยไม่ได้สนใจ มากอดทางนี้เลย ก็พระจิตของพระพุทธเจ้าเล็งญาณดูตลอดเวลา ถึงวาระไหนควรจะปฏิบัติต่อกันอย่างไรบ้างๆ พระพุทธเจ้าทรงทราบตลอดเวลา แล้วปล่อยให้นางพิมพาทำให้สนใจที่รัก พุดง่าย ๆ ว่าอย่างนั้น แล้วก็ทรงแสดงย่อ ๆ ว่า

‘นี่เป็นวาระของเราที่จะหลุดพ้นจากทุกข์ไปด้วยกันแล้ว ก็แสดงย่อๆ ออกมา เราอุตส่าห์พยายามตะเกียกตะกายออกบวชมาแล้วก็ได้สำเร็จมรรคผลขึ้นมาเต็มกำลัง’

ที่นี้ก็จะมาถึงนางละนะ คือความหมายว่านางนั้นคืออะไรของเรา ความหมายก็พุดย่อ ๆ แสดง ที่นี้จะเอากันไปให้พ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิง ก็สอน ทางนั้นก็ค่อยได้สติสติงๆ ที่กอดรัดคู่นั้นเป็นไปเองนะ ค่อยถอยตัวออกเอง นั้นละธรรมเข้า ค่อยถอยตัวออกเอง จนกลายเป็นประทับนั่งเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามมาก ทางนี้ก็แสดงธรรมให้ฟัง เกิดความเชื่อความเลื่อมใส ถึงใจเลย นั่นเป็นปฐมฤกษ์ จากนั้นก็สำเร็จโสดา สกิทา เรื่อยไป เราไม่พุดไปมากละ

นี่คือความผูกพันเป็นอย่างนั้นแหละ เป็นมาตั้งแต่ก่อน พระองค์ทรงทราบหมด พวกเราไม่ทราบจะว่ายังไง ความเป็นคนดีความเป็นผู้ที่จะทำประโยชน์ให้โลกมากมาย จึงต้องขังต้องตวง ประโยชน์กับพระนางพิมพาไม่มากเท่ากับประโยชน์แก่สัตว์โลกทั่วไป จึงต้องสละพระนางพิมพา แต่สละออกไปก็สละเพื่อจะเอา ไม่ได้สละเพื่อจะปิดทิ้งสละไปเสียก่อน ได้แล้วก็มาเอากันไปเห็นใหม่ละ ก็อย่างนี้ละ นี่ความดีที่พี่น้องทั้งหลายเมื่อเคยสืบทอดเกี่ยวเนื่องกันด้วยความงามความดี เป็นอวัยวะเดียวกัน เป็นจิตใจดวงเดียวกันแล้ว เกิดในภพใดชาติใดไม่ต้องบอก

บุพเพ สันนิวาเสนะ ปัจจุปัน นนะหิตนะ วา เอวันตัง ชายะเต เปมัง อุปะลังวะ ยะโยทะเก

บุพเพนิวาสชาติปางก่อนเป็นสิ่งที่สนิทสนมกลมกลืนกันมา ไม่มีใครแยกได้เลย พอพบกันปั๊บมันเป็นเรื่องของตัวเอง นี่คือความเคยชิน เป็นมาอย่างนี้ จากนั้นมาอยู่ด้วยกันก็บำรุงกันในปัจจุบัน ด้วยความเห็นอกเห็นใจ ความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน ยิ่งมีความแน่นหนามีความอบอุ่นมากขึ้นๆ ท่านจึงเทียบเหมือนกับว่าดอกบัว กอบัวที่ได้รับเปือกตมเปือกโคลนที่หล่อเลี้ยงแล้วมันก็มีชีวิตขึ้นมาขึ้นไปได้โดยลำดับ อันนี้การมาอยู่ด้วยกันได้รับความซื่อสัตย์สุจริต ความฝากเป็นฝากตายต่อกัน ก็ต่างฝ่ายต่างเป็นเครื่องบำรุงน้ำใจซึ่งกันและกัน สนิทสนมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไป แผลในธรรม นี่ละที่ว่าดอกบัวที่เกิดในโคลนตม โคลนตมแลหล่อเลี้ยงดอกบัวให้ชุ่มเย็น ใครที่มาเกิดด้วยกันในวงวิภูวนนี้ก็เหมือนเกิดในเปือกตม แล้วต่างคนต่างทำความดี ไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกันแล้วก็ป็นอันเดียวกันไปเลย สุดท้ายก็ยกกันขึ้น อย่างพระนางพิมพา พระพุทธเจ้าเห็นใหม่ละ...”

แล้วแกจึงเรียนถามท่านต่อไปอีกว่า *‘เมื่อคืนนี้ ใครกัน มองตรงไหนก็มีแต่หน้าเต็มไปหมด?’*
ท่านก็ตอบให้ด้วยความเมตตาว่า *‘อ้อ! นั้นมันท้าวมหาพรหม เขามานมัสการเรา’*
ท่านอาจารย์ตอบปัญหาหายากก็มีความหมายเป็นสองนัย

นัยหนึ่งตอบตามความจริง นัยสองตอบเป็นเชิงแก้ความสงสัยของยายกั้งที่ถาม ต่อมาท่านห้ามไม่ให้แกออกรู้ลึกลงภายนอกมากไปเสียเวลาพิจารณาธรรมภายในซึ่งเป็นทางมรรคทางผลโดยตรง ยายกั้งก็ปฏิบัติตามท่าน...”
ความรู้ที่พิเศษอีกตอนหนึ่งก็คือที่ คุณยายทวยใจหลวงปู่ฝั้นอย่างอาจหาญมาก และไม่กลัว

ว่าท่านจะดูจะว่าอะไรบ้างเลย คุณยายทวยว่า *‘จิตหลวงพ่อกันไปนานแล้ว ฉันทราบจิตหลวงพ่อมานานแล้ว จิตหลวงพ่อก็ไม่มีใครเสมอ ทั้งในวัดนี้หรือที่อื่นๆ จิตหลวงพ่อก็ประเสริฐเลิศโลกแล้ว หลวงพ่อกจะภาวนาไปเพื่ออะไร?’*
หลวงปู่ฝั้นจึงตอบทั้งหัวเราะ และเป็นอุบายสอนคุณยายไปพร้อมว่า

หลวงปู่ฝัน กราบเยี่ยมหลวงปู่ฝัน

องค์หลวงตากกล่าวถึงเหตุการณ์อัศจรรย์ในวันหนึ่งที่หลวงปู่ฝัน อาจารย์ ลูกศิษย์ผู้ใหญ่ ท่านหนึ่งของหลวงปู่ฝันได้เข้ามากราบเยี่ยมหลวงปู่ฝัน ดังนี้

“...ตามธรรมดาครูบาอาจารย์องค์ไหนก็ตาม ซึ่งเป็นลูกศิษย์ผู้ใหญ่ของท่านมากราบเยี่ยม เราจะไม่ละสายตาท่าท่านปฏิสังขารต้อนรับทั้งภายนอกภายในกันอย่างไบบ้าง เราจะต้องจับให้ได้ทุกองค์ทีเดียว เพราะลูกศิษย์ผู้ใหญ่ของท่านมีเยอะ อย่างท่านอาจารย์ฝันลงมาเป็นลำดับ ลำตา ท่านอาจารย์อ่อน ใครต่อใครที่มา

ท่านอาจารย์ฝันท่านมีความรู้แปลกๆ ต่างๆ พอท่านขึ้นไปกราบพ่อแม่ครูจารย์มั่น ท่านทั้งพูดทั้งยิ้ม พอกราบลงท่านก็กล่าวว่า ‘เออ! หอมอะไรแปลกๆ แต่ไม่ใช่รูป’ ท่านพูดแล้วก็ยิ้ม

‘เออ! ใช่แล้ว’ พ่อแม่ครูจารย์มั่นท่านตอบสั้นๆ เท่านั้น

เราก็จับเอาคำพูดนั้นไว้ ‘ที่ว่าใช่แล้ว มันใช่อะไรหนอ?’ เราก็สงสัยอยู่นานวัน

วันหลังพอได้โอกาสดีๆ เราจึงไปกราบเรียนถามท่านว่า ‘ที่พ่อแม่ครูจารย์พูดกับท่านอาจารย์ฝัน ตอนที่ท่านอาจารย์ฝันขึ้นมากกราบแล้วยิ้มๆ แล้วบอกว่ามันหอมอะไรนะ แปลกๆ แต่ไม่ใช่รูป แล้วพ่อแม่ครูจารย์ตอบว่า เออ! ใช่แล้ว นั่นมันหมายความว่าอย่างไร?’

‘โห... พวกเราทุกคนฟังเทศน์เต็มหมดเลย คำที่ว่าหอมอะไรที่ไม่ใช่รูปนั้นท่านฝันท่านพูดถึงเรื่องรูปเทพต่างหาก’

ความหมายของท่านก็คือว่าท่านอาจารย์ฝันมาที่นี้พวกเรารูกรูปเทพทั้งหลายมารอเป็นทิวแถวเต็มไปหมด เวลาท่านทั้งสองสนทนาธรรมกัน พวกเรารูกรูปเทพทั้งหลายก็ได้โอกาสฟังธรรมไปพร้อมด้วย...”

“ภาวนาไปจนวันตายไม่มีถอย ใครถอยผู้นั้นมิใช่ศิษย์ตถาคต”

คุณยายเรียนท่านว่า “ถ้าไปได้ก็พอไป แต่นี่จิตหลวงพ่อหมดทางไปทางมาแล้ว มีแต่ความสว่างไสวและความประเสริฐเต็มดวงจิตอยู่แล้ว หลวงพ่อจะภาวนาไปไหนอีกเล่า ฉันดูจิตหลวงพ่อสว่างไสวครอบโลกไปหมดแล้วอะไรมาผ่านหลวงพ่อก็ทราบหมด ไม่มีอะไรปิดบังจิตหลวงพ่อได้เลย

แต่จิตฉันมันยังไม่ประเสริฐอย่างจิตหลวงพ่อ จึงต้องออกมาเรียนถามเพื่อหลวงพ่อได้ชี้แจงทางเดินให้ถึงความประเสริฐอย่างหลวงพ่อด้วยนี้”

ทุกครั้งที่คุณยายมา จะได้รับคำชี้แจงจากหลวงปู่ฝันทางด้านจิตตภาวนาด้วยดี ขณะเดียวกันพระเณรต่างองค์ต่างก็มาแอบอยู่แถวบริเวณข้างๆ ศาลาฉัน ซึ่งเป็นที่ที่คุณยายสนทนากับท่าน เพื่อฟังปัญหาธรรมทางจิตตภาวนาซึ่งโดยมากเป็นปัญหาที่รู้เห็นขึ้นจากการภาวนาล้วนๆ เกี่ยวกับอริยสังขารภายในบ้าง เกี่ยวกับพวกเทพพวกพรหมภายนอกบ้าง ทั้งภายในและภายนอก เมื่อคุณยายเล่าถวายจบลง ถ้าท่านเห็นด้วยท่านก็ส่งเสริมเพื่อเป็นกำลังใจในการพิจารณาธรรมส่วนนั้นให้มากยิ่งขึ้น ถ้าตอนใดที่ท่านไม่เห็นด้วย ก็อธิบายวิธีแก้ไขและสั่งสอนให้ละวิธีนั้น ไม่ให้ทำต่อไป

หลวงปู่ฝันเคยชมเชยคุณยายท่านนี้ให้พระฟังว่า

“แกมีภูมิธรรมสูงที่นำอนุโมทนา พวกพระเรามีหลายองค์ที่ไม่อาจรู้ได้เหมือนคุณยาย”

หลวงปู่ฝันอาพาธ ไปพักวัดร้างบ้านนาใน

เหตุการณ์ในคราวหนึ่งเป็นช่วงฤดูแล้ง ปี พ.ศ.๒๔๙๑ หลวงปู่ฝันนึกอยากไปพักที่วัดร้างบ้านนาในสักกระยะหนึ่ง หลวงปู่หล้าได้บันทึกเหตุการณ์ไว้ ดังนี้

“...หันมาปรารภ ปี ๒๔๙๑ ในฤดูแล้ง หลวงปู่ฝันก็เริ่มป่วยมิใช่สลบมิไต่ด้วย แล้วองค์ท่านป่วยอยู่ แต่ไปบิณฑบาตได้อยู่อีกประมาณ ๖-๗ วัน องค์ท่านนึกอยากจะ

ไปพักบ้านนาในสักวาระ องค์ท่านก็สั่งเสียหลวงตาทองอยู่ว่า

‘อยู่เอ๋ย จะไปพักวัดร้างบ้านนาในสักระหว่างก่อน เพราะไกลกันจากวัดป่าบ้านหนองฝือประมาณหนึ่งกิโล’

แล้วก็บอกหลวงปู่มหาให้ดูแลหมู่ องค์ท่านจะไปกับองค์นั้นองค์นี้ ก็ไม่ลั่นวาจาออกชื่อ... แล้วพระอาจารย์มหาพิจารณาว่าควรให้องค์หนึ่งไปกับองค์ท่าน แล้วตกลงลับหลังหลวงปู่ว่า ควรให้ท่านทองคำไปด้วย แล้วก็จัดแจงบริวารรวดเร็วพลันทันกาล แล้วองค์ท่านไปพักได้สองคืน พระเณรยังไม่กล้าเข้าไปเยี่ยม เพราะเกรงองค์ท่านดูว่า เรามาวิเวก พวกกันมายุ่งทำไม

ท่านอาจารย์ทองคำ จารุวัฒน์ (ญาโณภาโส)

พระเณรผู้อยู่ข้างหลังเจียบเหงาไปทั้งวัดว่าเหว่มาก ปรากฏแก่ตาแก่ใจว่า ต้นไม้ต่างๆ ในวัดและบรรยากาศเจียบเหงา ลมก็ไม่พัดมาคล้ายกับว่าเหวไปตามกันหมด ...

พอตกพลบค่ำ ๕ โมงเย็นก็ไปกราบพระอาจารย์มหา แล้วปรารภว่า

‘กระผมอยู่ไม่เป็นสุข อยากจะไปเยือนหลวงปู่ที่อยู่กับครูบาทองคำ ๒ องค์ ทั้งกลัวองค์ท่านจะดุ จิตใจกระผมว่าเหวมากขอรับกระผมคิดว่าจะไปองค์เดียว แล้วจะกลับตอนกลางคืนองค์เดียว จะเป็นประการใดหนอ’

องค์พระอาจารย์มหาตอบว่า ‘เออ ผมก็ว่าเหวเหมือนกันท่านลองไปดูซิ ผมไม่ว่าดอก’

กราบลาองค์ท่านแล้วก็รีบไป พอไปถึงก็ค่ำมืดพอดี ขณะนั้นองค์หลวงปู่และครูบาทองคำนั่งอยู่พื้นดิน พอเรายังไม่ทันนั่งลงกราบองค์หลวงปู่พูดขึ้นเย็นๆ ว่า

‘เออ คุณหล้ามา ไปเอาฟืนนั้นมาใส่ไฟให้กัน ดุ้นไหนไม่เรียบร้อยก็เก็บเสียเนื้อ’

การจับไข้ขององค์หลวงปู่ก็เบาลงแล้ว ชะรอยจะเป็นด้วยอากาศโปร่งกว่ากันบ้างหรือ ยังไงไม่ทราบได้ ครั้นตอนตีประมาณ ๔ ทุ่ม เศษก็กราบลากลับวัด แล้วพระอาจารย์มหายัง มิทันได้หลับ ขึ้นจากทางจงกรมใหม่ๆ ไฟตะเกียง จูตรีบหรืออยู่ ขึ้นไปกราบองค์ท่าน (พระอาจารย์ มหา) เล่าถวายทุกประการ องค์ท่านค้ำนึ่ง พิจารณาแบบบรรจง องค์ท่านกล่าวว่า

‘เออพรุ่งนี้ฉันเช้าเสร็จผมจะพาหมู่เรา ทั้งหมดและชาวบ้านหนองผือทั้งหมด ไป อารามนาคกราบเท้า นิมนต์วิงวอนให้องค์หลวง- ปู่ คืนมาวัดเราตามเดิม เพราะชาววัด ชาวบ้าน ก็ว่าแห้วเจียบเหงา กินมิได้นอนไม่หลับ แม้ตัวของผมก็สลดใจและว่าแห้วมากคราวนี้ องค์- ท่านจะไปวิเวกจริงหรืออะไรๆ ผมก็พิจารณา ยากอยู่สักหน่อย ไม่ว่าแต่สักหน่อยละ พิจารณา ยากกันดีๆ นี้เอง หล้าเอ๋ยหล้า’

ครั้นตื่นเข้าบิณฑบาตฉันเสร็จ โยมก็หลัง ไหลเข้ามาวมกันที่วัดป่า องค์พระอาจารย์มหา ก็ประกาศ พระในวัดเตรียมตัวห่มผ้าจีวร และ โยมก็เอาแคร่สำหรับจะหามองค์หลวงปู่ไป พร้อมด้วย ทั้งชาวบ้านชาววัดประมาณร้อยคน พอไปถึงก็เจียบสัจด์ ไม่มีใครกรอบแครบและโอ จาม กราบพร้อมกันหมดแล้ว โยมผู้ฉลาดขอ โอกาสกราบเรียนว่า

‘เวลาที่องค์หลวงปู่มาพักวิเวกเพียง สองสามวันนี้ เท่ากับว่านานถึงร้อยพันปี ทั้งชาวบ้านและชาววัดไม่เป็นอันกินอันนอน ว่าแห้วมาก ขอกราบเท้าเรียนถวายของค์หลวงปู่ ได้โปรดกรุณากลับตามเคยเทอญ โทษของ เกล้าอันใดมี ขอได้โปรดประทานอภัยให้เกล้า และทุกถ้วนหน้าเทอญ

การปฏิบัติทุกๆ ประการ หลวงปู่เห็น สมควรประการใด ทั้งชาวบ้านและชาววัดจะ

ยอมทำตาม ไม่มีขัดทักท้วงของธรรมแห่งองค์ หลวงปู่ตามสติกำลังอยู่ทุกเมื่อเทอญ’

ครั้นแล้วก็ค่อยจัดแจงแต่งบริหารของ องค์หลวงปู่ นิมนต์หลวงปู่ขึ้นบนแคร่หามเดิน ซ้ำๆ เจียบๆ โยมหามออกก่อน พระตามหลัง ที่นั่งขององค์ท่านปูอาสนะด้วยเบาะยัดใบกล้วยแห้ง องค์ท่านนั่งขัดสมาธิไม่ขยับขยับและไม่อ่อนแอ แลดูถึงใจไม่มีจะเทียบได้ ..

จนถึงวัด ครั้นองค์หลวงปู่ขึ้นถึงกุฏิ เรียบร้อยแล้ว บรรดาลูกศิษย์ที่ถือนิสังข์ก็มี ธิบห่มผ้าเฉวียงป่ามาขอโอกาสถือนิสังข์ตามเคย ต่อแต่นั้นข้อวัตรในระหว่างลูกศิษย์กับหลวงปู่ ก็ของใครของมันตามเคยที่ทำมา

ขอให้เข้าใจว่ามีพระอาจารย์มหาและ หลวงตาทองอยู่เท่านั้นไม่ได้ขอนิสังข์ เพราะ องค์ท่านทั้งสองนี้มีพรรษาสูงพอควรแล้ว แต่ พระอาจารย์มหาขึ้นขอหรือไม่ขอ ก็มีข้อวัตร ประจำหลวงปู่แบบลึกซึ้งอยู่แล้ว ไม่จำเป็นจะ สงสัยจะเอามากล่าววิฉัยเลย เพราะองค์ท่าน เป็นมือขวาช่วยหลวงปู่รองรับอยู่...”

ดูแลพระเณรทำข้อวัตรหลวงปู่มั่น

โดยปกติองค์หลวงตาจะเป็นผู้ดูแลให้ คำแนะนำเรื่องต่างๆ ว่า อันใดต้องทำ อันใด ควรทำ อันใดต้องเว้น หรืออันใดควรเว้น เพื่อไม่ให้เป็นที่ขวางหูขวางตาขวางอรรถขวาง ธรรมของหลวงปู่มั่น ท่านจะวางระเบียบหน้าที่ การงานตามธรรมให้เหมาะสมและเข้าอกเข้าใจกัน ให้ความเคารพตามอายุพรรษา ผู้ใดเคยดูแล บริหารขึ้นไต่ของหลวงปู่มั่นก็ให้อามาตามนั้น ไม่มีการก้าวก่ายกัน ท่านกล่าวถึงการดูแลอุปฐาก หลวงปู่มั่นในช่วงอยู่วัดป่าบ้านหนองผือในระยะ ท้ายๆ ไว้ ดังนี้

“...ตอนเช้า..พอออกมาจากห้องแต่ก่อน เรานั้นแหละจะเข้าถึงท่านก่อนเพื่อน เข้าไป ในห้องท่าน พอท่านเปิดประตู บริหารอะไรๆ เรานั้นแหละจะเป็นผู้ขนออกมาให้พระให้เณร ครั้นพอนานมาๆ ท่านก็ปรารภว่า

‘เออ! พระที่มีอายุพรรษามากแล้วไม่ควร ที่จะมาเกี่ยวข้องกับข้อวัตรปฏิบัติสำหรับเรา มากนัก เพียงมาอยู่ห่างๆ ปล่อยให้พระเณร

ท่านพ่อลีมากราบหลวงปู่มั่น

ในระหว่างที่หลวงปู่มั่นพักอยู่ที่วัดป่าบ้าน- หนองผือ มีลูกศิษย์รุ่นเก่าๆ มาคารวะ ท่านเสมอ ท่านพ่อลีก็เป็นศิษย์รุ่นใหญ่ผู้หนึ่ง มาตั้งแต่เริ่มแรกและได้เข้ามากราบท่านที่ วัดป่าบ้านหนองผือเช่นกัน ดังนี้

“...ทั้งพ่อแม่ครูจารย์มั่นและท่านพ่อลีเอง ก็เคยไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ เท่าที่ได้สังเกตใน เวลาท่านไปกราบนมัสการพ่อแม่ครูจารย์มั่น ที่วัดป่าหนองผือนั้น รู้สึกว่าท่านแสดงออกปฏิกิริยา เต็มไปด้วยความเมตตาอย่างมากมายเห็นได้ อย่างเด่นชัด

คราวที่ท่านพ่อลีมากราบเยี่ยมท่าน ท่าน เป็นผู้สั่งเราเองว่า ‘ให้ไปจัดในป่าสักๆ นอกบริเวณ รั้ววัด ให้ท่านพ่อลีได้พักสบายๆ เพราะสังคติกว่า ที่อื่นๆ’

หลังจากนั้นพ่อแม่ครูจารย์มั่นยังตามไปดู สถานที่พักนั้นอีกด้วย นี่ก็เป็นเหตุให้ประทับใจ ไม่นิ่ม และการให้โอวาทสั่งสอนใน ๒-๓ คืน ที่ท่านพ่อลีพักอยู่นั้น รู้สึกว่าประทับใจอย่าง มากมายทีเดียว เพราะท่านพ่อลีเป็นศิษย์ที่ท่าน เมตตาไว้วางใจ นานๆ จะได้กราบนมัสการท่าน ครั้งหนึ่งและได้สนทนาธรรมกัน ท่านจึงได้ สนทนากันอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เต็มอรรถ เต็มธรรมทุกชั้นตอน ซึ่งยากที่จะหาฟังได้ใน เวลาอื่น

‘เราได้พบท่านพ่อลีครั้งแรกมาจนกระทั่งถึง บัดนี้ ท่านมีนิสัยเด็ดเดี่ยวอาจหาญชาญชัย มากในการประพฤติปฏิบัติ...’

เหล่านี้มาทำข้อวัตรปฏิบัติ ต่อไปจะไม่มีนิสัยติดหัวมันล่ะ ถ้าไม่ให้มันทำบ้าง'

เมื่อปรารภเช่นนั้น ตั้งแต่นั้นมาเราก็อยู่ห่างๆ เป็นแต่เพียงบอกกับพระเจ้าองค์ไหนเอาบริหารชั้นใดๆ ของท่านลงมา ไม่ให้ก้าวก่ายกัน เราเป็นเพียงอยู่ห่างๆ บางทีก็นั่งอยู่ข้างนอกห้องในกุฏิคอยดูพระเถระเอาบริหารท่านลงไป บางทีก็ไม่ขึ้นแต่จะมายืนอยู่ใต้ถุนกุฏิคอยดูพระเถระเอาของลงมา..."

เมื่อหลวงปู่มันไม่เห็นท่านสักสองวันสามวันผ่านไป หลวงปู่มันก็มักจะถามกับพระเจ้าว่า

"นี่! ท่านมทามาเมี่ย? ตอนเช้าท่านมทามาเมี่ย?" พระเถระก็ตอบว่า

"มาครับ ท่านอยู่ข้างล่าง"

หลวงปู่มันก็นิ่งไปเสียท่านว่าเหมือนกับเรด้าร์จับอยู่ตลอด พอวันห่างสองสามวันผ่านไปไม่เห็นอีก ท่านก็ถามขึ้นมาลักษณะเดิมอีก พระเถระก็ตอบแบบเดิม ท่านก็นิ่งอีก แม้ในช่วงที่หลวงปู่มันเจ็บไข้ได้ป่วย ท่านก็ถามกับพระเจ้าว่า

"ท่านมทาทิจารย์ยังงั้นละ? เราเจ็บไข้ได้ป่วยเอาหนักแล้วนะ ท่านมทาทิจารย์อย่างไร?"

พระเจ้าก็ตอบว่า "ท่านจัดเวรดุแลเรียบร้อยแล้ว"

คือให้มีพระอยู่ข้างบนสององค์นั่งภาวนาเจียบๆ อยู่ข้างล่างสององค์เดินจงกรมเจียบๆ สำหรับท่านเป็นผู้คอยควบคุมเวรอีกต่อหนึ่ง

พลาด..เทศน์ครั้งสุดท้าย

หลวงปู่มันพักอยู่วัดป่าบ้านหนองผือ ๕ พรรษา เฉพาะองค์ท่านเองพักอยู่กับที่ไม่ค่อยได้ไปเที่ยววิเวกทางไหนเหมือนเมื่อก่อน เนื่องจากตอนมาอยู่ที่แรกอายุท่านราว ๗๕ ปี เข้าไปแล้ว สุขภาพก็นับวันทรุดลง เพียงพักอยู่เป็นร่มเงาของบรรดาศิษย์ที่กำลังแสวงหาธรรม ได้อาศัยความร่มเย็นก็เป็นทีภาคภูมิใจแล้ว และเนื่องจากวัดป่าบ้านหนองผือเป็นศูนย์กลางของคณะปฏิบัติทั้งหลาย ทั้งที่เที่ยวอยู่ในที่ต่างๆ แถบนั้น ทั้งที่พักอยู่ตามสำนักต่างๆ ที่ไป

มาหาสู่หลวงปู่มันได้อย่างสะดวกสบาย ทั้งทำเลป่าเพื่อสมณธรรมมีมาก หาเลือกได้ตามชอบใจ มีทั้งป่าธรรมดา มีทั้งภูเขา มีทั้งถ้ำ ซึ่งเหมาะแก่ผู้แสวงหาที่ป่าผือ

ท่านว่าคงเป็นด้วยเหตุผลเหล่านี้ที่ทำให้หลวงปู่มันพักอยู่วัดป่าบ้านหนองผือนานกว่าที่อื่นๆ นับว่าท่านทำประโยชน์แก่พระเถระและประชาชนได้มากกว่าที่อื่นๆ ในเขตจังหวัดสกลนคร ส่วนประโยชน์กับญาติเผ่าตาดไม่ค่อยมีมาก มาหาท่านเป็นบางสมัยไม่บ่อยเหมือนเมื่ออยู่เชียงใหม่ ท่านกล่าวว่าเมื่อครั้งหลวงปู่มันเทศน์แบบฟ้าดินถล่ม คือเอาอย่างเต็มเหนี่ยวถึง ๓ ชั่วโมงที่วัดเจติยหลวงนั้นเป็นครั้งสุดท้ายที่เชียงใหม่ซึ่งท่านมีโอกาสได้ร่วมฟังด้วยแต่ในคราวที่บ้านหนองผือนี้ ท่านกลับพลาดโอกาสฟังเทศน์ของหลวงปู่มัน เทศน์ครั้งนี้เป็นประเภทฟ้าดินถล่มเช่นกัน นานถึง ๔ ชั่วโมงเต็ม ที่สำคัญก็ถือเป็นเทศน์ครั้งสุดท้าย ดังนี้

"...พูดง่ายๆ ว่าเป็นครั้งสุดท้าย เทศน์ที่หนองผือเหมือนกัน เราก็พูดกับท่านอย่างชัดเจนก่อนที่จะลาท่านไปเที่ยว มาทางวาริชภูมิ (อ.วาริชภูมิ จ.สกลนคร)... จากอำเภวาริชภูมิไปหาหนองผือทางตั้งพันกว่าเส้น..."

ทีนี้เวลาเราจะกราบลาท่านไปที่ไหนรู้สึกว่าคุณจะไม่อยากให้ไป แต่ท่านก็เห็นใจในเรื่องความพากเพียรของเรา ท่านคิดถึงเรื่องพระ

เรื่องเถระ ส่วนมากท่านคิดถึงเรื่องนี้ เพราะเวลาเราอยู่พระเถระเรียบหมด เวลาเราออกไปแล้วพระเถระอาจจะระเกะระกะขวางหูขวางตาให้ท่านหนักใจก็ได้

ทีนี้พอถึงเวลาจะไปแล้ว เช่น ปรีชากันอย่างวันนี้ เว้นอีกวันสองวัน ทีนี้เวลาจะไปลาจริงๆ ครองผ้าขึ้นไปแหละ พอขึ้นไปท่านมองเห็น... ท่านก็ถามว่า 'จะไปทางไหน?'

'ว่าจะไปทางถ้ำพระทางโน้นทางบ้านตาดภูวง'

ท่านพูดของท่านไปเรื่อยๆ ก่อน จนนานพอสมควรแล้วก็เปิดโอกาสให้เป็นอย่างนี้ละ เราก็กราบเรียนถามถึงเรื่องภาระงานภายในวัด

'ถ้ามีอะไรที่จะจัดจะทำ กระผมก็จะได้ช่วยหมู่เพื่อนทำให้เสร็จเรียบร้อยทุกอย่าง หากว่าไม่มีอะไร ก็อยากจะกราบนมัสการปรึกษาพ่อแม่ครูอาจารย์ไปภาวนาสักชั่วระยะหนึ่ง'

ท่านถาม 'จะไปทางไหนล่ะ?'

'คราวนี้คิดว่าจะไปไกลสักหน่อย' คือตามธรรมดาเราไม่ค่อยไปไกลไปประมาณสัก ๒๐-๓๐ กิโลเมตรนั้นละ... ๔๕ กิโลเมตร 'คราวนี้จะไปไกลหน่อย ไปทางอำเภวาริชภูมิ'

'เออดี ทางโน้นก็ดี' ท่านว่า 'สงบสงัดดี มีแต่ป่าแต่เขาทั้งนั้นแหละ' ท่านว่า 'แล้วไปก็องค์ล่ะ?'

ขณะที่กำลังยืมพิจารณาอยู่ ปรากฏว่ามีม้าสีขาวตัวหนึ่งรูปร่างใหญ่และสูงเดินเข้ามาเทียบที่ขอบขาคินั้น ท่านนึกอยากจะมีม้าขึ้นมาในขณะนั้น เลยป็นขึ้นบนหลังม้าตัวแปลกประหลาดนั้น ขณะนั้นปรากฏว่ามีม้าได้พาท่านวิ่งไปอย่างเต็มกำลังฝีเท้า ท่านเองก็มิได้นึกว่าจะไปเพื่อประโยชน์อะไร ใด แต่มีม้าพาท่านวิ่งไปอย่างไม่ลดละฝีเท้า โดยไม่กำหนดทิศทางและสิ่งทีตนพึงประสงค์ใด ในขณะนั้นระยะทางที่ม้าพาวิ่งไปตามทุ่งอันกว้างขวางนั้น รู้สึกว่าไกลแสนไกลโดยไม่อาจจะคาดได้ ขณะที่ม้ากำลังวิ่งไปนั้น ได้แลเห็นตู้ใบหนึ่ง ในความรู้สึกว่าเป็นตู้พระไตรปิฎกซึ่งวิจิตรด้วยเงินสีขาวงดงามมาก ม้าได้พาท่านตรงเข้าไปสู่ตู้นั้นโดยมิได้บังคับ พอถึงตู้พระไตรปิฎกม้าก็หยุด ท่านก็รีบลงจากหลังม้าทันทีด้วยความหวังจะเปิดตู้พระไตรปิฎกที่ตั้งอยู่เฉพาะหน้า ส่วนม้าก็ได้หายตัวไปในขณะนั้น.. แต่ลิทันจะเปิดตู้พระไตรปิฎกว่ามีอะไรอยู่ข้างในบ้าง เลยรู้สึกตัวตื่นขึ้น

เมื่อหลวงปู่เริ่มปฏิบัติวิปัสสนาใหม่ๆ ในสำนักหลวงปู่เสาร์ กนตสีโล วัดเสียบ อุบลราชธานี ท่านบิณฑบาตด้วยบพ พุทโธ ประจำนิสัย .. ในคืนวันหนึ่งเกิดสุบินนิมิตว่า ท่านออกเดินทางจากหมู่บ้านเข้าสู่ป่าใหญ่อันรกชัฏที่เต็มไปด้วยขวากหนามจนจะหาที่เดินผ่านไปได้แทบไม่ได้ ท่านพยายามขอกอนไปตามป่านั้นจนพ้นไปได้โดยปลอดภัย พอพ้นจากป่าไปก็ถึงทุ่งกว้างจนสุดสายตา เดินตามทุ่งไปโดยลำดับไม่ลดละความพยายาม ขณะที่เดินตามทุ่งไปได้พบไม้ต้นหนึ่งชื่อต้นชาติ ซึ่งเขาคัดล้มลง ขอนจมนดินอยู่เป็นเวลานานปี เปลือกและกระพี้ผุพังไปบ้างแล้ว ไม้ต้นนั้นรู้สึกใหญ่โตมาก ท่านเองก็ป็นขึ้นและได้ไปตามขอนชาติที่ล้มนอนอยู่นั้น พร้อมทั้งพิจารณาอยู่ภายใน และรู้ขึ้นมาว่า ไม้นี้จะไม่มีการออกขึ้นได้อีก ซึ่งเทียบกับชาติของท่านว่าจะไม่กำเริบให้เป็นภพ-ชาติสืบต่อไปอีกแน่นอน ..

‘ผมคิดว่าจะไปองค์เดียว’
‘เออดีละ ไปองค์เดียว’ ท่านก็ชี้ไป
‘ใครอย่าไปยุ่งท่านนะ ท่านมหาจะไปองค์เดียว’
(เมื่อถึงวันจะไป) ท่านก็ให้ปัญหาถึง ๔ ข้อ
เราไม่ลืมนะ เพราะตามธรรมดาเราขึ้นไป
หาท่าน ไม่ค่อยครองผ้าทะเลเพราะไม่มีผู้มีคน
ก็มีแต่พระแต่เณรในวัด ไม่มีใครไปยุ่งกวน
สงบสงัด ตอนเช้าจะไปหาท่าน ฉันจึงหัน
เสร็จแล้วก็ขึ้นไป มีแต่ฟ้าอังสะ เพราะท่านก็ไม่ได้ถืออะไรนี้ไม่มีแต่พวกกันเอง... แต่วันนั้นเรา
ครองผ้าไป พอขึ้นไป
‘ที! ท่านมหาจะไปไหนนี่? จะไม่ไปละมั้ง
จะอยู่ด้วยกันนี่ละมั้ง’
เราก็เฉยไม่รู้จะว่าไง สะเทือนใจแล้วนะ
ที่นี่ ทั้งๆ ที่ท่านรู้แล้วว่าเราจะลา ก็ตกลงกัน
แล้วเรียบร้อยแล้ว ท่านยังใส่ปัญหาณะ เราก็
กึกเลยเชียว นี่ถ้าหากว่าท่านไม่มีเงื่อนไขครอง-
ผ้าขึ้นมาแล้วก็ตาม เราจะไม่ลาท่าน เรากลับ
เลย ที่นี่ท่านก็ส่งสารอยู่ท่านมีเงื่อนไข พอขึ้น
ไปกราบแล้วท่านก็คุยไป ไม่ได้ปรารถนาถึงว่าเรา
จะไปไหนมาไหนเลย พอนั่งคุยกันเรื่องนั้น
เรื่องนี้แล้ว
‘ที! อยากจะไปเที่ยวเทรอ’ ท่านว่า

‘ก็คิดว่าอยากจะไปวิเวกภาวนาชั่วระยะ
กาล’ เราเรียนท่านว่าอย่างนั้น
ท่านนิ่งแล้วให้เหตุผลนะ นั่งอยู่สักครู่หนึ่ง
แล้วท่านก็ปรารถนาว่า
‘ถ้าอยู่ก็ได้กำลังใจ
ไปก็ได้กำลังใจ อยู่ดีกว่า
ถ้าอยู่ก็ได้กำลังใจ
ไปไม่ได้กำลังใจ อยู่ดีกว่า
ถ้าอยู่ไม่ได้กำลังใจ
ไปได้กำลังใจ ไปดีกว่า
ถ้าทั้งไปทั้งอยู่
ไม่ได้กำลังใจ ให้อยู่ดีกว่า’
คำพูดของท่านแยกออกมาละเอียดมาก
‘เออ! ไป’ ท่านว่า...
ทีนี้เวลาจะไปก็จำได้ว่า เดือน ๓ ขึ้น
๓ ค่ำ เราไม่ลืมนะ ก่อนจะไปก็ ‘กระผมไป
คราวนี้ คงจะไม่ได้กลับมาร่วมทำมาฆบูชา
คราวนี้’ เราก็ว่าอย่างนั้น ไป ๙ วัน ๑๐ วัน
กลับมา ทางมันไกลนี่ เดินด้วยเท้าทั้งนั้นแหละ
‘เอ้อ บุชาคนเดียวนะ มาฆบูชาคนเดียว
จริงๆ นี่’ ท่านว่าอย่างนั้นแล้ว ชี้เข้าตรงนั้นะ
‘พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา เป็นมาฆบูชาทั้ง
นั้นแหละ เอาตรงนี้นะ’

จากนั้นก็ไป ... พอเราไปสัก ๖-๗ วันมั้ง
‘เออ! ท่านมหาไปอยู่ยังงั้น’ ถามถึงเรื่องนะ
คือท่านพูดเรื่องอะไรเกี่ยวกับเรา พระเณร
จะเป็นผู้เล่าเรื่องให้เราฟังหมดนั่นแหละ สำหรับ
ท่านเองเฉยนะ เราก็จับไว้ลึๆ ท่านถามถึงเรา
ยังงั้นเราทราบแล้วเราก็เงิบ คือเป็นอย่างงั้น
ตลอดมาพ่อแม่ครูจารย์มัน
เพราะฉะนั้นถ้าไม่จำเป็นจริงๆ เราก็ไม่
อยากไปจากท่านเพราะรู้สึกว่าคุณเมตตามาก
ทั้งที่อนุญาตให้ไป แต่ต้องถามถึงเรื่องราว
‘ที! ท่านมหาไม่เห็นมานะ หลายวันแล้ว’
บางทีธรรมะท่านขึ้นภายในใจ ‘เออ! วันนี่
บาลีผูกขึ้นแล้ว ท่านมหา มาจะให้ท่านมหา
แปลให้ฟังนะ’ ท่านว่าอย่างนั้น
รอท่านมหา มาก่อนแล้วค่อยพูด พอเรา
มาท่านก็ว่า ‘นี่บาลีขึ้นแล้วนะ ยกบาลีขึ้น
บั้ง บั้ง เอ้า! แปล ใครเป็นมหา’
เราก็ขอมิมนต์พ่อแม่ครูจารย์โปรดเมตตา
ไปเลย ท่านก็ฟังทันทีเลย ก็ท่านรู้หมดแล้วนี่
ท่านหาอุบายที่จะก้าวเดินธรรมของท่านต่างหาก
โดยเอาเราเป็นพื้นฐาน เพราะธรรมะภายในใจ
ท่านมักจะเกิดเป็นบาลี บาลีเป็นภาษาสมัคร
ความเข้าใจขึ้นพร้อมกันเลย บาลีขึ้นยังงั้น

มามบูชา

“...วันมาฆบูชา คล้ายกับวันปลงพระชนมายุสังขารของพระพุทธเจ้า ที่จะทรงลาโลกาสงสาร หรือลาเรือนจำแห่งวัฏจักร สละธาตุขันธ์ทิ้ง เพราะเป็น “ภารา ทเว ปัญจกขันธ์ธา” มาเป็นเวลาแปดสิบ พระพรรษาแล้ว ซึ่งเป็นภาระหนักมาก ทรงแบกมาถึง ๘๐ ปี หนักตลอดเวลา ไม่เคยเบาเลย คือ ธาตุขันธ์นี้แล อย่างอื่นยังมีเบาบ้างหนักบ้าง พอได้หายใจโล่ง ข้าว น้ำ เราหาบหิ้วมาหนักๆ นี้ เราคิดกันไป รินไป ใช้อย่างอื่นไป ก็หมดไป หมดไป แล้วก็เบาไป ส่วนธาตุขันธ์แบกมาตั้งแต่วันเกิด ไม่เคยเบา หนักมาเรื่อยๆ ยิ่งเด่ายิ่งแก่ กำลังวังชาที่จะแบกจะหามไม่พอ ก็ยิ่งปรากฏว่าหนักขึ้นไป โดยลำดับ ท่านจึงว่า “ภารา ทเว ปัญจกขันธ์ธา ขันธ์ทั้งห้านี้เป็นภาระอันหนักมาก”

แบกรูป แบกกายหนักแล้วยังไม่แล้ว ยังแบกทุกขเวทนาที่มีอยู่ในกาย แบกสัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งล้วนแต่เป็นของหนัก และยังทิ่มแทงหัวใจเราอีกด้วยไม่เพียงหนักเฉยๆ มันยังมีหนาม อันแหลมคมเสียบแทงเข้ามาภายในใจอีก

พระพุทธเจ้าท่านทรงอดทนแบกธาตุขันธ์นี้มาจนถึง ๘๐ พระพรรษา วันนี้พูดง่ายๆ ก็ว่า “โอ๊ย! ขันธ์นี้เหลือทนแล้ว ลาเสียทีเถอะ!” อันเป็นการปลงพระทัยว่า จะทรงปลงพระชนมายุสังขาร จากนี้ไปอีกสามเดือนจะทรงสลัดปัดทิ้งภูเขาภูเขาเรานี้เสียที ทรงตรึกในวันเพ็ญเดือนสามเช่นนี้ ในวันเพ็ญเดือนสามนั้นเองปรากฏว่า ยังมีพระสาวก ๑,๒๕๐ องค์ ต่างองค์ต่างมาด้วยอัธยาศัยน้ำใจ ของตัวเอง ซึ่งไม่ต้องถูกเชื้อเชิญนิมนต์มาแม้แต่องค์เดียว มารวมกันในวันนั้นโดยพร้อมเพรียง จึงได้ประทานพระโอวาท เป็น “วิสุทธิอุโบสถ” ขึ้น ให้บรรดาสาวกอรหันต์ทั้งหลาย เป็นเครื่องรื่นเริง ในธรรมของพระพุทธเจ้าที่ประทานในวันนั้น ในบทความย่อๆ ว่า

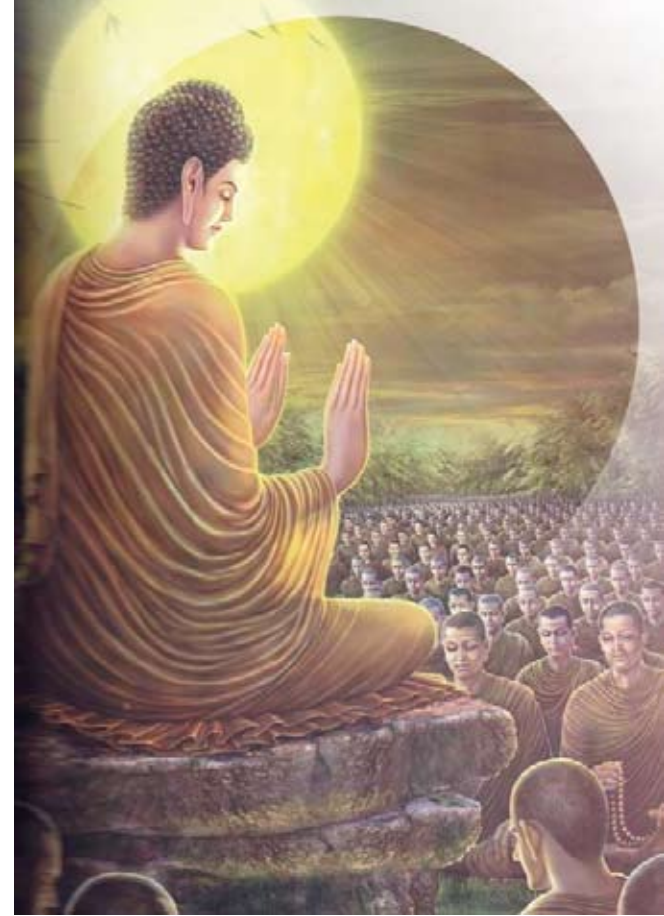
สัพพปาปัสส อกรรมัง การไม่ทำบาป ความเศร้าหมองอันเป็นความทุกข์ทั้งปวง หนึ่ง .. จะทำด้วยวิธีใด ใจจึงจะไม่เศร้าหมอง? กุสลัสสัมปทา จงยังความฉลาดให้ถึงพร้อมเพื่อจะแก้ไข เพื่อชกฟอก ความเศร้าหมอง คือ “บาป” นั้นออกจากใจ แล้วกลายเป็น สจิตตปริโยทปนัง ขึ้นมา คือใจจะผ่องใส .. นี่คือพระโอวาทของพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ อนุปวาโท อย่าไปกล่าวไม่ดีกับผู้อื่นผู้ใด อนุปมาโต อย่าฆ่า อย่าทำลาย หรือทำร้ายสัตว์ มนุษย์ ไม่ดี ปาฏิโมกเข จ สังวโร สำรวมอยู่ในข้อธรรมข้อธรรม ที่จะจะเป็นเครื่องถอดถอนกิเลส มัตตัญญุตตา จ ภัตตัสสมิง ให้รู้จักประมาณในการกินอยู่พินทุย อย่าให้พุ่มเฟือยจนเกินเหตุเกินผลสำหรับนักปฏิบัติ ให้รู้จักประมาณในทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับตน ปินตัญญุสยนาสนัง ให้แสวงหาที่นั่งที่นอนอันสงบ เพื่อกำจัดกิเลสด้วยความวิเวกนั้นๆ อธิจิตเต จ อาโยโค พึงประกอบจิตให้ยิ่งในอรรถธรรมด้วยสติปัญญาไปโดยลำดับ

นี่เป็นพระโอวาทที่ประทานเป็นเครื่องรื่นเริงแก่บรรดาพระสาวกอรหันต์ ๑,๒๕๐ องค์ในเวลาบ่าย ซึ่งคล้ายกับวันนี้ พระโอวาททั้งหมดนั้นเป็นเครื่องรื่นเริงสำหรับสาวกอรหันต์เหล่านั้น ไม่ใช่แสดงเพื่อที่ท่านเหล่านั้นยึดเป็นเครื่องมือ เพื่อชกฟอกกิเลส หรือนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสอาสวะ ออกจากจิตใจแต่อย่างใด เพราะท่านเหล่านั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ล้วนๆ แล้วทั้งนั้น จึงเรียกว่า “วิสุทธิอุโบสถ” ที่ประทานพระโอวาทในท่ามกลางพระสาวกอรหันต์ ๑,๒๕๐ องค์ นี้ก็เพียงครั้งเดียวเท่านั้น ไม่ปรากฏอีกเลยในศาสนาของพระพุทธเจ้า ทั้งตอนที่ยังทรงพระชนม์อยู่และเวลาที่ปรินิพพานไปแล้ว และตลอดไป คงไม่มีซ้ำอีก

ที่เราระลึกถึงท่านเหล่านั้น ก็เพราะท่านเป็น “อัจฉริยบุคคล” เป็นบุคคลอัจฉริย ในท่ามกลางแห่งมนุษย์ทั่วโลกที่ล้วนเป็นผู้มีกิเลสสมม หนักหม่อมอยู่ภายในใจ ไม่ปรากฏแม้คนหนึ่งจะบริสุทธิ์อย่างท่าน

เมื่อขยายความออกก็มีเท่านี้ นี่เป็นพระโอวาทของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย หรือเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ที่ประทานไว้ ..

ถึงวันเพ็ญเดือนหก ก็เป็นวันทรงปลงสังขาร ตามที่ทรงประกาศไว้ ตั้งแต่วันเพ็ญเดือนสาม ซึ่งคล้ายกับวันนี้ จากนั้นมา เรื่องธาตุเรื่องขันธ์ถึงบังคับก่อกวน ก็หมดสิ้นไปจากพระพุทธเจ้า เป็น “อนุปาติเสสนิพพาน” ล้วนๆ หมดความกังวล หมดความรับผิดชอบในสมมุติทั้งปวง ไม่มีอะไรเหลืออยู่เลย นี้เรียกว่า “ธรรมเหนือโลก” “ธรรมสุดส่วน”...

ความเข้าใจไม่ต้องแปล คือขึ้นพร้อมกัน ความเข้าใจปรากฏขึ้นพร้อมกัน

นี่เราพูดเรื่องพ่อแม่ครูจารย์มันเมตตาท่านเมตตาเราสุดขีด เราปฏิบัติต่อท่านมันเข้ากันได้เรียกว่าทุกกระเบียดก็ไม่ผิด เราเป็นปลุชชาก็ตาม แต่ความเทิดทูนเคารพเลื่อมใสที่มีต่อท่านนั้นมันเต็มหัวใจ... ทีนี้พอถึงวันมาฆบูชา ลายๆ น้อยประมาณสัก ๑๑ โมง ท่านถามพระ

‘ท่านมหาไม่มีมารี? เห็นท่านมหาไหม?’

พระว่า ‘ไม่เห็นครับกระหม’

‘ไปไหนกันหนา?’ พอบ่าย ๒ โมง ๓ โมง

เอาอีกถามอีก ตกเย็นเข้ามาอีกถามอีก

‘เอ้ มันยังเงาท่านมหาไปยังเงา?’ เหมือน

กับว่าท่านมีความหมายของท่านอยู่ในนั้น เหมือนกับว่าท่านจะเทศน์ให้เต็มที่ เพราะท่านจะป่วย ก่อนนั้นท่านไม่ได้ป่วยนี่นะ แต่ท่านทราบของท่านไว้แล้วเรื่องเหล่านี้ ตอนที่เราจะลาท่านไป ท่านก็ตีๆ อยู่นี่ พอถึงเวลาท่านลงมาศาลาหันหน้าปูปมา

‘ทือ? ท่านมหาไม่ได้มารี?’

‘ไม่เห็นครับ’ ใครก็ว่าอย่างนั้น

‘เอ้ มันยังเงา? ท่านมหาไปยังเงา?’ ว่า

อย่างนี้แปลกๆ อยู่ ทั้งๆ ที่ได้ตกลงเรียบร้อยแล้ว ท่านมีอะไรของท่านอยู่ แล้วท่านก็เทศน์ตั้งแต่นั้นจนกระทั่งถึง ๖ โมง ฟาดวันมาฆบูชา

โธ้ย เอาอย่างหนักเที่ยวนะ ๔ ชั่วโมง ตั้งแต่ ๒ ทุ่มถึง ๖ ทุ่มเป็ง

เทศน์จบลงแล้ว ‘โธ้ย เสียตายท่านมหา ไม่ได้มาฟังด้วยนะ’ ว่าอีกนะซ้ำอีก ก็เหมือนอย่างว่าเทศน์ครั้งสุดท้าย จากนั้นมาท่านไม่ได้เทศน์อีกเลยนะ

พอเดือน ๔ แรมค่ำหนึ่ง ผมก็มาถึง ผมไปเดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำ ถึงเดือน ๔ ขึ้น ๓ ค่ำ ก็เป็น ๑ เดือนพอดี เดือน ๔ แรม ๑ ค่ำ ผมกลับมา ผมจำได้แต่ข้างขึ้นข้างแรม จำวันที่ไม่ได้ เหตุที่จะจำได้ก็เพราะว่า พอผมขึ้นไปกราบท่านตอนบ่าย พอท่านออกจากที่แล้วผมก็ขึ้นไปกราบ

‘มันยังงั้นท่านมหาหนี่’ ท่านว่าอย่างนี้ ‘เทศน์เสียจนฟ้าดินถล่มก็ไม่มาฟังกัน’

นี่เราถึงได้ขออนพิจารณา อ้อ ที่พระท่านเล่าให้ฟังอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นเพราะเหตุนี้เอง

‘เทศน์เสียจนฟ้าดินถล่ม นี่ผมเริ่มป่วยแล้วนะ เริ่มป่วยมาตั้งแต่วันขึ้นนี้’ นั่นท่านว่า...

หลวงปู่มั่นเดือนลวงหน้า

การอบรมพระเถระของหลวงปู่มั่นมีเป็นการเฉพาะภายในวัดป่าบ้านหนองผือ และประชุมอบรมพระที่มาจากสถานที่ต่างๆ โดยรอบ ดังนี้

“...วงกรรมฐานนี้การอบรมถือเป็นอันดับหนึ่ง พอถึงกาลเวลาแล้วเหมือนเด็กหิวนมจะได้มาฟังเทศน์ครูบาอาจารย์ จิตใจยิ้มแย้มแจ่มใส หน้าตาผ่องใส มาจากที่ต่างๆ ที่ท่านไปภาวนาอยู่ไม่ไกลนัก สถานที่ ๔ กิโลเมตร ๕-๖ กิโลเมตร พอถึงวันประชุมท่านอบรมนี้พระมาจากที่ต่างๆ บางแห่งถึง ๙ กิโลเมตร ก็มา ท่านอบรมตอน ๒ โมง คือกลางวันจะมีเฉพาะภายในวัด แต่สำหรับข้างนอกท่านมีการประชุมอบรมกันตามวัน ท่านถือเอาวันลงปาฏิโมกข์รวมตามหลักธรรมหลักวินัย

คือปาฏิโมกข์นั้นสวดหลักเกณฑ์ของพระวินัย สำหรับพระผู้ปฏิบัติตามพระวินัยวัน ๑๕ ค่ำ มีผู้สวดปาฏิโมกข์ ปาฏิโมกข์เป็นข้อยืนยันของพระผู้รักษาพระวินัย มายืนยันสวดปาฏิโมกข์ สำหรับวงกรรมฐานถึงวันเช่นนั้น

พระอยู่ในที่ต่างๆ หลั่งไหลมาด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใสเหมือนเด็กหิวนมแม่นั้นแหละไม่ผิดอะไรกัน ด้วยความพอกพอกใจ วันนี้จะได้ยินได้ฟังการอบรมจากท่าน เพราะที่อยู่ห่างๆ จะได้มาเป็นบางเวลา ไม่เหมือนที่อยู่ใกล้วัดกับท่าน อยู่ในวัดก็เรียกว่าเป็นกรณีพิเศษอยู่โดยดี แต่อยู่นอกๆ จะได้มาในวันอุโบสถ ..

วันอุโบสถปาฏิโมกข์ส่วนมากท่านจะเทศน์เวลาบ่าย ๒ โมง ปายโมงก็เริ่มลงอุโบสถสวดปาฏิโมกข์ พอบ่าย ๒ โมงท่านก็ให้โอวาทพระสงฆ์ .. โอวาทนั้นจะเด็ดมากอยู่นะ เพราะมีแต่พระล้วนๆ โอวาทท่านจะเด็ดเฉียบขาดๆ แม่นยำๆ ...”

เมื่อหลวงปู่มั่นชราภาพมากแล้ว ท่านจะพูดเตือนพระเถระอยู่เสมอให้ตั้งอกตั้งใจ เพราะการอยู่ด้วยกันมิใช่เป็นของจืดจางวาว มีแต่ธรรมเท่านั้นเป็นสิ่งที่ควรยึดอย่างมั่นใจตายใจ ครูอาจารย์เป็นของไม่แน่นอน อยานอนใจว่า ได้มาอยู่กับครูกับอาจารย์แล้วท่านจะอยู่กับเราตลอดไป เมื่อนานเข้าๆ หลวงปู่มั่นก็เปิดออกมาอีกว่า

“...ใครจะเข้มแข็ง ความพากเพียรอะไรก็ให้เข้มแข็ง มีความรู้ความเป็นอะไรภายในจิตใจ เอ้า ให้มาถามมาเล่า ให้ฟัง ภิกษุเฒ่าจะแก่ให้...นี่เวลาภิกษุเฒ่าตายแล้วยากนะ ใครจะแก้เรื่องจิตใจทางด้านจิตตภาวนา นี่ไม่นานนะ”

ท่านย้าลง “ไม่เลย ๘๐ นะ...๘๐ ก็นี่มันนานอะไร พวกมันมานอนใจอยู่ได้เธอ...”

เมื่อหลวงปู่มั่นพูดเตือนดังกล่าว พระเถระทั้งหลายต่างสลดสังเวชใจ รีบตั้งหน้าตั้งตาเร่งปฏิบัติกัน สำหรับตัวท่านเองท่านเล่าถึงเหตุการณ์ตอนสำคัญนี้ให้พระเถระฟังว่า

“...เหมือนกับว่าจิตนี้มันลั่นริกๆ อยู่ พอได้ยินอย่างนั้นแล้วความเพียรก็หนัก เวลาครูบาอาจารย์ยังมีชีวิตอยู่เราก็ได้ฟังพาอาศัยร่วมเงาท่านแก้อรรถข้อธรรมที่สงสัย ก็เร่งความเพียรเข้าเต็มทีๆ พอท่านย่างเข้า ๘๐ ปี ท่านก็เริ่มป่วยแหละ พอป่วยแล้วท่านบอกไว้เลยเชียว เนะฟังซิ ซึ่งท่านเคยป่วยเคยไข้มาไม่รู้กี่ครั้งก็ทน เป็นไข้มาลาเรียเป็นไขอะไร ท่านไม่เคยพูดถึงเรื่องเป็นเรื่องตาย แต่พอเป็นคราวนี้เพียงเริ่มเป็นเท่านั้น ไม่ได้มาก

อะไรเลย ท่านบอกว่า

‘ผมเริ่มป่วยมาตั้งแต่วันขึ้นนี้’

เพราะเราเพิ่งกลับมาจากไปเที่ยวภาวนาอยู่ที่อำเภอวาริชภูมิ มาถึงท่านตอนค่ำ เราไปถึงวันค่ำหนึ่ง ท่านก็ป่วยขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๔ ผมจำได้ขนาดนั้นนะ วันค่ำหนึ่งเราก็กกลับมาถึงท่าน

‘ผมเริ่มป่วยตั้งแต่วันขึ้น’ วานขึ้นก็หมายถึงวันขึ้น ๑๔ ค่ำ ‘นี่ป่วยครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายนะ ไม่หาย ยาจากเทวดาชั้นพรหมไหนๆ ก็มาเถอะ ไม่มียาขนานใดในโลกนี้จะมาแก้ให้หาย ใช้นี้จึงเป็นใช้สุดท้าย แต่ไม่ตายง่ายนะ เป็นโรคทรมาณ เขาเรียกว่าโรคคนแก่อย่าไปหาหยูกหายามาใส่มารักษา มันเป็นไปตามสภาพของชั้นนี้แหละ เอมารักษา ก็เหมือนกับใส่ปุ๋ยแล้วรดน้ำไม้ที่ตายยืนต้นแล้วมันแหละ จะให้มันผลิดอกออกไปออกผลเป็นไปไม่ได้ ยิ่งแต่เวลาของมันเหลืออยู่ที่จะล้มลงจมแผ่นดินเท่านั้น ... นี่ก็อยู่แต่มันยังไม่ล้มเท่านั้นเอง จะให้หายด้วยยาไม่หายนะ นี่เพียงเริ่มเป็นเท่านั้น’

ท่านว่าอย่างนั้น แน่ไหม? ฟังซิ .. ท่านอาจารย์มั่น แน่นยำมาก ท่านเคยบอกกับพระอยู่เรื่อยๆ เวลาสงบสติเสรีจเรียบร้อย .. ผมถึงได้กราบสุดหัวใจผม ท่านเปิดออกมาอย่างนั้นไม่มีอะไรผิด

‘ย่างเข้า ๘๐ ไม่เลย ๘๐ นา โครนี้่เป็นไขวาระสุดท้าย จะไม่หายจนกระทั่งตาย จะตายด้วยป่วยคราวนี้แหละ แต่ไม่ตายง่าย เป็นโรครมานาน’

ก็เป็นจริงทุกอย่างที่ท่านพูด ตั้งแต่เดือน ๔ ถึงเดือน ๑๒ ฟังซิ ๗-๘ เดือนท่านเริ่มป่วยไปเรื่อยๆ เหมือนกับค่อยๆ สูดเข้าไป สูดท้าย ก็เป็นอย่างงั้น...”

หมู่คณะฟังหลวงปู่มั่นเทศน์

คราวหนึ่งในช่วงต้นปี ๒๔๙๒ ขณะที่ยังคงหลวงตากำลังรุดงค์อยู่บ้านคำบิต อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนครนั้น หลวงปู่บุญจันทร์ กมโล และหมู่คณะก็ได้รุดงค์ไปพบและขอพักอยู่กับท่านระยะหนึ่ง และเมื่อใกล้วันวิสาขบูชา ก็ได้พบกันอีกครั้งที่วัดป่าบ้านหนองผือ ในประวัติหลวงปู่บุญจันทร์ได้กล่าวถึงวิถีปฏิบัติขององค์หลวงตาต่อพระอาคันตุกะที่เข้ากราบหลวงปู่มั่นในครั้งนั้นไว้ ดังนี้

“...หลวงปู่ (บุญจันทร์) พร้อมด้วยลูกศิษย์ .. เทียววิเวกขึ้นไปบนภูอ่างศอ ซึ่งเป็นภูเขาสูงลูกหนึ่งที่ใหญ่ในเทือกเขาภูพานที่ภูอ่างศอนี้เต็มไปด้วยต้นไม้ใหญ่ๆ เขียวชอุ่ม และมีสัตว์ป่านานาชนิด ตกเวลากลางคืนมีเสียงสัตว์ป่าที่เทียวหากินกลางคืนส่งเสียงร้องประกอบกับความวิเวกวังเวงในเวลาตึกสงัดทำให้จิตใจตื่นอยู่ตลอดเวลา และตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เมื่อพักวิเวกอยู่บนภูอ่างศอพอสมควรแล้ว .. จึงลงจากภูอ่างศอ มุ่งหน้าสู่บ้านคำบิต อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร ..

พอมาถึงบ้านคำบิต ได้ทราบที่ท่านพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน พักวิเวกอยู่ที่เสนาสนะป่าหนองน่อง บ้านคำบิต จึงได้พาลูกศิษย์เข้ากราบนมัสการ และพักอยู่กับท่าน ๗ คืน ตอนเช้าเข้าบิณฑบาตในหมู่บ้านคำบิต เวลาใกล้ออกจากบ้าน หลวงปู่จะรับ

เครื่องใช้ในการรุดงค์ของหลวงปู่มั่น ตลอดชีวิตสมณเพศของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ท่านรุดงค์ตามป่าเขาลำเนาไพร จาริกไปตามขุนเขาต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือเกือบตลอด เครื่องใช้ที่จำเป็นต่อรุดงค์คือ อัฐบริขาร กลด มุ้ง บังถาน (กระบอกไม้ไผ่ใส่น้ำ ใช้ทำความสะอาดหลังถ่าย) สายระเดียง (เชือกที่ใช้ทำราวผ้าหรือแขวนกลด) หมอน หนังสือมนต์ (แผ่นหนังที่ใช้ป้อนหรือรอน)

บาตรท่านพระอาจารย์มหาบัว แต่ท่านไม่ยอมให้รับง่ายๆ อาศัยความพยายาม ทำด้วยความเคารพ ทำด้วยความจริงใจ ในที่สุดท่านจึงยอมให้รับบาตรท่าน พอกลับถึงที่พักจัดแจงฉันภัตตาหารตามมีตามได้ เสร็จแล้วจึงได้กราบลาท่านพระอาจารย์มหาบัว เดินทาง(ต่อไป) ...

(ต่อมา) ในระยะนั้นเป็นเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ ใกล้จะถึงวันวิสาขบูชา ในขณะที่หลวงปู่ท่านมีความสงสัยในอุบายธรรมที่ได้ปฏิบัติอยู่ .. มองไม่เห็นใครที่จะแก้ความสงสัยนี้ได้ มีแต่ท่านพระอาจารย์มั่นเท่านั้นที่จะแก้ความสงสัยนี้ได้ หลวงปู่จึงให้ลูกศิษย์คอยอยู่ที่สำนักป่าหนองเม้า บ้านจำปา .. (และ) เดินทางไปที่บ้านไชยวาน อำเภอนองหาน .. บ้านต้อง .. บ้านหนองโคก ..

(ต่อมาได้) เดินทางด้วยเท้าเข้าไปบ้านหนองผือในพร้อมกับท่านพระอาจารย์-เพียร วิริโย .. พอเดินทางถึงวัดป่าหนองผือเป็นเวลาใกล้ค่ำ ได้พบท่านพระอาจารย์มหาบัวที่วัดป่าหนองผืออีก จึงได้กราบเรียนถามท่านถึงเวลาที่จะเข้ากราบนมัสการฟังธรรมจาก

ท่านพระอาจารย์ใหญ่มั่น .. พระอาคันตุกะที่ไปถึงใหม่จะต้องรอคอยก่อน

ท่านพระอาจารย์มหาบัวจะเป็นผู้เข้าไปกราบเรียนท่านพระอาจารย์ใหญ่มั่นก่อนว่า ‘ท่านให้พักในวัดหนองผือด้วยหรืออย่างไร หรือท่านจะให้พักกุฏิหลังไหน’

เมื่อท่านสั่งอย่างใดก็ตามตามอย่างนั้น ไม่ใช่จะทำตามอำเภอใจของตนเอง พอท่านพระอาจารย์มหาบัวเข้าไปกราบเรียนท่านพระอาจารย์มั่นแล้ว ท่านก็บอกเสนาสนะให้และบอกให้สร่งน้ำเสร็จแล้วจึงขึ้นไปกราบนมัสการฟังธรรมจากท่านพระอาจารย์ใหญ่มั่นบนกุฏิท่าน เมื่อหลวงปู่สร่งน้ำเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงนุ่งห่มครองจีวรให้เรียบร้อย ส้ารวมใจให้อยู่ในความสงบ ไม่ฟังชานไปในอารมณ์อย่างอื่น มีสติอยู่กับใจตัวเอง หลวงปู่เล่าว่าการสำรวมนั้นได้สำรวมระมัดระวังมาโดยตลอด พอคิดว่าจะไปกราบนมัสการท่านอาจารย์ใหญ่มั่น ยิ่งเพิ่มความระมัดระวังมากขึ้นเป็นพิเศษ พอขึ้นไปบนกุฏิท่านพระอาจารย์ใหญ่มั่น ต้องระมัดระวังไม่ให้มีเสียงอะไรบกวนท่าน

ในขณะนั้นได้มีพระเถระและพระภิกษุรูปอื่น ขึ้นไปนั่งฟังธรรมอยู่ก่อนแล้ว ท่านพระ- อาจารย์ใหญ่มันกำลังแสดงธรรมอยู่ พอ หลวงปู่ขึ้นไปแล้วก็กราบเบาๆ เสร็จแล้วก็ นั่งกำหนดจิตฟังธรรมจากท่านพระอาจารย์- ใหญ่มันต่อไป...”

ภายหลังหลวงปู่มันได้แสดงธรรมและ ถาถามถึงที่มาแล้ว ท่านก็พูดว่า

“ จะพิจารณาอะไร ผมปฏิบัติมานี้ ๔๐ ปี แล้ว ผมไม่เห็นจากกายกับใจ พิจารณาภาย แล้วก็พิจารณาใจจนหายสงสัย”

แล้วท่านก็แสดงธรรมต่อไป พอหลวงปู่- บุญจันทร์ได้รับโอวาทคำตอบจากหลวงปู่มัน ทั้งที่ยังไม่ได้ถามอะไร หลวงปู่ก็หมดความ สงสัยลงในขณะนั้น สำหรับหลวงปู่เพียร วิริโย เป็นพระอีกรูปหนึ่งที่ได้ฟังเทศน์หลวงปู่มัน อยู่ในขณะนั้นด้วย ในประวัติของท่านกล่าว ถึงเหตุการณ์ตอนนี้ว่า

“...ออกมาพักภาวนาอยู่ที่วัดป่าบ้าน หนองโตอีก ช่วงนี้มี หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ ท่านอาจารย์กุ ัมมทินโน ท่านอาจารย์สิงห์- ทอง ัมมวโร ท่านอาจารย์บุญมี ปริบูรณ์โณ แล้วผมก็ได้พักอยู่ด้วยกันที่นี่

พอดีใกล้วันวิสาขบูชา เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๙๒ ท่านอาจารย์บุญจันทร์ กมโล ท่านก็จะเข้าไปกราบหลวงปู่ใหญ่มัน และ ท่านก็ได้เข้ามาพักที่นี้ ๑ คืน พอวันรุ่งขึ้นฉัน จึงหันเสร็จแล้ว ท่านก็จะเข้าไปกราบหลวงปู่- ใหญ่มัน ผมเลยได้ร่วมเดินทางไปพร้อมกับ ท่าน นับว่าเป็นการเข้าไปกราบหลวงปู่ใหญ่- มันอีกเป็นครั้งที่ ๒ ของผม

พอไปถึงคืนนั้นก็ขึ้นไปกราบหลวงปู่- ใหญ่มันได้ฟังเทศน์ท่าน ท่านได้เมตตาถาม ขึ้นว่า ‘ท่านองค์ไหนมาจากท่านสิงห์ทอง?’

ผมได้ตอบกราบเรียนท่านไปว่า ‘เกล้ากระผมครับ’ แล้วก็นั่งฟังเสียงนาฬิกา อยู่ที่กุฏิของท่านนั่นเอง...”

หลวงปู่เพียรเล่าความรู้สึกในการฟัง เทศน์หลวงปู่มันครั้งแรกว่า “หลวงปู่มัน เมตตาเทศน์ให้ฟังแต่ผมฟังไม่รู้เรื่องว่าท่าน เทศน์อะไรบ้าง ผมเองตอนนั้นก็เหมือนลิง เหมือนควายตัวหนึ่ง”

สำหรับการฟังเทศน์หลวงปู่มันในครั้ง ที่สองหลวงปู่เพียรบอกว่า “หลวงปู่ใหญ่มัน ท่านเอาธรรมะข้างในมาเทศน์ให้ฟัง ผมก็ เลยฟังไม่รู้เรื่องที่ท่านเทศน์”

พระอาจารย์กุ ัมมทินโน

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ

หลวงปู่บุญจันทร์ กมโล

พระอาจารย์สิงห์ทอง ัมมวโร

หลวงปู่บุญมี ปริบูรณ์โณ

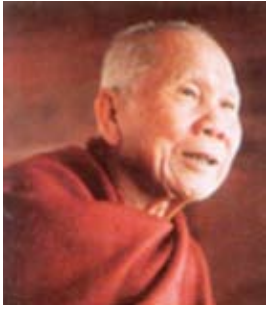

หลวงปู่เพียร วิริโย

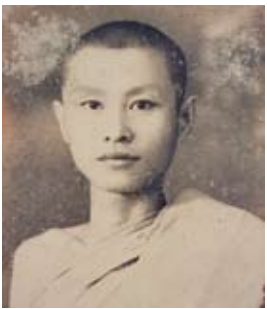

พระอาจารย์วัน อุตตโม

หลวงปู่หล้า เขมปัตโต

พระอาจารย์ทองคำ จารุวัฒน์

การพบกันเวลาออกวิเวกและการต้อนรับพระอาคันตุกะขององค์หลวงตาในครั้งนั้นทำให้ท่านมีความคุ้นเคยสนิทใจในธรรมต่อกันจนต้องได้เกี่ยวข้องช่วยเหลือกันอีกในกาลข้างหน้า

หมู่เพื่อนแก่นิมิต ๙ ปีสำเร็จ

เมื่อครั้งองค์ท่านจะออกปฏิบัติ มีนิมิตตาปะขาวมาหาแล้วนับข้อมือให้ดู นับถึง ๙ ก็หันมามองดูหน้าท่านก็รับรู้ความหมายกันว่าปฏิบัติ ๙ ปีสำเร็จ แต่ครั้นมาถึงวันออกพรรษาที่ ๑๖ ยังไม่เป็นไปตามนั้นจึงทำให้รู้สึกเสียวกำลังใจ จนต้องได้ปรารภปัญหากับหมู่เพื่อน ดังนี้

“...ภาวนาเก็บไว้ ๙ ปี มาขยายใจ ให้หมู่เพื่อนฟัง เพื่อนฝูงก็เป็นนักภาวนาด้วยกัน วันนี้ผมจะขยายใจให้ท่านฟังว่า

‘ผมเก็บความรู้สึกนี้ เวลาภาวนาปรากฏว่าตาปะขาวเดินเข้ามาหา นั่งภาวนาอยู่ พอจิตสงบเข้าไปบีบตาปะขาวเดินเข้ามา เดินเข้ามาก็มานับข้อมือให้เห็น นับเป็นข้อๆ ถึง ๙ ข้อ พอถึง ๙ ข้อแล้วก็เงยหน้ามาดูเรา ทางนี้ก็รับรู้กันว่า ๙ ปีสำเร็จ’

คิดว่าตั้งแต่วันบวชมาถึง ๙ ปีสำเร็จ พอถึง ๙ ปี ปีที่ ๙ แล้วแหมไพนรกเผาหัวอกจะตาย โอ๊ย มันจะ ๙ ปียังงี้ยังมีแต่ไพนรกแล้วคิดไปอีกว่าหรือตั้งแต่วันปฏิบัติออกไป ๙ ปี สำเร็จนะ ที่นี้เลยแยกไปนั้น

ที่แรก ๙ ปี ๙ พรรษาสำเร็จ แต่ที่ไหนได้ ๙ พรรษาจิตนี้เป็นไฟ มันจะสำเร็จได้อย่างไร ... เอา ถ้างั้นแยกไป เอาตั้งแต่ปฏิบัตินี้ ๙ ปี ว้างนั้นะ ก็เลยแยกไป ๙ ปี ... แต่ไม่ได้บอกว่าบวชมา ๙ ปีหรือปฏิบัติ ๙ ปีสำเร็จนะ เราก็จับอันนั้นเอาไว้เลย ...

๙ ปีนี้ไม่ได้เรื่องแล้วเป็นไฟ ๙ ปีที่บวชมานี้ คงจะเป็น ๙ ปีในการปฏิบัติมากกว่า .. ๙ ปี เราหมายถึงวันออกพรรษาเรานับเป็น ๙ ปีแล้วนะ พอออกพรรษาปุ๊บจิตนี้หมุนพอแล้ว หมุนตัวๆ แล้ว แต่ก็ยังไม่สำเร็จ มาออกพรรษาเสียวันนั้น

‘แล้วกัน ทำไมว่า ๙ ปีสำเร็จ นี้ออกพรรษานี้แล้วทำไมยังไม่สำเร็จ แต่จิตที่ละเอียดลอย ยอมรับ รับกันหากยังไม่สำเร็จ’

จึงไปเล่าให้เพื่อนฝูงฟัง ‘โอ้ ผมจะมาขยายใจให้ท่านฟัง นี้ผมภาวนาปรากฏทางภาวนาว่ามีตาปะขาวมาบอกว่า ๙ ปีสำเร็จ ผมก็บวชมาถึง ๙ ปีไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร เลยแยกออกมา ออกปฏิบัติ ๙ ปีสำเร็จ นี้ออกพรรษานี้เป็น ๙ ปีแล้ว ยังไม่สำเร็จเลย แต่ความละเอียดของจิตยอมรับว่าละเอียด หากยังไม่สำเร็จ’

ท่านก็แก้ตนะ เป็นคติได้ดี ผู้ปฏิบัติภาวนาด้วยกัน

‘โห ไม่ใช่คำว่า ๙ ปีนี้ ต้องหมายถึงตั้งแต่ออกพรรษาถึงเข้าพรรษาหน้านั้น ๙ ปีนี้ถึงจะครบถ้วน อันนี้มันฟังออกพรรษามานี้ยังอีกเท่าไรถึงวันเข้าพรรษาอีกอีกนานอยู่นะ ยังไม่ใช่ ๙ ปีวันออกพรรษา ๙ ปีนี้จนกระทั่งถึงพรรษาหน้า ๙ ปีเต็มมันละ สำเร็จไม่สำเร็จ ก็รู้กันตรงนั้นละ เต็มวันนี้ยังไม่ใช่ ๙ ปี’

พระท่านแก้ตนะ ‘หือ อย่างนั้นหรือ’ คึกคักตั้งใหม่ คราวนี้จิตก็ละเอียดอยู่นะ ฟาดกันเสียตั้งแต่นั้นละมา .. เป็นเครื่องปลอบใจดี เราก็คิดเพื่อนฝูงนักภาวนาด้วยกัน องค์นี้ท่านก็เด็ดเดี่ยวเก่งเหมือนกัน พูดเป็นคติเครื่องเตือนใจได้ จึงฟาดกันอีกตั้งแต่วันออกพรรษา ..

อันนี้เราก็ระลึกถึงคุณของท่านอยู่นะ ท่านแก้ตอยู่ .. นี้เราก็ไม่ลิ้มนะ คือเก็บไว้ตลอดไม่พูดให้ใครฟังเลย .. เพื่อนฝูงนักภาวนาด้วยกันนี้ปรึกษาหารือกันได้กำลังใจนะ นี้เราก็ไม่ลิ้มเพื่อนฝูงเตือนเรา ไม่ให้หมดหวังว้างั้นเถอะเรานี้รู้สึกจะหมดหวัง ตั้งแต่วันออกพรรษาปีมันยังไม่สิ้นนี้ ท่านก็มาแก้ให้อีก ..

องค์ที่ว่านี้เพื่อนฝูงด้วยกัน .. เป็นคู่ปรึกษาหารือกันได้ ว่าอะไรเป็นยังงั้น จิตใจเด็ดเดี่ยวเหมือนกัน .. ท่านพูดเป็นคติดี ไ้เรานึกว่าหมดหวังแล้วตั้งแต่วันออกพรรษาปีนั้นละหมดหวัง .. เราก็ไม่ลิ้มนะ นี้เพื่อนฝูงด้วยกันนะ ปรึกษาหารือกันทางจิตตภาวนา .. มีแก้ไขยับเข้าอีก แต่ก่อนก็ขยับอยู่แล้ว ที่นี้เพื่อนมาเพิ่มกำลังใจให้...”

ศิลาอนุปฏิฐาภหลวงปู่มั่นสุดหัวใจ

การป่วยครั้งนี้ของหลวงปู่มั่นเป็นจริงทุกอย่างตามที่ท่านพูดตั้งแต่เริ่มป่วยในเดือน ๔ สุมไปเรื่อยๆ จนถึงระยะออกพรรษา และเมื่อถึงวาระที่หลวงปู่มั่นป่วยหนักมากแล้วองค์หลวงตากกล่าวว่า ถ้าองค์ท่านไม่นอนทั้งคืน ท่านก็ไม่ยอมนอนทั้งคืนด้วยเช่นกัน และถึงแม้จะต้องได้นั่งอยู่กับที่นานมากเข้าๆ จนเริ่มรู้สึกเจ็บแวมมาก แต่เพราะความเคารพภักดีหลวงปู่มั่น แม้จะเจ็บมากเพียงไรก็ไม่ถือเป็นอารมณ์ยิ่งกว่าการคอยเฝ้าดูแลองค์หลวงปู่มั่นอย่างใจจดจ่อที่สุด ดังนี้

“เวลาพ่อแม่ครูจารย์มั่น ท่านป่วยหนักเข้าเท่าไร เราปฏิบัติต่อท่านเหมือนว่าเรานอนอยู่จับเดียวเท่านั้นนะ รับผิดชอบทุกอย่างก็รู้สึกว่าคุณเมตตาเรามาก ท่านจนเข้าไ้เท่าไร (หมายถึงอาพาธหนักขึ้น) เรายิ่งติดแนบตลอด หนีไปไหนไม่ได้ คอยดูแลคอยสังเกต คอยเตือนพระเณรให้ปฏิบัติต่อท่าน ให้เป็นความสงบเรียบร้อยเฉพาะท่าน ไม่ให้มีอะไรมากระทบกระเทือน เราต้องเอาอย่างหนักทีเดียว”

เมื่อองค์ท่านเจ็บหนักไปบ้าง ท่านก็ถือโอกาสนั้นออกไปเปลี่ยนอิริยาบถบ้าง ด้วยการไปเดินจงกรมในบริเวณใกล้เคียง โดยไม่ลืมที่จะให้พระที่ไว้ใจได้คอยดูแลองค์ท่านอยู่เงียบๆ ตลอดเวลาแทน ท่านบอกพระองค์นั้นไว้ด้วยว่า

“หากมีอะไรให้รีบบอกทันทีและคอยสังเกตดูว่า ถ้าองค์ท่านมีที่ท่าว่าจะตื่นขึ้น ก็ให้รีบบอกทันทีเช่นกัน”

การที่พระผู้เฝ้าใช้องค์ท่านต้องคอยบอกท่านอยู่เสมอๆ เพราะต่างก็สังเกตพบว่าเวลาองค์ท่านตื่นขึ้น เมื่อลืมตาขึ้นมามักจะถามขึ้นว่า

“ท่านมหาไปไหน?”

พระผู้เฝ้าใช้ก็จะรีบวิ่งไปบอกท่านทันที ในจุดที่นัดหมายกันไว้แล้ว ท่านเองก็รีบมาทันทีเช่นกัน ท่านเล่าถึงความห่วงความห่วงใยที่มีต่อหลวงปู่มั่นโดยเฉพาะเวลาป่วยหนักว่า

“...เราเคยคิดเกี่ยวกับท่าน เวลาท่านป่วยเอาท่านมาบ้านภู อำเภอมัญจาคีรีมาแล้ว

ผ้าที่หลวงปู่มั่นใช้ประจำวัน มีผ้าอาบน้ำฝน ผ้าปูนั่ง ผ้าปูนอน ผ้าเช็ดบาตร ผ้าเช็ดปาก ผ้าเช็ดมือ ผ้าเช็ดเท้า ถุงเท้า และผ้าบริวารที่เรียกรวมๆ กันว่า “บริวารโจล” ซึ่งท่านปะชุนด้วยองค์ท่านเอง ใช้สอยอย่างกระหมัดกระหม่อม ไม่สุรุ่ยสุร่าย

ตอนดึกๆ ไม่มีใคร มีแต่เราอยู่กับท่าน พระเณรก็อยู่ข้างนอก ผู้หลักก็มิ ผู้ไปพักก็มิ แต่สำหรับเรานั้นอยู่ในมุ้งเป็นประจำ สมมุติว่าท่านหลับทั้งคืนเราก็ไม่นอนทั้งคืนเลย คือเราไม่ยอมให้ใครเข้าไปเกี่ยวข้องกับท่าน ขนาดนั้นนะความห่วงของเรานะ

หลวงปู่แม่ครูจารย์มั่นห่วงขนาดนั้นนะ มันหากเป็นในหัวใจนิสสัยสันดานเรานี้ละ คือห่วงท่านไม่อยากให้ใครไปแตะต้องท่านเลย คือกลัวเขาจะไปจับพิธีท่าน ท่านไม่ใช่ออย่างนั้นจะไปตำหนิท่านอย่างนั้นอย่างนี้ คือเรามันเกิดทุนท่านสุดหัวใจแล้ว ยิ่งถ่ายหนักถ่ายเบาด้วยแล้วเราจะไม่ยอมให้ใครเข้าไปยุ่งเลย เราจะทำหน้าที่คนเดียวหมด...

เวลาเงียบๆ ท่านนอนมีลักษณะเหมือนควรวูควาง เสียงร้องอ้อ อ้อ เรา ก็ฟัง

ที่นั่นมันก็วิตกขึ้นมา แต่ความวิตกนี้ระวังนะ ไม่ใช่ปล่อยให้มันวิตกให้มันคิดขึ้นมาโดยอิสระ คือมีเครื่องระงับกันอยู่ คอยมีสิ่งที่จะคอยดับคอยตีกันอยู่นะ พอมันปรุงขึ้นมาว่า

‘ขณะที่ท่านแสดงลักษณะอย่างนี้นั้น ท่านจะเพลอบ้างหรือไม่?’ เท่านั้นละนะ

มันเหมือนกับว่ามีอันหนึ่งมาตบตีกันเลย ถ้าอยู่ในมือก็เรียกว่าหลุดมือไปเลยนะ ตกทันทีเลย ไม่คิดต่อไปอีก แต่ก็ไม่มีลิ้มนะความคิดที่แสบออกมา ท่านไม่แสดงมากนักะ พอนิดๆ เท่านั้นนะ ตามธรรมดาของชั้นธัมมก็แสดงเต็มตัวของมันละ ธรรมดาของคนทั่วๆ ไป แต่นั่นท่านพอระงับได้ ท่านก็ระงับของท่านไป...”

ดังนั้นในยามที่หลวงปู่มั่นป่วยหนักเช่นนี้ ท่านจะเป็นผู้ทำธุระต่างๆ เกี่ยวกับองค์ท่านด้วยตัวเองทั้งหมด เฉพาะอย่างยิ่งการถ่ายหนักถ่ายเบาขององค์ท่าน เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ องค์หลวงตากเมตตาอธิบายว่า

“...เราทำต่อท่านด้วยความจงรักภักดี เทิดทูนขนาดไหน ไม่ให้ใครเข้าไปยุ่งเลยและ ท่านก็ไม่เคยตำหนิอะไร เราทำกับท่านถึงจะโง่ หรือฉลาด เราขอถวายทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว ท่านไม่เคยตำหนิเรา จะถ่ายหนักถ่ายเบาอะไร เราจัดการเองหมด ไม่ให้ใครมายุ่ง กลัวใคร จะไปคิดไม่ดีในเรื่องอะไรๆ ที่เป็นอกุศลต่อท่าน เพราะปुरुชนเป็นได้นี้ละ

เราถึงเป็นปुरुชนก็ตาม แต่เรามั่นไม่ใช่อย่างนั้น เรามอบหมดแล้วนี่ มันต่างกันตรงนั้นละ สติปัญญาที่เรานำมาใช้กับท่าน ก็เรียกว่าเต็มกำลังของเรา...

เวลาถ่ายหนักนี้สำคัญมาก ไม่ให้ใครเห็นด้วยนะ เราทำของเราไม่ให้ใครมองเข้าไปเห็นเลยนะ เอาร่างกายเอาตัวของเราบังไว้หมดเลย ทำคนเดียวของเรา แต่ก่อนไม่มีกระดาษ ไม่มีถุงพลาสติก มีแต่กระโถนกับผ้าขี้ริ้ว ผ้าอะไร กระดาษก็มีแบบกระดาษห่อพัสดุ

เวลาท่านถ่าย เราก็เอามือรองที่ทวาร ท่านเลย หย่อนบิ๊บใส่บิ๊บ หย่อนบิ๊บใส่บิ๊บ เสร็จแล้วเอาผ้าคอยเช็ดตรงนั้น ให้ท่านถ่ายลงกับมือเราเลยนะ ไม่ให้ใครเข้าไปยุ่งเลย...

เราก็เอามือเรานี้กอบโกยอุจจาระใส่กระโถนเสร็จเรียบร้อยแล้วเราก็ถึงจะยื่นออกไปผู้ที่คอยรับอยู่ข้างนอกเต็มอยู่แล้วนะ แต่ไม่มีใครกล้าเข้ามา เพราะเราไม่ให้เข้า...

เสร็จเรียบร้อยแล้ว เราทำความสะอาดตัวเอง ทำเองเสร็จแล้ว เราก็วิ่งออกมา เพราะพระอยู่ข้างนอกเต็มหมด อยู่ในนั้นมีแต่เราคนเดียว...”

เป็นตายไม่ว่า เพื่อหลวงปู่มั่น

ในระยะเวลาที่หลวงปู่มั่นไต่ด้วยโรควัณโรค ซึ่งเป็นโรคติดต่อร้ายแรง ผู้เข้าไปใกล้ซัดติดพันด้วยย่อมมีโอกาสที่จะติดเชื้อสูงมากและจะต้องเสียชีวิตแน่นอน ดังนี้

กระโถนที่หลวงปู่มั่นใช้

“...โรควัณโรคสมัยนั้นแก้ไม่ตก ใครเป็นแล้วต้องตายเท่านั้น พ่อแม่ครูจารย์มั่น ท่านป่วยเป็นวัณโรค แต่เดชะบุญอันหนึ่ง ที่มั่นก็คิดคาดไม่ถูกเหมือนกัน เพราะวัณโรคนี้ ใครเป็นเข้าไปแล้วมันก็ต้องติดวัณโรค

เราอยู่กับท่านคลอเคลียกันอยู่เหมือนพ่อ กับลูก พอตกตอนเย็นเขาจะเอาสำลีนั่นมาวางไว้ใส่กะละมัง ท่านจะไอ ไอแล้วขากเสลดไม่ออก เราก็ต้องช่วยเอาสำลีนี้น้หอมมือกว้านช่วยท่าน กว้านอยู่ตลอด หนาวเท่าไรยิ่งไอ

คำว่า **วัณโรค** ก็รู้อยู่ แต่เราก็ไม่เคยไปสนใจกับวัณโรค มีแต่สนใจกับท่านอย่างเดียว

ใครก็บอกว่า ‘อ้าย! เวลาคลุกคลีกับท่านมากๆ จะทำให้เป็นวัณโรค’

‘จะเป็นอะไรวะ เราไม่สนใจ’

จนกระทั่งทุกวันนี้เรายู่มากปกติดีไม่มีอะไร...”

นอกจากจะไม่กังวลกับการติดเชื้อวัณโรค จากหลวงปู่มั่นแล้ว ท่านยังต้องอยู่คลอเคลีย ใกล้ชิดติดพันกับองค์ท่านอยู่ตลอด แม้เวลาไอ ท่านก็เอาสำลีกว้านเสลดออกช่วย และยิ่งในเดือน ๑๑-๑๒ อากาศหนาวเย็นเข้ามา องค์ท่านก็จะไอหนักขึ้น ถ้าคืนไหนไม่ได้นอน ท่านก็ไม่นอนด้วย เพราะต้องช่วยกว้านอยู่ตลอดคืน ท่านว่าสำลีสที่ใช้แล้วนี้ถึงกับล้นพูนกะละมังเลย เพราะต้องกว้านออกเรื่อยๆ เหตุการณ์ในตอนนี้นั้นก็เคยเล่าไว้ว่า

“ถ้าวันไหนท่านไม่หลับ เราก็ไม่ได้หลับ ถ้าวันไหนท่านได้หลับบ้าง เราก็ออกไปเดินจงกรม กลางวันไม่ไอท่านจะอยู่สบาย ก็ให้พระที่พอไว้ใจได้องค์ใดองค์หนึ่งอยู่แอบๆ ท่าน อยู่ข้างๆ แต่ไม่ได้เข้ามุ้งกับท่าน เราก็ได้พักในตอนนั้น ถ้ากลางคืนนี้ เตรียมพร้อมตลอดเวลา

ถ้าพูดถึงพ่อแม่ครูอาจารย์มั่น เราเทิดทูนสุดหัวใจ เรามอบหมดทุกอย่าง ไม่มีอะไรเหลือ ติดเนื้อติดตัวเรา เรา มอบหมดเลย ความลำบากลำบาก เราไม่สนใจ เรามอบหมดเลย”

ที่หลวงปู่มั่นคอยถามถึง ท่านมหาอยู่เสมอนี้ ไม่ใช่เพิ่งจะมีขึ้นในระยะนี้เท่านั้น ก่อนหน้านี้ก็มีและแม่ในคราวที่ท่านออกเที่ยววิเวกหลายต่อหลายวันเช้า องค์ท่านก็เริ่มถามกับพระเณรขึ้นแล้วว่า

“...เอ ท่านมหาไปไหนนา? ไปหลายวันแล้วนะ...”

ครั้นเมื่อท่านกลับมาถึงวัด หลวงปู่มั่นก็ไม่พูดอะไร แต่พระเณรก็แอบเอาเรื่องนี้ไปเล่าให้ท่านฟัง ท่านก็ทำเหมือนกับไม่รู้อะไร แต่พอท่านได้ออกเที่ยวอีกหลายวัน หลวงปู่มั่นก็ได้ถามพระเณรขึ้นอีก เช่นว่า

“เออ มหาไปหลายวันแล้วนะ ไม่เห็นนะ”

ความเมตตาอย่างน่าประทับใจที่ครูบาอาจารย์มอบให้นี้ ก็คงด้วยเพราะองค์ท่านล่วงรู้ถึงหัวใจของท่านที่ยอมมอบทุกอย่างชนิดไม่มีอะไรเหลือ เพื่อเทิดทูนเคารพบูชาคุณอย่างสุดหัวใจต่อองค์ท่านนั่นเอง

ดวงประทีปใกล้สิ้นแสง หลวงปู่มั่นสังวั

เหตุการณ์ในระยะที่หลวงปู่มั่นอาพาธหนักเข้าๆ นี้ หลวงปู่หลักก็ได้บันทึกไว้เช่นกันว่า

“...ครั้นล่วงเวลามา ๒๔๙๒ ปวารณาออกพรรษาแล้ว องค์หลวงปู่ก็ชราพาธทวีเข้า พระอาจารย์มหาก็ได้จัดพระเณรเปลี่ยนวาระเข้าเฝ้ารอบๆ ใต้ถุนและรอบกุฏิขององค์หลวงปู่ แต่ครู่บาวัน ครูบาทองคำและข้าพเจ้าไม่ได้เปลี่ยน เพราะได้ถูกนอนเฝ้าที่ข้างบนระเบียบ กุฏิองค์ท่านและก็มีงานประจำตัวคนละครึ่งทาง ข้าพเจ้ามีงานประจำตัวรักษาไฟอั้งโล่และคอยชำระอาคมของหลวงปู่

วันหนึ่งตอนกลางวันประมาณสี่โมงเช้ากว่าๆ หลวงปู่องค์ท่านสั่งข้าพเจ้าว่า

‘ถ้าเราตายรีบพากันเผาโดยด่วนเนื้อ’

ปรารภแบบเย็นๆ เเบาๆ

ตะกร้าโคมไฟ ที่องค์หลวงปู่มั่นใช้ เวลาเดินจงกรม

‘ถ้าเผาแล้ว จงส่งข่าวไปหาท่านเจ้าคุณ
ธรรมเจดีย์และญาติของเรา’

กล่าวสั้นๆ เบาๆ แล้วองค์ท่านหลวงปู่
ก็นิ่งภาวนานอน ไม่รู้จะกราบเรียนอย่างไร
เพราะอ้ายกิเลสน้ำตามันออกมาแล้ว ทั้งเอี้ยวคอ
ไปแลดูครุบาวัน ครุบาวันก็แลดูประสพสายตากัน
แต่ต่างคนก็ต่างนั่งอยู่เฉยๆ อีกสักครู่หลวงปู่
องค์ท่านบอกสั้นๆ ว่า

‘เอาไฟไปดับเสีย เพราะร้อนบ้างแล้ว
พากันไปพัก จะอยู่องค์เดียวไปสักพักก่อน’

แล้วก็พากันเก็บสิ่งของเฉยๆ ไม่ให้
กระเทือนก็อกๆ แก็กๆ กราบแล้วก็พากันลงมา
พร้อมกัน ครุบาวันก็ขึ้นกุฏิของท่าน ส่วนข้าพเจ้า
ยังไม่ขึ้นกุฏิของตน ทอดสายตาแลดูกุฏิของ
พระอาจารย์มหา (บัว) เห็นองค์ท่านพักอยู่ธรรมดา
ก็ขึ้นไปกราบองค์ท่านพร้อมทั้งประนมมือ
ขอโอกาสกราบเรียนว่า

‘วันนี้องค์หลวงปู่กล่าวว่า ถ้าเราตายรีบ
พากันเผาโดยด่วนเนื้อ ปรารถนแบบเย็นๆ เบาๆ
ถ้าเผาแล้ว จงส่งข่าวไปหาท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์
และญาติของเรา แล้วองค์หลวงปู่ก็นิ่งภาวนานอน
พออีกสักครู่ก็บอกให้เอาไฟออก เพราะร้อนแล้ว
แล้วก็บอกให้พวกกระผมลงว่าจะพักอยู่องค์เดียว
สักพักก่อน ดั่งนี้ พวกกระผมเก็บของเรียบร้อย
แล้วก็ลงมาพร้อมกันกับครุบาวัน กระผมก็
ไม่ได้พูดกับครุบาวันอันใดเลย ต่างคนก็ต่างนั่ง
แต่มองดูหน้ากันอยู่เฉยๆ ขอรับ’

พระอาจารย์มหาถามว่า ‘ในเวลาองค์หลวงปู่
สั่งนั้น คุณอยู่ที่ไหน’

เรียนว่า ‘เฝ้าไฟอยู่ใกล้เตียงขององค์หลวงปู่
เพียงหัวเข้าหลวงปู่’

องค์ท่านถามต่อไปว่า ‘ท่านวันอยู่ไกลใกล้
ขนาดไหนและทำอะไรอยู่’

เรียนว่า ‘ครุบาวันอยู่ห่างหลวงปู่ประมาณ
วากว่าๆ มีธรรเสือกยาอยู่เฉยๆ’

องค์ท่านถามต่อไปอีกว่า ‘ท่านวันได้ยิน
หรือไม่’

เรียนตอบว่า ‘ได้ยิน เพราะกระผมได้
เอี้ยวคอคินไปแลดูครุบาวัน ประสพตากันอยู่
ครุบาวันก็ไม่พูดอะไร กระผมก็ไม่พูดอะไร
ต่างคนก็ต่างเฉยๆ แล้วการสั่งเสียขององค์
หลวงปู่จะเป็นความจริงหรือประการใดขอรับ’

“ศาลาหลวงปู่มัน” เป็นศาลาที่หลวงปู่มัน ใช้เป็นที่ประชุม
สงฆ์เพื่อให้โอวาทพร้อมทั้งวางระเบียบกฎเกณฑ์
ให้แก่คณะกรรมฐาน และแสดงธรรมแก่พุทธบริษัท
ขณะที่ท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าบ้านหนองผือ

กุฏิและทางจงกรมขององค์หลวงปู่มัน >>
ที่วัดป่าบ้านหนองผือ

พระอาจารย์มหาตอบว่า ‘จริงทีเดียว’
กราบเรียนว่า ‘ถ้าเป็นความจริง ไฉนจึงสั่ง
กระผมเป็นคำฝากไปหาครุบาวันในตัว เพราะ
ครุบาวันนั่งอยู่ใกล้องค์หลวงปู่มากกว่ากระผม
และกระผมเล่าก็เป็นผู้น้อยพรรษา และไฉน
จึงไม่สั่งพระอาจารย์มหา ซึ่งเป็นพระผู้ใหญ่
องค์สำคัญขอรับ’

พระอาจารย์มหาตอบว่า ‘ไม่เป็นอย่างนั้น
ดอก เพราะองค์ท่านมองเห็นว่า พระองค์นี้
เป็นพระอ่อนพรรษาก็จริง แต่แก่อายุ ทั้งยอมตัว
เข้าใกล้เราด้วย ขณะนี้เราไม่ต้องการพูดมาก
หลายคำ ถ้าหากว่าเราพูดกับพระผู้ใหญ่ มันจะ
ดอกเราหลายคำ เธอหากจะนำคำอันนี้ไปเล่า
ให้พระผู้ใหญ่ฟังเอง เพราะเธอเป็นผู้สนใจอยู่แล้ว
อันนี้เป็นเพียงเริ่มธรรมาสันเฉยๆ ดอก หล้า
พรั่งนี้จะพูดดังกว่านี้ ให้คณะสงฆ์ได้ยินหมดละ
เผงๆ ที่เดียวละ’

ครั้นเป็นวันใหม่ ฉันทเสร็จแล้ว คณะสงฆ์
ขึ้นไปมากจนหมดวัด (องค์ท่านหลวงปู่มัน)
ก็ปรารถนขึ้นดัง พร้อมทั้งบรรยายกว้างขวาง
ออกไปละเอียดอย่างที่พระอาจารย์มหาทนายไว้
ไม่ผิดเลย องค์ท่านหลวงปู่บรรยายออกไปว่า

‘ถ้าเอาเราไว้นานก็จุกจิกมาก ลุกๆ หลานๆ
จะจุกๆ จิกๆ ขาดจากวิเวก จะมีแต่วิรุ่นและ
สัตว์ก็จะตายมาก และพระองค์เจ้าก็ ๗ วัน
เท่านั้นถวายพระเพลิง ถึงกระนั้น มัลลกะษัตริย์
เขาก็เอาไฟไปถวายพระเพลิงตั้งแต่วันที่ ๓ แล้ว
แต่ไฟไม่ติดถึง ๓ ครั้ง เพราะเทวดาบันดาล
ไม่ให้ไฟติด เพราะคอยพระมหากัสสปะกำลัง
เดินทางมา พร้อมด้วยภิกษุ ๕๐๐ นี้ เราเป็น
ขี้เล็บขี้เท้าของพระองค์เจ้า เก็บเราเอาไว้ก็คอย
พระมหากัสสปะ همینเท่านั้น’ ดั่งนี้ สั่งซ้ำๆ
ซากๆ ด้วย

ผู้เขียนมิได้มีความสงสัยในองค์หลวงปู่ว่าจะมักใหญ่ใฝ่สูงในเรื่องฌาปนกิจอันใดเลย แม้แต่ชนิดเดียว เพราะได้เห็นด้วยตาเต็มตา เห็นด้วยใจเต็มใจ และพยานอันสำคัญก็คือ พระอาจารย์เนียม ๑๘ พรรษา พระอาจารย์สอ ก็ ๙ พรรษา ๒ ศพปีเดียวกัน ลั่นลมปรมาณ วันไหนก็เผ่าวันนั้นอีกด้วย ที่องค์หลวงปู่อยาก จะเผาลูกศิษย์แบบหนึ่ง แล้วอยากจะทำให้ องค์ท่านแบบหนึ่งนั้น เป็นไม่มีเลย เป็นเรื่องผู้ อยู่ข้างหลังต่างหากที่เอาไว้ซ้ำ เพราะมีมติ จะสร้างโบสถ์ไว้ให้เป็นปูชนียสถานทางวัตถุ เพื่อให้ถึงใจแก่ประชาชนผู้หนักไปในทางวัตถุ พระฝ่ายปฏิบัติก็เลยกลายเป็นปัญหาโบสถ์ มาจนทุกวันนี้ละเอ๊ย ..

องค์หลวงปู่มีผู้ชราพาธเพิ่มหนักเข้า ออกพรรษาแล้ว ครูบาอาจารย์ผู้เป็นหัวหน้า จำพรรษาอยู่ต่างทิศต่างจังหวัด ต่างอำเภอ ต่างตำบลก็ทยอยกันเข้ามาเฝ้าองค์หลวงปู่ที่ วัดป่าบ้านหนองผือ ต่างก็ออกความเห็นมติ ตามเจตนาแต่ละองค์ ๒๔๙๒ เดือนพฤศจิกายน นั้นเอง เป็นข้างขึ้นของเดือนนั้น

มีพระอาจารย์เทศก์ (หลวงปู่เทศก์ ในปัจจุบัน) สมัยนั้นองค์ท่านจำพรรษาอยู่ เขาน้อย ท่าแฉลบ จ.จันทบุรี มีหลวงปู่อ่อน สมัยนั้นองค์ท่านจำพรรษาอยู่วัดป่าบ้านหนองโคก อ.พรรณานิคม จ.สกลนคร มีหลวงปู่ฝั้น สมัยนั้นองค์ท่านจำพรรษาอยู่วัดป่าธาตุนาเวง ที่เรียกว่าวัดภูธรพิทักษ์ อ.เมือง จ.สกลนคร มีพระอาจารย์กงมา หรือหลวงปู่กงมา สมัยนั้น องค์ท่านจำพรรษาอยู่วัดดอยธรรมเจดีย์ แต่กำลังเริ่มก่อสร้างอยู่ยังไม่ทันกว้างขวาง ไปบิณฑบาตบ้านนาสินวน แต่องค์ท่านไปๆ มาๆ อยู่วัดป่าบ้านโคก เพราะวัดเดิมอยู่นั้นก็ถูกขึ้น อ.เมือง จ.สกลนคร มีพระอาจารย์กุ หรือหลวงปู่กุก็ว่า จำพรรษาอยู่วัดป่าบ้านโคก-มะนาว อ.พรรณานิคม จ.สกลนคร มีพระอาจารย์มหาทองสุก วัดป่าสุทธาวาส อ.เมือง จ.สกลนคร และสมัยนั้นวัดป่าบ้าน-หนองผือ องค์หลวงปู่ฝั้นก็ขึ้นบัญชีพระประจำปี กับวัดสุทธาวาสอยู่ มีพระอาจารย์สีโท สมัยนั้น องค์ท่านจำพรรษาอยู่นครราชสีมา เป็นวัดใด สงสัยจำไม่ชัด มีพระอาจารย์กว่า สมัยนั้นองค์-

ท่านจำพรรษาบ้านนาหัวช้าง อ.พรรณานิคม จ.สกลนครนั่นเอง ให้เข้าใจว่า พระอาจารย์กุ กิติ พระอาจารย์กว่ากิติ หลวงปู่ฝั้นกิติ เป็นเครือญาติใกล้ชิดกันในฝ่ายตระกูลวงศ์ แต่พระอาจารย์กุมีพรรษาเหนือกว่าหลวงปู่ฝั้น ได้ลั่นลมปรมาณไปหลังหลวงปู่ฝั้นพรรษาหนึ่ง เท่านั้น มีพระอาจารย์วิริยงค์ สมัยนั้นองค์ท่าน จำพรรษาอยู่วัดป่าใน อ.ขลุง จ.จันทบุรี และ ก็ไปๆ มาๆ อยู่วัดปากงสิริ อันเป็นอำเภอขลุง นั้นเอง จึงเขียนไว้เป็นที่ระลึก...”

วัดแตกสาแหรกขาด

หลวงปู่หล้าเล่าเหตุการณ์ครั้งสำคัญ ในระยะนั้นโดยละเอียดต่อไปว่า

“...เมื่อองค์ท่านพระเถระเหล่านี้ ต่างก็มี ครัทธามารวมกันในยามออกพรรษาแล้วที่วัดป่า-บ้านหนองผือดังกล่าวแล้วในเรื่องหลวงปู่ องค์ท่านชราพาธเพิ่มทวีขึ้น ก็ประชุมปรึกษา กัน ส่วนหลวงปู่กงมายืนยันทางเดียวด้วยน้ำใสใจจริง ว่า ‘ควรนิมนต์หลวงปู่พักวิเวกวัดป่าบ้านม่วงไข่ ก่อน’ ซ้ำๆ ซากๆ อยู่เป็นหลายครั้ง

ส่วนองค์หลวงปู่เทศก์ หลวงปู่อ่อน หลวงปู่ฝั้น พระอาจารย์กุ พระอาจารย์มหาทองสุก พระอาจารย์มหาบัว พระอาจารย์กว่าเหล่านี้ ตามพฤติการณ์ไม่ได้จำใจจำไซกรายเท่าเรียน แล้วแต่องค์หลวงปู่จะสะดวก แต่ก็ไม่ขัดขวาง หลวงปู่กงมาด้วยประการใดๆ อะไรนัก ตกลง องค์หลวงปู่ฝั้นก็รับไปแบบจำใจ

ตื่นขึ้นเป็นวันใหม่ ไปบิณฑบาตแต่เช้า ฉ้นเสร็จแล้วก็เตรียมตัวไกลาหล แล้วลูกศิษย์ ที่ขอนิสัยด้วยประจำวัดหลวงปู่ฝั้น ก็แบ่งออกเป็น สองพวก พวกที่ไปก่อนให้ไปก่อนแต่เฉพาะผู้ มีข้อวัตรจำเป็นอันเว้นไม่ได้ ซึ่งเกี่ยวกับองค์-หลวงปู่ ให้ไปสามองค์ก่อนคือ ๑. ครูบาวัน ๒. ข้าพเจ้า ๓. พระสีหา เท่านั้น ในข้อนี้ พระอาจารย์มหาบัวเป็นผู้แต่ง เพราะพระเถระ นอกนั้นจำพรรษาอยู่ต่างถิ่น พระอาจารย์มหาบัว และหลวงตาทองอยู่ ให้ควบคุมหมู่ผู้อยู่ข้างหลัง ไปพาลงก่อน เพราะการตัดเย็บจีวรก็ยังไม่เสร็จ ลั่นเท่าไรนัก เพราะจุกๆ จิกๆ กับงานฉุกฉิน หลายด้าน วัดแตกสาแหรกขาด

พระธรรมเจดีย์ (จุม พันธุโล)

หลวงปู่สีโท เขมโก

หลวงปู่เทศก์ เทศรังสี

พระอาจารย์กว่า สุมโน

หลวงปู่ฝั้น อจจาโร

หลวงปู่สีลา อิสสรโร

พระอาจารย์มหาทองสุก สุจิตโต

พระอาจารย์กงมา จิรปุญโญ

พระอาจารย์วิริยงค์ สิริธโร

ขบวนเคลื่อนย้ายองค์หลวงพ่อมิ่ง
จากวัดป่าบ้านหนองผือไปยังวัดป่ากลางโนนภู

ฝ่ายพระอาจารย์ต่างๆ ที่มาต่างทิศ ก็ยกทัพไปพร้อมกองหน้าหมด เจียบเหงาเย็นเจียบ ออกเดินทาง ๓ โมงเช้า เอาแคร่มาหามหลวงพ่อ ทั้งพระทั้งโยมประมาณ ๒๐๐ คน หามไปตามทางเกวียนผ่านบ้านหนองผือไปทางทิศตะวันตก ค่อยเดินไปเท้าต่อเท้า แล้วเลี้ยวขวาโค้งตรงไป อ.พรรณานิคม

อนิจจาเอ๋ย บ้านหนองผือคร่ำไคร้ไคร้ น้ำตาหลังไหล เพราะเอาองค์มิ่งขวัญเขาหนีไกลไปจากถิ่นบ้านเขา สารพัดผู้จะคร่ำครวญรำพันพิไร เสมือนพากันตายไปเจียบไปทั้งบ้าน

พอผ่านบ้านหนองผือไปประมาณ ๒ กิโลเมตร องค์หลวงพ่อผุดขึ้นมา ขึ้นว่า ‘พากันหามไปขังไปเผาที่ไหนหนอ’ ..

(ในตอนนั้น) ครูบาวันและคุณสีหาได้กระตือรือร้นออก(ไป)ก่อน (พวก) ที่หามแคร่ ไปไกลกันกว่า ๑๐ วา ครูบาอาจารย์ทั้งหลายก็เดินออกหน้า (พวก) ที่หามแคร่ ไปไกลกว่านั้นเป็นลำดับ ส่วน(พวก)ตามหลัง

แผนที่แสดงเส้นทางการเคลื่อนย้ายองค์หลวงพ่อมิ่ง และสถานปฏิบัติธรรมจำพรรษาของพระเถระในช่วงปี พ.ศ.๒๔๗๔-๒๔๙๒

แคร่ไปก็เป็นระยะๆ เป็นทิวแถว ส่วนพวกเกวียนที่ขนของก็ตามหลัง บาทรบบริวารโยมสะพายเอาหมดแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้แทรกแซงโยมเข้าใกล้ที่หามได้

ข้าพเจ้าไม่ได้หามใส่บาตรออก เป็นเพียงเอามือขวาจับขลุ่ยเชิงตัวซึกแซ็กเดินไป โยม

เขาหาม เขาเอาผ้าผูกเป็นวงสะพาย บ้างเอามือจับคนละมือบ้าง เพราะมากคน บางแห่งก็หย่อนลง บางแห่งก็ยกขึ้นเพราะดินสูงต่ำที่ไหนหญากรปกคลุมทางเพียงเขาและแข่งเขาก็เรียบริ่อยไปหมด เพราะคนนั้นเหยียบบ้าง คนนี้เหยียบบ้าง ..

ได้ทางพอควรก็พักดื่มน้ำ องค์กรหลวงปู่ดีมี ๒-๓ จีบ แล้วยอนตะแคงข้างขวาอยู่บนแคร่ ที่ปลงวางไว้ .. พักประมาณสิบหรือสิบห้านาที โดยคาดคะเน ก็เดินทางต่อ พอถึงทุ่งนาแห่งหนึ่ง เป็นหนทางมีตมโคลนเลอะเทอะ และจวนแจะค่ำมืด ไม่มีทางเว้นแต่ที่นาเขา ข้าวเขากำลังจะพอเกี่ยว เขามีศรัทธาไขรั้วรั้วออกให้ฝ่าเหยียบข้าวไป

คนทั้ง ๒๐๐ กว่าฝ่าตะลุยข้าวไปจนสุดทุ่งนาเขา จึงได้ลัดใส่หนทางอันพันโคลนตม ข้าวก็ล้มไปเรียบร้อย พร้อมทั้งหล่น พร้อมทั้งขาด นับว่าศรัทธาเขาเกิดขึ้นสดๆ แก้ปัญหาซึ่งหน้าได้โดยสุจริตใจ จะหาได้ยากในสมัยนี้ และเป็นข้าวที่ก่อไต้ และเป็นรวงไต้ เมล็ดไต้ด้วยการเสียหายอย่างน้อยก็ไม่ต่ำกว่าหกร้อย กิโลกรัม เรียกว่าบุญองค์กรหลวงปู่เป็นปาฏิหาริย์อยู่ในตัวแล้ว ..

ขณะที่กำลังจะแวะผ่านข้าวเขานั้นพระมหาเถระได้พูดกันว่า 'ไม่ควรเอาองค์กรหลวงปู่ไปพักม่วงไข่ เพราะเป็นวัดร้างมาหลายปี มีต้นไม้ทิบมาก อากาศไม่โปร่งและเดี๋ยวนี้ก็ค่ำแล้ว และองค์กรหลวงปู่เล่าอาการก็หนักเข้า เพราะจะอ่อนเพลียในการหามมา ข้ามป่าโคกดง ก็อึก-แก๊กๆ'

จึงตกลงแวะบ้านกุดก้อม (ดงภูก็ว่า) เป็นวัดป่าพระอาจารย์ภู พอถึงที่นั่นก็หนึ่งทุ่มกว่าๆ โดยประมาณ อาการหลวงปู่ก็หนักขึ้นทวีมาก ต่อรุ่งเช้าจึงเมาลงบ้าง

ในวันนั้นฉันจึงหันแล้วมีพระองค์หนึ่งจะไปตัดช่องกระดานศาลาใกล้ที่พักป่วยขององค์กรหลวงปู่ เพื่อให้เป็นช่องขององค์กรหลวงปู่ ถ้ายาจวม องค์กรหลวงปู่ปรารถนาจริงๆ ขึ้นว่า 'อย่ามาทำเลย ท่านหล้าเธอกำกับของเธอประจำอยู่ มาทำแล้วก็ไม่ถูกความประสงค์ของเธอดอก'

ในระหว่างพักอยู่วัดป่ากุดก้อมคือบ้านภูหรือว่าดงบ้านภู ก็เรียกกันหลายอย่าง มีพระเถระมาเพิ่มขึ้นอีกคือ ท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ จ.อุตรฯ พระอาจารย์สีลา วัดป่าบ้านนา อ.วารณวิบูล จ.สกลนคร รวมพระเถระทั้งหมด ๔๐ รูป และมาพักได้ ๓ คืน พระอาจารย์มหาวังก็ทิ้งบ้านหนองผือมาและหมู่ทั้งหลายก็ทยอยมาจาก

บ้านหนองผือได้ ๑๑ วัน ครุบาททองคำก็มากับหมู่อีก เหลือแต่หลวงตาทองอยู่องค์เดียว ส่วนองค์กรหลวงปู่มันก็ป่วยหนักเข้าๆ พักอยู่ที่นั่นได้ ๑๑ คืน ...”

พาผมไปสกลนครให้จงได้

กล่าวถึงคราวเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๔๙๒ หลังจากองค์กรหลวงตาสลับจากวิเวกมาถึงวัดแล้วนั้น หลวงปู่มันได้เล่าให้ฟังว่าท่านเริ่มป่วยตั้งแต่ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๔ ท่านว่าเริ่มป่วยคราวนี้ไม่เหมือนกับคราวใดๆ ซึ่งแต่ก่อนเวลาท่านป่วย ถ้ามีผู้นำยาไปถวายท่าน ท่านก็ฉันให้บ้าง มาคราวนี้ท่านห้ามการฉันยาโดยประการทั้งปวง แต่ชั้นเริ่มแรกป่วย โดยให้เหตุผลว่าการป่วยคราวนี้ไม่มีหวังได้รับประโยชน์อะไรจากยาเช่นเดียวกับต้นไม้ที่ตายยืนต้นอยู่เท่านั้น ธาตุชั้นธที่แก่ชราภาพขนาดนี้แล้ว ย่อมมีลักษณะเช่นเดียวกัน พญุกยาจึงไม่เป็นผลอะไรกับโรคคนแก่ ดังนี้

“...ท่านว่า แม้ท่านจะห้ามยามิให้นำมาเกี่ยวข้องกับท่าน แต่ก็ทนต่อคนหมู่มากไมไหว คนนั้นก็ให้ท่านฉันยานั้น คนนี้ก็ให้ท่านฉันยานี้ คนนั้นจะฉิด คนนั้นจะให้ฉัน หนักเข้าท่านก็จำต้องปล่อยตามเรื่อง มีคนมากกราบเรียนถามเรื่องยาถูกกับโรคของท่านหรือไม่ ท่านก็นิ่งไม่ตอบโดยประการทั้งปวง เมื่ออาการของท่านหนักจวนตัวเข้าจริงๆ ท่านก็บอกกับคณะลูกศิษย์ทั้งพระและญาติโยมว่า

‘จะให้ผมตายในวัดป่าหนองผือนี่ไม่ได้ เพราะผมจะตายเพียงคนเดียว แต่ว่าสัตว์ที่ตายตามเพราะผมเป็นเหตุจะมีจำนวนมากมาย เพราะฉะนั้น ขอให้ผมออกจากที่นี่ไปจังหวัดสกลนคร เพื่อให้ภัยแก่สัตว์ซึ่งมีจำนวนมากอย่าให้เขาพลอยทุกข์และตายไปด้วยเลย ที่โน้นเขามีตลาดซึ่งมีการซื้อขายกันอยู่แล้ว ไม่มีทางเสียหาย ซึ่งเนื่องจากการตายของผม’

พอท่านพูดและให้เหตุผลอย่างนั้น ทุกคนต้องยอมทำตามความเห็นของท่าน จึงเตรียม

แคร่ที่นอนมาถวาย และอาราธนานิมนต์ท่าน ขึ้นนอนบนแคร่ แล้วพร้อมกันหามท่านออกไป ในวันรุ่งขึ้น พอมาถึงวัดป่าบ้านกู่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนครแล้ว ก็พาท่านพักแรมคิณ อยู่ที่นี่หลายคืน ท่านก็คอยเตือนเสมอว่า

‘ทำไมพามาพักค้างคืนที่นี่ละ ผมเคยบอกแล้วว่าจะไปจังหวัดสกลนคร ก็ที่นี่ไม่ใช่สกลนคร’

ท่านว่า เมื่อจนตัวเข้าจริงๆ ในสามคืนสุดท้าย ท่านไม่ค่อยจะพักนอน แต่คอยเตือนให้รีบพาท่านไปสกลนครเสมอ เฉพาะคืนสุดท้ายไม่เพียงแต่ไม่หลับนอนเท่านั้น ยังต้องบังคับว่า

‘ให้รีบพาผมไปสกลนครในคืนวันนี้จึงได้ อย่าขึ้นเอาผมไว้ที่นี่เป็นอันขาด’

ท่านพูดย้ำแล้วย้ำเล่าอยู่ท่านเองนั้น แม้ที่สุดท่านจะนั่งภาวนา ท่านก็สั่งว่า **‘ให้หันหน้าผมไปทางจังหวัดสกลนคร’**

ที่ท่านสั่งเช่นนั้นเข้าใจว่าเพื่อให้เป็นปัญหาอันสำคัญแก่คณะลูกศิษย์ จะได้ขบคิดถึงคำพูดและอาการที่ท่านทำอย่างนั้นว่า มีความหมายแค่ไหนและอย่างไรบ้าง พอตื่นเช้าจะเป็นเพราะเหตุไรก็สันนิษฐานยาก เผอิญชาวจังหวัด

สกลนครซึ่งเป็นลูกศิษย์ของท่าน พร้อมกันเอารถยนต์มารับท่าน ๓ คัน แล้วอาราธนา นิมนต์ให้ท่านไปจังหวัดสกลนคร ท่านก็เมตตา รับทันที เพราะท่านเตรียมจะไปอยู่แล้ว ก่อนจะขึ้นรถยนต์ หมอได้ไปฉีดยานอนหลับให้ท่าน จากนั้นท่านก็นอนหลับไปตลอดทางจนถึงวัด-สุทธาวาส จังหวัดสกลนคร...”

เหตุการณ์ในตอนนี้อย่างน่าอัศจรรย์ใจได้บันทึกไว้ว่า

“...ตื่นเช้าชาวสกลนครตลอดถึงคุณหมอ แพทย์ใหญ่ในสกลนครก็มาถึงแต่เช้าตรู่ ชาวสกลนครกราบเท้าเรียนถวายวิงวอนว่า **‘ขอนิมนต์ให้ไปพักวัดป่าสุทธาวาส’**

นิมนต์วิงวอนถึง ๓-๔ ครั้งติดๆ กัน องค์หลวงปู่ร่ำพรว่า **‘เออ ทามศพตกป่าช้าหนอ ไม่มีวันได้หามคืน บัดนี้มาถูกเราแล้ว’**

องค์หลวงปู่กล่าวต่อไปว่า **‘ถ้าไปก็ลำบากอีกละ’** เพราะลูกศิษย์ก็มาต่างทิศ มากเข้า ๔๐ องค์ รวมทั้งเก่าใหม่ เขากราบเรียนว่า **‘มาน้อยเท่าไรก็ตามขอรับ จะเอารถขนวันยัง คำนั้นแหละ’**

แท้จริงสมัยนั้นมีรถวิ่งไปมาจากสกลนคร อุตรธานี ๒-๓ คัน กับรถกรมทางคันหนึ่ง หนทางก็เป็นหินลูกรังปูถี่ๆ ท่างๆ ลึกๆ ลื้นๆ ยังไม่เรียบร้อยได้...”

การที่หลวงปู่มั่นเร่งให้พาเข้าสกลนคร โดยเร็วแต่ครั้งเมื่อแพทย์และชาวสกลนครมา กราบนิมนต์วิงวอนถึงองค์ท่านเองแล้ว หลวงปู่มั่นท่านก็มีที่ทำนองๆ แต่กลับมีลักษณะห่วงใย พระเถรฆราวาสศิษย์ผู้ติดตามทั้งหลายว่าจะเดินทางไปกับอย่างไรได้ครบถ้วนและทันกับ ปัจฉิมกาลขององค์ท่านอีกด้วย เพราะสมัยนั้น ขาดแคลนรถบริการ การรับส่งพระฆราวาส ขนาดนั้นไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยแต่ถ้าเดินไปก็คง ต้องใช้เวลาอีกยาวนานอาจไม่ทันการณ์ เมื่อ หลวงปู่มั่นกล่าวขึ้นในลักษณะนี้ คณะชาว สกลนครจึงขานรับในทันที ความมุ่งหมายของ หลวงปู่มั่นจะไปสกลนครให้จงได้จึงบรรลุลผลทัน กาลพร้อมลูกศิษย์ทั้งมวล หลวงปู่หล้ากล่าวถึง เหตุการณ์ในตอนนี้อย่างน่าอัศจรรย์ใจต่อไปว่า

พระพุทธเจ้าทรงเลือกเมืองนิพพาน

“...พระองค์ทรงทราบแล้วว่า ถ้าเราไปนิพพานผิดแล้วความร้อนจะไม่มื่ออะไรเกินเวลา เราตาย พุดง่าย ๆ ถ้าเราตายเมืองใหญ่ๆ เขา เขามีอำนาจมาก เรื่องพระบรมธาตุพระศรีระ ของพระองค์นี้ เขาจะหึงหวงไว้หมด เตรียมพร้อมที่จะฆ่าฟันกันแลกกัน แต่หากไปปรินิพพาน เมืองกุสินารา บ้านเมืองนี้เป็นบ้านเล็กบ้านน้อยทุกสิ่งทุกอย่างจะได้ด้วยความเป็นธรรม เขาไม่เป็นบ้านใหญ่บ้านโตฤทธิ์มากอำนาจมาก ก็แจกด้วยความเป็นธรรมเหมือนกันหมด เมืองใหญ่เมืองไหนมายกทัพมาเลย จะมาแย่งพระ-ศรีระของพระพุทธเจ้า

โทมพราหมณ์ก็ยกตนขึ้นเลยประกาศบ้างว่า **‘พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญบารมีจนกระทั่งได้ตรัสรู้เป็นศาสดาเอกของโลก ให้แต่ความร่มเย็นแก่โลกมาเป็นเวลานาน นี่ก็เป็นวาระสุดท้ายแล้วพวกเราทั้งหลายจะมาทำกันกันด้วยวิธีการรบราฆ่าฟันกัน เพราะการแย่งพระศรีระพระพุทธเจ้าไม่สมควรอย่างยิ่ง ควรที่จะแบ่งสันปันส่วนให้สมน้ำเสมอด้วยความเป็นธรรม สมพระพุทธเจ้าสอนโลกด้วยความเป็นธรรม’**

ลงหมดเลย นั่นโทมพราหมณ์ว่า การรบราฆ่าฟันไม่มีใครดี มีแต่แตกเหลวไปทั้งนั้น การเฉลี่ยเพื่อแผ่ด้วยความเป็นธรรม เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าสอนโลกมาแล้ว เอาอันนี้ไปปฏิบัติ ยอมรับกันหมด เอาอย่างนั้นก็แจก มีก็หัวเมืองมาแจกเสมอกันหมด สงครามก็ไม่เกิด เห็นไหมล่ะ

พระองค์ทรงเล็งญาณดูแล้ว สถานที่ที่จะไปปรินิพพานจะมีทั้งพินทั้งไฟมีทั้งน้ำทั้งท่า ความชุ่มเย็นและความแห้งแล้งก็จะมีถ้า นิพพานผิดที่ นี่พระองค์ทรงเล็งญาณดูแล้วไปนิพพานเมืองนี้ เมืองนี้ก็เลยเย็น เข้าใจแล้วหรือ กุสินาราเป็นเมืองเล็ก จะไปรบราฆ่าฟันกับใครใครไปก็ยกทัพไปอวดอำนาจของตัวเอง

ส่วนกุสินาราเอาธรรมออกับพระพุทธเจ้า สอนโลกด้วยความเป็นธรรม ให้ความสงบ ร่มเย็น เฉลี่ยเพื่อแผ่เสมอหน้ากันหมด พวกเราจะมาอวดอำนาจบาตรหลวงฆ่าฟันกันแลกกัน อย่างนี้ไม่สมควรกับองค์ศาสดาที่ปรินิพพาน ต้องแบ่งสันปันส่วนให้ได้เสมอกันหมดสงครามก็ไม่เกิด นี่ละพระพุทธเจ้าทรงเล็งญาณดูแล้วไม่อย่างนั้นแหละ...”

ศาลาที่พักอาหารหลวงปู่มั่น วัดป่ากลางโนนภู บ้านกุดก้อม ต.ไร่ อ.พรรณานิคม จ.สกลนคร

“...แล้วก็กราบเท้าเรียนถวายให้องค์หลวงปู่ฉันอาหาร องค์กรหลวงปู่ก็นั่งฉันได้อยู่ ไม่ได้พุงชูฉันประมาณ ๕-๖ คำเล็กแห่งอาหารเหลวๆ ที่ชดด้วยช้อน ครั้นเสร็จแล้วคุณหมอใหญ่ จ.สกลนครก็ฉีดยานอนหลับให้ ด้วยการขออนุญาต ๔-๕ ครั้ง องค์กรหลวงปู่ก็ยอมให้ฉีดยาแบบฝืนๆ แล้วก็เตรียมตัวออกเดินทางไกลาหล.. แล้วเอาแคร่มาหามองค์หลวงปู่ข้ามทุ่ง องค์กรหลวงปู่อนตะแคงข้างขวา ช้อนเท้าเสื่อมกัน หามข้ามทุ่งไปสู่ถนน ไกลประมาณเกือบกิโลเมตรจึงถึงถนน แล้วเอาองค์กรหลวงปู่ขึ้นรถกรมทาง เอนอนด้านหน้า

ครุบาวัน อาจารย์วิริยงค์ ข้าพเจ้า คุณสีหาก็ไปขบวนกองหน้าส่วนหลวงปู่ก็นอนนิ่งไม่กระดิกพลิกไหวตัวอะไรเลย ปราบกฎแต่ลมเข้าออกแบบเบาๆ

พอถึงวัดป่าสุทธาวาสแล้วก็หามมองค์หลวงปู่ขึ้นกุฏิพิเศษหลังหนึ่ง อันมีระเบียบรอบทั้งสี่ด้าน มุงกระดานกันฝา มีประตูเข้าห้องนอนสองทาง มีหน้าต่างบริบูรณ์ รอบระเบียบนอกมีลูกกรง ห้องนอนนั้นกว้างประมาณ ๓ เมตร ปริมาตรระเบียบโดยรอบสามด้านนั้นกว้างประมาณ ๒.๕๐ เมตร ส่วนด้านหน้านั้นกว้างประมาณ ๔ เมตรหรือ ๕ เมตรนี้แหละ เพราะเป็นกุฏิ ๒ ห้อง แล้วก็มีการรอบสี่ด้าน แล้วก็ห้องหนึ่งเป็นห้องนอน

แล้วครุบาอาจารย์ต่างทิศก็แตกตื่นกันมาเป็นระยะๆ องค์กรหลวงปู่สิงห์ โคราช หลวงปู่บุญหลาย หลวงปู่สาร พระอาจารย์เกิ่ง พระอาจารย์ลิม ตลอดพระหนุ่มเณรน้อยฝ่ายปฏิบัติหลังไหลเข้ามาเป็นลำดับ ไม่สามารถจะบอกชื่อลือนามได้

ไม้และแคร่ที่ใช้หามหลวงปู่มั่นออกจากวัดป่าบ้านหนองผือ ในช่วงที่หลวงปู่มั่นอาหาร

บนศาลาที่พักอาพาธหลวงปู่มั่น

ทางจงกรมภายในวัดป่ากลางโนนภู

แล้วก็เอาองค์หลวงปู่เข้าห้องนอนตะแคงข้างขวา พอตกเวลาประมาณ ๖ โมงเย็น หลวงปู่กงมาบอกว่า ‘ท่านทองคำ ท่านหล้า ท่านสีทา พวกมันบอบโบายหิวนอนมานานแล้ว จงพากันรีบนอนอยู่ระเบียงนี้แต่หัวค่ำเสีย พระอาจารย์ฝันกับผมจะช่วยเฝ้าในห้ององค์หลวงปู่ ส่วนท่านวันเขาพักกุฏิหนึ่งกับวิริยงค์ กับท่านเนตรแล้ว ส่วนท่านมหาบัวพักรุกขมูลร่วมไม้ในวัด เธอเร่งความเพียร เกรงหลวงปู่จะสิ้นลมก่อน...’

องค์หลวงตาได้เล่าถึงเหตุการณ์สำคัญในช่วงนี้ต่อไปว่า

“...เวลา ๐๑.๐๐ น. ท่านก็เริ่มตื่น พอตื่นจากหลับแล้ว จากนั้นท่านก็เริ่มทำหน้าที่เตรียมลาภารา ทเว ปัญจักขันธา ชั้นห้าเป็นภาระหนัก จะมรณภาพ ..

ก่อนหน้า (มรณภาพ) ประมาณ ๒ ชั่วโมงเศษ ท่านนอนท่าตะแคงข้างขวา แต่เห็นว่าท่านจะเหนื่อยมากเพราะนอนท่านี่มานาน

จึงพากันเอาหมอนที่หนุนอยู่หลังท่านถอยออก เลยกลายเป็นท่านนอนหงายไป พอท่านทราบก็พยายามขยับตัวหมุนกลับ จะนอนท่าตะแคงข้างขวาตามเดิม พระเถระผู้ใหญ่ซึ่งเป็นศิษย์ของท่านก็พยายามเอาหมอนหนุนหลังท่านเข้าไปอีก ท่านเองก็พยายามขยับๆ เช่นเดียวกัน เมื่อเห็นอาการของท่านอ่อนเพลียมาก และหมดเรี่ยวแรงก็เลยหยุดไว้แค่นั้น

ดังนั้นการนอนของท่านจะว่านอนหงายก็ไม่ใช่ จะว่านอนตะแคงข้างขวาก็ไม่เชิง เป็นอาการเพียงเอียงๆ อยู่เท่านั้น ทั้งเวลาของท่านก็จวนเข้ามาทุกที บรรดาศิษย์ก็ไม่กล้าแตะต้องกายท่านอีก จึงปล่อยท่านไว้ตามสภาพ คือท่านนอนท่าเอียงๆ จนถึงเวลา ซึ่งเป็นความสงบอยู่ตลอดเวลา

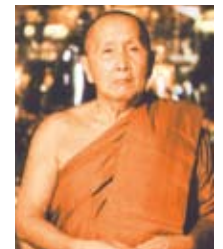
ในวาระสุดท้ายนี้ต่างก็นั่งลังเลทรมหายใจของท่านแบบตาไม่กะพริบไปตามๆ กัน การนั่งของพระที่มีจำนวนมากในเวลานั้นต้องนั่งเป็นสองชั้น คือชั้นใกล้ชิดกับท่าน และชั้นถัดกัน

หลวงปู่สิงห์ ชันตยาคุณโม

พระอาจารย์แก๊ง อธิมุตตโก

พระอาจารย์ลิม พุทธาจาโร

ออกมา ชั้นในก็มีพระผู้ใหญ่มีท่านเจ้าคุณ-พระธรรมเจดีย์เป็นต้น ชั้นนอกก็เป็นพระที่มีพรรษาน้อย แล้วถัดกันออกไปก็เป็นพระนวกะและสามเณร บรรดาพระทั้งพระเถระและรองลำดับกันลงมาจนถึงสามเณร

ในขณะนั้นรู้สึกจะแสดงความหมดหวังและหมดกำลังใจไปตามๆ กัน แต่ไม่มีใครกล้าปริปากออกมา นอกจากมีแต่อาการที่เต็มไปด้วยความหมดหวังและความเศร้าสลดเท่านั้น เพราะร่มโพธิ์ใหญ่มีใบหนาซึ่งเคยเป็นที่อาศัยและร่มเย็นอย่างยิ่งมาเป็นเวลานาน กำลังถูกพายุจากมรณภัยคุกคามจะหักโค่นพินาศใหญ่ ขณะนั้นอยู่แล้ว การทำหน้าที่ของท่านก็กำลังเป็นไปแบบมองดูแล้วกลับตาไม่มอง ทั้งท่านผู้อื่นและเรา

ขณะที่ท่านจะสิ้นลมจริงๆ รู้สึกว่าอาการทุกส่วนของท่านอยู่ในความสงบและละเอียดมาก จนไม่มีใครจะสามารถทราบได้ว่า ท่านสิ้นลมไป ในขณะที่ใดนาที่ใด เนื่องจากลมหายใจของท่าน

ละเอียดเข้าเป็นลำดับ จนไม่ปรากฏว่าท่านสิ้นไปเมื่อไร เพราะไม่มีอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งแสดงอาการในวาระสุดท้ายพอให้ทราบได้ว่าท่านสิ้นไปในวินาทีนั้น แม้จะพากันนั่งสังเกตอยู่เป็นเวลานาน ก็ไม่มีใครรู้ขณะสุดท้ายของท่าน

ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ซึ่งเป็นประธานอยู่ในที่นั้นเห็นทำไม่ได้การ จึงพูดขึ้นว่า

‘นี่ไม่ใช่ท่านสิ้นไปแล้วหรือ’

จากนั้นท่านก็ดูนาฬิกาเป็นเวลา ๐๒.๒๓ น. จึงได้ยึดเอาเวลานั้นเป็นเวลามรณภาพของท่าน...”

เหตุการณ์ในครั้งนั้นองค์หลวงตาเองพยายามสอดศีระเข้าเพื่อเฝ้าสังเกตดูภาพหลวงปู่เมื่อนิพพานอย่างละเอียดลออในขณะที่จวนเจียนเต็มที่แล้ว ดังนี้

“...พระอรหันต์นิพพานนี้ไม่รู้ณะ ดูพ่อแม่ครูอาจารย์มันเราละจ้อใหญ่ ครูบาอาจารย์ผู้ใหญ่ก็มีเช่นอย่างหลวงปู่ฝั้นหลวงปู่เทสก์ไปอยู่ข้างใน เราเอาหัวสอดเข้าดูท่าน เวลาท่านจะสิ้นลม ตาเราไม่กะพริบ ถึงขนาดนั้น น้ำตาพุ่งเลย สดลสังเวช

คุณพ่อแม่ครูอาจารย์มันมีจริง ๆ คุณท่านเหลือล้นพันประมาณ น้ำตาร่วงเลยพ่อแม่ครูอาจารย์มันลวงไป ขนาดนั้นเลย มันไม่ทราบขาดสะบั้นลงหมดเลยละ ตัวเองเหมือนไม่มี ความดี ความดีเหมือนอยู่กับท่านหมด พอท่านสิ้นลมบ๊ีบเหมือนว่าโลกธาตุจมไปตามๆ กันเลยนะ

อำนาจคุณเหลือล้นพันประมาณ .. เวลาท่านจะลวงไปอีกก็เอาอีก ดูจ้ออยู่อย่างนี้ เรา ตาไม่กะพริบเลย หัวจ่อดูท่าน เวลาท่านจะไปจริงๆ ลมหายใจมาสองสามงาบ พองาบที่สามอ่อนลง จากนั้นก็เบาลงๆ ลมหายใจเบาลงๆ และหายเจียบเลยนะ ไม่รู้ขณะท่านสิ้นเมื่อไรไม่รู้ รู้ตั้งแต่ตอนต้นหายใจปากงาบๆ สามพักเท่านั้นละ จากนั้นก็อ่อนลงแล้วเจียบไปเลย เราเห็นต่อหน้าต่อตา แหม น้ำตาเพราะอำนาจแห่งคุณของท่าน

แต่ก่อนท่านไม่เคยพูดนะ อยู่ด้วยกันมา ลักก็ปีท่านไม่เคยพูดว่าจะอยู่หรือไม่อยู่ พอตอนวาระสุดท้ายนี้แหละ

‘ไปคราวนี้จะไม่กลับนะ’

เท่านั้นละสะดุดเลยเราก็ดินะ ท่านไม่เคยพูดนะ ไปคราวนี้จะไม่กลับละท่านว่า ไม่กลับก็คือว่าไปเลย สิ้นแล้ว

ผู้ลั่นกิเลสดับก็หมายถึงพระอรหันต์ดับไปคราวนี้จะไม่กลับท่านว่าเท่านั้น คำพูดคำเดียวนี้สะดุด จนกระทั่งทุกวันนี้...”

หลวงปู่เม่นมรณภาพ หัวใจแทบสลาย

ท่านมีโอกาสอยู่จำพรรษาพร้อมกับหลวงปู่เม่น โดยลำดับดังนี้ บ้านโคก ๑ พรรษา บ้านนามน ๑ พรรษา และแห่งสุดท้ายที่บ้านหนองผือ ๕ พรรษา สำหรับวันมรณภาพของหลวงปู่เม่นตรงกับเวลา ๒ นาฬิกา ๒๓ นาที ของวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๒ ณ วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร ลีริรวมอายุได้ ๘๐ ปี องค์หลวงตากล่าวถึงความรู้สึกในคืนที่หลวงปู่เม่นได้ถึงแก่มรณภาพดับขันธเข้าสู่พระนิพพาน ดังนี้

“...ในคืนนั้นท่านมรณภาพ เวลานั้นเกิดความโกลาหลอลหม่านแบบไม่มีใครช่วยใครได้ อย่างลึกลับในสมาคมมหาวิปโยคพลัดพรากในยามตึกสัจด์ ต่างองค์ต่างงุ่มง่ามลูบลำไป ตามความเชื่อชา ลิมสดีสตั้ง มิได้กำหนดทิศทางมืดแจ้งอะไรเลย เพราะอำนาจความเสียใจไร้ชั้นดีที่เกิดจากความพลัดพรากแห่งดวงประทีป ที่เคยให้ความสว่างไสวมาประจำชีวิตจิตใจได้ดับวูบสิ้นสุดลง ปรากฏจากความอบอุ่น ชุ่มเย็น เหมือนก่อนมา

บางท่านเป็นลม รวจะสลบล้มลงสิ้นใจไปพร้อมกับขณะท่านสิ้นลม เหมือนอะไรๆ ก็สิ้นสุดไปตามท่านเสียสิ้น รวกับทุกสิ่งได้ขาดสะบั้นหันแหลกเป็นจณวิจณไปเสียสิ้น รวกับโลกธาตุนี้ไม่มีอะไรเป็นสาระพอเป็นที่เกาะของจิตผู้กำลังกระหายที่พึ่งได้อาศัยเกาะพอได้หายใจแม้เพียงวินาทีหนึ่งเลย

ปรากฏแต่ท่านองค์เดียวเป็นชีวิตจิตใจ เพื่อฝากอรรถฝากธรรมและฝากเป็นฝากตาย ทุกขณะลมหายใจเอาเลย ส่วนพระพุทธรเจ้าพระธรรม และพระสงฆ์สาวก ใจก็ไม่ปรากฏว่าประมาท หากแต่ท่านอยู่ลึกลับตามความรู้สึก

ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จุม พันธุโล) ประธานจัดงานถวายเพลิงหลวงปู่เม่น สุริยทัตโต

ในขณะนั้น ไม่สามารถอาจเอื้อมหรือฟื้นขึ้นมาเป็นที่พึ่ง และเป็นสักขีพยานได้อย่างใจหวังเหมือนท่านซึ่งอยู่ต้นๆ ทั้งเห็นๆ และชิมซาบถึงจิตใจอยู่ทุกขณะที่ท่านอบรมชี้แจงข้ออรรถข้อธรรมในเวลาสงฆ์เรียนถามท่าน ไม่ว่าจะ เป็นปัญหาชนิดใดที่ตนไม่สามารถแก้ไขได้ โดยลำพัง พอท่านเมตตาอนุเคราะห์ชี้แจงให้เท่านั้น เป็นตกไปในทันทีทันใด มิได้เผลอลนหัวใจอยู่ต่อไปนานเลย

‘นี่เป็นจุดที่สลักลึกลงในหัวใจ ทำให้เกิดความกระเทือนใจมาก เวลาท่านพลัดพรากไปนั่งรำพึงแบบคนตายที่ยังหายใจอยู่ ในชีวิตพระเพิ่งมีครั้งนี่ในชีวิต’

ตาชำเลืองไปเห็นองค์ท่านที่นอนปราศจากลมหายใจและความรู้สึกใดๆ ด้วยความสงบที่ไร้ น้ำตาร่วงพรู น้ำตาร่วงพรูอย่างไม่เป็นท่าทุกทิศทางภายในลมสะอึกสะอื้นในหัวอกหนุนให้เกิดความตีบตันขึ้นมาปิดคอหอย แทบจะไปเสียในขณะนั้น มีสติระลึกขึ้นมาช่วยขณะว่า

พระสงฆ์ สามเณร และประชาชน ทั้งใกล้และไกลจากทุกสารทิศ ต่างพากันหลั่งไหลร่วมงานพิธีมิได้ขาด

‘เราจะไม่ขาดใจตายไปกับท่านเดี๋ยวนี้ เชียวหรือ?’

พยายามพรั่สอนตนว่า ท่านตายไปด้วยความหมดหวังหมดอาลัยอันเป็นเรื่องของกิเลส โดยสิ้นเชิง แต่เราตายไปด้วยความหวังความอาลัยจะเป็นข้าศึกต่อตัวเอง ความอาลัยเสียตายและความตายของเราไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่เราและแก่ท่าน

เวลาท่านมีชีวิตอยู่ก็มีได้สั่งสอนให้เรา คิดถึงท่านและตายกับท่านแบบนี้ แบบนี้เป็นแบบที่แฝงอยู่กับโลกที่เขาใช้กันตลอดมา

พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ว่า ‘ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ผู้นั้นชื่อว่าบูชาตถาคต ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเราตถาคต’ ฉะนั้น ความคิดถึงแบบนี้จึงยังไม่เข้ากับธรรมเหล่านี้ ได้สนิท

สิ่งที่เข้ากันได้สนิท คือการปฏิบัติตนตามคำสอนที่ท่านสอนไว้แล้วอย่างไรด้วยความถูกต้องแม่นยำ นั่นเป็นความคิดถึงท่าน โดยถูกต้อง

แม้จะตายเพราะการฝึกกรรมตนตาม

หลักธรรม ก็ชื่อว่าตายอย่างถูกต้อง ควรคิด และปฏิบัติตนตามแบบนี้จะสมกับที่เรามา ศึกษากับท่านเพื่อเหตุเพื่อผล

จึงพอได้สติตั้ง คิदन้อมเอาธรรมมายับยั้ง ชโลมใจที่กำลังถูกรมรุมพัดผันทั้งดวง และพอมีชีวิตรอดมาได้ ไม่จมลงแบบไม่เป็นท่าเสียแต่ครั้งนั้น...”

ผู้มีพระคุณสูงสุดจากไป อาลัยอวรณ์สุดประมาณ

ด้วยสมาธิที่แน่นหนา และด้วยความเพียรด้านปัญญาอย่างจริงจัง ทำให้ท่านสามารถถอดถอนกิเลสออกได้เป็นลำดับๆ ไป จนก้าวเข้าถึงความละเอียดอ่อนของจิตและเห็นอวิชชาในจิตเป็นของอัศจรรย์ เป็นของน่ารักน่าสงวนน่าติดข้องน่าเฝ้ารักษาอยู่อย่างนั้น เป็นอัศจรรย์ทั้งวันทั้งคืน ระยะเวลาอยู่ในช่วง ๔ เดือนก่อนหน้าที่หลวงปู่่มั่นจะมรณภาพ

ถึงแม้สติปัญญาจะเป็นอัตโนมัติหมุนตลอดทั้งวันทั้งคืน หรือแม้จิตจะละเอียดเพียงใด

แต่ยังมีภาระการงานทางใจอยู่ ยังต้องการครูบาอาจารย์ที่เป็นที่ลงใจและสามารถช่วยชี้แนะจุดสำคัญที่กำลังติดอยู่นี้ให้ผ่านพ้นไปได้ การมรณภาพของหลวงปู่่มั่นจึงทำให้เกิดความสลดสังเวชแก่ท่านอย่างเต็มที่ ดังนี้

“...วันท่านอาจารย์มั่นมรณภาพได้เกิดความสลดสังเวชอย่างเต็มที่จากความรู้สึกว่าหมดที่พึ่งทางใจแล้ว เพราะเวลานั้นใจก็ยังมิอะระไร อยู่ และเป็นความรู้ที่ไม่ยอมจะเชื่ออุบายของใครง่ายๆ ด้วย

เมื่อชี้ไม่ถูกจุดสำคัญที่เรากำลังติดและพิจารณาอยู่ได้อย่างท่านอาจารย์มั่นเคยชี้ ซึ่งเคยได้รับผลจากท่านมาแล้ว ทั้งเป็นเวลาเร่งความเพียรอย่างเต็มที่ด้วย

ฉะนั้นเมื่อท่านอาจารย์มั่นมรณภาพแล้ว จึงอยู่กับหมู่คณะไม่ติด คิดแต่จะอยู่คนเดียวเท่านั้น จึงพยายามหาที่อยู่โดยลำพังตนเอง และได้ตัดสินใจว่าจะอยู่คนเดียวจนกว่าปัญหาของหัวใจทุกชนิดจะสิ้นสุดลงจากใจโดยสิ้นเชิง จึงยอมรับและอยู่กับหมู่เพื่อนต่อไปตามโอกาสอันสมควร...”

เมื่อการมรณภาพของหลวงปู่มั่นผ่านไป ผู้คนที่อยู่แวดล้อมเรือนร่างองค์หลวงปู่มั่น ก็เริ่มเบาบางลง

โอกาสเช่นนั้นท่านจึงเข้าไปกราบที่เท้า และนั่งรำพึงรำพันปลงความสลดใจสังเวช น้ำตาไหลนองอยู่ปลายเท้าเกือบ ๒ ชั่วโมง พร้อมทั้งพิจารณาธรรมในใจของตนกับโอวาทที่ หลวงปู่มั่นให้ความเมตตา อุตสาห์สั่งสอนมาเป็นเวลาถึง ๘ ปีที่อาศัยอยู่กับท่านว่า

“...การอยู่เป็นเวลานานถึงเพียงนั้น แม้คู่สามีภรรยาซึ่งเป็นที่รักยิ่ง หรือลูกๆ ผู้เป็นที่รักของพ่อแม่ อยู่ด้วยกันก็ต้องมีข้อข้องใจต่อกันเป็นบางกาล แต่ท่านอาจารย์กับศิษย์ที่มาพึ่งร่มเงาของท่าน เป็นเวลานานถึงเพียงนี้ไม่เคยมีเรื่องใดๆ เกิดขึ้น

ยิ่งอยู่นานก็ยิ่งเป็นที่เคารพรักและเลื่อมใสหาประมาณมิได้ ท่านก็ได้จากเราและหมู่เพื่อนผู้หวังดีทั้งหลายไปเสียแล้วในวันนั้น

อนิจจา วต สังขารา เรือนร่างของท่านนอนสงบนิ่งอยู่ด้วยอาการอันน่าเลื่อมใสและอาลัยยิ่งกว่าชีวิตจิตใจซึ่งสามารถสละแทนได้ด้วยความรักในท่านกับเรือนร่างของเราที่นั่งสงบกายแต่ใจวันไหวอยู่ด้วยความหมตหวังและหมตที่พึ่งต่อท่านผู้จะให้ความร่มเย็นต่อไป

ทั้งสองเรือนร่างนี้รวมลงในหลักธรรมคือ **อนิจจา** อันเดียวกัน ต่างก็เดินไปตามหลักธรรม คือ **อุปปชชิตวา นิรุชฌันติ** เกิดแล้วต้องตาย จะให้เป็นอื่นไปไม่ได้

ส่วนหลวงปู่มั่นท่านเดินแยกทางสมมติทั้งหลายไปตามหลักธรรมบทว่า **เตสัง วุปลโมสุโข** ท่านตายในชาติที่นอนสงบให้ศิษย์ทั้งหลายปลงธรรมสังเวชชั่วขณะเท่านั้น

ต่อไปท่านจะไม่มาเป็นบ่อแห่งน้ำตาของลูกศิษย์เหมือนสมมติทั่วๆ ไป เพราะจิตของท่านที่ขาดจากภพชาติเช่นเดียวกับหินที่หักขาดจากกันคนละชิ้นจะต่อให้ติดกันสนิทอีกไม่ได้ ฉะนั้น...”

ท่านนั่งรำพึงรำพันอยู่ด้วยรู้สึกหมตหวังในใจว่า

“ปัญหาทั้งหมดภายในใจที่เคยปลดเปลื้องกับท่าน บัดนี้เราจะไปปลดเปลื้องกับใคร? และใครจะมารับปลดเปลื้องปัญหาของเราให้สิ้นซากไปได้เหมือนอย่างท่านอาจารย์มั่นไม่มีแล้ว

เป็นกับตายก็มีเราคนเดียวเท่านั้น เช่นเดียวกับหมอที่เคยรักษาโรคเราให้หายไม่รู้กี่ครั้งชีวิตเราอยู่กับหมอคนเดียวเท่านั้น แต่หมอผู้ให้ชีวิตเรามาประจำวันก็ได้สิ้นไปเสียแล้วในวันนี้เราจึงกลายเป็นสัตว์ป่าเพราะหมอดยารักษาโรคภายใน”

เมื่อนั่งอาลัยอาวรณ์ถึงหลวงปู่มั่นด้วยความเคารพรักและเลื่อมใสพร้อมทั้งรู้สึกหมตหวังหมตที่พึ่งทางใจระคนกันไป แต่แล้วท่านก็กลับได้อุบายต่างๆ ขึ้นมาในขณะนั้นว่า

“...วิธีการสั่งสอนของท่านเวลามีชีวิตอยู่ ท่านสั่งสอนอย่างไร ต้องจับเจื่อนนั้นแลมาเป็นครูสอน และท่านอาจารย์มั่นเคยย้ำว่า

‘อย่างไรอย่าหนีจากรากฐานคือผู้รู้ภายในใจ เมื่อจิตมีความรู้แปลกๆ ซึ่งจะเกิดความเสียหาย ถ้าเราไม่สามารถพิจารณาความรู้ประเภทนั้นได้ให้ย้อนจิตเข้าสู่ภายในเสีย อย่างไม่รู้ไม่เสียหาย’...”

หลวงปู่มั่นสอนไว้ไว้อย่างนี้ท่านก็จับเอาเจื่อนนั้นไว้แล้วนำไปปฏิบัติต่อตนเองจนเต็มความสามารถ

ข่าวหลวงปู่มั่นกระจายทั่วประเทศ

ท่านเล่าถึงบรรยากาศในช่วงเตรียมงานฌาปนกิจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะความดีงามและความพร้อมเพรียงสามัคคีของพี่น้องชาวสกลนครทำให้ท่านฟังลึกลงสู่จิตใจอย่างไม่มีวันหลงลืมได้เลย ดังนี้

“...พอรุ่งเช้าทั้งพระผู้ใหญ่ทั้งข้าราชการทุกแผนกในตัวจังหวัด ทราบข่าวมรณภาพของท่านอาจารย์ ต่างก็รีบออกมากราบเยี่ยมศพท่าน และปรึกษาหารือกิจการเกี่ยวกับศพท่านว่าจะควรปฏิบัติอย่างไร เพื่อความเหมาะสมและเป็นการถวายเกียรติโดยควรแก่

คณะกรรมการจัดงานและคณะพัฒนาภพ งานถวายเพลิงหลวงปู่มั่น สุริยทัตโต

ฐานะ ที่ท่านเป็นพระอาจารย์องค์สำคัญที่ประชาชนเคารพเลื่อมใสมากแทบทั่วประเทศไทย พร้อมก็นำเรื่องท่านไปออกข่าวทางวิทยุและหนังสือพิมพ์ เพื่อประชาชนที่เป็นลูกศิษย์และท่านที่เคารพเลื่อมใสในท่าน ซึ่งอยู่ในที่ต่างๆ ทั้งใกล้และไกลได้ทราบโดยทั่วกัน

พอข่าวท่านมรณภาพกระจายไปถึงไหน ทั้งประชาชนและพระเถรทั้งใกล้และไกลต่างพากันหลั่งไหลมากราบเยี่ยมศพท่านถึงที่นั้นมีได้ขาด นับแต่วันมรณภาพจนถึงวันถวายฌาปนกิจศพท่าน ทั้งที่มากลับและมาค้างคืนโดยมากที่มาจากทางไกลก็จำต้องค้างคืนเพราะการคมนาคมไม่ค่อยสะดวกเหมือนทุกวันนี้ .. ศพท่านทั้งฝ่ายพระผู้ใหญ่และข้าราชการเห็นต้องกันว่า ควรเก็บไว้จนถึงเดือนสามข้างขึ้น คือต้นปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ค่อยถวายฌาปนกิจศพท่าน ด้วยเหตุนี้จึงได้พร้อมกันจัดหีบถาวรเพื่อบรรจุศพท่าน

ในวันต่อมาเวลาบ่าย ๔ โมง ประชาชนพระเถรจำนวนมากมายพร้อมกันสร่งน้ำศพท่าน เสร็จแล้วใช้ผ้าขาวพับห่อพันองค์ท่านหลายชั้น ภายนอกจิวรที่ครองถวายเรียบร้อยแล้วอาราธนาเข้าในหีบศพถาวร หลังจากนั้นคณะศรัทธามากท่าน มีท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์เป็นประธาน ปรึกษากันตกลงจัดให้มีการสวดมนต์ถวายท่านทุกคืน และมีการแสดงธรรมด้วยในวาระเดียวกัน ส่วนหีบศพท่านด้านหน้าปิดด้วยกระฉก เพื่อท่านผู้มาแต่ไกลยังไม่เห็นองค์ท่าน ประสงค์อยากดูยอมนเป็นความสะดวกไม่เสียใจว่ามาถึงแล้วไม่ได้เห็นท่าน

การสวดมนต์ถวายท่าน มีประชาชนและพระเถรมาร่วมพิธีวันละหลายๆ งานคราวนี้ได้เห็นน้ำใจพี่น้องชาวสกลนครเรา ทั้งท่านข้าราชการทุกแผนก ตลอดพ่อค้าประชาชนทั่วหน้ากันที่มีศรัทธาแข็งแรงและห้าวหาญในการบริจาค และเอาการเอางานในธุระหน้าที่ไม่มีความย่อท้ออ่อนแอเลย นับแต่วันท่านอาจารย์ไปถึงและมรณภาพจนถึงวันงานถวายฌาปนกิจศพท่าน พี่น้องชาวสกลนครเรา ต่างวิ่งเต้นชวนขวดยที่จะให้พระเถรได้รับความสะดวกในปัจจุบัน และกิจการใหญ่โตที่ขวางหน้าอยู่ให้สำเร็จไปด้วยดีและมีเกียรติ โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยและสิ้นเปลืองใดๆ ทั้งสิ้น

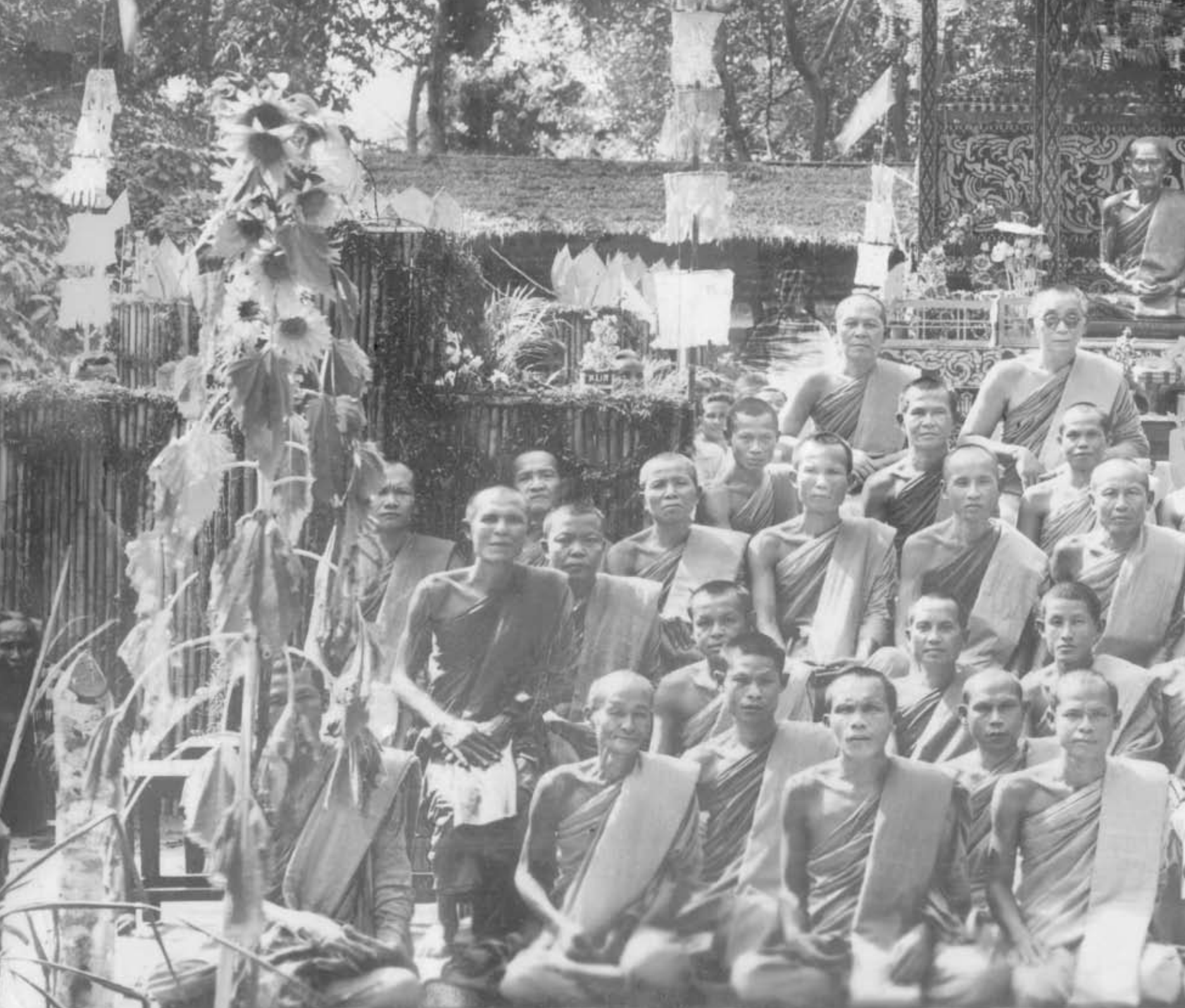
พระมากมายที่มากราบนมัสการเยี่ยมศพท่านอาจารย์ในระหว่างก่อนจะถึงวันงานเป็นเวลาสามเดือน และพระเถรอยู่ประจำเพื่อดูแลกิจการจำนวนเป็นร้อยขึ้นไป พี่น้องทั้งหลายมิได้ย่อท้อ ทั้งผู้ใหญ่ผู้น้อยต่างพร้อมใจกันมีศรัทธาใส่บาตร จนกว่าพระเถรจำนวนมากจะผ่านไปหมดทุกองค์ แทบเป็นลมแม้เช่นนั้นก็ไม่ยอมลดละความเพียร คงพร้อมกันพยายามโดยสม่ำเสมอ อาหารบิณฑบาตไม่เคยบกพร่องเลย มีแต่เหลือเพื่อตลอดสาย ไม่ว่าพระเถรจะมาเพิ่มมากเพียงไร ไม่มีวิตกวิจารณ์ว่าอาหารจะบกพร่องขาดเกิน .. ผู้เขียนไม่นึกไม่ฝันว่าจะได้เห็นความอดทน ความทนทาน ความเสียสละทุกด้านของพี่น้องดังกล่าวขนาดนี้ พอเห็นแล้วถึงใจ จำติดตาติดใจไม่ลืมเลย.. จึงขอจารึกไว้ในใจตลอดจนอวสาน ไม่มีวันหลงลืมเลย ..

พระเถรที่มาช่วยดูแลงานที่ควรทำเพื่อเตรียมรับท่านที่มาในงาน โดยมีฆราวาสญาติโยมเป็นแรงงาน ก็น่าเห็นใจทั้งสองฝ่าย เพราะเพียงระหว่างที่ยังไม่ถึงวันงานก็มีพระเถรมากอยู่แล้ว ยิ่งถึงวันงานเข้าจริงๆ ได้กะการกันไว้ว่า ทั้งพระเถรและฆราวาสที่จะมาในงานนี้ต้องเป็นจำนวนหมื่นขึ้นไป ฉะนั้นจำต้องพากันเตรียมจัดทำปะรำต่างๆ ทั้งที่พักทั้งโรงครัวไว้มากเท่าที่จะมากได้ ..

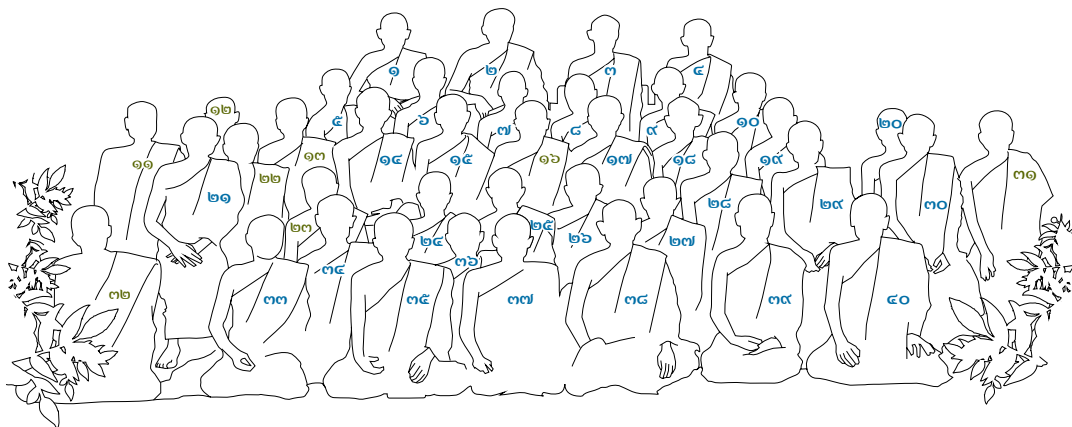
พอจนวันงานจะมาถึง พระเถรและประชาชนนับวันหลั่งไหลมาทุกทิศทุกทาง ทั้งใกล้ทั้งไกล .. งานนี้ไม่มีมหรสพบันเทิงใดๆ ทั้งสิ้น เพราะเป็นงานกรรมฐานล้วนๆ เครื่องไทยทานที่ประชาชนต่างมีศรัทธานำมาสมโภชโหมทนาช่วยเหลือในงานนี้ อยากจะพูดว่า กองเท่าภูเขาลูกลอยๆ เรายังเอง .. อาหารมีมากจนเหลือเพื่อ ตลอดงานไม่มีมือตอยากขาดแคลนเลย .. ไม่เคยปรากฏว่ามีการตีแม่เหล้าเมาสุรา และทะเลาะวิวาททำดี และฉกฉลักขโมยปล้นจี้สิ่งของของกันและกันเลย ..

ตอนกลางคืนราว ๒ ทุ่มมีการสวดมนต์และมาตีกาบังสุกุลถวายท่านทุกคืน และมีการแสดงธรรมทุกคืน ตอนเช้าหลังจากเสร็จแล้วมีการมาตีกาบังสุกุลไปเรื่อยๆ ไม่ค่อยมีกำหนดเวลาตายตัวนัก เพราะศรัทธาและพระเถรมีมาก .. รายชื่อของพระเถรที่มาในงาน ทางกองบัญชาพระได้จดชื่อและฉายาท่านไว้พร้อมแล้วแต่ขณะท่านมาถึงวัดที่แรก...”

พระเถรานุเถระ ตลอดบรรดาศิษยานุศิษย์ ในงานถวายเพลิงพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ณ วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร
ในวันอังคารที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๙๓

๑. สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมโร)
๒. พระพรหมมุนี (ผิน สุวโจ)
๓. พระธรรมเจดีย์ (จุม พันธุโล)
๔. พระเทพวรคุณ (อำ ภัทรารุโ)
๕. พระครูประจักษ์อุบลคุณ (พระมหาสุธีร์ ภัททิโย)
๖. พระเทพญาณวิเศษ (เต็ม)
๗. พระอริยคุณาธาร (เล็ง ปุสโส)
๘. พระธรรมบัณฑิต

๙. พระญาณวิศิษฐ์ (สิงห์ ชันตยาคนโม)
 ๑๐. พระเทพบัณฑิต (อินทร์ ธีรเสวี)
 ๑๔. พระราชสุทธธาดาจารย์ (พรหมา โชติโก)
 ๑๕. พระอาจารย์เทศก์ เทศรังสี
 ๑๗. พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร
 ๑๘. พระอาจารย์กว่า สุมนโ
 ๑๙. หลวงตาพระมหาบัว ญาณสัมปันโน
 ๒๐. หลวงพ่อขุนศึกดี

๒๑. หลวงพ่อทองสุข
 ๒๔. พระครูอุดมธรรมคุณ (มหาทองสุข สุจิตโต)
 ๒๕. พระราชคุณาภรณ์
 ๒๖. พระอาจารย์บุญมา สิตเปโม
 ๒๗. พระอาจารย์กมา จิรบุญโ
 ๒๘. พระอาจารย์อ้วน
 ๒๙. พระอาจารย์สาม อภิญาจโน
 ๓๐. พระราชวุฒาจารย์ (ดูลย์ อดุลโล)

๓๓. พระอาจารย์เกตุ วัณณโก
 ๓๔. พระราชสังวรญาณ (พุธ ฐานิโย)
 ๓๕. พระสุธรรมคณาจารย์ (แดง ธรรมรักขิตโต)
 ๓๖. พระครูปัญญาวารามภรณ์
 ๓๗. พระวินัยสุนทรเมธี
 ๓๘. พระอาจารย์กู่ ธรรมทินโน
 ๓๙. พระครูพุทธนิเวศ (พุทธ ยโส)
 ๔๐. พระอาจารย์อ่อนสา สุขกาโร